

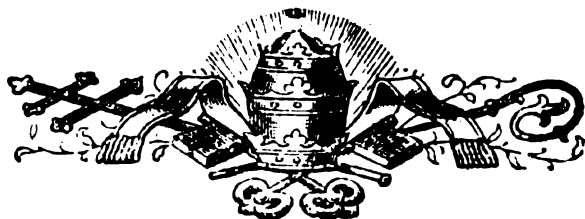
KŘÍŽE A KALUCHY.

OBRÁZKY

ZE SMÍŠENÉ OSADY.

Našemu milému lidu napsal

△ △ EDUARD BRYNYCH. △ △

DRUHÉ VYDÁNÍ.

V HRADCI KRÁLOVÉ
VYKLADEM POLITICKÉHO DRUŽSTVA TISKOVÉHO
1903.

Tiskem bisk. knihtiskárny v Hradci Králové.

ČÁST I.

HVĚZDA JITŘNÍ.

Líbenice, ves v požehnaném českém kraji, nazývají mnozí obcí pokročilou. Již první pohled na osadu svědčí, že tak hned nenalezne se vesnice jako Líbenice. Došků tu skoro nespatříte více, leč na některém tom ještě baráčku. Statky tu jsou jako dvorce, vše jest v nich nově a důkladně stavěno. Jen tu a tam u některého statku hlásá v pozadí dvoru stojící dřevěná stodola, že bývaly i v Líbenicích staré časy. — Staročeských prostých obyčejů marně bys tu hledal; vše „pokročilo“. V obci té jest několik rolníků „svobodomyslných“; „Národní listy“ čtou se tu ve dvou hospodách.

Čím se však Líbenice od jiných vesnic obzvláště liší, jsou kalichy a kříže na lomenicích nebo průčelích domů. Statky skoro všechny jsou ozdobeny kalichem; pouze dva statky nemají odznaku takového a sice u Bartoníčků a u Nedbalů; jejich odznakem jest kříž. Jsou to domy katolické, — ostatní s kalichy náležejí evangelíkům.

Že si Líbenice jména obce pokročilé zasluhují, patrně též z toho, že jest odtud vždy nejvíce studentů v rozličných středních a vysokých školách.

V nedalekém odtud městě studují na reálném gymnasiu, — ale ne všickni v téže třídě — čtyři hoši. Nejstarší z nich jest František Nedbalů

ze statku s křížem, jest prý již v osmé škole latinské a bude studovati v Praze na doktorství, čili lépe řečeno lékařství. Teta z „dolení chalupy“, matčina sestra, může si pro to oči vyplakati. Co se natěšila, že bude přece jednou z Líbenic „pan páter“. V Líbenicích viděti primicii! Jaká by to byla radost pro ni. To by helveti houkali! Pak by ráda umřela. Ale to ne. Jen doktorem chce býti František. A „máma“ mlčí, ať prý si dělá co chce. A „táta“, — ten tomu dokonce jest rád. Co prý by z toho kněžství měl? Na kněžství ať studují, kteří na nic jiného nemají, ale Nedbal z Líbenic — ten ještě tolik má, aby jeho syn mohl studovati cokoliv jiného. Kdyby vstal nebožtík otec jeho, ten by jinak mluvil. Inu, ano, ano! — Nebožtík byl katolík, jak má býti; a jak uměl s helvety mluvit, — znal svaté písmo, jako pan farář; a nynější hospodář u Nedbalů — Bože, hříchy odpusť! — ten s helvety drží; svaté písmo po „dědečkovi“ pohodil v komoře a na místo něho chodí číst ty noviny. Povídají, že ti páni, co je v Praze vydávají, jsou katolíci, ale že pískají do noty helvetům. Tak si stýskává tetka z dolní chalupy na Nedbalovy. Ba i samému panu faráři se diví. Takový hodný pán a jak horlivý! — a on řekl, že o to ani nestojí, aby František Nedbalův chtěl býti knězem. Otec prý sám přispěl k jeho zkáze, dává mu mnoho peněz. Z Františka se stal lehký člověk, — a když jest o prázdninách doma, není ho téměř nikdy v kostele viděti. To prý by se všecko poddalo, myslí tetka, jen až by byl v „semináři“. A kdyby s ním pan farář promluvil, kdo ví, zda-li by si nedal říci.

Druhý ze čtyř oněch studentů z Líbenic

jest Václav Bartoníčkův, z druhého katolického statku. Jest o dobrých šest let mladší, než Nedbalův František. Teprv první rok jest na studiích v latinských školách a rodiče mají z něho velikou radost.

U Bartoníčků vypadá to s náboženstvím o mnoho lépe, než u Nedbalů. Zvláště matička Václavova jest zbožná a svědomitá katolička. Muž její není také zlý člověk; do kostela chodí každou neděli a jest ho i vídati u svaté zpovědi a u stolu Páně. Smějí se mu sice „pokročilí“, že se bojí ženy a poslouchá faráře a proto že nechce čísti „Národních listů“, ale on zůstává při svém. Jest při tom spokojen, a Pán Bůh mu žehná. — Avšak právě ten blahobyt jest příčinou, že, ne-li v naznabožství, aspoň v ostatních věcech chce se vyrovnati „pokročilým“. V srdci jeho uhnízdila se jakási řevnivost proti Nedbalovým. „Co může Nedbal, mohu i já“, říkával často. „Může-li studovati Nedbalův, může můj hoch taky“. — Kdo to nerad viděl, že Bartoníčkův Václav jde na studie, byl pan farář. Zrážel z toho rozhodně. Kde má rolník mnoho synů, není divno tolik, že některého dá studovati, ale jediného syna míti a nutiti ho do studií, není dobře. K stáru se potom na to dívati, jak se ve statku rodném usadil cizí, jest snad přece bolno. Ale Bartoníček říkal: Mám ještě děvče, a tak přece zůstane statek mému dítěti. — Pan farář podotknul též, že každý nevystuduje a že se mnohý zkazí. Ani to nespomohlo. Nepůjdou-li mu studie, vezmu ho domů, praví Bartoníček; a že by se jeho Václav zkaziti mohl, ten hodný, mravný, tichý hoch, to není ani možno. A proč matka neřídí se radou pana faráře? — Inu, pra-

ví, já to dvakrát ráda nevidím, ale muž nechce si jinak dáti. — A proč jen tak slabě odporuje svému manželovi v této věci? Za jedno jest zvyklá, pokud možno, pamatovati, že muži svému slíbila u oltáře poslušnost, a pak si myslí i ona — jen ať studuje — nebylo by pro mne většího štěstí jako, kdyby byl — knězem.

Třetí student z Líbenic jest Shánělův Bohuš z největšího statku v Líbenicích kalichem označeného. Jest s Bartoníčkovým v téže třídě, ač jest o dobrá tři léta starší. Prozatím na něj nic jiného neprozradíme, než že teta z dolní chalupy o něm říká, že je to „tvrdý“ helvet. Proč asi tak nelaskavě o něm soudí a mluví? — Inu, když ještě doma byl, hrál si na poli na Žižku a tloukl katolické děti do hlavy, jako prý to Žižka palcátem dělával papežencům. Vymlouval se ovšem, že mu katolické děti nadávaly „beranů“, ale on prý „začal“ vyčítati jim, že jsou modláři, že se klaní dřevu a kameni.

Čtvrtý konečně student z Líbenic jest z „horní chalupy“, Vítečkův Pavel. O něm říkává teta, že to jest tichý a dobrý hoch; každého pozdraví, hledí do očí a kdyby říkal při pozdravu: „Pochválen buď Pán Ježíš Kristus“, měla by ho ještě více ráda. Inu, jak jest veden, tak říká, vždyť jest evangelík.

To jsou tedy nynější „studenti“ z Líbenic. A co ještě znamenitého v Líbenicích? Jest to vesnice, která má dvě fary a dva chrámy. Katolický kostel jest starého původu, má mezi pilíři venkovskými podlouhlá okna a věž s třemi zvony. Evangelický jest budova novějšího původu, posud bez věže a zvonů a teta z horní chalupy

říká ve své horlivosti, že by žádný neřekl, že to jest kostel, vypadá to prý spíše, jako „špejchárek“. Teta ovšem zapomíná, že by nynější katolíci sotva lepší kostel si postavili. „Vám jest lehké mluvit“, vykládává jí kovář evangelík, „když vám předkové kostel s věží vystavěli a polí i lesů k němu přidali“. — Avšak ani na těchto dvou kostelích neměli Líbeničtí dosti. U samé vsi vystavěli si ještě jeden pro toho novověkého pána boha. Tak aspoň říkává „kmostr švec,“ — Budárek.

A kdo jest ten nový bůh v Líbenicích? Jest to řepa, cukrovka — vždyť prý ji milují z celého srdce a nade všecko katoličtí i evangeličtí sedláci v celé krajině, a slouží jí i v neděli pán i dělník. Kostelem jejím jest továrna s vysokou věží, s komínem; do kostela toho chodí zástupy lidí ve dne i v noci a sice bez rozdílu vyznání. Tam prý i zvoní klekání, které rádi slyší katolíci i evangelíci. Či nezní tam v šest hodin večer zvonec? Oznamuje, že se budou střídati dělníci a proto si hlasu jeho každý všimne, ať je katolík nebo helvet. Jaká to svornost a láska v tom řepařském vyznání. Páni od tohoto nového kostela rovněž neznají nižádných hádek a sporů náboženských. Pan ředitel jest evangelík, pan účetní prý katolík, ale pro tuto věc není nikdy mezi nimi neshody. Pan ředitel nechodí do chrámu Páně evangelického, pan účetní nechodí do katolického; oni slouží svorně novému bohu, řepě; obou kostelem jest cukrovar, a tak není na nich viděti nižádného ve vyznání rozdílu. Tak a podobně vykládává kmostr švec a osvědčuje tudíž, že pravdivé jest jeho pořekadlo: „Holečku, já isem se dnes nenarodil“.

II.

Od té doby, co se švec Buďárek narodil, je stále víc a více let, což divu, že i od té doby, co Nedbalův František do Prahy lékařství studovat šel, uplynulo šest let. Říkají mu vůbec, když domů přijde, „Nedbalův pan doktor“. On však ještě doktorem není, scházejí mu k tomu ještě jen — zkoušky a pak to bude hned, říká Buďárek. — Starému Nedbalovi to již dlouho trvá a matka se vždy leká té chvíle, kdy František zase domů přijede. Stál již peněz, že by za to živnost byla, a pořáde ničím není. Vykládá rodičům, že to jinak nejde, a studie lékařství že jsou nejdražší a že nejdéle trvají. Avšak i když je doma, potřebuje mnoho peněz, a tatík je dává, kdyby si je měl i vypůjčiti. Syn mu vykládá, že není dítětem více, že musí do společnosti vzdělaných lidí a tam musí se ukázat, jako akademik — to jest student vysokých škol. Je to drahé, notně drahé, míti syna takovým akademikem, myslí si otec, ale Nedbal z Líbenic nesmí se zahoditi. Ba on ještě s pýchou hledí na svého syna, jak mu krásně sluší plný vous a sklíčka, jež si občas nastrčí maje je na šňůrce před sebou zavěšené. Teta z dolní chalupy div že se do pláče nedá, kdykoliv ho uvidí. Co to bylo za dítě a nyní? — A což, jestli to jest pravda, co lidé povídají. Že prý již ani nestuduje, jen tak prý po kavárnách a hospodách chodí a nic nedělá. To ani není možná. Ptala se na to paná faráře a ten jí řekl: Co František v Praze dělá, nevím, ale že to možná jest, to vím.

Před samými žněmi přinesl posel Nedbalů-

vům psaní z Prahy od „pana doktora“. Veselého to asi mnoho nebylo. I chasa si toho všimla; hospodyně vyšla ze světnice a utírala si oči, a hospodář k nikomu nemluví. Časně ráno odešel do města. Šel si vypůjčit peníze. „Pan doktor“ potřebuje na zaplacení dlužků a na cestu tři stovky. V celé vsi by nyní přede žněmi hotových tři sta zlatých nesehnal, a syn je musí mít, nemá-li z toho povstati ostuda. Ale to není všechno, co v tom neblahém psaní stálo. Syn tam píše, že toho věčného studování má dost, a lékařství že se mu znechutilo. Vůbec že chybil; měl raději zůstat doma, rolník jest nyní svobodný, nezávislý občan.

Za několik dní přijel „pan doktor“ domů, ale venku ani v hospodě ho nikdo neviděl. Kmotr Budárek ví proč, ale nemusí všechno povídati, co ví. Jen to prozradil, že bral panu doktorovi míru na nové boty. Snad to právě bylo příčinou, že se po vsi rozneslo, kterak Nedbalův pan doktor celý spustlý v ošumělém oděvu a v rozbitých botách domů přijel. Teta z dolní chalupy se šla na něj podívat a div že neupadla, jak se ho lekla. Ó kdyby byl šel studovat na kněze, k těm koncům by to s ním bylo nedošlo. Nic nemá vyštudováno, a chce, aby mu tatík pustil statek. Byl pro to u Nedbalů velký křik. S pláčem svěřila se matka Františkova tetě. Otec tomu nechce přivoliti. Proto na něj tolik peněz nevynaložil, aby byl sedlákem? Jsou tu ještě děvčata. Ta, povídá František, mají obě na vdávání dost času. Baruška je teprv sedmnáct, a Anna ještě chodí do školy, až dospějí, vyplatí jim podíl, který se smluví. Otec zkusil to s nucením: rozhněval se náramně. vvčítal Františkovi.

že je darebák, aby šel doštudovat; doma že mu nesmí zůstat. „Ach, má drahá teto“, doložila s pláčem Nedbalová, „co potom řekl syn, ani vám povědět nemohu. Povídal, že si udělá smrt. Já se třesu kudy chodím, aby to neudělal; ach kdyby mu tatík raději statek pustil“.

„Ale co holky, ty budou okradeny“, namítá teta.

„Ba právě, těch je mi nejvíce líto, mají trpěti za nezdařeného bratra“.

Kde jsou cizí lidé v domě, tam se těžko utají rodinné tajemství. Chasa přece všelicos zpozoruje a po vsi roznese. V neděli, když šli lidé od služeb Božích, ať katolíci, ať evangelíci, o ničem jiném nemluvili, než o tom, že Nedbal pustí statek panu doktorovi.

Švec Budárek se dnes nenarodil a proto, když odváděl boty panu doktorovi, začal nepatrný hovor, který ho bude do smrti mrzeti. Rozhlížeje se po světnici pravil:

„Jak to tu v tom statku všecko jinak vypadá. Pamatuje to před třiceti lety. Je to rozdíl — pravý dvorec je z toho“.

„Pan doktor“ ještě mnoho neposlouchal, zabýval se obouváním bot, do kterých se dobře dostat nemohl, a Budárek, jakoby toho neviděl, pokračoval:

„Jen škoda, že tu vyhyne jméno. Takový starý rod! Již moje babička vypravovávala, že slýchala od své babičky, že tu jinak neříkali než u Nedbalů“.

„Ale slyšte, mistře, ty boty jsou úzké, sotva krok v nich mohu udělat“.

„To se podá, pane doktor. Je škoda opravdu, že tu rod vyhyne“.

Konečně zapomněl pan doktor na boty a přisvědčil Buďárkovi. Slovo k slovu přišlo, až „pan doktor“ vyložil, že převezme statek a že bude potřebovati bohatou nevěstu. Švec udělal vážnou tvář a pravil, to že půjde těžko. Za jedno proto, že študovaný pán nemůže si vzíti leccjakou, bohatou musí míti též, jsou tu sestřičky. A pak? — — Inu, věděl by o jedné, umí německy, jako česky, byla v Drážďanech v nějaké vyšší škole, ale jest evangelička. Buďárek se nic nepodivil, když mu pan doktor řekl, to že nevádí. „Ti páni, co študovali, rozumí tomu jinak, než my sprostí; my se ještě přece ohlížíme, jakého kdo jest náboženství. Tak to by tedy panu doktorovi nevádílo!“ — A kde že je? — Inu, jest to odtud, když se dobře jde, dvě malé hodiny cesty. — Myslí-li to „pan doktor“ opravdu, přijde mu to povědět zítra nebo pozítří. — Či má to říci hned? — Jest to v přívratském mlýně, říká se jí vůbec slečinka. — —

U Nedbalů nastaly ještě smutnější časy. Otec se styděl mezi lidmi vyjítí, to ho přece nesmírně trápilo, že syn, na kterém si tolik zakládal, měl zůstati doma. A potom, jaký z něho může býti rolník? Leda by si dal raditi od otce a tak za několik let se hospodářství vésti naučil. A pak trápí s tou nevěstou — helvetkou. „Mně by to,“ přemítá u sebe, „konečně bylo jedno, je študovaný a říká, náboženství je „přemožené stanovisko“. Noviny přejí vždy více evangelíkům, katolická církev prý se přežila. Ale žena to přece nerada slyší. Její i náš rod byl vždy katolickým. Mám prý pamatovati na své rodiče, obzvláště na otce; ten se ovšem tím honosíval, že je katolíkem. — Ale vždyť syn může zůstati katolíkem a bude-li

míti děti, mohou býti katolíky. — Jen že k tomu mlynář sotva svolí. — A s farářem bude též mrzutost, a co povyku po krajině! —

Nejvíce však je dojata teta z dolní chalupy. Došla si k vůli tomu schválně k Nedbalům. Začala u matky. Ta jí řekla, že tomu brání, ale budou-li chtít mlynářovi, že tomu neubrání. Vždyť teta dobře ví, že ani tatík není dobrý katolík. Noviny ho spletly, a syn ho dorazil. Co syn počal študovati na doktora, přestal otec choditi ku svaté zpovědi. František se již kolik let nemodlí, aby prý toho matka od něho nežádala. Není dítě a študoval. A nyní je prý již zletilý, — stal se samostatným.

„A já, milá teto, já, Pán Bůh hříchy odpust, nejsem sama taková, jaká byla moje matička. Člověk, když ty mužské vidí, přivykne tomu taky. Má drahá matička, aby ona byla v pátek jedla maso, a my, Bože mne netrestej, my jsme již skoro jako ti helveti.“

Jestliže teta, jak jest viděti, málo pořídila u matky, svedla tím méně s otcem i synem. Ba oni se do toho pustili do opravdy. Zajeli si do mlýna, a mlynář přijel do Líbenic. Pobyli v městě na úřadě, a v neděli po Všech Svatých byli líbeničtí evangelíci překvapeni ohláškou pana Františka Nedbala, medika a statkáře v Líbenicích se slečnou Amálií Vávrovou, dcerou pana Jana Vávry, mlynáře přívratského. Katolíci ve svém kostele takovou novinou překvapeni nebyli. „Pan doktor“ bude mít jen ohlášky úřední, a oddavky prý budou v kostele evangelickém.

Bohužel, jest to pravda. Mlynář jinak nechtěl. Mladý Nedbal ihned byl po vůli; starý namítal, co tomu budou lidé říkati, ale nechal se lehkod-

byti; a matka pro pláč mnoho též nepromluvila. František jí skočil do řeči, a vyložil jí, že jest „obřad jako obřad“. — A co tomu říká katolický pan farář? — Nemá ani příležitosti s Nedbalovými mluvit, zúmyně nejde nikdo do kostela, aby se s ním nesešli, a slušný vzkaz, aby ho aspoň matka Františkova navštívila, nic nespomohl. Nedostavila se z bázně před synem. — Spokojena není; že syn žádného nábožensví více nemá, to ví již dávno, ale že helvetka bude paní v jejich statku, toho se přece nenadála, to ji přece rmoutí. — Avšak ani muži jejímu to není jedno, ač se sám před svým svědomím omlouvá, pokoje přece nemá. Stydí se katolíků, a chvály evangelíků jsou mu odporné, cítí přece, ač chatrným je katolíkem, že se před helvety zahodil. Ale již ani jinak nemůže, majitelem statku jest již syn.

Nejtrapnější chvílí však bylo pro oba Nedbalovy a jich dcery, když se museli stěhovati do výměnického domku na dvoře. Velká světnice se upravuje za pokoj, malíři z města mají tu plné ruce práce. Když pak malba dokončena byla, přivezli ze mlýna, vlastně z Prahy, nevěstin nábytek. Obyvatelé Líbenic, ač pokročilí, mohli na tom všem oči nechat. Je prý to vše jako pro hraběnkou. Vše z tvrdého dříví, hlazené a po novém způsobu zhotovené. Postele s vysokými pelestěmi, pohovka drahou látkou potažena, překrásné přikrývky na stoly a na postele, a koberce na podlahu. Stoly mají tabule z bílého mramoru, stolice jsou všechny „vycpané“ a potažené jako pohovka. Co však nejvíce obdivu vzbudilo, byla překrásná skříň na nádobí; ženské se to bojí nazvati „policí“, má to též mramorovou tabuli, a nad ní do výšky skříň se skleněnými dvířky. A na tom není dosti.

Na zvláštním voze přiveženo něco, jak dlouhá ruhla. Dlouho nemohly děti zde na dvoře shrabované nážděné uhodnouti, co to jest, až jim kočí jedle vysvětlil, že to je „muzika“. Slečinka prý na to trává. Jest to „fortepiano“.

„Pan doktor“ s tím má mnoho práce a starosti. Otec tu i tam pomáhá, ale matka na to nemůže ani hleděti, pláče ve výměnku a děvčata s ní. Půjdou prý sloužit, Amálie by se za ně bítého styděla. — Když pak všecko bylo hotovo, přišel František, aby se šly podívat. Šly, neradky ovšem, ale zarmoutily se tím více. Nižádného svého obrázku tam neshledaly. Nějaké lesy a chaupy, skály a vody, potom i nějaké ženské nešťápně rozhalené tam shledaly, ale kříž a Pannu Marii tam nadarmo hledaly. Ač dobře vědí, že helveti obrazů nectí, zabořelo je to přece, že bude bývalá jejich světnice bez obrázků, že bude helvetskou.

Nejsmutnější však byla matka ženichova v den svatby. Byl to vlastně den vády a křiku. František žádal, aby rodiče oba do helvetského kostela k oddavkám jeli. Ale matka tentokrát zůstala stálou. „Tam mne nikdo nedostane,“ pravila. Pozdě po poledni přijeli svatebníci ze mlýna k oddavkám. Zajeli však dříve k Nedbalům pro požehnání rodičů ženichových. Bylo to divné požehnání, když nevěstě křížek udělati nesměli; nevěděli, jak to mají provést, poslechli pana mlynáře velcího, aby nad hlavu nevěstinu ruce složili. Matka Františkova nemohla při tom ani slova říci, nevěděla, co helveti při tom říkají. — Divné to požehnání ukončeno. Pan mlynář pobízí, aby se jelo do kostela. Sedá se na vozy, ale matka ženichova ide do výměnku, a ani to nepomáhá

pan mlynář pro ni jde. „Nemohla bych pro
áč na to hleděti; mé dítě, můj syn má oddavky
pastora. — Rodičko Boží, co jsme to učinili.“

— Tak vzdychla před panem mlynářem. — Tomu
o ovšem jedno nebylo, a odsekl, aby neurážela
jejich pana faráře a jejich víru, a odešel. — Odjel
bez matky. — Při oddavkách bylo jednu chvíli
úzko Nedbalovi starému ano i mladému, když
pan kazatel pravil, že tento pro snoubence ra-
stný den jest spolu dnem radosti pro církev
angelickou v Líbenicích, neboť „světlo čistého
vangelia vniká i tam, kde dosud přístupu nemělo.“

Ani k hostině svatební do mlýna nejela matka
Františkova; i sestry jeho zůstaly doma s matkou.
Druhého dne odpoledne přivezl si František „mla-
dou paní“ domů; tak totiž nařídil chase, aby jí
říkali. Bylo to právě na svatou Kateřinu. Měla
to matka Františkova smutný svátek. V kostele
nebyla, stydí se lidí a nemůže se ani modlit.
A z toho smutku nevzbudilo ji ani několik vese-
lých kousků, které Amalie na fortepiano zahrála.

III.

Byl poslední den v roce, den svatého Syl-
vestra. Z obou chrámů líbenických valí se skoro
každé chvíli lid vykonáv pobožnost vážným tēm
...amžikům a ovšem i různému vyznání přiměřenou.
Tě zbožné nálady vytržení jsou zvláštní jistou
věcí. Od doktorů — tak se totiž říká nyní místo
u Nedbalů — vleče několik dělníků onu muziku,
na kterou mladá paní tak krásně hrátí umí. Kam
to nesou? — Co to bude?

„Mělo by se to vlastně dělati“ — vysvětluje
švec Budárek — „v novém kostele, ale tam budou

celou noc sloužití novému pánu bohu. Proto se to prý musí odbyti ve filiálce třetího kostela, v nové hospodě.“

Divné této řeči hned každý nerozumí; kovář, evangelík, žádá, aby se Buďárek zřejměji vyslovil, což on rád činí a praví:

„Inu budou tam míti páni z cukrovaru svou staroroční pobožnost. Pan doktor bude mít kázání a mladá paní bude zpívati žalmy.“

Kovář domnívaje se, že Buďárek chce jaksi rýpat do evangelíků odsekl dosti prudce:

„Inu, lepší to bude bezpochyby, než to bylo ve vašem kostele.“

„Ale, pane kmotře, vy mi nerozumíte; já, a snad se vám nějak posmívati; — bude sylvestrovská zábava. Bude se hráti na fortepiano a zpívati — a jísti a píti — a snad i tančiti až do rána. Kdybyste byl býval na našem kázání, byl byste to vše dříve chápal, co se bude dnes v noci v nové hospodě konati.“

„Kdo ví co jste měli za kázání, že si v něm tak libujete“ — povídá kovářka. „Náš pán káže vždycky z písma svatého, rozumíte, dnes obzvláště jste ho měli slyšeti — začal ze žalmu — „leta tvá nikdy nepřestanou.“

„Ano, ano, to jsme měli slyšeti; vždyť jsem se dnes nenarodil! — Vy jste měli býti na našem kázání, to byste byli něco slyšeli; jakoby jen u vás se kázalo z písma svatého. Náš pan farář začal s textem: „Zhřešil jsem, co učiním tobě, o strážce lidí“ — rozumíte, a to je taky v písmě svatém, v knize Jobově. A jak to provedl! Ticho bylo, že by jehlu bylo slyšet padnouti, zrovna jsme ani nedýchali. — Obzvláště, když povídal, že tato poslední noc není k tomu,

aby se ztrávila světáckými zábavami, zapovězeným v tu dobu ještě tancem. — Řekl nám, že ho snad žádný katolík tak nezarmoutí, aby dnes a k tomu ještě před velikým svátkem hlučné zábavy se účastnil.“

„Vida, vida, jak to umíte, zrovna jako farář“ — odvětil kovář. „My jsme, kmotře Budárku, svobodná církev; nám tohle náš pán ani kázati nesmí. Když se vám to líbí, bojte se ještě dále těch římských zákazů o postech a zapovězených časech, od těch věcí jsme my vysvobozeni.“

„Vida, vida, jak to umíte, zrovna jako váš farář“ — oplatil kováři půjčku Budárek. — „Inu, však tam kloudný katolík sotva bude, leda „pan doktor.“

„Ten je už skoro náš, rozumíte!“

„My vám ho přejeme; jen kdyby už se dal odepsati. S Pánem Bohem!“

Nevídaná dosud v Libenicích sylvestrovská zábava „dobře“ prý se vydařila. Paní doktorová krásně hrála a zpívala. Páni z cukrovaru nazývali ji nejprv milostpaní a potom prý i „bohyní“. Když ponocný u hospody dvanáctou odtroubil, měl pan účetní nějakou řeč, které prý se všichni mnoho nasmáli. Pak prý měl řeč i „pan doktor“, která se evangelickým rolníkům náramně líbila. Vítal nový rok a vyzýval ho, aby rozplašil temnosti, kterými Řím naplnil zemi. Při těch slovech vykřikl pan ředitel „výborně“ a tleskal rukama a ostatní s ním. A pak se dali do tance při fortepiánu a šli domů právě, když před šestou hodinou ranní klekání zvonili. Bylo o tom na nový rok mnoho řeči.

Právě jdou katolíci z „velké“.

Ponocný, katolík, vykládá, že se pan doktor na dobro dal k helvetům. „To, co povídal o Římu, to je zrovna takové, jako to říkávají evangeličtí „sedláci“. Sloužím obci, bývám mezi nimi, všelicos slyším. A neměl na tom dost. Ještě jakéhosi „světlohoše“ volal, aby přišel toho roku a osvětil národ český“.

„Pán Bůh s námi“, vzdychá teta z dolní chalupy, „o tom světlohoši vypravoval velebný pán v cvičení na první neděli adventní. Je to sám lucifer“.

„Pán Bůh s námi, povzdychly ostatní ženské.“

A kdo asi byl opravdu tím světlohošem, jež pan doktor volal? — Byl to Darvín, nevěrecký přírodopysce, který hlavně jest příčinou, že se nyní ne sprostí, nebo pomatení, ale učení lidé považují za opice. Tím světlem, tou zvířecí „moudrostí,“ přál si tedy pan doktor, aby byl osvěcen národ český a to hned toho nového roku.

Když na nový rok lidé z odpoledních služeb Božích šli, byli pozdraveni rachotem dvou bubnů. Nejen ta mládež, ale i dospělí se zastavili a vyslechli, o čem se „vědomost dává a k čemu uctivě se zve.“ — Doktor Faust, velice smutná truchlohra, při níž se však taky zasmáti může, neboť malé „kašprle“ bude po celý večer všechny pány hosty svými „špásy“ „untrholtovat“, to jest bavit.

Kmotr Buďárek měl zase jednou vtipný nápad. „Co nám sem jezdí představovat doktora Fausta, který se ďáblu zapsal svou duší? My ho máme doma živého.“ —

„A kde že? A kdo to jest?“, vyhrklo na jednu z mnohých hrdel.

„Inu, což nevíte, kdo včera volal lucipera?“
— Tak řekl, ale uháněl ze zástupu.

Což divu, že následkem té staroroční zábavy pro pány a té novoroční pro tu drobnou chasu panu doktoru u Nedbalů ostří jazýčkové „doktor Faust“ říkati začali. Což divu, že se v neděli ráno po novém roce každý před vraty Nedbalovými zastavil, až si toho sám pan doktor všiml. Bylo tam napsáno: „Fauste, Fauste, co děláš, že se ďáblů oddáváš?“ — Štěstím bylo, že „pan doktor“ neporozuměl, kam „to bije“. Zahuboval jen tak trochu na ten nevzdělaný lid v Líbenicích a dal to smazati.

V úterý po „Třech Králích“ udělal si kmotr Buďárek dobrý den. Sedí v městě v hostinci „u Plevna“, kouří a pije a vykládá, že se dnes nenarodil. Koupil dobře stelnou kravku, mohl by propítí desítku, ještě by se mu to vyplatilo, že dnes na trh šel. Kdyby tak byl měl aspoň stovku u sebe, mohl nejméně padesátku vydělati. A kdyby byl „židem“, přišel by sem zítra zase kupovat obilí. Chalupník Dúda ze Lhotky diví se mu. Mluvili spolu na ten svátek, a Buďárek předpovídal, že se sejde mnoho dobytka, že bude laciný, a stalo se to. Zítra by chtěl kupovati obilí — to jistě zase něco ví.

„Tomu se, Dúdo, nedivte“, praví Dlabola z Okříinka. „Pan učitel mně nedávno povídal, že židé to vědí napřed z novin, kdy bude laciné obilí.“

„I dejte pokoj s novinami“, ohražuje se Buďárek. „Novinář lhář“, to je mé přísloví. — „Ale je to vidět, že jste z Okříinka a tuhle Dúda že

je ze Lhotky, že tam nemáte doktora Fausta, jako my u nás v Líbenicích. — Vidíte, já jsem se dnes nenarodil! Ani Dúda ani Dlabola nerozumějí Buďárkovi, ale bojí se ho ptáti, aby se jim nevy-smál.“ — Kmotr švec však je nenechává dlouho bez výkladu a povídá:

„Víte-li pak, kdo ten doktor Faust byl? — Nevíte; chudáci! Proč jste k nám nepřišli na nový rok na komedii, mohli jste se toho dověděti.“

Dúda ani Dlabola nechápají slov Buďárkových. On však pokračuje:

„Inu, abych řekl věc zkrátka. My máme u nás doktora Fausta, a ten shání dohromady veliký bál. Víte, co to je bál? Bál je muzika pro pány. Jsou pozváni „páni“ i z vůkolních vesnic. Nyní je totiž každý pánem. Vy jste pan Dúda, vy pan Dlabola, a já pan Buďárek.“

„To bude asi bál, budou-li tam páni, jako my“, namítal Dúda.

„Pánem je teď, kdo má peníze“, dokládá Dlabola.

„To jste tomu dal“, směje se Buďárek. „Jak mnoho zde dnes bylo pánů, kteří šli prodat krávu, anebo koně, právě proto, že potřebují peněz. A přijďte sem zítra, budete viděti, co tu bude pánů prodávati obilí, aby sehnali peníze — na šaty a šperky pro své dcery, na bál v Líbenicích. — Snad už věříte, že jsem se dnes nenarodil. Jakmile se oznámilo, že bude u nás bál — muzika pro pány — ihned jsem řekl ženě: Stará, teď bude lacinější dobytek — a i tomu obilíčku „spadne“. „Páni“ potřebují peněz.“

„Komu by tohle napadlo!“, diví se Dúda.
„Holečku, já jsem se dnes nenarodil.“

„A kdy bude ten bál u vás?“, táže se Dlabola.

„V sobotu před Jménem Pána Ježíše.“

„A proč ne až v neděli, jako to bývá?“

„Proč? Protože to jest muzika pro pány, v neděli tančiti je sprosté, a pak proto, že je po sobotě neděle; není co dělati, páni se mohou pořádně vyspati až do poledne.“

„A co, vy u vás už do kostela nechodíte?“ táže se Dúda.

„A jak pak ne?“ vysvětluje Buďárek. „Vždyť máme u nás dvě fary a dva kostely. Tak jsme pobožni, že nám ani jeden kostel nestačí.“

„Ale po bále, myslím, že budou oba prázdný“, dí Dlabola.

„Ono je ovšem těžko mluvit, aby člověk do něčeho nepřišel, a každý, kdo je ze Lhoty nebo z Okřínka, hned všechno nepochopí. Já sám se mýlil, říkám již několik let, že máme u nás nového pána boha, řepu. Ale i ten je nic proti tomu nejnovějšímu, kterého u nás páni na starý rok v nové hospodě vzývali a vítali. Jmenuje se „luciper.“

„Luciper?“

Dříve než se Dúda a Dlabola vzpamatovali, zmizel Buďárek.

Bál onen vykonal se opravdu s velikou nádherou a slávou na sále nové hospody. Na pěkných saních sjelo se hostů z celého okolí daleko široko. Co tu kožichů mužských i ženských, co tu hedvábí a zlata, co ozdob a světel, drahých obrazů a zrcadel, květin zelených a záclon tkaných, co vše se snědlo a vypilo, co bylo piva

a vína, toho Líbenice ještě neviděly. „Pan doktor“ se opravdu vyznamenal, tak mu aspoň řekl pan ředitel z továrny. — Teprv k ránu začali se rozjížděti hosté. — Jsou ty Líbenice přece jenom pokročilá osada! Páni se svými paními a slečnami po celou noc výborně se bavili, vždyť jim mezi tím v továrně strouhají řepu dělníci a dělnice. — Spití „muzikanti“ povykují v hospodě; a v kostele katolickém? Hlouček zbožných, řidší než před lety, hledá pokoj svatý ve zpovědnici. To jsou ti, co neznají ještě světlohoše.

IV.

Újezdec jest nevelká osada k Líbenicům přifařená; jsou tam všeho všudy jen tři větší statky; ostatní živnosti jsou pouze „půllány“ a „chalupy“. Co však zvláštního se tu shledává, jest to, že tu krom některého čeledína nebo některé děvečky není žádných evangelíků, ač Újezdec od Líbenic jen půl hodiny vzdálen jest.

Do této vesnice byl asi deset dní po Jménu Pána Ježíše volán pan farář k nemocnému. Stůně tam již delší čas „na kašel“ dědeček Loudův, výměník na největším statku v Újezdci. Dědeček Loudův byl vždy velmi zbožným katolíkem, ale již od Všech Svatých nebyl v kostele; trápí ho ten zlý kašel, a nyní již asi tři dni leží „pádem“. Poslal si pro pana faráře; povídá sám, že to s ním jde ku konci a že již stromy kvěsti viděti nebude. S velikou vroucností vítal Pána Ježíše v Nejsvětější Svátosti a uctivě pozdravil pana faráře. Svatý úkon počal jako obyčejně s uctěním přítomného Spasitele a svatou zpovědí nemocného, k vůli které přítomní hospodář Louda a žena jeho

a ještě několik ženských ze vsi světnici opustiti museli.

Když bylo po svaté zpovědi a pan farář zvonečkem znamení dáti chtěl, že se mohou ti, kteří odešli, vrátiti, prosil „dědeček“, aby pan farář ještě počkal, že mu musí ještě něco říci. A co to as bylo? Slyšme:

„Velebný pane, více, než ten kašel, leží mi na prsou jiný kámen. Dobře, že si mne Pán Bůh odtud již volá.“

„A co pak vás tak tíží, dědečku, jen se svěřte“, dí pan farář.

Ono to v našem statku už docela jináč chodí. Syn hospodář se už taky chytá těch novin a má rozumu více, než peněz. U svaté zpovědi už nebyl kolik let, do kostela jde málo kdy. A „nevěsta“ je už taky jiná, než bývala. Jak přijde ta Boží neděle, to má nejvíc práce a plno výmluv, jen aby nešla do kostela. To už musí být, když nejedí v pátek maso. A mluvití jim může kdo chce, co chce, není nic platno. Mají šest dětí, čtyry dcery a dva chlapce. Říkávám, hospodařte, máte na koho, ale toto, právě jako naschvál. Na ty holky, obzvlášť na tu nejstarší, nevědí už, co by navěřeli. Ono to u nás jednou špatně dopadne. Všecko jen skládají na tu řepu, ale já říkám, to by ta řepa musela býti zlatá“.

Prudký kašel přerušil řeč vážného starce. Pan farář napomíná, aby se šetřil. Ale dědeček nedopověděl a proto pokračuje:

„Tuhle před Jménem Pána Ježíše byli jako posedlí. Dostali od toho mladého Nedbala, co mu říkají doktor, tištěnou ceduli, pozvání, nevím ani, jak to tam stálo, k muzice to bylo, ale jinak tomu dali jméno“.

„Snad do bálu“, pomáhá pan farář.

„K rolnickému plesu, tam stálo, v sobotu před Jménem Pána Ježíše. Ani bych se toho byl nedověděl, nevyjdu skoro ze světničky, ale nejmenší děvče mně to přineslo. Neměli krejcaru v domě, ale Aninka potřebovala nové šaty, zlatý kroužek na ruku a řetěz s křížem na krk. Proдали nejlepší krávu, však ji prý koupil švec z Líbenic. Je to hospodářství. Na tom nebylo dost. Ještě odvezl plné sáně obilí na trh. — Já je pro Boha prosil, aby zůstali doma. V sobotu před takovým svátkem, pak druhého dne jistě že nepůjdou do kostela. Synovi jsem připomínal, jak jsme s nebožkou matkou toho dne vždy ku svaté zpovědi šli; že to nepřinese žádného požehnání. Ale jako by hluchému hrál. Odbyl mne, to že teď už jinak nejde, a jeli. Ráno jsem už slyšel pod okny, jak sníh lidem pod nohama křupá, šli bezpochyby ku svaté zpovědi. A naši právě přijeli z bálu a šli spat“.

Dědeček utíral si oči; slzy a pak opět kašel nedaly mu mluvit. Ale chudák nedopověděl dosud. Když byl přemohl kašel, pokračoval ještě dále:

„A teď, velebný pane, přijde to nejhorší. S Aninkou tančil prý po celou noc Shánělův Bohuš, ten, co taky trochu byl ve školách, ale nešlo mu to, evangelík. — Je mu, jak já počítám, asi třiadvacet let. Hned na Jména Pána Ježíše na večer byl tu a v pátek zase. Předevčírem pak v neděli byl tu s otcem, a jednali o svatbě a nejsou prý „daleko“. Z našeho rodu má se děvče dostat mezi helvety. To mne porazilo“.

A dědeček zaplakal opět. A proč to vše vypravoval? Prosil na konec pana faráře, aby se té věci ujal a mladým i jejich dceři domluvil,

což pan farář ovšem slíbil. Dědeček si odlehčil, nechtěl to vše vzít s sebou do hrobu.

Svatý úkon se dokonal. Pan farář rozloučil se bolně s dědečkem, tušil, že ho vidí naposled a že s ním pochová zase hodný kus těch starých, v náboženském ohledu lepších časů. Ačkoliv povoz na dvoře byl uchystán, nechtěl pan farář hned sednouti, ale pravil, že musí též do velké světnice. Vykonal tu svou pastýřskou povinnost mužně sice a vážně, ale laskavě, tak že se Louda přímo odporovati neodvážil. Avšak trpký jeho jakýsi a neupřímný úsměv, vyhýbavé mluvení, že ještě nic není umluveno, a kdo ví, jak to bude, že má čtyry dcery a dva hochy, prozrazovalo, že slova svědomitého kněze a otcovského rádce padají mezi trní. Matka sice slibovala, že z toho nebude nic, jestliže Shánělovic nesvolí k oddávkám v kostele katolickém, ale i to zarmoutilo pana faráře. Předkládal rodičům, že sňatek smíšený není dokonalým manželstvím, že přinášívá mnoho svárů a útrap katolické straně, že žena katolička při muži, který je horlivý evangelík, a takovými u Shánělu jsou, není potom ani katoličkou, ani evangeličkou, ba že konečně nátlaku neodolá a odpadá. — Připomínal ještě mnohem více, ale zarmoucen vstával ze sedadla. Když myslel, kdo ví jak všecky dojal, prohodil Louda, že koně nechtí státi. Odchází tedy, Louda podal mu ruku a řekl: Poroučím se, matka mu ruku políbila a řekla: Provázej Pán Bůh, a Aninka od okna se nehnula a řekla s přídechem vzdoru a úštěpku: Má úcta. — Sotva však, že se otec do světnice vrátil, začala Aninka vykládati:

„Ten se tu nakázal. Já jináč neudělám. Bohoušek mne má rád a povídal, že se odepsati

dát nemusím. Jen oddavky aby byly na jejich straně. Měť je tam pan doktor taky. Všickni lidé mi říkají, jak jsem šťastná; do takového statku se vdáti a tak studovaného muže dostat, to prý se tak lehkou nestane“.

„Milá Aninko“, řekl otec, „ono je jen o ty tisíce. Kdybys byla sama, nebylo by zle, ale je vás šest, ty druhé nemohu „okrásti“.

„Právě proto, že nás je šest, je čas, abych přišla z domu,“ odsekla Aninka. „A beztoho dědeček pana faráře navedl, jen aby mi štěstí zkazil“.

Neuplynul ani týden a v Újezdě zavzněl zvonek umíráček. Dědeček Loudův odebral se na věčnost. Pohřeb byl dosti slavný a čemu se lidé nejvíce divili, bylo to, že se až do Újezdce ku pohřbu dostavil též Shánělv Bohuš a po pohřbu Aninku ku svým rodičům v Líbenicích dovedl.

Teta z dolní chalupy kráčí celá smutná ze hřbitova a povídá ženským ji doprovázejícím:

„Bude to zase svatba asi jako u Nedbalů. To budou mít helveti zase radost“.

„Já myslím, kmotřičko“, povídá žena pohnutého, „že to bude půjčka za oplátku. K Nedbalovům se dostala evangelička a ku Shánělvům katolička“.

„Pěkná oplátka. U Shánělvů se katolička stane evangeličkou a u Nedbalů se stane celý statek helvetským“.

„To snad ne?“

„Ano ne! „Doktor“ ten beztoho není „nic“ a budou-li mít děti, budou křtiny jistě na druhé straně; a u Shánělvů nechat pokřtiti po katolicku, to by se stal zázrak!“

„Ale ono to prý tak hned nepůjde“, praví žena ponocného, „náš tatík to zaslechl přede-
včířem večer v hospodě. Shánělovic chtí prý
plných šest tisíc a Louda dává jen tři. Já tomu,
kmotříčko, nerozumím, co jen tak od těch muž-
ských chytím, to povídám. Ale „náš“ povídal,
že to dohromady nesvedou“.

„Škoda, že je váš starý ponocným“, řekl
někdo v zadu hodně nahlas. Byl to švec Bu-
ďárek. „Škoda, že je ponocným, že býval vo-
jákem a že je z Líbenic. Já vám povídám, že to
dohromady svedou, jestliže to Bohuš myslí do
opravdy. Loudovi se přimázne šest tisíc do knih,
a bude rád, když mu holku z domu vyvedou“.

„Inu do takového statku šest tisíc přinést,
není mnoho“, povídá „ponocná“.

„A já bych tam“, praví teta, „své dítě ne-
dala ani, kdyby mně oni šest tisíc dáti chtěli;
nechat si dítě „pohelvetiti!“ jak bych mohla po-
tom umřít“.

„Inu, ono nebude Loudovům taky veselo.
Ale já se vás, tetičko, dá-li Pán Bůh, na to ještě
optám. S Pánem Bohem! Vždyť jsem se dnes
nenarodil!“

Dlouhý masopust, málo svateb, to přísloví
osvědčilo se i letos. Aninka Loudova dočkala
se popelce za svobodna, ač Bohuš v Líbenicích
i v Újezdě na konci masopustu jen ji při tanci
prováděl a k Loudům dochází. Nešťastné tisíce!
Louda by dal již čtyry, ale Sháněl chce šest,
má ještě syna a dvě dcery. Na to, že Louda má
taky dcery i hochy, celkem tedy víc dětí, než
Sháněl, nebeře se ohledu.

Nastaly v postě smutné doby u Loudů, ne
snad proto, že máme přemýšlet o Umučení Páně,

o svých hříších a o smrti. Tolik náboženství již u Loudů není. Postní čas je u nich, krom Velkého pátku, skoro již jen v kalendáři. Obzvláště Aninka nedbá postní doby. Když se jí matka první neděli postní zeptala, půjde-li do kostela, řekla, že ne, že by tam beztoho nebyla nic platna. A když jí matka řekla, aby toho „helveta“ z mysli pustila, odpověděla, třeba byl Bohoušek evangelík, že je hodný a že jí řekl, kdyby nebylo jeho otce, že by už bylo po svatbě. Otec prý jen hledí na peníze, ale on že si jinou nevezme; nepovolí-li otec, počká až bude „zletilým“, schází mu do toho jen několik měsíců, a pak si udělá, co bude chtít.

„Jen aby tě neoklamal“, povzdechla dosti bolně matka a odešla do kostela.

Druhou neděli postní bylo v Újezdci velkonoční cvičení. Konalo se v domě starostově. — Pan farář přijel, ale nechtěl hned začít. Zdálo se mu, že je dosud málo lidí pohromadě. Krom dětí a několika děveček a čeledínů nebylo tu skoro nikoho, leč několik nejstarších žen a dva výměníci. Z hospodářů tu byl jen starosta a Louda, jakožto první radní. Ale marné čekání. Nikdo více nepřicházel. Jaká to bývala schůzka lidí dříve a nyní? Starý Kořínek, jeden z dvou oněch výměníků, povídá panu faráři:

„Nastaly to divné časy, velebný panáčku. Za mých mladých let nestačila ku cvičení žádná světnice v Újezdci. Síň bývala plna, ano i na záhrobcu pod okny stávali lidé“.

Starosta tento výklad nerad slyšel a řekl panu faráři, že se může začít, že jsou tři hodiny.

Cvičení tedy započalo. Děti se v celku dobře držely. Když tu i tam odpověď vázla, napovídala paní Kořínková u kamen na lavici sedíc, jen že se někdy sama zmýlila, ale to ji nikdy do rozpaků nepřivedlo, pošeptala sousedce, jak starého člověka všecko i ta paměť opouští. Avšak nejlepší ze všech dětí uměla odpovídati Loudova Boženka. Pan farář jí veřejně pochválil. A když bylo po cvičení a lid se rozešel, řekl velebný pán otci jejímu, že může mít radost z toho dítěte, že to jest jeho nejlepší žačka ve škole. — Loudu to tak potěšilo, že nedopustil, aby pana faráře odvezl čeledín, nýbrž sám se chopil opratí a koně řídil, poslav čeledína domů.

Byla to vhodná příležitost pro pana faráře. Chce již dávno vážné slovo promluvit s otcem „Aninčiným“. Napomenul a prosil ho, aby přechl tu známost své dcery se synem Shánělovým. Poukázal na rozdíl v náboženství, na nové porobování, jež by opět osadu stihlo, kdyby odnavky, církvi katolickou neplatné, jen na druhé straně se dály. Vylíčil všechny poměry v domě Shánělově a dodal, že by Aninka, dokud by odpadnouti nechtěla, mnoho veselých dnů nezažila. Připomenul, že se Shánělovi bezpochyby s malým věnem nespokojí, a přimlouval se u otce za ostatní děti, aby na ně pamatoval.

Otec Aninčin vše to klidně vyslechl, všelijak se vymlouval, ale slíbil, že učiní, jak pan farář radí.

O blaho osadníků svých pečlivý kněz dodal ještě několik slov opravdu kněžských toho obsahu, že nic nemůže přinést požehnání ani v časném ohledu. co se proti vůli Boží děje. Na

konec pak si nechal připomínku nejvážnější, která snad teprve opravdu myslí otcovou hnula a řekl:

„Otče, pamatujte též na čest svého dítěte. Zarmoutilo by vás, vaši manželku i mne, kdyby, jak se říká, oddavky „musely“ býti. Zním takových případů dosti, kde si na druhé straně uměli pomoci. Snad mi rozumíte?“

„Rozumím, velebný pane, a sám o takových případech vím“.

Povoz zastavil u fary. Pán farář poděkoval za tak dobré svezení, podal ruku svému osadníkovi a naposled ještě dodal:

„Mohu se spolehnouti, že na mou řeč nezapomenete?“

„Račte býti bez starosti; vždyť se tu jedná o nás.“

Za čtvrt hodiny stál povoz na dvoře u Loudů v Újezdci. Otec Aninčin teprv na zpáteční cestě slova pana faráře si lépe rozmyslel a počal strach míti o blaho svého dítěte. Ale dceru svou neshledal doma.

„Byl tu zase Bohuš“, řekla matka „a Aninka ho šla vyprovodit.“

Byl to tenkrát trapný večer u Loudů. Když se Aninka vrátila, promluvil otec rozhodné slovo a matka se přidala k němu. Ale dceruška nemlčela.

„Kazíte mi štěstí a chcete mne snad strčiti někam do chalupy, abych musela choditi „na řepu“. Ani mladá Nedbalová by se mi nevyrovнала. Právě teď mi Bohoušek vypravoval, že si uděláme pokoj, jako mají u „doktorů.“

Otec začal mluvití rázněji, ale děvče umělo vždy a vždy odpověděti. Matka ji mírní a plačíc již povídá:

„A toho se nebojíš, že bys se dostala mezi „helvety?“

„A kdo ví“, odsekla Aninka, „není-li jejich víra lepší, než naše!“

„Dítě, co to mluvíš?“ řekla uděšená matka.

„Proč ne? — Bohoušek to povídal!“

Nyní rozhněval se otec náramně a zvolal:

„Tak to tedy s tebou daleko došlo? Co ti „helvet“ do uší nahučí, tomu věříš, a rodiče ti jsou ničím?“

„Však prý to sami už poznáváte, že nejste na pravé cestě. Na papeže a na své kněžstvo hubují prý sami katolíci, postů nezachovávají a k zpovědi již chodí už jen sprostí.“

Otec Aninčin zůstal státi, jako bleskem omráčen. Takovým špatným katolíkem byl on sám. Zbledl a třásl se na celém těle a byl by snad dceru udeřil, kdyby byla ze světnice neutekla.

Matka bála se promluvit. Otec zpamatovav se, řekl jí, aby ona sama Anně poslední rozhodné slovo řekla. Na svatbu s helvetem že není ani pomyšlení více a že nedostane pro Bohuše ani krejcaru. Aby se s ním neopovážila mluvit, a přijde-li on sám, že si otec od něho pomůže.

Druhého dne poslal Louda čeledína se psaníčkem k Sháněům do Líbenic. Starý i mladý si lístek přečetl. Čeledín se tázal, zdaliž něco vzkáží.

Starý vzkázal:

„Když hospodář myslí, že by se zahodil, kdyby dal dceru mezi helvety, ať si ji nechá doma.“

A mladý vzkázal s potutelným úsměvem:

„Řekni hospodářovi, že k vám vícekrát nepříjdu; ale jen aby hospodář nepřišel k nám.“

IV.

Ještě před Velkonocemi „otevřelo se jaro“ a vyvábilo obyvatelstvo vesnické do polí. Každý se činí, aby do svátků měl zaseto. Zvláště „pan doktor“ chopil se hospodářství vší mocí. Kupuje, jak lid říká, „ty prášky“ čili umělé hnojivo, jezdí pro to na kolik hodin cesty, ba až prý po železnici si to nechá přivážeti. Radí mu v -tom páni z cukovraru, znají tu lučbu; a on sám studuje v knihách. Jednou tolik, než dříve, vyroste mu prý na polích. Kmotr švec již na něm vyzoroval, že je nerad, když mu lidé řeknou: „Pomahaj Pán Bůh“, — něco prý zabručí, že tomu není rozuměti, je-li to „Dejž to Pán Bůh“ anebo „držte hubu“. Jeho bohem je ten světloňoš, a te mu pomáhá těmi prášky, a doma má bohyni, která hraje na fortepiáno. Kmotr Buďárek tu lučbu nestudoval, ale nenarodil se dnes a nestřílí, dokud nenamířil, a povídá: Nebude-li „paní doktorová“ časněji vstávati a nenechá-li té „muziky“, nepomohou prášky ani z Amsterodámu, a povstane z toho muzika turecká, — statek přijde na buben.

„Ty se budeš tak dlouho o jiné lidi otírat“, napomíná ho žena, „až se dostaneš do kriminálu. Ty jsi sprostý člověk, však pan doktor študoval a ví, co dělá. A tolik si dovede spočítati, vynese-li mu to statek, aby mladá paní nemusela „dříti“ jako nádennice.“

„Už ani necekám, jen ještě jedno slovíčko a pak už dost. — Má pobožná ženuška snad už taky věří v světloňoše!“

„I mlč mi s tím svým světloňošem“, hněvá se Buďárková.

„Už mlčím, jen ještě jedno slovíčko.“

„Kolik ještě bude těch slovíček?“

„Už je opravdu poslední. Chtěl jsem jen říci, buď věříš už taky ve světlohoše, anebo ztrácíš rozum.“

„Mlč už, prosím tě.“

„Inu, rozumný člověk nebude přece myslet, že prášky přemohou Pána Boha. Či snad na božím požehnání nic nezáleží? Tak říkají, co věří ve světlohoše.“

Tím se ukončila manželská rozprávka při obědě. Buďárek jde zapřáhnout kravičku a pojedete na pole. Je viděti, že ani pouhé brambory se solí neudělají člověka smutným. — Vesele zavlačuje Buďárek ten ječmínek, snad by se i do zpěvu dal, kdyby tu „plavku“ ustavičně pobízeti nemusel. Vedle na poli taky „dodělávají“, čili „válcují“ jarku. Pan doktor si sám dohlíží. Buďárek dojel k němu blíž a hodně hlasitě křikl: „Pomáhej Pán Bůh“. Dnes to vyzkoumám, myslel si, ale i zkušený někdy chybí. Pan doktor neřekl tak ani tak, nýbrž jen: „Jak se máte, starý?“

„Inu, tak se nemám, jako vy se račte míti, pane doktore. Mám tu ten boží ječmínek v zemi a myslím si: Buďto ho neprodám, a co z toho budu míti, kousek černého chleba, anebo ho prodám, peníze ňas vezme na nájem, a páni budou z mého ječmínka píti dobré pivečko.“

„Pan doktor“ se pousmál. Ale Buďárek pokračoval:

„To se pan doktor má lépe, kouří si cigárko a jen poroučí. Nasype prášku, a pšenice bude „jako břeh“.

„A proč si neopatříte taky trochu toho umělého hnojiva, to by se vám vždy vyplatilo.“

„Inu, za jedno nemám „do toho“, a pak nerozumím té — prosím, jak se to říká?“

„Lučbě?“

„Ano lučbě. Já bych myslel, že se na toto pole nesmí dát vápno. A pan doktor tam právě dal vápno“.

„Pan ředitel z cukrovaru, pan cukrmistr prozkoumali lučebně půdy mého statku, a jejich radou se řídím“.

„Inu, takoví páni tomu rozumí. — Já jsem jen myslel, že když sem pan otec před dvěma roky navezl celou starou, rozbořenou sušírnu, že to prozatím postačí; a vida ono ne, jak sprostý člověk přece jen je hloupý“.

Po těch slovech pobídl kravičku a rozešli se. „Pan doktor“ si zabručel: „Ten starý chlap není hloupý“. A Buďárek mluví v duchu se svou starou: „Ano, ano, prášky nepřemohou Pána Boha. Kdyby plnil čtvrté přikázání, ctil otce a matku, jejich radu slyšel, byli by mu pověděli, kam rozvezli sušírnu. — Abych mlčel? — Inu, mohl bych — je to Boží pravda, ale když je mi těch starých líto. — Co mne nepálí, nemám hasit? Vždyť já nehasím — já jen koukám, kde hoří. — Ale když mladá paní řekne panu doktorovi, aby si staří zůstali ve svém bytě, že neumí choditi po kobercích, ani seděti na vycpaných židlích, to nepřinese žádného požehnání.“

Za takových rozjímání a prací polních přiblížily se Velikonoce. „U doktorů“ je na Zelený čtvrtek odpoledne v domácnosti mnoho práce. Mladá paní na fortepiano celý den ani neklapla. „V pokoji“ se vše čistí a oprašuje, přijedou hosti. Rodiče, dva bratři a sestra mladá paní přijedou zítra k „večeři Páně“, zůstanou potom na obědě.

Již po osmé hodině ranní opravdu přijeli a odebrali se do evangelického chrámu. Rodiče pana doktora byli tou dobou již též na službách Božích v kostele katolickém. „Pan doktor“ zůstal doma, pomáhal v domácnosti k upravování stolu. Vepřová pečeně líbeznou vůni vydávala po domě, když od „večeře Páně“ přišli. Pan doktor neslavil Veliký pátek v kostele ani po katolicku ani po evangelicku, u stolu jej slaví po evangelicku, jitrničky a pečínka velmi dobře mu chutnaly. „Pan otec“ přivezl několik lahví vína a dobré doutníky; víno rozveselilo celou společnost a Amalie musela na konec i na fortepiano zahráti. Ve výměnickém domku na dvoře bylo však smutno, velmi smutno. Sám starý Nedbal prohodil bolně, že to je posvácení nebo masopust a ne Velký pátek. Manželka jeho utřela si slzy s očí a šla k večerní pobožnosti do kostela se pomodlit a vyplakat. Když k sedmé hodině kostel se vyprázdnil a kostelník světla v „Božím hrobě“ zhášeti chtěl, klečela tam dosud Nedbalová. Vzpomněla si, jak před dvaceti asi lety, klečel zde s ní její František, a dnes? Dnes si nevšímá ani Boha ani matky a hoduje s „helvety.“ — Slz proud vyřinul se jí z očí. — Nepotěšena odchází z kostela. Bůh k ní počíná mluvit, ale ona ještě hluboko vězí v dosavadní povrchnosti. Bůh se k ní blíží, ale ona jest dosud daleko od něho. V bolu svém hledá jen sebe, své upokojení a ne Boha. Poznání, že i ona mnoho, mnoho zavinila, ještě se jí nedostává.

Druhého dne na Bílou sobotu k večeru stihla ji nová bolest. Od několika let konává se katolická slavnost Vzkříšení v Líbenicích slavně. Průvod ubírá se na náves, okna katolíků bývají osvětlena. Evangelíci nechávají okna svá v tem-

nosti. Bolně to dojíká katolíky, když vidí, že krom dvou statků všude jest tma, jen v těch chalupách a domcích chudých kmitají světélka. A letos? Letos zůstal po prvé ve tmě i statek Nedbalův. Matka prosila Františká, aby přece osvítil. Tak daleko se přemohla, že vešla do „pokoje“ a prosila syna, aby pamatoval, kdo ho vychoval, aby jí to učinil k vůli. Ale Amalie ostře se ozvala a vykládala, jak prý to může maminku jen napadnouti, aby žádala, by se k vůli katolickému processí osvítila okna tam, kde evangelička je paní; a vůbec aby nečinila nesvárů mezi manželky. S třesoucím se hlasem řekla ještě matka, že muž Amaliin je katolík, a muž že vládne v domě. Avšak Amalie vyložila, že právě včera František ukázal, že drží s evangeličky, jedl prý maso s nimi.

„A to tě těší, Amalie,“ odvětila matka, „když tvůj muž ani včera v žádném kostele nebyl? Máš na tom dost, jen když maso jedl?“

Ta slova rozčilila Amalii mnoho a řekla: „Konec řeči; u nás se neosvítil, a dejte nám pokoj.“

„A ty mlčíš, Františku?“ zvolala matka plačíc. František až dosud bubnoval si prsty svými mrzutě na okně a řekl:

„Ale maminko, k čemu ta mrzutost? Proč se tak rozčilujete k vůli několika svíčkám. Rozsvěťte si ve svém bytu, já vám tam dodám několik světél, ale ode mne toho nežádejte.“

Ale hle! Amalie chtěla, aby se ve výměnku nerozsvěcovalo. Statek ten je evangelickým od té chvíle, co ona se sem dostala. — Nyní nastal výstup tím trapnějším. Mluvilo se prudčeji a s křikem, až i starý Nedbal k mladým přikvapil. Ná-

silím odtáhl ženu svou pryč, bouchl dveřmi a zvolal:

„U nás se rozsvítí; v bytu svém jsem já pánem.“

Smutně pohlíželi katolíci na statek Nedbalův při průvodu. V domečku na dvoře mezi starými lípami kmitala skrovná světélka, a u mladých byla tma. Průvod blíží se ku statku. Rozradostněný lid zpívá Alleluja, velebný zvonů hlahol ohlašuje: „Vstalť jest, vstalť jest“. Syn Boží ve způsobě chleba utajený žehnati chce příbytkům křesťanským, proto objevuje se dnes mezi lidem svým. Z evangelických stavení tu i tam přece zdaleka pohlížejí mnozí na průvod. U Nedbalů se nesmí státi ani to. „Pan doktor“ odstoupil od okna, Amalie spustila záclony.

V.

Na svatého Petra a Pavla šli katolíci z kostela z „ranní“. Kmotr švec volal hodně hlasitě: „Tetičko, tetičko!“

Teta z dolní chalupy se ohlédla a zůstala státi, pravíc:

„To jste se jistě opozdil „na posile“. Já jsem zůstala v kostele skoro již jen sama, a vy jste pozadu.“

„Inu o tu posilu se nejedná. Ale pamatujete-li se pak na naši řeč? Jak umřel starý Louda z Újezdce, jsem si něco schoval.“

„Ano, o té svatbě u Loudů?“

„Máte dobrou paměť, tetičko. Já vám jenom chci říci, že to bude s neděle.“

„Ba vím to, vím. Vy jste to předpovídal. To zase bude hluku.“

„I nebude, tetičko; ono už bylo hluku dost. Bylo hluku a pláče a klení u Loudů; bylo hluku u Shánělů s Loudou; bylo hluku na naší faře. Starý Sháněl šel pro křestní list Anince Loudově. Pan farář mu ho nechtěl vydati, chtěl, aby si přišel pro něj Louda. Pan Sháněl prý hrozil panu faráři úřady. Jak ho potom dostali, nevím. Hluku bylo tedy už dost, a oddavky budou v pondělí bez hluku, zcela po tichu na evangelické straně.“

„To mají z těch bálů.“

Tak já taky myslím; je to trest Boží za ten bál v sobotu před Jménem Pána Ježíše.“

„Nešťastné děvče! Jakou to způsobila hanbu rodičům, ba nám katolíkům všem.“

„Rodiče to zavinili. Vždyť věděli, s kým tančí, kdo k nim chodí.“

„Ale já jsem slyšela, že tomu jeden čas Louda „dělal konec“, a ne Shánělovi.“

„To bylo po újezdeckém cvičení, bylo už pozdě.“ —

Svatba Bohuše Sháněla s Aninkou Loudovou koná se tedy bez hluku, zcela tiše na straně evangelické, přivábila však přece dosti zvědavých ženských „z obojí strany“ ku chrámu evangelickému. Od Shánělů šli ženich a oba rodiče a dva sousedé evangeličtí za svědky a několik příbuzných vesměs evangelických, od Loudů jen nevěsta a otec. Z újezdeckých sousedů nedal se ani jeden pohnouti k účasti se těch oddavek. I vlažnější katolíci se za tu celou věc styděli. Anna se zahodila a celému Újezdci udělala hanbu. Není pamětníka, aby tamější děvče ze živnosti si bralo „helveta“. Šli by, kdyby aspoň byly oddavky v kostele katolickém, ale koukati se na to, jak se na druhé straně radují z jejich zahanbení, to

nemohou. — Ženské čekající konečně se dočkaly, ale byly by se tam málem pohádaly. Katolické ženské nazvaly totiž nevěstu „chudáčkem“, čemuž evangelické odporovaly, kdo se do takového statku dostane, ten prý není chudáčkem. Nevěsta má šaty sice hedvábné a zlata na sobě dosti — řetěz má bez křížku — Bohuš ho nechtěl, ve vlasech má vzadu červenou růži a dost. Je bledá, „jen ji do rakve položit“, a nemůže očí pozvědnouti. Otec její „sestárnul o deset let“ — hledí k zemi, s nikým nemluví. Anna, ač je od Líbenic, nebyla nikdy v evangelickém chrámu, jelikož v Újezdci jsou jen katolíci. Jak tam vešla, začala nejen plakati, ale i se třásti. Když přišla před stůl, který u evangelíků místo oltáře zastává, a před pana pastora, měl ji Bohuš co držeti, aby neupadla. Oči se jí zalily, hlava se jí točí, neví, co se s ní děje, omdlévá. Uděšený, v duši rozervaný otec ji zachytil. Tak ho to bodlo u srdce, že ji chtěl domů odvésti a raději o čest připravenou doma si nechati, než ji takto jako na smrt vésti. Nedošlo k tomu; probrala se. Řeklo se otci, že ta mdloba není snad jen dojmem. Oddavky jsou u konce. Svatební průvod ubírá se k Sháněům k malé hostině.

„Tak už je Shánělovou“, prohodila jedna evangelička ze zástupu dívajících se žen.

„Ano je“, odvětila ševcová Budárková, „ale nechtěla bych být na jejím místě. Ztratila čest a víru a bezpochyby i spokojenost.“

„Ale vždyť se nedala odepsati?“

„Nedala, to je pravda. Ale Pán Bůh sám ji od nás už odepsal, rozumíte!“

„To jsou rozumy vašeho muže.“

„A nechť jsou, on někdy zbytečně mluví, ale rozumí víc, než my obě dohromady.“

„Bylo to jako funus“, prohodila Baruška Nedbalova, „já jsem nad ní div neplakala.“

„Ba právě“, dotvrzuje Buďárková, „takové holky, jako ty Baruško, měly by si z toho vzít příklad — to je z těch známostí s „helvety“.

„A co helvet není člověk?“ namítá stará kovářka podrážděně.

„Je člověk, ale proč právě chce mít katoličku? Evangelík ať si vezme evangeličku, katolík katoličku.“

„I vždyť Anna dlouho katoličkou nezůstane“, řekla Baruška.

To podráždilo starou kovářku tím více a začala vykládati:

„Podívejme se na to děvče. Ty nás budeš poučovati — toť se ví. Bude-li to Bohuš chtíti, proč by mu to neudělala k vůli, vždyť je jeho ženou.“

„Ano, a u nás zase Amalie chce, abychom všickni byli helvety, protože je ona paní v domě.“ To řekla a dala se skoro do útěku.

„Nehněvejte se, kmotříčko“, chlácholí ševcová kovářku, „ta mladá krev je bujná. Ale povězte mně, jak to mají „uděláno“ s dětmi, dá-li Pán Bůh“.

„Inu jak? Hoši po otcově straně, a děvčata po matčině. S Pánem Bohem“.

„To je dost, že aspoň tolik Shánělovi svolili; myslela jsem, že budou chtíti, aby všechny děti byly evangelické“.

Poslední tuto zprávu přinesla Buďárková svému muži. Jemu však nebyla novinou. Věděl mnoho z toho, co se mezi Loudovými a Shánělovými vyjednávalo. Shánělovi chtěli mít oddavky ien na své straně. ani to nechtěli povolit. av

byly oddavky též na faře katolické, a za to prý povolují děti „na polovic“; ale ať tomu věří kdo chce.

„Ale pověz mi“, dí Buďárková, „jak tohle všecko jest, když si beře evangelík katoličku, já tomu nikdy dobře nerozumím“.

„Inu nech to až v neděli, já si vypůjčím od pana faráře knížku o tom, měl ji tuhle vypůjčenou vedle Vlášek; tam to bude vše vyloženo.“

V neděli po ranní zašel Buďárek opravdu do fary pro knížku, a pan farář mu ji půjčil.

Odpoledne po požehnání usadil se ve své zahrádce pod starou hruškou a dal se do čtení. Četl sotva asi čtvrt hodiny, an u plotu stál Bartoníček.

Přišel se ho optat, bude-li mu možno pomoci ve žních při práci, neboť pozejtří jest svaté Markety. Přislíbil, že vyhoví žádosti Bartoníčkově, pobídl ho, aby k němu vešel, že má pěkné čtení. Sotva že čísti začali, přišel starý Šáněl za touže příčinou jako Bartoníček. Byl by odešel ihned, ale že má Buďárek nějaké katolické čtení, zůstal zvědavostí puzen i on.

Buďárek umí pěkně čísti a též čtenému rozumí, vždyť se dnes nenarodil. Buďárek čte:

„Smíšené sňatky čili manželství katolíků s nekatolickými křesťany církev nikdy neschvaluje a to nejprv proto, že strana katolická přichází v nebezpečení, že odpadne od víry aneb aspoň že upadne ve vlažnost a lhostejnost náboženskou. — Kdo na osadě nábožensky smíšené žije a rodinných poměrů si všímá, ten se zajisté rozpomene na ten neb onen případ, v kterém katolička s evangelíkem oddaná za nějaký čas po svatbě od katolické víry odpadá, mnohdy proto,

že ji evangelíci ke své straně vábí hledíce jí dokázat, že má víru bludnou. Katolička taková víru svou málo zná a slyšíc to neb ono posměšné o své víře slovo, počíná se viklati; dá se jí mnohdy i čtení do rukou, v kterém se dozvídá věci, k nimž si odpověděti neumí, nejsouc víry své znalá, vejde tu i tam do evangelického chrámu, začíná tomu zvykati, řekne si, vždyť jsou evangelíci také pobožní; vždyť tam pěkně zpívají a pan pastor taky káže o Pánu Ježíši a odpad jest hotov.“

Při těchto slovech vpadl Sháněl Budárkovi do řeči a řekl:

„Stane-li se toto přestoupení k naší církvi takhle, stává se to proto, že se katolička přesvědčila, že naše víra jest lepší.“

„Pomalu pomalu,“ dí Budárek, „s tím přesvědčením to nejde tak rychle. Jen slyšte dále.“

„O přesvědčení nemůže tu býti ani řeči, poněvadž ubohá osoba taková nezná ani víry své, ani nepoznává nové. Nevědomost není přesvědčením. Kdo se může spokojiti s důvody, že na druhé straně pěkně zpívají a že se tam také káže o Pánu Ježíši, a nerozvažuje, zpěv že není víra, nerozvažuje, že není dost jen slyšeti o Pánu Ježíši, ale že na tom záleží, čemu Pán Ježíš učil, jakou bohoslužbu, kolik svátostí ustanovil, že na tom záleží, jakým způsobem Pán Ježíš chce odpouštěti hříchy, u takového člověka není možno mluvit o přesvědčení. Několik úštěpků o víře katolické přijmouti za důvody, jest bláznovství; smích dělati si může každý z čehokoliv“.

Budárek zdvihl oči od knížky a pohledl na své posluchače. Sháněl koukal k zemi zaka-

boněn, Bartoníček se díval na Sháněla a měl jasnou, veselou tvář.

„Avšak někdy má ten odpad ještě jinou příčinu. — Po svatbě přejde brzo to vyznávání lásky a lichotné mluvení. Nastanou mnohdy sváry pro víru. Křik a váda neberou konce, muž nutí k odpadu, a kdo smíšené osady zná, i to mu není případem neslýchaným, že ubohá žena, aby těm křikům, ne-li do konce až bití, ušla, odpadá, bez lásky k víře nové, se srdcem rozervaným. Mužových ústrků se zbavila, ale ve svědomí má nepokoj, který každým udeřením na zvon na chrámě katolickém, každou katolickou slavností, každým vstoupením do evangelické modlitebny, každým pohledem na své katolické příbuzné a známé znovu se ozývá, a v tom nepokoji žije a umírá. To je to štěstí plynoucí ze sňatku smíšeného“.

„To se hezky povídá“, namítá Sháněl, „ale důkazy podati, že se dala katolička bitím vehnat do církve naší, jest tíže“.

„Není tak těžko“, povídá Buďárek, „co pak nemáme zde příklad na Bártových od rybníčka? Žena Bártová odpadla, aby měla pokoj od muže a jeho matky“.

„To není pravda“, namítá Sháněl, „odpadla, že se přesvědčila“.

„Ne, pane sousede“, povídá Bartoníček, „to já vím nejlépe. Naběhala se k nám dost a dost, když měli vádu domácí. Jsem mučenicí, říkávala, neudělám-li to, nevyjdu z křiku a soužení, udělám-li to, ztratím duši. Celá se třesu, když mne do toho jejich chrámu někdy přece dostanou“.

Tuto věc nebylo lze upříti. Sháněl ji tedy nevyvracel, ale řekl:

„Však taky od nás odpadají k vám“.

„To je pravda“, dí Buďárek, „ale ne tak zhusta, a dělají-li to bez přesvědčení, dokazuje to právě, že smíšená manželství vedou k odpadům proti svědomí. — Avšak nepřišli jsme se hádat, ale číst“. — I čte tedy Buďárek dále:

„Nedojde-li to k odpadu, stává se katolická strana velmi často lhostejnou a vlašnou a nevykonává dokonale náboženství svého. Kdo zná rodiny smíšené, ten musí uznati, že buď ani jedna, ani druhá strana není horlivou v náboženství, že jim jest náboženství věcí vedlejší, poslední, anebo, že katolická strana sotva dokonale náboženství své plní. Pomysleme jen na půst. I nejvlašnější katolík chce aspoň na štědrý večer a na Velký pátek půst zachovati. Jaký tu rozbroj mezi manžely. Ani v ten nejsvětější den nejsou sjednoceni, u jednoho stolu mají zasedati, a každý má něco jiného jísti. Bohužel, že katolická strana k vůli evangelické postu nezachová“.

Sháněl chtěl něco říci, ale Buďárek učinil poznámku ku svému čtení:

„Letos jsme to viděli na Veliký pátek u Nedbalů“, a pokračuje ve čtení:

„Jen ten jediný příklad postačí. Ale sledujeme toho více. Nekatolík nemůže strpěti obrazů, dělání kříže, klečení při modlitbě, a je-li ve své víře horlivým, má druhou stranu za modlářskou. Jde-li katolická strana ku zpovědi, vysmívá se jí, přinese-li hromničnou svíčku, anebo na květnou neděli ratolesti, směje se jí. To musí náramně kaliti lásku a svornost manželskou, manželé nejsou jedna duše; mnohdy stává se jeden druhému odporným právě proto, že není jeho víry, a to se nazývá šťastným manželstvím. Lidé soudívají po-

vrchně dle bohatství a zevnějšku; říkávají, ti neb oni manželé nejsou stejné víry, a není slyšeti, že by proto byli nešťastnými.“

„A vidíte,“ namítá Sháněl, „můj syn, však to víte, si vzal katoličku, a přál bych vám je viděti, jak se mají rádi.“

„Ale, pane sousede, za čtyři dni se nenechá ještě o ničem mluvit,“ odpovídá Bartoníček. „Ale já vám něco povím. Znáte mého bratra v Lužánkách, přiženil se tam k vaší straně. Mají všeho dost, děti jsou katolické, ale stokrát mi řekl, ať si žádný katolík neběře evangeličku. Ty's, bratře, šťasten, máš hodnou, pobožnou ženu, a já se na to musím dívat, že ona jinam chodí do kostela, jinak se modlí, tu i tam padne přece nějaké uštěpačné slovo; mne to zlobí, a musím ti říci, já ji přece nemám tak rád, jako by bylo, kdyby nebyla helvetkou, a ona mi to řekla přímo do očí, že lituje, že si vzala katolíka. Vidiš, upřímně se rádi nemáme, tak jako vy, a nezapírám, že by u nás byl málo smutný funus, kdybychom jeden nebo druhý zemřel.“

„Inu, ono je v manželství vždycky něco,“ namítá Sháněl.

„To je poněkud pravda,“ odpovídá Bartoníček, „ale je to zbytečné rozmnožovati nesváry ještě o nesvornost pro víru.“ Budárek čte dále:

„Než! Co jsme až posud řekli, není vše. Smíšené sňatky jsou za druhé proto záhubné, že škodí pravému vychování dětí. Jsou tu možny rozličné případy. Jsou-li dle předcházející úmluvy všecky děti katolické a mají-li matku katoličku, vidí na otci všelicos, co jim matka neschvaluje a naopak. Obzvláště nešťastny jsou děti, které mají býti jiného náboženství, než matka. Otec se nikdy

nemůže tolik s dětmi zabývat jako matka, zbožnost vštěpovati do srdce dítěte nikdo nemůže tak, jako matka. Ale matka, která jest jiného náboženství, než její dítě, nemůže si dítěte v náboženském ohledu všímáti, nemůže plniti povinnost, kterou jí Bůh ukládá, totiž, dítě své vychovati. Stává se, že si ani otec dítěte mnoho nevšímá, a tak nemá ubohé dítě potom nižádného náboženského vychování.“

„Tak zle to vždycky není;“ namítá Sháněl, „tamhle Drábek u naší fary, je katolík, žena evangelička. Víte o něm, že je kořalečník a že si děti nevšímá. Žena jeho, ač je z naší strany, vede děti po vaší straně, jak bylo před svatbou vyjednáno.“

„To je pravda; ale nemyslete, pane sousede, že na tuhle věc tahle knížka zapomněla. Právě to teď přijde,“ dí Buďárek a čte dále:

„Jsou taky případy, kde matka evangelička, vidouc, že muž její, špatný katolík, děti si nevšímá, sama po katolicku je modliti se učí. Ale učit říkat modlitby, není děti nábožensky vychovávat. Matka tu dělá, čemu nerozumí, čeho nemiluje. Více však je příkladů, že matka, kde si toho otec nevšímá, dítě ku své straně nakloniti usiluje, takže dítě není potom ani katolík, ani evangelík, a když dospěje, odpadá pro příčiny zcela světské, nepatrné.“

„A tu vám musím říci“, povídá opět Sháněl, „že matky vaší strany, mají-li dítě evangeličké, také je převéstí chtí.“

„Toho my neupíráme,“ dokládá Bartoníček, „ale to je důkazem, že manželství smíšené škodí oběma stranám. Ano toho neupírám a povím vám sám ještě více. Tamhle v Bohušíně je pan pastor,

o němž se povídá, že nikdy nekáže proti Panně Marii, ano i to si lidé povídají, že má v zadním pokojíčku obraz Matky Boží.“

„To není pravda“, odvětil Sháněl.

„Abyste tedy věděl, kdo mi to povídal, řeknu, že tam náš nynější pan farář byl kaplanem a že ten obraz viděl. A když své podivení nad tím vyslovil, řekl mu pan pastor sám, že tu úctu k Panně Marii má od své matky, katoličky.“

„A tak není pravým farářem evangelickým,“ dí trochu prudčeji Sháněl.

„Inu, to dělají smíšené sňatky“, dí Bartoníček, „ale ať se raději čte dále.“ — Budárek čte dále:

„Jsou-li děti jiného náboženství než otec neb matka, škodí to ještě v jiném ohledu. — Děti totiž jsou od otce neb matky, náleží-li k jiné víře, v srdci odkloněny. Či může hoch, horlivý evangelík, milovati matku svou katoličku, o níž si myslí, že je modlářkou, papeženkou atd.? V nejlepším případě jest dítě nespokojeno, nešťastno, že má otce neb matku jiné víry.“

„Ale jen ať vaše knížka“, povídá Sháněl, „nestrká všecko na naši stranu.“

„Inu, proto se nehoršete“, dí Bartoníček, „já vám sám povím příklad, kde to je naopak. Měl jsem holku, pasku, katoličku, však víte, krejčího Vávry. Má matku evangeličku. O Velikonocích chystala se holka ku svaté zpovědi. Má žena jí povídá: Jen se hezky připrav a půjdeš odprosit tatínka a maminku. Děvče jí na to řeklo: Tatínka půjdu odprosit, ale maminku ne. — A proč ne? — Ona je „helvetka.“ — Žena jí domlouvá, třeba byla evangelička, že je její matka, ale děvče se vzpíralo a povídalo, že maminka ani neví, co

svatá zpověď je, a že se maminky bojí. A proč se bojíš? — Barča naše to jednou udělala, a maminka se tak rozlobila, že jí řekla: Táhni mi, a dala jí pohlavek.“

Tenhle příklad Sháněl ovšem nerad slyšel, a Bartoníček ho měl co chlácholiti a dodal:

„To se, pane sousede, jen proto povídá, že ve smíšených sňatcích nebývá ani pravé lásky rodičů k dětem ani dětí k rodičům, leč by celé rodině na náboženství nic, nebo skoro nic nezáleželo.“

Sháněl chtěl odejít, ale Budárek dělal, jakoby toho nepozoroval, i četl dále. Zvědavost ho ještě udržela. Budárek tedy čte:

„A hůře jest to ještě v rodině, kde i děti se náboženstvím různí. Tu je v domě jakási nábožen-ská válka. Hoši drží s otcem proti děvčatům a Bohužel i proti matce. — A to jest pak to blaho, jež plyne ze sňatků smíšených.“

„Ale je tu otec,“ dí Sháněl, „a má udělati pořádek.“

„Pane Sháněle,“ povídá Budárek, „nehněvejte se, že i já do toho mluvím. To ani není možná; poněvadž, je-li otec ve své víře horlivým, vždy hochům nadržovati bude, kdežto matka zase děvčat se ujímá. Slíbiteli-mi, že se nebudete hněvati, povím vám, jak se posledně slavil u Kykalů štědrý večer.“

„Jak pak?“ — táže se Sháněl.

„Kytal s dvěma hochy pochutnával si na vepřovině a jelítkách, a žena jeho se třemi děvčaty jedly jahelník s jablky. Pojednou popadl hoch, Staník, jelito a začal jím mastit ústa sestře Božence. Ta se bránila, ale druhý hoch počal jí ústa otvírati. Holky začaly křičeti: Maminko,

ať nám ti berani dají pokoj. Matka je okřikla, tatík taky trochu, a nastal pokoj! Ne, jen přiměří. Matka poodešla a Staník počal znovu střívko po jelítku k ústům Boženčiným strkati. A mladší hoch, Vratík, posměšně jí říkal: Nejez to, přijdeš do pekla. — A Kykal? Díval se na to s úsměvem a neříkal nic. Boženka, nemajíc tu matky, bránila se jak mohla. Ale, co udělal Vratík? Začal holkám zpívat písničku: Katolíci, podobaj' se jalovici. — A malá Miloslávka, bude jí čtyry léta, z čista jasna mu odsekla: Hejveti, podobaj' se tejeti. — Katolická chasa opodál sedící dala se do hlasitého smíchu, a nyní teprv začal Kykal dělati pořádek, to jest, řekl holkám: Tohle ať se neopovázíte vícekrát říci, a pak, ale již ne tak důrazně, řekl hochům: A vy jim dejte pokoj“.

„Budárku, nevymyslel jste si to?“ — namítá Sháněl.

„I ne, pane Sháněle, vždyť se můžete optati, čeledín váš byl v loni u Kykalů“. — Po těch slovech četl dále.

„Až posud jsme se přesvědčili, že manželství smíšené jest manželstvím nedokonalým a záhubným; záhubným jest manželům, záhubným jest dětem. Než katolická církev neschvaluje ho ještě pro třetí příčinu, totiž že se jím děje zneuctění svátosti a škodlivé účastenství ve věcech svatých. Od počátku považuje se manželství křesťanů za jednu ze sedmi svátostí, jak spisy svatých otců a všech církví i záhy od církve katolické odtržených ukazují, teprv v šestnáctém století vystoupili jistí mužové, kteří se odvážili jinak učiti“.

Sháněl vskočil do řeči a dí:

„Kde pak jest v písmě psáno, že manželství jest svátost?“

„Ono to bezpochyby zase bude v knížce, jen počkejte“, praví Bartoníček.

Budárek čte dále, dí však, že dříve musí několik slov opakovati.

„Teprv v šestnáctém století vystoupili jistí mužové, kteří se odvážili jinak učit, ač v samém písmě svatém a sice v listu svatého Pavla k Efezským, v kapitole páté ve verši třicátém druhém, takto o manželství čteme: Tajemství toto veliké jest, ale já pravím, v Kristu a v církvi. Povždy byla slova tato v církvi vykládána takto: Svazek tento mezi manželi jest tajemná svátost představující duchovní spojení Krista s církví svatou“. — Pane Sháněle, prosím vás, nechte mne dočísti. — „Luther, zakladatel církve evangelické v Němcích, opovážil se přes to vše říci, že manželství jest zevnější tělesná věc, jako každý jiný světský obchod“ (Spis De captivitate babylonica). Kdo jemu chce věriti více, než svatému Pavlu, než všem svatým otcům, než církvi veškeré, my mu v tom nebráníme, ale my katolíci dle písma svatého věříme církvi, o níž se dí v písmě svatém, že jest sloup a utvrzení pravdy“. — Pane Sháněle, prosím vás, nechte mne čísti — my dva, vidíte pane Bartoníčku, věříme též písmu a církvi více, než Lutherovi a Kalvínovi. — „Manželství jest tedy svátost, podobně jako křest a jako svátost Těla Páně. Katolík se k ní připravuje svatou zpovědí, aby bez hříchu těžkého ji přijal a tak jí nezneuctil. Evangelík, jestli je platně pokřtěn, přijímá tu svátost s ním; ale nedosáhl platného rozhřešení ze svých hříchů, ba on manželství ani za svátost nepovažuje, a tím

se to tajemství veliké zneuctívá, a katolík je tím spoluvinen. — Že pak s nekatolíkem tu svátost přijímá, dopouští se nedovoleného účastenství ve věcech svatých, chová se tak, jakoby říkal, nekatolík v tu svátost nevěří, ale co na tom? Na tom mně mnoho nezáleží. Lidé si budou mysliti, že mi má víra není milejší, než nekatolická, budou pohoršeni, budou tím povzbuzováni ku smýšlení, že je víra jako víra, pravda a blud že je jedno, já to spolu zaviňuji, ale já to tak chci k vůli penězům aneb k vůli časnému zaopatření. — A to se stává, dějí-li se oddavky před katolickým farářem aneb jeho zástupcem; konají-li se jen před nekatolickým kazatelem, jest to věc tím horší, což hned vyložíme“. Pane Sháněle, první díl té knížky je dočten. Vy se nějak mrzíte, mám čísti dále?“

„I mám už dost těch vašich „šplechet“ papežských, my se držíme slova Božího“, dí Sháněl.

„Co pak slova svatého Pavla nejsou slovo Boží?“ odvětil Buďárek.

Ale Sháněl, jakoby neslyšel, spouští písmem: „Právě dnes kázal nám náš „pán“, že máme se chlubití slovy Pavla, jenž k Efezským napsal: „Byli jste zajisté někdy temností, nyní pak jste světlo v Pánu“. My jsme vysvobozeni z těch temností modlářských, v kterých vy vězíte, my jsme v světle čistého slova Božího, rozumíte?!“

„Nepovídáte nic nového“, dí Bartoníček, „tomu „světlu“ a „čistému slovu Božímu“ jsme již zvykli; slyšíme o něm skoro vždy, jsme-li na vašem pohřbu. To jest už tak váš obyčej; jen že něco povídati a dokázati je veliký rozdíl.“

Dosti špatně se tedy čtenáři se Shánělem

rozešli; ale ta malá mrzutost dodala jim tím více chuti k dokončení čtení.

Avšak sotva že několik řádků je přečteno, vrací se Sháněl; potkal náhodou starého Vondrušku, výměníka na statku. Evangelíci mu říkají písmák, zná prý velmi dobře a čítá písmo svaté; katolíci mu však říkají „cvillink,“ ne že by snad prodával nějakou látku na podvlékačky a sukně, ale že je velký ctitel hlasatele nekatolického učení ve švýcarském městě Curychu, který sloul Zwingli, což líbeničtí katolíci, majíce český jazyk, špatně vyslovují.

„Počkejte,“ povídá Bartoníček čtoucímu Buďárkovi, „Sháněl se snad vrací, jde s ním Vondruška „cvillink.“

Buďárek je upřímně přivítá, běží pro sedadla, jakmile zvidá, že i Vondruška chce to čtení poslechnouti. Ten však, stařec téměř devadesátiletý, jako pravý písmák a zvinglián, řekl dříve, než se čísti počalo: „Hospodine! Kteří tě nenávidí, pozdvihují hlavy. — Učiniž jim jako Madiánským a jako Sisarrovi, jako Jabinovi při potoce Cison.“ (Žalm 82. (83).

Buďárek šeptá Bartoníčkov: „Ten se na nás uchystal.“ Bartoníček odvětil:

„Zrovna strach jde z jeho očí.“

Buďárek s kuráží dosti malou začíná čísti díl druhý knížky té.

„Až posud jsme tedy shledali, že církev manželství katolíků s nekatolickými křesťany nikdy neschvaluje a sice nejprv proto, že strana katolická přichází v nebezpečení odpadnutí od víry aneb aspoň upadnutí ve vlažnost a lhostejnost náboženskou.“

Ihned vpadl do toho Vondruška a řekl:

„Každé duši, která od Vás k nám přichází, voláme s Isaiášem: „Povstaň, povstaň, oblec se v sílu svou Sione, rozvaž pouta hrdla svého jatá dcero Sionská.“

Budárek šeptá Bartoníčkově: „Půjde-li to tak dále, nepřečteme mnoho“; nahlas pak čte:

„Dále jsme se přesvědčili, že sňatky smíšené překážejí pravému vychování dětí.“

„A což nepraví Kristus: „Nechte maličkých ke mně přijíti?“ — namítá Vondruška.

Budárek si ho nevšímá a čte:

„Konečně pak zneuctívá se tím svátost manželství.“

„Muž boží, který položil duši svou za slovo Hospodinovo, poučil nás, že manželství není svátostí“, — řekl Vondruška.

„Myslíte, pane sousede, „Cvillinka?“ — opovážil se tázati se Budárek.

„Hospodine, dokavadž snášeti budeš lid ten? Zwingli se jmenoval.“

„Ale vždyť jsme prve četli, že svatý Pavel napsal, že manželství je tajemství veliké v Kristu a v církvi, a že církev vždy i svatí otcové vykládali ta slova tak, že manželství je svátost,“ povídá Budárek.

„Co otcové?“ odpovídá Vondruška, „Zwingli se z počátku též držel otců, ale potom si řekl: „Vždyť co mohli otcové, mohu i já“ a počal dle svého rozumu vykládati si písmo a tak mu vzešlo světlo.“ (Dle evang. listů z r. 1884.)

Bartoníček se dal do smíchu. Sháněl hledí k zemi. Ale Budárek praví:

„Inu, tohle jsme ovšem nevěděli, že jen Zwingliho rozum je světlem, a že celá církev, všichni svatí otcové po tolik století byli ve tmách.“

„Ano tak tomu jest“, dokládá Vondruška skoro v blouznivém zápalu. „Ano, Zwingli to byl ten Samson, který strásl sloupy chrámu model, rozumíte?“

Sám Sháněl vidí, že se takto k žádnému čtení nedostanou, a žádá starce, aby nechal čísti.

„Poněvadž tedy manželství smíšené velice záhubným jest, nemůže ho církev schvalovati. Nařizuje farářům, aby věřícím jeho záhubnost vykládali a je od něho zrazovali. Má-li však přece sňatek takový býti dovoleným a platným, žádá církev, aby se to stalo tak, by Bohem jí daná práva co možná nejméně utrpěla.“

Vondruška to již zase nemůže vydržeti a dí z knihy Zjevení svatého Jana:

„Viděl jsem šelmu, měla dva rohy a mluvila jako drak.“

Sháněl se usmál, — tou šelmou jest dle náhledu Vondruškova katolická církev. Nikdo ničeho nenamítá, a čte se dále:

„Aby sňatek manželský vůbec platen byl, musí se uzavření jeho státi před katolickým farářem aspoň jednoho ze snoubenců a před dvěma svědky. Faráři však nesmí tomu dopustiti, aby se sňatek smíšený před nimi uzavíral, leč by následující výminky splněny byly: Snoubenci musí se zavázati smlouvou jimi a dvěma svědky podepsanou, že všechny děti, které by se z toho sňatku narodily, budou křtěny a vychovány po katolicku; že strana nekatolická dopřeje straně katolické plné svobody u konání náboženských povinností a nikterak o její převrácení státi aneb pracovati nebude, pak že strana katolická všecku pílí svou vynaloží na odvrácení manžela neb manželky od bludu.“

„Povstaň, Hospodine, ve hněvu svém“, volá Vondruška.

„Toť nespravedlivé, toť stranické“ — dí rozhorleně Sháněl. „Naše církvev dovoluje farářům oddati snoubence rozdílného vyznání, jen když se slíbí, že chlapani budou se vychovávatí v náboženství otcově a děvčata v matčině. Je viděti, že vaše církvev chce panovatí a všecko si uchvátiti.“

„Pozor! Dovolovala, musíte říci“, dí Buďárek, „avšak knížka i to vysvětluje.“ — „Tyto požadavky církvev katolické nejsou nespravedlivé. Až do patnáctého ba šestnáctého století nebylo v našich zemích jiné církvev, než katolické. Patnáct set let ctíli jí národové jako svou matku. Tu pojednou povstali mužové nepovolání a jali se řečmi i spisy svými odtrhovati od ní syny i dcery její. Způsobíli jí škodu mnohou. Že pak nyní se brání, aby sňatky smíšené ještě víc škod jí nenadělaly, nemůže jí nikdo za zlé míti.“

„Zwingli od Boha byl povolán jako Josue, aby vyhubil Amalekity“, křičí Vondruška.

Sháněl praví: „Reformatoři přišli opravit církvev.“

„Zwingli přišel vyrvat stádečko Kristovo z tlamy vlků“, doložil „cvillink.“

Bartoníček hledí udiveně na oba mluvící. Ale Buďárek osvědčil zase jednou, že se dnes nenarodil, i řekl:

„Pane sousede, já jsem jen sprostý člověk, ale něco vám řeknu. Viděl jsem vás, jak jste na jaře vyháněl chudé ženské ze své pšenice. Pomyslíl jsem si v duchu, proč pak tak bohatý rolník, jako pan Sháněl nedopřeje trochu té trávy těm ženským? — Ale vím proč? Trhaly s travou, s koukolem i pšenicí. A tak — pamatuji to dobře

z jedné knížky vypůjčené od našeho pana faráře, jako ty ženské učinili vaši reformátoři, trhali s koukolem i pšenici a naseli bodláčí i trní. — Ale nechme toho. Jest zde řeč o manželství a o tom, proč církev naše se brání, aby se jí ještě více škody nenadělalo, aby katolíci nevlažněli, neodpadali a aby děti svých nedávali církvím jiným. — Vidíte, nehněvejte se; vy jste si loňský podzim zahradil cestu mezi svými poli, tam co říkáme „na drážkách.“ — Prosím vás, nechte mne domluvit. — Tvrdil jste, že je to cesta jen vaše, ale lidé vám ohrazení vždy zase zbořili. Nemohl jste si pro tu chvíli pomoci, udělal jste si tedy příkopky vedle cesty před svými poli na obou stranách. Proč? Aby vám, když již s tou cestou si pomoci nemůžete — aspoň do pole nezajížděli, obilí vzešlé neničili a tak vám další větší škody nedělali. Hledte, podobně se brání naše církev; nemohla-li zabránit porušení všech práv svých, hledí aspoň, aby se jí nedělaly škody ještě větší novými odpady a vydáváním dětí církvím jiným.“

„Bylo by dost, kdyby se spokojila polovičkou asi dětí, jako my; my bychom mohli též žádati děti všechny.“

„Proč pak vy nedáte někomu polovici svých polí?“

„Protože patří všechny mně.“

„Inu tak soudí i naše církev. Všickni pokřtění patří mně. Já jsem první, původní, na Petru založená církev. — Ostatně i vaši páni žádají již také smlouvy a sliby, že budou všechny děti evangelickými.“

Sháněl chtěl ještě něco namítati, ale Bartoníček prosil, aby se četlo dále.

„Dovolí-li nekatolický snoubenec, aby se jeho děti všecky vychovávaly v církvi katolické, neztrácí nikdy tolik, jako strana katolická. Nekatolík praví, že jest každý křesťanem, kdo jen věří, že Kristus jest Syn Boží, na tom ostatním že tolik nezáleží. (Orloj — evang. kalendář.) Dá-li tedy dítě své vychovati v církvi katolické, bude dítě jeho — věřiti, že Kristus jest Synem Božím, a bude křesťanem. — Katolíku však nepostačí jen tato víra, jemu jedná se o obět mešní, o svaté svátosti, zvláště o svátost pokání, kterou se dosahuje odpuštění hříchů. Katolická strana vidouc tedy dítě své ve víře nekatolické, jen s bolestí na ně hleděti musí; obává se totiž, že nepřijímajíc svátosti pokání, nedobude si odpuštění hříchů a zahyne na věky. — A co pak ještě soužití musí stranu katolickou, jest to vědomí, že dítě její nekatolické se za ni nebude modliti, až jí bude uloženo odebrati se na věčnost; protože evangelíci za mrtvé se modliti nesmějí. — Že pak církev katolická tomu se brání, aby katolík od nekatolické strany k odpadu přiveden nebyl, ale opaku si přeje, — to pochází z toho, že si je vědoma, že pravda jest jen jedna, a že ona sama pravdě učí. Jest to asi tak, jako když matka musí dítě své do světa poslati a praví mu: „Drž se dítě mé toho, čemu jsem tě učila; nedej se svěsti zlými slovy a příklady jiných; — ale raději každého napomeň, aby se bál Pána Boha.“

Chrupání jakési přerušilo čtení. Stařec Vondruška tvrdě usnul, té knížce on ve svých názorech sestárly již ani rozuměti nemůže.

Sháněl ho probudil se žertovnou domluvou, že ho nechá samotného bojovati — a spí,

a tentokráte i proti němu sám Sháněl „písma“ užil, řka:

„Povstaň, proč usínáš?“ (Žalm.)

Když se byl Vondruška probral, pokračovalo se ve čtení. „Jest toho již jen malý kousek“ — oznamuje Budárek.

„Když tedy tyto výminky vyplněny jsou, a snoubenci slibují krom toho, že jen před katolickým farářem oddavky budou — ovšem jsouli i jinak podstatné důvody — bývá sňatek *dovoleno* a jestli i vše ostatní, čeho církev požaduje, vykonáno — stává se *platným* — nerozlučitelným manželstvím, pakli že se před *farářem katolického snoubence* a dvěma svědky uzavírá. Takový sňatek koná se pak v kostele zcela dle obřadu církve katolické, jenom požehnání mezi mší svatou se neuděluje, jelikož církev přece ani ten sňatek neschvaluje“.

„A to ustanovili váš papež a vaši biskupové?“ táže se Vondruška. Ale nečekaje na odpověď spouští písmem:

„Běda vám fariseové a zákonníci, kteří rozšiřujete odolky rouch svých“. — Ale Budárek mu vskočil do řeči a řekl:

„Pozor! — to dí Pán o fariseích a zákonnících židovských. Církev své představeným řekl: Cokoli svážete na zemi, bude svázáno i na nebi. Ale jen ještě chvílku nechte mne čísti“.

„Nevyplní-li se všechny požadávky církve, jest sňatek nedovoleným. Ale církev jako matka, která i bloudící dítě miluje, — ustanovuje v tom případě takto: Katolický farář může — však ne v kostele a ne v rouchu bohoslužebném — vyslechnouti v přítomnosti dvou svědků, ne tak jako kněz, ale více jako nečinný svědek — vy-

jádření snoubenců, že se za sebe berou; říká se, že sňatek tu uzavřen za nečinné přítomnosti faráře katolického, čili latinsky s pasivní assistencí. Sňatek ten jest sice manželstvím platným, *ale nedovoleným*. Katolický snoubenec je tu v předúležitě věci církve neposlušen, dopouští se smrtelného hříchu, nemůže býti před sňatkem rozhřešen a po sňatku jen tehdáž, lituje-li opravdu své neposlušnosti a hodlá-li vše dle sil svých napravit. Stává se, že po sňatku přichází takový katolík ku zpovědi — a dosáhne rozhřešení, poněvadž tvrdí, že toho lituje, avšak není-li to lítost opravdová — neplatí rozhřešení. — Sňatek katolíka uzavřený pouze před nekatolickým kazatelem nepovažuje církev za žádné manželství, a lidi tak oddané staví na roveň veřejným souložníkům“.

Při těch slovech vyskočil Sháněl ze židlice a křičel, až se Vondruška opět probudil:

„To je urážka naší evangelické církve! — My jsme patentem císaře Josefa obdrželi stejná práva s církví katolickou. Od císaře pána nynějšího obdrželi naši páni titul farářův, rozumíte.“

I Vondruška opět vzplanul a povstav začal jako kazatel volati:

„Duch praví církvim: Babylon veliký, máti smilstva a ohavností zemských. Viděl jsem tu ženu opilou krví svatých a mučeníků Ježíšových.“

„Evangelický“ tento výklad knihy „Zjevení“ budil opět divnou jakousi bázeň v Bartoníčkově, ne však v Buďárkově. Ten jakoby blouznivého písmáka ani neslyšel, odvětil Shánělovi:

„Pane Sháněle, co jste pravil, víme taky my. Ale slyšte, i k tomu tato knížka odpovídá.“

„Nechte si svou knížku“, dí Sháněl — Vondruška se chystá opět k nějakému „textu,“ ale nyní povstal i Buďárek a povýšeným hlasem čte:

„Moc světská takový sňatek uznává, jelikož se spokojuje tím, že aspoň před duchovním jedné strany sňatek byl uzavřen, anaf dovoluje svobodné vykonávání náboženství evangelického. Církev však tak nemůže. Kdyby řekla, mně to jest jedno, ať jste oddáni tu nebo tam, bylo by to jako tolik — inu, církev jako církev, víra jako víra — pravda jako lež — hřích jako ctnost! řekla by tím, „já nejsem jedinou pravou církví Kristovou,“ a tím by lid svůj v blud uvedla. Či může snad někdo naroditi se z dvou matek? Nikoli! Jen jedinou může mít každý matku vlastní, druhá, třetí jest mu nevlastní, macechou! — A kde jest matka, která řekne svému dítěti, které porodila — měj tamhle tu ženu za matku, je to jedno! — A tou jedinou chotí Kristovou a matkou pokřtěných jest církev na Petru založená, neboť jemu řekl: „Ty jsi skála, a na té skále vzdělám církev svou“ — a tou jest církev katolická“.

„Teď toho mám dost“, dí Sháněl. „Je to jezovitská, papežská, antikristova knížka“.

„Nadávky nejsou důkazy“, brání se Buďárek.

„A to se opovázíte říci mně do očí?“ řekl Sháněl, rozhněván snad i proto, že baráčník, jeho občasný dělník tak mluví se statkářem, a obrátiv se k Vondruškovi doložil: „Pojďte, pane kmotře, ty papežence nikdo neobrádí“, k čemuž oslovený doložil:

„Ó kéž by Hospodin vzbudil nového Josuu!“

„Cvillinka?“ vzkřikl Buďárek; avšak Bartoňček zacpával mu ústa a Vondruška mluví dále:

„Aby přišel vyhubit Amorhejské ze země svaté jeho“.

A jakoby byl zvítězil v hovoru vedeném dodal odcházeje :

„Oslavujte Hospodina, neboť jest dobrý, neboť na věky trvá milosrdenství jeho“.

„Chvála Bohu, že odešli“, praví Bartoníček. „Pěkná to knížka. Nyní tomu smíšenému manželství rozumím. Jest opravdu záhubné“.

„Na konec však jest tu“, oznamuje Budárek, „něco velmi pěkného. Přečtu to“. — „Jedna dívka, poněkud vzdělanější, avšak zcela nemajetná, byla zaměstnána při obchodu, jenž náležel milionáři. Svým chováním vzbudila úctu v srdci svého pána, který máje dva syny staršího chudé dívce za muže nabídl, ježto, jak pravil, peněz mu netřeba hledati. Avšak rodina pánova byla evangelická, dívka však katolička. Co učinila? Odmítla sňatek se starším synem boháčovým, poněvadž nebyl téhož s ní vyznání. Později pokusil se mladší syn dostatí ji za manželku a řekl jí výslovně, že si bude moci zcela svobodně své náboženství vykonávati. Ale ani to jí nepohnulo; pravila, že sňatek smíšený protiví se jejímu svědomí. A tak zůstala raději chudou „krámskou“, než by se byla stala paní milionářovou sňatkem smíšeným. — Tak, dotvrzuje duchovní správce katolický v jednom městě, v kterém jest většina evangelíků. — Jak vznešená a statečná to duše, porovnáme-li ji s těmi, které pro časné výhody vstupují v sňatek smíšený zapomínajíce na Boha, na smrt, na věčnost“.

Knížka jest u konce. Bartoníčka potěšila. Budárkovi prospěla velice. Pánu Bohu, před svou

ženou hned téhož večera a panu faráři za týden, když knížku odváděl, sliboval, že nikdy více nebude „dohazovati“ sňatků smíšených.

VI.

Žně jsou za dveřmi a s nimi i zlaté doby studentů, prázdniny. Bartoníčků Václav přišel domů. Udělal se z něho krásný jinoch. Až posud byl velikou radostí rodičů. Vysvědčení mívá výborná a jest dosud zbožný a mravný. Nejen snad v neděli, ale i všedního dne bývá na mši svaté. Matce plesá srdce radostí. Ještě jen jeden rok to bude trvati, a bude míti latinské školy odbyté; a ať se ho zeptá kdokoliv, čím bude, říká, že bude knězem. Z těchto příčin váží si ho velice pan farář, jakmile přijde domů na svátky nebo na prázdniny, vždy jde učinit poklonu panu faráři a byl již několikráte na faře pozván ke stolu. — A krom kostela není ho skoro nikde viděti, nejmilejší jeho zábavou jest kniha, s kterou ho lidé po polích a v lese kráčeti vidívají. Což divu, že je lidem milý, a že mnozí Bartoníčkově do očí říkají, že je šťastným, maje takového syna.

Avšak komu se Václav nelíbil, to byl „pan doktor“. Ten nejednou řekl, že ho je škoda těm „jezovitům“ a že by při svých vlohách v povolání světském daleko to přivedl, a takhle prý z toho nekouká, než zakrnění.

V téže třídě s Václavem jest Vítečkův Pavel. Jakým byl povahou svou jako chlapec, takovým jest i jako jinoch. Tichý a mírný; — jakoby ani „helvet“ nebyl, říkává teta z dolní chalupy. — A bude též studovat „na pastora“. Evangelíci se chlubívají před katolíky, že se ho jejich církev

ujme, a že ho studie „na faráře“ ničeho státi nebudou. I katolíci ho mají rádi, není pyšným a promluví s každým, byť to i žebrák byl. Komu se však nelíbí, to jest Vondruška „cvillink“. Není prý v něm ducha Hospodinova, a nedovede bojovati proti Amorhejským a Amalekovi. — Ani Pavel nevyhledává mnoho společnosti, a jsa z rodiny méně zámožné a k tomu ještě četné, nemá ani prostředků, aby snad do hospody chodil. — Ale ani s Václavem Bartoníčkovým mnoho se o prázdninách neschází, ač v jedné třídě studují. A nikdo se tomu nediví; chtí býti duchovními různého vyznání, nehodí se již nyní k sobě.

V neděli odpoledne po požehnání kráčel Václav Bartoníčkův po svém obyčeji k lesu hledě do knížky, kterou v ruce držel. Pochodil po lese, zavřel knížku a posadil se na kmen povalený v krásném údolíčku lesním s úsměvem na tváři. Dočetl totiž pěknou povídku, již se byl ráno od pana faráře vypůjčil. Ze své milé nálady vytržen jest lidskými kroky. Pan doktor s mladou paní stáli před ním. Václav neznal se mnoho v úklonách šviháckých a byl trochu na rozpacích, kdežto „mladá paní“ jako bývalá chovanka dívčího ústavu v Drážďanech odměřeně úklonky mistrně dělati a hbitě mluvití dovedla. „Pan doktor“ vyjadřoval své podivení nad tím, že Václav tolik mnoho samotu miluje a dověděv se, co četl, divil se tím více, že ho tak jednoduchá povídka baviti může. Mladá paní nahlédla též do knihy a začala se, avšak jen strojeně, hroziti toho „jezovitského“ čtení a dodala:

„Avšak co se divím, pan Bartoníček bude prý katolickým knězem?“

Václav stál celý zapýřen, nemoha ze sebe slova vypraviti. Mladá paní však ho nešetřila, nýbrž tím více rozpaky jeho množila řkouc:

„Pan Víteček chce prý býti též farářem, ale ten je z naší strany; ten si může do své fary přivésti ženušku, ale pan Bartoníček chce na sebe vzíti to papežské jho bezženství. Toť hrozné!“

Václav již celý hořel a vypravil ze sebe velmi bázlivě:

„Mám teprv odbytou sedmou třídu gymnasiální, musím dříve míti za sebou maturitní zkoušku, než si jisté povolání zvolím.“

Vybídli ho, aby je doprovázel a chudás šel, jako nevolný stroj. Ku své paní přidal se i „pan doktor“, a oba litovali Václava, že chce ten stav si zvoliti, celý život si zkaziti. Pan doktor vykládal docela, že je ho kněžím škoda, že má výborné vysvědčení a výtečné vlohy, že otec jeho má dosti jmění, aby mohl studovati cokoliv jiného, že by to mohl vysoko přivésti, a takhle že ho nečeká nic, než otrocký a nedůstojný stav vesnického kaplana.

Václav za celou cestu promluvil sotva pět slov a když přišli ku statku Nedbalovu, byl rád, že se bude moci domů odebrati. Ale mladá paní ho nutila, aby k nim vešel, však prý u nich ještě nebyl. Nesmělý Václav neuměl odporovati a dal si říci. Paní doktorová ukazovala mu všecek nádherný nábytek, pan doktor poslal pro pivo a nutil ho do pití. — Chtěl odejiti, zdržovali ho; paní začala hráti na piano, ano i do zpěvu se dala. Když přestala, vedl ho pan doktor ku svému stolku, na němž měl několik knížek. Na hřbetě desek četl Václav jména spisovatelů jemu dosud neznámých ku př.: Feuerbach, Vogt. Na některých

byla však jména známější ku př.: Darvín, Alfons Šťastný, avšak také Eugen Sue, Bambas atd. Pan doktor nabízel Václavovi tu neb onu knihu k zapůjčení. Ale Václav děkoval. Spisovatelů, jichž jména mu byla známa, varoval ve školách pan katecheta, a že díla oněch neznámých lepší nebudou, tušil sám. Pan doktor mu vykládal, že nesmí býti jednostranným, že musí čísti i takové knihy, které jinak píší, než jak katecheta snad učí, jen tak že nabude opravdové vzdělanosti. Václav cítil v duši, že vlastně pan doktor je jednostranným, poněvadž knihy jen nevěrecké má a jiných čísti nechce. — I mladá paní vedla Václava k jedné skříni, kde též několik knížek měla. Byly to většinou německé knihy o Lutherovi. Ty prý si přivezla z Drážďan. Z českých tam měla maličké knížečky ku př. „Zpověď Alexandra VI.“, „Jan Nepomucký“ a několik ročníků Hlasů ze Sionu. Václav si je prohlížel nedbale, jen aby učinil po vůli mladé paní. Ta to však pozorovala a řekla s úštěpkem:

„Já své knihy panu Bartoníčkovvi vnucovati nebudu, on chce býti knězem, těmi kacířskými knížkami by se zkazil.“

„On je ještě celý svatý“, doložil pan doktor, „ale takové svatouškování nesluší studujícímu osmé třídy gymnasiální.“

Dobrého až posud jinocha zmohl se při těchto slovech nepravý stud. Svatouškem nechtěl býti jmenován i přijal nabízenou knížku, román a sice nemravný román. Pečlivě ji skryl v kapse svého kabátu a přišed domů, uložil ji v kufru svém; cítil, že si přinesl domů ovoce zapovězené. A když se ho matka tázala, kde se tak dlouho zdržel, byl v rozpacích a neřekl matce ani slova, že byl

„u doktorů“. — Knížka vypůjčená velice napínala mysl Václavovu; neznámý velkoměstský bezbožný a zkažený svět ukazoval se tu duši nezkušené; smyslná, nedovolená, nestoudná láska, cizoložství a z té příčiny až i vražedné pletky líčily se tu způsobem tak poutavým, že nebohý mladík byl celý rozčilen. Výčitky svědomí pobízející ho, aby zahodil knihu bezbožnou, utlačeny byly zvědavostí, která nutila k dočtení, ale čím více četl, tím více ztrácel. Nevinný dosud jinoch počal počítovati smyslné pokušení! S poskvrněným srdcem, s plachým pohledem vrátil se domů. — Večer poklekl sice k modlitbě, ale myšlenky jeho těkaly jinde; vypráhlé srdce nepovzneslo se k Bohu. — Ráno musela mu matka připomenouti, že jest na mši svatou již odzvoněno. — Chrám Páně, zbožný zpěv, svatá oběť působila na mysl jeho blahodárně. Probral se do jisté míry z nebezpečného, ba již hříšného rozčilení duše své. — Ale co se stalo? Díl druhý knížky vypůjčené nebyl dočten, Václav jej dočetl a cítil, že se s ním stala značná změna. — Dva tři dni uplynuly, zevně nebylo znáti ničeho, denní návštěvy kostela trvaly dále, ale dělo se to více ze zvyku a k vůli matce. — Avšak podivná věc! Knížku od pana faráře vypůjčenou nešel odvést, bylo dost času, ale knížku od pana doktora musel odvésti a přinesl si jinou a tak to učinil asi třikráte. Anděl strážný plakal nad Václavem. Ubohá matka neznajíc, co mohou zlé knihy, netušila ničeho. Ano rodiče Václavovi dali mu peníze a dovolení, aby jel do Prahy. Naskýtá se k tomu vhodná příležitost. „Pan doktor“ tam jede a vezme ho s sebou a všude ho provede. Stalo se. Nejprv navštívili kavárnu k vůli posnídání; a ku podivu, „pan doktor“ vedl Václava

potom přímo na Hradčany do chrámu svatovítského. O modlitbě však nebylo ani řeči. Pan doktor vykládal jen, že chrám ten jest pomníkem „české slávy.“ Na hrob svatého Jana sotva že ukázal. Pan doktor pořídil si svou věc u jisté banky, vodil Václava udiveného celý den po městě a večer šli do divadla. Dávaly se pověstné „Paragrafy na střeše“, pravý to jed pro jinocha. Co v knížkách od pana doktora Václav četl, to v divadle slyšel a viděl. — Zkáza srdce jeho rostla. — Při večeri v hospodě, panu doktorovi známé z let jeho študentských, přišel Václav do společnosti zhýralých světáků a zkažených sklepnic. A hle, dovedl se již i zasmáti pustým vtipům. — Ještě jeden den zůstali v Praze, navštívili opět divadlo, dával se ballet, vše se opakovalo jako včera a třetího dne se vrátili domů. — Po celé tři dny se Václav nepomodlil ani ráno ani u večer. Viděl a poznal kousek světa a čemu na začátku prázdnin ještě ani neporozuměl, když „paní doktorová“ o tom promluvila, to nyní již chápal. Kněžství katolické a s ním spojené věčné panictví bylo by mu „otrockým jhem.“ —

Zcela jinak dělo se s Pavlem Vítečkovým. Jej „doktorovic“ nechali na pokoji, vždyť on jest evangelík, chce býti sice farářem evangelickým čili pastorem, ale nechce býti katolickým knězem. A to je jiná věc. — Na cestu do Prahy nebylo ani pomyšlení, jeho rodiče nemohli mu dáti potřebných peněz. Dohlížení k malému hospodářství bylo mu jediným skoro zaměstnáním o prázdninách; četl též něco, ale byl to jen časopis jeho vyznání.

Tak uplynuly prázdniny; studenti odešli do škol, a vše šlo svým obyčejným během dále.

Avšak něčeho nového měli se obyvatelé líbeničtí přece dočkat. Předě všemi Svatými přivezl kdosi z města dlouhou tabuli s velikými písmeny a zastavil se před novou hospodou. Brzo objevil se tu „pan doktor“ a poroučel, kam se má tabule zavěsiti. Zvědavá mládež s dychtivostí pohlížela na tabuli chtějíc přečísti, co tam napsáno. „Beseda“, vyslovilo několik dětí najednou. Ano beseda, čtenářský a zábavní spolek zařízen jest snahou pana doktora a pánů z továrny v Líbenicích, a místností pro besedu jest světnička či raději pokojíček vedle nalévárny v nové hospodě. —

Když na den Všech Svatých lidé z kostela šli, vykládal jim velmi horlivě něco důležitého švec Buďárek; povídá:

„Lidičky, lidičky, jste pozváni na posvícení?“

„Na jaké pak posvícení?“ — táže se několik ženských najednou.

„Inu, máme nové posvícení“.

„Nové posvícení, kde, jaké?“ — táže se opět několik přítomných najednou.

„Jaké? — Luciperovo!“ — odvětil Buďárek.

„Ale dej pokoj s tím svým luciperem“, kárá ho žena jeho.

„Dnes, lidičky, zasvěcuje se v Líbenicích filiálka chrámu luciperova a stane prý se hlavním chrámem“.

Všeobecně nastalo divení a Buďárek musel podati vysvětlení slov svých. A skutečně vysvětlil vše náležitě. „Fabrika jest původně tím chrámem lucipera, který tu byl ctěn v podobě řepy. Avšak nyní to půjde nezakrytě do opravdy. Ve světničce v nové hospodě bude se čítat evangelium světlo-noše onoho. Jsou to zlé noviny a bezbožné knihy. Noviny se budou pořizovati z peněz, které kaž-

dého měsíce platiti budou, kteří se do té církve luciperovy dali zapsati“.

„Pán Bůh s námi“, vzdychají ženské. —

„Knihy dají páni z fabriky a pan doktor. I obraz luciperův bude tu vyvěšen. Budou se slaviti svátky, ale tak, jako to bývalo za starých časů, vždy v noci před svátkem nebo před nedělí. Hudba, zpěv a tanec se bude provozovati na počest lucipera!“ —

„Ach, jaké nám nastaly časy“, naříkají mnozí ze zástupu. —

Jak Buďárek předpověděl, tak se vše děje. Z továrny přinesli hezky velký obraz do nové hospody. — Nejen mládež, ale i dospělí tlačí se do hospody; chtí viděti lucipera. Nedají se vyhnati. Hospoda jest celá ozdobena zelenými věnci, praporečky a záclonami, a mezi okny naproti dveřím zavěšen obraz — luciperův. Jde z něho hrůza. Je starý, škaredý, zasmušilý, s velikým vousem, jen že nemá růžkův. Vypadá sice jako člověk, ale v tváři více jako zvíře. — Ku podivu, že tak vypadá ten, který učil, že člověk pochází ze zvířete. — Jest to Darvín. Páni z fabriky si jeho podobiznu odkudsi z daleka opatřili, a bude prý zdobiti jejich besedu.

„Kde jen ten Buďárek všecko vyčenicchá?“ — diví se mnozí, „jak to ráno povídal, tak to jest.“

A posvícení nové opravdu se slavilo. Pan doktor měl řeč o temnostech a o světle. Zpívalo se, hrálo, tančilo a pilo až do rána.

„Štěstí, že evangelíci neslaví den „Dušiček“; — vykládal ráno Buďárek, „pan pastor by měl prázdný kostel“. Byli totiž na tom posvícení skoro jen evangelíci. Bartoníček, jediný katolický rolník, který by na to mohl platit, nedal se za-

psati. Pan farář jej na tu věc upozornil, a dal si říci. Evangeličtí rolníci se mu sice smějí, že je ve tmách papežských a on se jedenkrátě přece taky vzmužil a řekl jim, že o to luciperovo světlo nestojí a doložil, že ta beseda není snad evangelická. — Evangelickou ta beseda v Líbenicích není. Jest namířena proti každému náboženství. Ale ku podivu! Sami „starší“ obce evangelické v Líbenicích, sami „presbyteři“, dali se do té besedy zapsati, ba mladý Sháněl jest hned po panu doktorovi prvním pánem v její výboru, jest „místopředsedou“. Povídá se, že starý ho k tomu docela i měl. Páni z fabriky vyložili mu, že obzvláště evangelíci mají se státi členy besedy, „která má za účel vyhladiti z lidu pověry římské“. Že však páni ctitelé Darvína všecko náboženství nazývají „pověrou“, o tom se pánům presbyterům ani nezdálo, jen když beseda není katolickou, to jim stačí. — Beseda se tedy otevřela a čte se v ní dosti za nastalých dlouhých večerů. Ano ona se i zvelebuje. Budárek zase někde vyšťáral, že prý tam evangelíci zavěsili obraz Husův a „pan doktor“ že opatřil ještě jednoho „lucipera“. Je prý mnoho podoben luciperovi prvnímu, ale je mladší. Jde však z něho taky hrůza. Byla to podobizna Alfonsa Šťastného. — Brzo potom odváděl dílo své starému kováři a tázal se velmi pokorně:

„Jest-li pak to pravda, že evangelíci též ctíti budou svaté obrazy?“

„Co vám to napadá. Naše církev nedopustí se nikdy modlářství!“ — odsekl mu kovář.

„Inu, já myslel, mohou-li evangeličtí sousedé do besedy opatřiti obraz Husův, že snad by si mohli do chrámu Páně taky zavěsiti obraz

Pána Ježíše. Mají páchat modlářství v besedě nebo v chrámě, na tom již mnoho nezáleží“.

„Tím, že si vyvěsili obraz Husův v besedě, nepáchají žádného modlářství, vždyť se mu neklaní, to je jen tak upomínka“ — namítl kovář.

„Vida, vida, tak to je tedy upomínka? A když mi si postavíme kříž s obrazem Pána Ježíše, to není upomínka, to je modlářství?“

„Vy před křížem smekáte a klekáte, to je něco jiného. Klaníte se dřevu a kamenu“.

„To by ovšem bylo modlářství; jenom kdybychom to dělali; ale buďte bez starosti, toho my nečiníme“.

„Co pak to nevidíváme?“

„Vidíváte, že někdo klekne před křížem, ale on toho nečiní proto, aby se tomu dřevu klaněl, to ví každé dítě u nás, že to dřevo není jeho Bohem, ale kříž ten s obrazem Páně je upomínkou na Pána Ježíše a jen tomu se klaníme. Úcta obrazu přechází na osobu, kterou představuje, říkává náš pan farář“.

„Co mi je do vašeho faráře; náš pán nás poučuje, že se klaníte dřevu a kameni a toho se já držím“.

„Tomu nevěřím, že by tak učený pán mohl vám tohle povídati. To by potom u nás sprostý švec, jako jsem já, více rozuměl, než váš pán. On právě by vás měl poučiti, že úcta obrazů přechází na osobu“.

„I dejte pokoj s tím přecházením; klaníte se dřevu a kameni, jste modláři a dost“.

„Už dost, pane mistře, jen se ještě něco zeptám“.

„Co to bude?“

„Víte-li proč Brázda ze Lhoty seděl šest měsíců v kriminále?“

„Vím, vím, ale nemám kdy“, vytácel se kovář.

„Napřel na obraz císaře pána. A nic mu nepomohlo, že se vymlouval, že to byl jen papír, že je evangelík, že na obrazy nedrží. Páni mu vysvětlili, že to zneuctění obrazu přechází na osobu. Šest měsíců mohl si potom rozjímati o tom přecházení úcty a neúcty z obrazu na osobu; a myslím, že to pochopil; vícekrát se sotva odváží k takovému zločinu“.

„Psáno jest: „Neučiniš sobě rytiny ani jakého podobenství . . . Nebudeš se jim klaněti“. — Textem tedy chtěl si kovář pomoci.

„Ano tak bylo zakázáno židům, aby nepadli do modlářství a neklaněli se rytinám! U křesťanů té obavy není, křesťany starý zákon ve všem, ku př. v obřízce, neváže, tak učí sám svatý Pavel. Sám Hospodin nařídil, aby Mojžíš udělal nad archou dva cherubíny zlaté, kované; snad proto, aby jim rytiny ty hlásaly, že svaté jest místo, v němž archa stojí. — To je taky psáno. Co sám Bůh nařídil, nemůže býti nic zlého; jen klanění se rytinám jest zakázáno, Pánu Ježíši však klaněti se má každé koleno, jak dí svatý Pavel, a toho vy nečiníte, ač to je v písmě“.

„Dejte pokoj. Vy jste modláři, ale my se klaníme Bohu v duchu a v pravdě“.

„Ano, ano! Vy v duchu, jen pozor, je také duch zlý, který řekl Evě: Nevěřte; který na Pána Ježíše samého s textem přišel a pravil: „Psáno jest“. — Kovářovi se zjasnily oči.

„A už utíkám. S Pánem Bohem!“

Měl čas; mocné rány na kovadlinu dokazují, že by se mu mohlo na konec špatně vésti.

Před samým adventem stalo se v Líbenicích ještě něco, o čem se mnoho mluvilo. Mladým Shánělům narodilo se děvčátko, a povstalo proto mnoho vády a křiku. Aninka myslela, že děvčata, kterými by Pán Bůh ji obdařil, vychovávána budou v náboženství matčině, tedy po katolicku. Ale nyní nechce mladý Sháněl dopustiti, aby dítě do katolického kostela ke křtu neseno bylo; vymlouvá se, že to tak sice řekl, ale že to udělal jen tak na oko, aby se mohli dát oddati. Rodiče mladé matky, Loudovi z Újezdce, přišli dceru navštívit a měli vnoučátku svému spolu kmotrovstvím posloužiti. Ale byli nevlídně přijati. Mladý Sháněl se všelijak vytáčel, že ještě neví, kdy a kde křtiny budou, že jeho rodiče chtějí, aby se křtilo na jejich straně, a že si Aninka snad dá říci. Toho Loudovi přece nečekali. Vešli ku starým Shánělům, ale bylo zle. Starý začal vykládati, že on jako presbyter (starší) evangelického sboru líbenického nedopustí, dokud živ bude, aby se snad statek jejich stal katolickým. Kdož za to ručí, že budou míti mladí též syna? Nic neprospěly námitky, že tak bylo vyjednáno, že světské zákony tak předpisují. Anna si musí dáti říci, chce-li u nich žíti, a nechce-li, že si může jíti odkud přišla, že ho to beztoho mrzí, že má se na to dívat, jak katolička je hospodyní na jejich statku.

Loudová dala se do pláče. Louda však vzplanul hněvem a vysvětlil, že mladý Sháněl dceru jeho nešťastnou učinil, a že bylo jeho povinností ji si vzíti. Ale vše bylo nadarmo. Sháněl stál na svém, že on nedopustí, aby se

statek jejich stal katolickým. Rozešli se špatně. Zkusili to ještě u mladého, avšak i on přestal býti mírným. Řekl Loudovým, že jim do toho nic není, aby nedělali různic v jeho domě. Odešli, napomenuvše dceru, aby svolení svého ku křtu „helvetskému“ nedávala.

Avšak křest se přece vykonal na straně evangelické. Panu pastorovi se prý řeklo hned před svatbou, že Aninka dovoluje anebo aspoň dovolí, aby i děvčata vedla se po evangelicku. Mladá matka prosila však svého muže, aby jí nezarmucoval a splnil, co slíbil. On jí však chlácholil, že bude všecko dobře, jen aby se nestarala. Když dítě ode křtu přinesli, chtěla je matka poznamenati svatým křížem, ale stará Shánělka jí řekla, aby toho nechala, že „křtili“ na straně evangelické. Ubohá matka nechtěla tomu věřiti, i tázala se muže, zdaž je to pravda. A ten jí řekl, že to je pravda. A proč jí ten zármutek učinil? Inu, odpověděl jí muž, aby se nermoutila. Že myslel, že ho má opravdu ráda a že mu to tedy k vůli udělá. A když už to tak je, aby ničeho neříkala, co prý to je platné. Chce-li míti pokoj s jeho rodiči, aby to tak nechala. Aninka dala se do pláče. Nyní se jí teprv dokonale oči otevřely. Srdce její odvrátilo se od muže, který jí i v této věci oklamal, ano i proti dítěti samému cítila odpor v duši. — Nešťastná hodina, v kterou se po prvé sešla s Bohušem. — V noci na to museli jíti pro lékaře. Mladá matka dostávala horečku. Lékař přijel a pravil, že ji bezpochyby něco velmi došlo, že se musí chrániti duševního rozčilení, a že musí dítě od ní odstraněno býti; neboť pozoroval, že počíná blouznivě o svém dítěti mluvit. — Teprv na zpáteční cestě dově-

děl se lékař od čeledína, katolíka, co se u Shánělů stalo; teprv nyní rozuměl, proč tak bolně nemocná říkala, „má dceruška — helvetka.“ — Nemoc trvala až do samých vánoc a jen jako zázrakem zachráněna jest matka a dítě jí mezi tím odnesli na hřbitov evangelický. Zemřelo slabostí, nemělo prý dostatečné potravy. — Teprv na štědrý den dovolil lékař, že se může matce oznámiti, že dítě umřelo.

Úmrtím dítěte rozhodnut též spor katolického pana faráře s „panem pastorem.“ Katolický pan farář udal celou věc u příslušných úřadů. Pan pastor se vyjádřil, že prý matka dovolila, což katolický pan farář popíral. Mělo se tedy opatřiti písemné matčino vyjádření. Pro těžkou nemoc její se to nemohlo hned státi, zatím dítě umřelo a boj byl ukončen.

Boj byl ukončen, nemoc přemožena. Ale byl to divný štědrý večer pro ubohou Aninku. Muž a staří jedli maso, ona se na ně dívala smutně a trudně. Po večeři šel muž do hospody. A co Aninka? Když na věži katolického kostela zavzněly zvony k „půlnoční“, dala se do pláče. Od svých oddavek nebyla v kostele! Po prvé se jí zastesklo po kostelíčku. A ráno, když se muž její a staří k jejich „večeři Páně“ chystali, musela zůstatí ležet. Bylo jí špatně. A muž řekl jí tvrdě, to „brečení“ že musí přestatí. Dala se mezi evangelíky a musí tedy zapomenout na katolíky.

VII.

Na Vánoce přišli domů též studenti líbeňští. Matinka Václavova nemohla se ani dočkati

té chvíle, až svého synáčka opět spatří. Jsou to poslední Vánoce, které slaví jako student, za rok bude již bohoslovcem a bude bezpochyby panu faráři u oltáře přísluhovati. Radost matčina se trochu pokalila. Václav přišel, ale vypadá nějak špatně, je bledý a není tak nevinně sličný, jako býval. Ale to je tím, tak vyložil Václav starostlivé matičce, že je v osmé škole latinské mnoho učení k té poslední zkoušce, které říkají „matura.“ A otec podal ještě jiné vysvětlení, že totiž Václav není více dítětem, že nemůže tedy stále jako dítě vypadati.

A opravdu. Václav přestal býti dítětem. Poznání to o svátcích v kostele na chóru pan učitel. Václav byl sice na půlnoční a na velké, ano i zpívati pomáhal panu učiteli. Ale ty nedbalé kříže, kterými se znamenal, ten smích, ty žerty, které si tam dovolil, ty oči těkající po kostele, ty dosvědčovaly, že Václav není dítětem více a jak pan učitel myslí, že nebude knězem. Václav šel hned na štědrý den ráno navštívit pana faráře, jako to vždy činíval, pan farář se mu zahleděl do očí a shledal, že Václav není více dítětem. Pozvání k obědu na faru na Hod Boží neopovážil se odmítnouti. A když se ho pan farář tázal, trvá-li na svém úmyslu studovati bohosloví čili „na kněžství“, zarděl se, hleděl k zemi a neodpovídal. Pan farář mu řekl, necítí-li k tomu stavu povolání, aby si ho nevolil. Načež se Václav osmělil a řekl, čím dále tím více že poznává, že ten stav jest „stavem velmi těžkým.“ A za knihu nějakou ke čtení Václav poděkoval. Vymluvil se, že doma není ku čtení potřebného pokoje a venku čísti že nelze. Po obědě se šlo na služby Boží odpolední. Václav zpíval velmi

krásně litanie; matička rozeznela velmi dobře jeho hlas a slzela radostí.

Kolem Hromnic dostal Bartoníček, otec Václavů, nějaké psaní. Rozevřel je, ale div že mu z ruky nevypadlo, když poněkud přečetl, co v něm stálo. Bylo od pana katechety čili od profesora náboženství těch škol, v nichž Václav studoval. Důstojný ten o blaho mládeže pečlivý kněz psal otci Václavovu, že se syn jeho od loňska náramně změnil. Byl ve vyšetřování, že navštěvoval s některými jinými studenty podezřelou hospodu. Všecko, z čehož byl obviněn, nemohlo se mu dokázati, zapíral; ale bude míti přece špatnou známku z mravů. V učení bude míti jen o něco málo nižší známky, má výborné schopnosti. Krom toho má ho pan katecheta, jak píše, v podezření, že čte a jiným půjčuje bezbožné a nemravné knihy. Sežene si je buď v městě samém anebo si je, jak se zdá, přiveze z domova. Toto poslední, o čtení špatných knih, nebylo na Václava žalováno před celým sborem pánů profesorů, ale pan katecheta, nechtěje jindy tak hodného a zbožného jinocha úplně zničiti, domluvil mu proto sám. Václav byl sice zaražen, ale nepřiznal se ani panu katechetovi, ač mu tento sliboval, že toho nižádnému nezjeví.

To vše bylo tedy napsáno v listu onom. — Bartoníček chtěl psaní to před ženou utajiti, ale nepodařilo se mu to. Pozorovala sama na muži svém veliký nepokoj a smutek a prosila ho, aby jí zjevil, co ho trápí. — Dal jí tedy došlý list přečísti. Horké a hojné slzy řinuly se z očí matčiných na to neblahé psaní. „Můj Václave, co jsi to učinil?“ štkala hlasitě matka a plakala dlouho. — Když pak se poněkud utišila, vzcho-

pila se, ač jí muž v tom bránil, a šla na radu k panu faráři. Ten poradí nejlépe a proto, že on se toho doví, nerozhlásí se to veřejně.

Pan farář přijal zarmoucenou matku laskavě. Privil, že chybila velice, že Václava v létě s „doktorem“ do Prahy pustila a návštěvám jeho u Nedbalů nebránila. Mladý Nedbal že mu bezpochyby dával bezbožné knihy. Ten ho od úmyslu státi se knězem odvracel a aby se to podařilo, nemravným a bezbožným čtením srdce jeho otrávil. Již o Vánocích bylo možno pozorovati na Václavu a z očí i tváří mu vyčísti, že duše jeho není tak čistá více, jako bývala. Řekl zřejmě, že knězem nebude a nabídnuté knihy nechtěl. Za to však bezpochyby od „doktora“ knihy přijal a snad i do města po svátcích s sebou vzal a jiným půjčoval. Ostatně se půjčují v městě za skrovný peníz knihy ještě horší, než sám doktor má.

Každé slovo pana faráře bylo břitkým mečem srdci ubohé matky, plakala opět hořce a mnoho. Tak náhlé sklamání, div že jí k zemi neporazilo, avšak jsouc ženou opravdově zbožnou, uznávala, že jednala neopatrně a že pan farář mluví ryzí pravdu. — Co nyní činiti?

Důstojný duchovní správce se brzo rozmyslil. Zná dobře pana katechetu; napíše mu list, s kterým matka do města dojde a potom vše učiní, co pan katecheta raditi bude. Zítra ráno po mši svaté bude list hotov. — Ráno při mši svaté přijímala matka Václavova Nejsvětější Svátost a potom modlila se dlouho a se slzami před oltářem Matky Boží. Jela do města, činíc vše dle rady pana faráře. Vyhledala si pana katechetu v bytu, dříve než Václav mohl zvědět, že se v městě nachází. Pan katecheta poslal si ihned pro bloudícího syna.

Dostavil se. Jaké to nastalo překvapení! Václav stál zahanben před svou matkou, která pro slzy slova promluvit nemohla. Pan katecheta vysvětlil Václavovi, proč matka se dostavila, a hleděl ho k lítosti a vyznání a tím k polepšení nakloniti. Netrvalo to dlouho a i v očích Václavových objevily se slzy; synovská láska k dobré matce hnula mu srdcem. Přiznal se, že četl a u sebe má knihy některé od Nedbala, jmenovitě spisy Alfonsa Šťastného o duši a Ježíši Kristu. — Jest hotov učiniti po přání pana katechety, jde do svého bytu, přináší knihy a odevzdává je důstojnému a svědomitému knězi. V okamžiku octly se knihy v kamnech, v ohni. Václav sliboval nyní, že takových knih do ruky nevezme.

Dobrá a zbožná matička napomínala pak Václava, aby se varoval hospod a zlých soudruhů, a oznámila mu, že nyní mu bude peníze dodávat jen pan katecheta; sám že žádných peněz od rodičů do rukou nedostane. A na konec praví mu matka, jen aby se ráno i večer modlíval, jako byl doma veden. A při těch slovech hleděl Václav tím více k podlaze a povzdechl bolně, tak že to i matka pozorovala. I řekla mu :

„Dítě, kam's to již přišel! Ty se snad již nemodlíš?“

Václav neodpověděl.

„Ach, já vidím, že se nemodlíš! — Ó Matko Boží! To je neštěstí, to je neštěstí! A proč se nemodlíš?“

„Protože nemohu“, odpověděl přidušeným hlasem Václav.

„Že nemůžeš? A proč bys nemohl?“

Václav mlčel opět. — Zkušený kněz poznával jasněji, než matka, neštěstí Václavovo a řekl:

„Buďte upřímným, Václave, přiznejte se. Ty rouhavé a nemravné spisy připravily vás o pokoj duše, snad i o víru?“

Václav přikývl hlavou.

„A snad i o nevinnost?“ doložil důstojný kněz.

Růměnec přelétl přes tvář Václavovu, hleděl ještě více k zemi a nemohl slova promluvit.

Byla to trapná, avšak i památná chvíle pro Václava i matku jeho. Ba ona cítila více a hloub neštěstí, v jaké tak brzo kleslo dítě její. Oči její utkvěly na krásném a velikém obraze Neposkvrněné Panny, Matky Boží. S celou vroucností duše své povzdechla k Máteři Spasitele světa:

„Ó Rodičko Boží, zachraň mě dítě. Ty mně musíš pomoci, vždyť nebylo nikdy slýcháno, abys koho opustila, kdo k Tobě volal.“ Ztišila se a s okem slzou zaroseným slíbila Matce Boží, že až do smrti každého dne modliti se bude růženec k její cti a za Václava. — Sám pan katecheta hluboce byl dojat tak vroucnou nábožností, tak hlubokou důvěrou k Matce Páně. I promluvil ještě několik opravdu kněžských slov k Václavovi hledě ho k lítosti pohnouti též proto, že tak málo si vážil tak dobré matičky a tak velký zármutek jí způsobil. Pokynul mu, aby prozatím odešel. Matka Václavova zůstala tedy sama s důstojným knězem. Ten ji těšil, jak v tom okamžiku možno bylo. A pak jal se psáti list mladému Nedbalovi. Uděliv ještě několik dobrých rad matce Václavově a slíbiv, že si syna jejího obzvláště všimati bude, propustil ji se psáním, jež panu „doktorovi“ dodati měla. S převroucným díkem

a slzou mnohou odešla trpce zkoušená, avšak přece potěšená matka. Pevnou měla naději, že jí Matka Boží pomůže a že se vše k dobrému, ať tak nebo jinak, obrátí.

Přijela domů a sotva že několik slov s mužem promluvila, spěchala již hodně pozdě večer k Nedbalům. „Paní doktorová“ nemohla se dost vynadiviti tak pozdní a tak zvláštní návštěvě. I poslala pro muže do „besedy.“ Přišel dosti brzy a jal se čísti podaný mu list. Sotva, že oči jeho přes ty řádky přeletěly, vyšlehl z nich plamen jeho hněvu a zvolal:

„Co pak si myslí ten „jezovita“, že jsem nějaký chlapec! To si nemohu nechat líbit“, a běhal prudce po světnici hodiv psaní na stůl.

„Paní doktorová“ přistoupila ku stolu a počala dychtivě čísti ten list. Bylo tam psáno takto:

„Milý příteli! Získal jste si smutnou zásluhu. Svými oplzlými a bezbožnými knihami, jež jste Václavu Bartoníčkovu, žáku našeho ústavu, půjčoval, zkazil jste nevinného ještě nedávno jinocha. Připravil jste ho o víru a o pokoj duše a bezpochyby i o cudnost a čistotu. Bůh Vás naprav! — Knihy Vaše hodil jsem do ohně, jsem však hotov Vám je zaplatiti. Domníval jsem se, že jako i Váš bývalý učitel mohu tak učiniti, neboť i pro Vás jsou slátaniny ty nejvýše záhubny. Osměluji se i Vás napomenouti, abyste se zpamatoval, dokud jest čas. Připomínám, že jest Vaší povinností hledět napravit, možno-li, co jste pokazil; zvláště pak uvažujte, že jste nejen ubohého Václava, ale i jeho rodiče o jich štěstí a pokoj připravil. Bůh Vám odpusť!“

I paní doktorová začala soptiti hněvem a diviti se opovážlivosti toho kněze, toho „jezovity.“

Ale matka Václavova nemlčela, zvolala v hlubokém žalu duše své:

„Netupte kněze opravdu ctihodného a otcovského. Zkazili jste mi mé dítě, z rukou vašich žádám duši jeho zde před Bohem vševědoucím.“

„I nekažte nám zde, kdo pak vás sem volal“, zkríkla „paní doktorová“.

„I vždyť již jdu“. — Chtěla ještě něco říci, ale nemohla pro pláč. — Odešla.

Ještě téhož večera sedl „pan doktor“ a napsal svému bývalému učiteli list plný urážek a nevděku.

Truchlivo bylo v masopustě u Bartoníčků. — Za to však vesel chtěl býti „pan doktor“ a páni z továrny.

Tu neděli po Hromnicích, když zbožní po svém obyčeji z „ranní“ se ubírali, musel kmotr Budárek na návsi před krámem kupcovým míti přednášku. Budou prý ti „velcí“ a páni z továrny na konec masopustu míti nějaké „žebřinky“. Ale ani vědomosti kmotra Budárka tak daleko nedosahovaly; nemohl jasně povědět, co by to bylo ty „žebřinky“. Ale že se dnes nenarodil, pomohl si přece a vykládal:

„Dobrého to, lidičky, mnoho nebude; povím to zkrátka, bude to jistě zase nějaký svátek lucipera z besedy. Žebřinky? No, vždyť víte, co jsou žebřinky na voze! Budou snad v žebřinách voziti lucipera po vsi“.

„Ale, kmotře, žebřinky jsou taky v chlěvě“, prohodil kdosi.

„Ba pravda! Myslíte, a že by to mohly být jesle luciperovy? To se mi nezdá. Je masopust. Já vám povídám, že to je spíše něco

od vozu. Konec masopustu?! — Budou voziti v žebřinkách nevěstu luciperovu. Ano, tak to je a ne jinak. Svadba luciperova to bude“.

Tak řekl a zmizel. Do večera vědělo každé dítě, že se bude v besedě č . . . ženiti.

Ač Buďárek pojmu oněch „žebřinek“ dokonale nevystihl, přece a to proto, že se dnes nenarodil, daleko od pravdy nebyl.

Pan doktor a páni z fabriky uspořádali pro „pokročilejší“ obyvatelstvo Líbenic a okolí „šibřinky“, to jest bál čili ples maškarní. — Byl to tedy ples, při kterém tanečníci všickni museli přijíti ustrojeni za maškary a škrabošky míti na tvářích. Pan doktor obstaral na vypůjčenou za nějaký plat maškarní obleky pro „pány i dámy“ až z Prahy. Někteří koupili si škrabošky z nedalekého města. Bývá jich tam v krámech za sklem dost a dost.

Byla to shánka a vřava v ten masopustní úterek. Hned před polednem přijeli hosté k Nedbalům, „pan otec“ a sestra mladé paní, a v poledne přišli pan ředitel a pan účetní z továrny. Byly tam dříve, než ten bál začal, vepřové hody. Pan otec půjde sice bez škrabošky, ale těší se prý velice na tu švandu, jak živ to neviděl.

Po sedmé hodině večerní to začalo. Ani „policajt“ nemohl přemoci nával diváků v síni. Byly tu maškary rozličné a mládež na čumendě nemohla všecky poznati. Pana ředitele z továrny a pana účetního poznal každý. Měli jen škrabošku na tváři. Ale mnohých jiných nebylo lze poznati. Jeden vypadal zrovna jako ten mladší luciper na obraze v besedě. Jeden byl oblečen jako nějaký kněz, jen že měl vous a bílou šňůru kolem sebe. Jedna byla ustrojena jako jeptiška,

a několik jich bylo ustrojeno jako „komedianti a komediantky“. Ty komediantky vypadaly v tom obleku nestydatě. Do půlnoci tančili v přestrojení. O půl noci začal ten, co vypadal jako mladší luciper z besedy, míti nějakou řeč. Po hlase se prozradil. Byl to „pan doktor“. Činil návrh, aby prý „pobožně“ ten masopust skončili a půst začali. Proto že prý nyní udělají maškarní průvod po vsi a pak se navrátí do tančírny, načež „ctihodný otec kapucín“ udělí popelec a maškary se odloží, načež nastane volná zábava dle libosti bez přestrojení.

Nastal pravý jásos. — Hned byly po hotově lucerny na tyčích, lampiony, maškary se daly do řady, jen dvě, onen „kapucín“ a „jeptiška“, posadily se na vůz a jelo se a šlo s hudbou po vsi v hlubokém blátě a v dešti. Ale to vše nevadilo. Vše se smálo, oplzlé a rouhačské řeči se mluvily a co ti dva na voze na potupu církve katolické a vší mravnosti tropili, to nejvíce se líbilo a k smíchu dráždilo, ač to bylo k pláči. Celí promoklí vrátili se všickni do tančírny. Poklekli do řady a onen za kněze přestrojený začal rozdávati popelec jako v kostele, dělali posměšné kříže a posuňky; pan ředitel a pan účetní z továrny však zmizeli. — Pak nastalo odstrojení.

Za kapucína přestrojený ihned přede všemi zahodil svou sukni a škrabošku, byl to Shánělv Jaroš, mladší, ještě svobodný bratr nynějšího hospodáře Sháněla Bohuše. — Ó to bylo divení a chvály, jak to vše krásně a dobře provedl. — A nyní chtěli všickni věděti, kdo asi ta jeptiška jest. — Byla to „paní doktorové“ mladší svobodná sestra Julinka. — Zasedlo se ke stolům; jedlo se a pilo a chutnalo všem. A po jídle za-

hrála hudba na novo a tančilo se až do bílého rána. Naposled hráli kvapík, při němž dostali „sólo“ Jaroš a Julinka. Avšak netančili tak dlouho, jak muzikanti hráli; Julinka prosila Jaroše, aby z kola odstoupili; již sotva dýchá, je patrně celá unavena a bledá. — Přestali tedy a „šibřinky“ jsou ukončeny. — Mlynářovic zašli ještě k doktorům trochu se povyspat, ale Julinka nemohla usnouti, žádala otce, aby dal zapřáhnouti a aby jeli domů. Otec učinil jí po vůli. Na katolickém kostele zvonili na mši svatou, když se zapřahalo. Jeli právě okolo, když pan farář popel na čela svých věrných kladl. — Otevřenými do návsi kostelními dveřmi bylo to viděti. „Pan otec“ si toho všiml a řekl dceři své s úsměchem:

„Podívej se, právě rozdává farář popelec — my to máme odbyté.“

Julinka se tam podívala, ale mnoho jí to nezajímalo. Řekla však otci, že je jí zima, že se celá třese. „To je nevyspáním“ — vyložil pan otec, „to přejde.“ — Vyjížděli ze vsi, když naposled pan farář v katolickém kostele řekl: „Pamatuj, člověče, že prach jsi a v prach se obrátíš.“

Jsou za vsí u evangelického hřbitova. V hrozném blátě sotva že se kola točí; cesty neubývá. Julinka nutí čeledína, aby jel rychleji, ale nejde to. Od katolického kostela zanesl vítr až sem zvuky varhan a s nimi i hlasy lidu.

„Již jsem dost pracoval pro tebe, člověče,“ zavznělo jako na rozchodnou domů se ubírajícím masopustníkům.

Jest po mši svaté. K památce na smrt povzbuzený lid valí se z kostela a ihned začíná v jednotlivých tlupách živý hovor. — Zbožné katolické ženy jsou plny zármutku nad tím, co

se na dnešek v hospodě dálo. Ať by si již bláznili a maškary ze sebe dělali, ale proč si dělali posměch z našeho náboženství, zvláště z popelce! Že při tom byl „doktor“, tomu se nediví nikdo více, ale že mladá Shánělka se taky za maškaru ustrojila a popelec posměšně si dávatí dala — to je přece hrozné. Sotva že ze smrti vyvázla a trochu se sebrala — tropí takové rouhavé kousky.

„Byla to opravdu svatba luciperova“ — prohodil kdosi vzadu; byl to Budárek. „Však on Pán Bůh nezůstává nikomu nic dlužen.“

„Buďme rádi, že jsme tam nebyli“ — povídá Bartoníček, — „Pán Bůh opravdu nezůstává nic dlužen.“ Bartoníček jest totiž od toho dne, co ho Václav tak zarmoutil, o mnoho pokornější; nic neodpíral ženě, když mu vykládala, že je to trest na ně, že se chtěli rovnati Nedbalovům. Jen aby je Pán Bůh tolik mnoho netrestal a neponížil jako Nedbalovy; jen aby na této jedné ráně bylo dosti, vždyť již poznávají, „že pýcha předchází pád.“

Lid se rozešel, nastalo ticho. Málo koho bylo vidět jíti po návsi, tu i tam ozýval se ještě snad již naposled zvuk cepů. — U Nedbalů bylo ticho tím více.

„V pokoji“ byly spuštěny záclony až do poledne — a chasa měla taky dosti času odpočinouti si — a dřímati. Čeledín by byl spal snad do poledne jako jeho pán, kdyby ho byli neprobudili koně. Utrhli se a začali žrátí slámu z jeho postele — nekrmil totiž od včerejška a lehl si, když mlynářovi odjeli. Děvečky probudily se, když již byl bílý den. Nepokojné krávy řvaly hladem. Mléka nadojeného užily děvečky z veliké části za snídání. Paní spala, nikdo netopil, nikdo

jim snídaně nedával. V pravé poledne začaly se vytahovati záclony — a zatopilo se. Zbylé jitrnice se ohřály, brambory se uvařily — a chasa šla obědvat. Mladší děvče byla katolička, dcera sestry Budárkovy.

Jedla jen brambory a chléb — vždyť je popelec, velký půst. Paní i pán se jí smáli, že pro ten kousek jitrnice do pekla nepříjde. Děvče se bránilo pravíc, že sám Pán Ježíš se postil. Ale mladá paní, že byla v ústavě v Drážďanech, chtěla jí poručiti a řekla:

„Kristus se postil, to je pravda, ale on to učinil za nás, my už se postiti nemusíme.“

„Ale, paničko, Pán Ježíš se taky modlil — neodbyl to snad za nás také? Nač jsou tedy kostely?“

„Paní doktorová“ se začervenala. „Pan doktor“ to pozoroval, i pospíšil jí ku pomoci a řekl:

„Co vchází do úst, neposkvvrňuje člověka, čítá vám z evangelia farář — to nevíš?“

„Jak pak bych nevěděla? Vždyť mne míval ve škole pan farář nejraději, vždycky jsem všecko uměla.“

„No, co tomu říkáš, co ti nyní pán připomněl?“ — tázala se paní.

„Tolik vím o tom, že Pán Ježíš tahle slova řekl fariseům, poněvadž učili, že kdo neumytýma rukama jí, hřeší — to nepravil Pán Ježíš o postu.“

Pan doktor řekl po německu své paní:

„Zpropadené děvče! Braň se, Amalie.“

„Ale nikde se nečte v písmě, že by byl býval někdo potrestán od Boha za to, že se nepostil.“

„Já myslím, že přece.“

Paní se hnala po bibli a chtěla, aby jí děvečka nějaké takové místo vyhledala. Ale holka řekla:

„Ale, paničko, není třeba bible. To ví u nás každé dítě, že poskvrnilo Adama i Evu, co do úst vchází a že je Pán Bůh potrestal, že jedli pokrm zapovězený.“

Pan doktor řekl po německu své paní:

„Jsi poražena zbraní, kterou sama tak ráda bojuješ; jsi poražena biblí a nech boje. — Je to beztoho všechno hloupost!“

„Pán mluví pořáde německy“, řekla služka, „já německy nerozumím, ale tolik rozumím, že Pán Ježíš chce, abychom svatou církev poslouchali, a že řekl: „Kdo církve neuposlechne, budiž tobě jako pohan a publikán.“ A proto my katolíci, totiž praví katolíci, posloucháme církve a postíme se, když ona to nařizuje.“

Pan doktor po německu:

„Teď jsem dostal taky já „špičku“ — nejsem jí tím pravým katolíkem. Ale to má pravdu“, a zasmál se.

Paní však se nesmála, nýbrž řekla ve zlosti: „I ty ještěrko! Ty's pohanka modlářská, rozumíš, a ne my evangelíci. Proč jsi tedy netáhla na popelec, když jsi tak dobrá katolička?“

„Inu, měla jsem jíti, to je pravda. Ale když jsem musela čekati až do rána na paní, až přijde z bálu a pak jsem zaspala, kdo za to může.“

„Je znáti, že jsi z Buďárkova plemene“, rozkřikla se paní.

„Lepší, než z helvetského“, odsekla děvečka a utekla ven.

Paní třásla se zlostí a pan doktor se jí nezastal, ale řekl jí:

„Teď to máš, děvka sprostá se ti vysměje. Tu helvetkou neuděláš, proč se s ní stále o víru hádáš? — Jste obě v pověrách až po uši. Ale tolik ti povídám, jestli se někdy stanu zase v srdci křesťanem, k vám se nedám. To vaše „rýpání“ se mi nelíbí. Katolíci vám dávají pokoj, nechte je býti.“

To řekl a prohlížel si kapsy. Shledal v nich po včerejšku několik desetiníků a šel do bēsedy.

Chasa se rozešla po domě. A paní začala též slaviti „půst.“ Čtla si v „Hlasech ze Sionu“ pijíc k tomu kávu a zakusujíc zbylé koblihy.

Čtvrtek po popelci byl velmi smutným dnem pro mladé Nedbalovy i pro mnohé líbenické. — Ze mlýna přívratského přišel posel se smutnou zprávou. K Julince musel dnes ráno povolán býti lékař a řekl, že nemocná má silný zápal plic a to již nejméně čtyři a dvacet hodin, že je snad již pozdě. Chvillemi již nemluví rozumně. —

A z města přišel četník k panu starostovi a žádal věděti jména těch, kteří ten posměšný popelec v tančírně představovali. Pan starosta, evangelík, všelijak se vymlouval, že neví, že měli škrabošky na tvářích. Ale ten, který představoval kapucína a popelec rozdával, sňal škrabošku z tváře přede všemi. — Pan starosta nechtěl o něm mnoho věděti. — Ale každé dítě vědělo, že to byl Shánělův Jaroš a proto se toho dověděl i četník.

Nastalo tedy po šibřinkách znamenité ochlazení myslí. —

Ve mlýně jest čím dále tím hůře. Julinka již o sobě neví a mluví třeštivě. Nejlépe jí jest rozuměti slova — jeptiška — kapucín — popelec. „Pan otec“ dělá vše, jen aby své dítě za-

chránil. Telegrafoval až do Prahy pro doktora; ten přijel v první postní neděli odpoledne. Nemocná již ani netřeští, jen chraptivě z hrozným namaháním dýchá a neví o sobě. — Vše jest marné, řekl slovutný lékař z Prahy. Jest to neobyčejně silný zápal plic a k tomu ještě pronedbaný. Hodiny života jejího jsou sečteny, věda lékařská neví o žádné pomoci více. Rána sotva dočká. — Tak vyjádřil se lékař; sedaje na vůz řekl, že masopust vyhlédl si útlou obět, a obdržev 100 zlatých, odejel. Poslalo se do Líbenic pro Nedbalovy; zastihli ji sice živou, ale zaslechli již jen několik vzdechů. Julinka vypustila duši. Matka div neomdlévá; otec slzí, všickni pláčí. A „pan doktor“? Jako socha mramorová stojí u lože s okem zakaleným, s duší rozervanou.

„To bláznovství, ty šibřinky připravily mne o mé drahé dítě“, křičí zoufale paní mlynářka. A obrátivši se k panu zeti zvolala:

„Dej mi mé dítě. Ty's toho příčinou s těmi pány z fabriky, ty's ustrojil ty šibřinky, vrať mi mé dítě! Ó má Julinko, má Julinko, mé dítě, mé dítě!“

Pan doktor nebyl s to slova promluvit, pokynul Amalii a jeli domů. Pohřeb konal se ve středu osmý den po popelci, za velikého účastenství lidu evangelického a katolického.

Pan pastor kázal o verši 7. kapitoly čtvrté Knihy Moudrosti: Spravedlivý pak, byl-li by před časem smrti zachvácen, v občerstvení bude. Dokazoval nejprvé, že zesnulá byla „spravedlivá“, vždyť milovala evangelium a čisté slovo Boží; byla v útlém teprv věku, z čehož patrně, že duše její byla neposkvrněná a proto, ač tělo se do hrobu nese před časem, duše jest v občer-

stvení; vždyť musí se vyplniti slova písma řkoucího: Spravedlivý pak, byl-li by před časem smrti zachvácen, v občerstvení bude. Tak asi kázal pan pastor v chrámu Páně. A u hrobu z prvu nařikal a pravil, že ji nerad ztrácí, vždyť znal její horlivost evangelickou, byla by mohla mnoho prospěti sboru líbenickému potírajíc temnosti pověry a výmyslů lidských. — Ku konci však přestal nařikati. — A těšil rodiče její, že duše zesnulé jest jistě v nebi, neboť píše Pavel k Římanům v třetí kapitole v 28. verši: Nebo máme za to, že člověk ospravedlněn bývá skrze víru bez skutků zákona. — Víru měla zajisté, víru v evangelium Páně, o skutky zákonů lidských ku př. o posty nedbala. A proto nemůže se jinak říci, než opět: Spravedlivý pak, byl-li by před časem smrti zachvácen, v občerstvení bude. — Na to držel pan pastor bibli nad rakví a pravil: Žehnám tě a kropím ne vodou pověry, ale vodou čistého slova Božího, budiž tobě země lehká. Za zpěvu spustili rakev do hrobu. — A bylo po pohřbu.

Lid se rozcházel. Kmotr Budárek shledal se s kovářem. Kovář hleděl vítězoslavně na Budárka a otázal se ho:

„Jak se vám to líbilo? Bylo to kázání, ne?“

„Inu kázání to bylo,“ odpověděl Budárek „a vám se líbilo, protože jsme my dostali několik štulců. Ale skoro měl pan pastor voliti jiné místo z písma svatého.“

„A které?“

„Nehněvejte se pane kmotře; ale mé srdce mi povídá, že by byl tomu pohřbu lépe slušel text: „Bůh nebývá posmíván.“

„Bodejť, snad nemyslíte, že ji Bůh potrestal pro ten popelec a pro tu jeptišku?“

„Nesudte a nebudete souzeni“, napomíná nás svaté písmo. Bojím se to tedy říci. Ale, že umřela právě na den blahoslavené Anežky, která nechtěla ani za císaře se vdáti a raději jeptiškou se stala, na to jste vy ani nepomyslíl.“

„Snad nemyslíte, že k vůli vašim modlářským pověrám Bůh lidi zabijí.“

„Pane kmotře! My se nikdy neshodneme. Ale já jsem při tom pohřbu jinak nemohl, než mysliti, že to jsou soudy Boží. S Pánem Bohem!“

Budárkův úsudek o tom náhlém pohřbu měli i mnozí jiní katolíci.

Evangelíky to aspoň mrzelo a nechtěli o tom mluvit. Ba měli za zlé panu otci, že to své dceři dovolil. Maškary chodívaly po vsi v úterek masopustní, ale bývala to chasa, nyní se strojí za maškary páni a slečinky.

Ticho tedy tím hlubší rozhostilo se v Líbenicích a bylo ještě hlubším, když posel od soudu mnoho obsílek po domech roznosil, a sice na den 17. března. Jen tu a tam porušeno bylo ticho zahubováním na katolického faráře, že tu věc u soudu, neb u četnictva udal. Což mu však katolíci všickni, krom pana doktora, schvalují. Jaký by to byl farář, který by mlčel, když tak strašně posměch se strojí z náboženství katolického? Za pastora se ještě nikdo v Líbenicích neustrojil a obřady evangelické ještě nikdy v hospodě posměšně představovány nebyly. Proč jen katolíci mají snášeti urážky své víry? — Bylo tedy ticho a smutno v Líbenicích. A nerozveselil účastníky „šibřinek“ ani dopis v novinách. Hned na popelec poslali prý jej do novin

páni z fabriky a pan doktor. Oznamovali celé vlasti asi toto: „Naše Líbenice statně pokračují ku předu, společenský život tu utěšeně rozkvétá. Naše beseda, kteréžto členy jsou všickni rolníci, krom jediného „svatouška“ uspořádala ku konci masopustu šibřinky. Bavili jsme se velmi dobře. A to vám musíme též prozraditi, že jsme se při tom i velmi pobožně zachovali. Vždyť jsme měli ve středu svém mladistvou jeptišku a starého kapucína, který nás k svatopostní době náležitě připravil. Doufáme, že naše beseda i budoucně o pokrok Líbenic a okolí se starati a k šíření osvěty i vlastenectví přispívati bude! Na zdar!“

Bartoníček měl štěstí, že ten pohřeb a ty obsílky přepych „pánů“ pořádně schladily. Onť jest totiž tím svatouškem. Jindy by se byl rmoutil, ale nyní je rád, že tím svatouškem je. Zatím ti, kteří obsílky mají, povídají si: „Ďas nám byl dlužen celou tu besedu i ty šibřinky; kdyby o tom raději v novinách mlčeli“. A kmotr Buďárek povídal: „Bude to pokrok, jestliže polovic vesnice potáhne do kriminálu“.

„Ano, ano ten strach před kriminálem. Sháněl a pan doktor jeli do města k advokátovi, aby je z toho nějak vysekal, ať to stojí cokoliv. Dne 17. časně ráno jeli na několika vozech „šibřinkáři“, jak se jim začalo říkati, do města k soudu. Pan advokát se dobře držel. Přesvědčoval pány soudce, že není dokázáno, které osoby ten popelec přijaly, jelikož byly zakukleny škraboškami, a dvě maškary, jak svědkové tvrdí, opodál státi zůstaly. Jaroslav Sháněl odkryl ovšem svou tvář přede všemi a byl tudíž jako udělovatel popelce poznán. Ale za jedno byl napilý, není zletilým a pak nebylo tu úmyslu

potupiti katolickou církev, byl to jen masopustní žertík k obveselení obecnstva. — Soud pak aspoň o Jarošovi smýšlel jinak. Všickni ostatní byli pro nedostatek důkazů z obžaloby propuštěni. Jaroš pak byl dle § 303. trestního zákona s ohledem na svoje mládí odsouzen pro urážku církve katolické k tuhému vězení na jeden měsíc. — Starý Sháněl div že nepadl k zemi, Jarošovi vyhrkly slzy. Advokát radil, aby se k vyššímu soudu neodvolávali, jest vyměřen jen nejnižší trest, mohlo by to dopadnouti hůře.

„Pan doktor“ pospíchal do záložny pro stovku a musel ji dáti advokátovi. „Máte štěstí“, řekl advokát, „že nikdo nesvědčil, že vás při té řeči poznali po hlase a pak, že dvě maškary v řadě neklečely. To vytrhlo vás i ostatní, půl vsi by sedělo v kriminále“. — Ale i starý Sháněl musel panu advokátovi za jeho namáhání skoro sto zlatých zaplatiti.

Shánělové oba jeli domů. — Mladému bylo dovoleno nastoupiti trest později. Starý proklínal doktora, toho lucipera, ty neznabohy z fabriky; chytráci utekli, když se popelec rozdávati začal, ač hochi k tomu navedli. — „Pouštěl hromy“ do té besedy a tak si odlehčoval. Zapomněl ubohý, že sám to měl synovi zapověděti a ne se radovati, že „ty papežské ceremonie“ notnou ránu dostaly.

Ale na tom vše nebylo dost. Jaroš musel se ku konci března dostaviti k vojenskému odvodu. Byl již dvakráte propuštěn, je již v třetí třídě, ani mu nenapadá, že by mohl býti odveden. — Ale páni probírali všecky tři třídy. A když došlo na Jaroše, ptal se jeden druhého po německu, zda-li je to ten „kapucín z Libenic.“ Starosta toho nemohl zapřít, že to je ten pro ten popelec

odsouzený, páni si něco zašeptali — a Jaroš je vojákem. Druhého dne po odvodě šel „sedět“ čili trest si odbyť a na podzim musí jíti na tři leta vojákovat.

Tak skončily se první a snad i poslední „šibřinky“ v Líbenicích.

VIII.

Ještě než Shánělův Jaroš k odvodu odešel, slavil se v Líbenicích zase pohřeb. Pan pastor zemřel náhle mrtvicí. Nebyl sice již mlád, mohl míti sedmdesátku, ale byl vždy zdráv. Kdo by se byl jeho smrti nadál. Sjelo se evangelických duchovních šest z blízka i z daleka; všickni při tom řečnili, takže sám kovář řekl, že toho slova Božího bylo dost a dost.

Líbeničtí evangelíci nemají tedy „pána.“ Prozatím si konají služby Boží sami. Starší se sešli a radili se, kdo bude kázati. Na čtvrtou neděli postní kázal t. j. četl nějaké kázání pan učitel. Ale bylo mu obtížno běhati od varhan na kázatelnu a zase nazpět. Nebylo tedy jiné pomoci, než že na smrtelnou neděli slovo Boží hlásal starý Sháněl. Jak to šlo, nechlubil se nikdo, bylo ticho. Ale na květnou neděli musel zase kázati pan učitel, učinil to, ale nerad. Starší nutili se tedy, aby co možná nejdříve nového „pána“ dostali. Hned na Velký pátek přivezou si pana pastora z V; bude jim kázati a večeri Páně vysluhovati a odbude si tím spolu kázání „na zkoušku“; chce se totiž do Líbenic dostat.

Před Velikým pátkem přijeli domů studenti Bartoníčkův Václav a Vítečkův Pavel. — Jak to s Václavovým budoucím povoláním vypadá, těžko

řící. Je náramně změněn, málo mluví, ven nejde, Na Veliký pátek byl v kostele za varhanami, ale nezpíval a snad se také nemodlil.

Za to Pavel trvá při svém úmyslu státi se evangelickým duchovním a není na něm žádné změny pozorovati. Na Veliký pátek odešel k večeri Páně. Zpívá a poslouchá bedlivě kázání. Není již dítětem více a je v osmé škole, snad již také něčemu rozumí. — Pan pastor, již starší pán, možná, že šedesátník, začal kázati o dvou lotrech, z nichž jeden od věčnosti od Boha určen byl pro věčné zavržení a druhý pro věčnou blaženost. Vykládal na to učení Calvina (Kalvína), zakladatele evangelické církve ve Švýcarsku (v „Helvetii“). Od věčnosti prý Bůh nepředzvídá pouze, ale určuje a ustanovuje jednu část lidí pro nebe, druhou pro peklo, aby na nich svou trestající spravedlnost ukázati mohl. Aby pak zavržené nenáviděti a trestati mohl, nutí je ke hříchu. Odnímá jim schopnost dobré poznati a činiti. A proto jest prý „předurčení“ (praedestinace) ona věčná rada Boží, kterou si Bůh sám u sebe ustanovil, co z každého člověka býti má. Některým jest tedy ustanoven věčný život, některým věčné zavržení.*) Avšak věřící jest jist, že jest určen pro věčnou blaženost! A proto jen pevně věřiti jest třeba a máme jistotu, že jsme určeni pro nebe. Kdo nedůvěřuje v Kristovu smrt, ale spoléhá se na své domněle dobré skutky ku př.: posty, almužny, ten není pravověřícím, ten předurčen jest pro peklo. A proto jen předurčeným

*) Dle výkladu Calvinova verše 18., deváté kapitoly epištoly k Římanům jest ďábel služebník Boží a svádí-li uvnitř k hříchu s výsledkem, jedná z rozkazu Božího. — Absolonovo krvesmilství bylo prý dílem Božím!!

prospívá večeře Páně. Jen předurčeným dostává se, když chléb a víno přijímají, síly božské z Kristova těla, které jest v nebi. — V tom smyslu kázal tedy pan pastor, jak jest viděti, přísný kalvinista. A celý sbor s radostí přistupoval potom k večeři Páně. Věřili, že jsou předurčeni pro nebe a v mnohém srdci ozvala se myšlenka, že katolíci, poněvadž se spoléhají na své skutky, jsou určeni pro peklo.

Jen tři duše nebyly spokojeny s tímto kázáním.

Jedním z nich byl Vítečkův Pavel. — Jeho dobrému srdci bylo to hroznou myšlenkou, že by Bůh ustanovil bez ohledu některé k peklu, ba zachvěl se a zdálo se mu, že jest to rouháním, učiti, že Bůh nutí k zlému. — Ale bojoval sám se sebou, potlačoval ty, jak se mu zdálo, nepravověrné myšlenky a šel k večeři Páně s nepokojným sice srdcem, ale s velikou slušností.

Druhým nespokojencem byl stařec Vondruška, „cvillink“. Náramně slabě pověděl to prý pan kazatel o těch k zavržení určených. Jsou to papeženci, to měl říci zřetelně a horlivě. A pak co o večeři Páně hlásal, tak on „cvillink“ za svého mládí nikdy neslyšel a Zwingli učil zcela jinak. Páni „presbyteri“ ať tohoto kazatele za faráře nevolí.

A kdo ještě nebyl spokojen s tou řečí? To by nikdo neuhodl. Pan doktor! Dal si říci, šel s paní a s panem otcem do chrámu evangelického, ovšem ne k večeři Páně — a podivil se. A když se ho ptali, jak se mu to líbilo, co soudí o tom kázání, nechtěl mluvit, aby neurazil pana tchána. Vždyť se sotva trochu udobřili. Když však přece nutili, aby se vyjádřil, řekl:

„To učení o tom předurčení je hrozné. Zoufati by mohl člověk a se zblázniti, kdyby se ho držel, ale já se nezblázním. — Tomu nikdy neuvěřím, to je proti zdravému rozumu. — Nechme toho všeho, prosím vás.“

„Ty's přece pořádě ještě katolíkem“, pravila paní.

„Já katolíkem!? — To se, Amálko, hrozně mylíš. — Já toho nezapírám, já nemám víry ani dost málo. Ale kdybych si měl vybrati, „kalvinistou“ bych se nestal nikdy. Bůh, který by ku zlému nutil, není Bohem. To je katolické učení tisíckrát moudřejší, které dí, že Bůh dává každému dostatečnou milost, aby mohl činiti dobře a spasen býti.“

„Inu, Amálka má pravdu“, dí pan otec, „ty's přece jen pořádě katolíkem.“

„Nechme toho, pane otče. — V neděli bude prý u vás kázati jiný pán, půjdu poslechnout zase. Snad ten mne obrátí.“

Po třetí hodině odpolední šel Bartoníčkův Václav k lesu na procházku. Byl překrásný jarní den. Obilí bujně vzrostlé krásně se zelenalo, skřivánci se vesele povznášeli k čisté modré obloze zpívající chvály svému Stvořiteli. Břízy na pokraji lesa již oděly se v roucho jarní. Ale Václav nebyl vesel. Duši jeho rozervané, svedené, nehlásala příroda Stvořitele, bohoslužba katolická, ač dojemná, rozmnožila spíše nepokoj jeho srdce, není tím, čím býval; toužil po pokoji, po pravdě, ale temnosti pochybovačné nevěry přikrývaly mu duši. Zabrán v myšlenky své ani se nenadál, že po lesní stezce kráčí proti němu Pavel. Jsou z jedné osady, jsou v jedné třídě ve škole, ale

doma se nescházívají. Dnes takřka na sebe narazili. — Ale hovor nechce se nijak dařiti, až osmělil se Václav a řekl:

„Ty's, Pavle, také nějak smuten. Příčinu mého zármutku částečně víš ze školy, částečně tušíš. Ale u tebe nevím o žádné příčině smutku. Snad tě stihlo něco v domácnosti?“

Pavel odpověděl vyhýbavě. Ale Václavova duše práhla po tom, aby se mohla někomu zjevití. I vylíčil Václav druhu svému bídný stav duše své. Tou velikou sdílností Václavovou stal se i Pavel otevřenějším a vypravoval, že až do dneška o takovém nepokoji, jaký Václava souží, ani ponětí neměl a dnes, ne sice v té míře, jako Václav, ale přece podobně jest znepokojen. Myslíl po tu chvíli, že jest v srdci oddán tomu učení, které hlásal Kalvín, že je „kalvinistou“, ale dnes z kázání poznal, že učení Kalvínova ani dobře neznal. Tomu byl sice učen, že se hříšník ospravedlňuje jen skrze víru v Krista, že není zapotřebí zpovědi aneb kajících skutků, ku př. postu atd., ale že by Bůh ustanovil někoho přímo pro peklo, ba že by k hříchu nutil, toho si nikdy vědom nebyl. Zdá se mu, že toto učení nemůže býti pravdivým a doložil:

„Celá má duše, mé svědomí se tomu protiví. Vždyť nám Bůh dal cit pro spravedlnost do duše, ale to učení Kalvínovo přičí se tomuto citu!“

„Milý Pavle“, řekl na to Václav, „máme divný osud. Kdybych já byl v základech náboženství křesťanského, v učení o Bohu, o duši, o Synu Božím, zůstal pevným, byl bych nejrozhodnějším katolíkem. Katolické náboženství učí, že Bůh sice, an jest vševědoucím, předvídá,

kdo bude v nebi a kdo v pekle, ale přece každému dává dost milosti, aby mohl činiti dobré, aby se kál a tak spasen byl. To kalvínské učení jest strašné rouhání proti Bohu, jest nerozumné, ba šílené. Někoho může přivést k zoufalství, mohl by si totiž mysliti, že je určen pro peklo, ať dělá co chce, někoho pak k lehkomyšlnosti a nemravnosti — takový totiž věří, že je určen pro nebe a to mu postačí; při tom může páchat největší zločiny. A pak, prosím, nehněvej se, mnozí evangelíci následkem toho učení myslí, že oni jsou určeni pro nebe a katolíci pro peklo a to jest neláska a pýcha.“

Pavel se zhlédl do země a řekl k Václavovi :

„Je to pravda, co povídáš. To i mně povídá můj rozum, mé srdce.“

Václav cítil bolest duše Pavlovy i chtěl někam jinam řeč zatočiti, i řekl :

„Co budeš studovati? — Zůstaneš při bohosloví?“

„Až do dneška choval jsem nezvratně tento úmysl v srdci, chtěl jsem sloužiti církvi, v které jsem byl vychován, ale po dnešku?“ — —

„Pro to předurčení můžeš zůstat při svém úmyslu; vždyť nemusíš učit kalvínsky, u vás je volnost učení.“

Pavel se zamlčel i Václav mlčel. Po hodné chvíli tázal se Pavel :

„A co ty budeš studovati? Ty's chtěl též býti knězem“.

„Myslím, milý Pavle, já že knězem nebudu. I kdyby toho bezženství u nás nebylo, a tu se Václav zarděl, přece je mi těžko k tomu kroku

se odhodlati bez přesvědčení. Matka si snad posud myslí, že budu knězem, ale bojím se jen o tu věc zavaditi“.

„Což tobě je lehké voliti si cokoliv“, řekl Pavel, „tvoji rodiče tě mohou nechat studovati na universitě, ale hůře je se mnou“.

Vyšli z lesa a rozešli se každý jinou stezkou k domu svému.

Na Bílou sobotu přivezli si ze železnice evangelíci zase jiného „pána“. Jest ještě mladý, kdo ví má-li 30 let; oblečen je sice černě, ale velmi úpravně, vousu má jen něco málo vedle uší a poněkud dolů, a má ušlechtilé způsoby. První jeho cesta, jakmile u Shánělů poobědval, byla do továrny k panu ředitelovi, a ten mu slibil, že na jeho zítřejší zkušební kázání přijde. Vrátil se do vsi a šel „poklonu“ učinit paní doktorové a ovšem i panu doktorovi, o němž v továrně slyšel, že je přítelem osvěty a ku evangelické církvi se kloní. „Paní doktorová“ ustrojila svačinu, a tak nabylo se příležitosti k delšímu pobytu a hovoru. Mladý pan kazatel vypravoval o osudech svého života a studiích. Pochází od Kutné Hory, ale jako malého chlapce zavezli jej rodiče do Ameriky. Tam se naučil anglicky a studoval na anglikánských ústavech, až konečně zvolil si bohosloví. — Poznal skoro všecka ta různá vyznání protestantská (evangelická) v Americe a musí se přiznati, že se mu ta strašná roztríštěnost protestantských církví a církvíček znechutila.

Pan doktor pohlédl významně na svou paní a řekl:

„Odpusťte, důstojný pane, já jsem již jen dle rodu a jména katolík, ale ta stálost a stejnost

učení katolického po celé zemi vzbuzuje i v nevěrci úctu. Pravda přece jest jen jedna a stejná všude“.

„Včera jsem ti povídala, že jsi přece jen ještě katolíkem“, řekla paní Amalie; „neračte se nechati vytrhovati, důstojnosti“.

Pan kazatel vypravoval tedy dále. — Zatožnil po Evropě. Čestoval po celém Anglicku a Německu a též ve Švýcařích pobyl. Poslouchal rozličné přednášky bohoslovců protestantských na universitách, seznal mnoho farářů a kazatelů starších a mladších i jejich osad. — Pan kazatel se zamlčel a doložil po chvílce, že konečně vydal se do Čech. A tu dočetl se v listech, že jest v Líbenicích místo faráře prázdné a uchází se o ně.

Chtěl se poroučeti. Káva byla vypita, má navštívit ještě některé „starší“.

Paní doktorové se náramně líbil a pozvala ho k večeři, což on milerád přijal. — Chodě po návštěvách po vsi sešel se též s Vítěčkovým Pavlem a dověděl se, že chce býti evangelickým duchovním, vzal ho s sebou k Nedbalům. Když bylo po katolickém „vzkříšení“, přišli tedy oba hosté k „doktorům“. Pavel se ostýchá, skoro nic nemluví. Ale „pan doktor“ vybízí „důstojného pána“, aby vypravoval Pavlovi o svých osudech. I stalo se. „Důstojný pán“ vypravoval vše z novu, jako prvé. A však ta roztríštěnost protestantských církví v Americe jako břitký nůž projela srdcem Pavlovým. Když pak přišel zběhlý ve světě vypravovatel k tomu, že se vrátil do Evropy, přinesly se doutníky a čerstvé pivo. Udělal se z toho utěšený večer. Pan doktor vyptával se mnoho a pan „kazatel“ nebyl právě

sporým v odpovědech. V Londýně byl u faráře protestantského vikářem, t. j. jako u katolíků kaplan. Ale nemohl se s ním shodnouti. Měl se dobře, ale „starý“ byl hrozný „kalvinista“ a učil tomu předurčení čili praedestinaci. Račte, pane Nedbale, vědět, co učil Kalvín o praedestinaci čili o předurčení?“

„Právě včera jsem zašel také na kázání do evangelického chrámu; kázal pan pastor z V . . . „na zkoušku“ a obral si za předmět to předurčení, a zdá se mi, že učil čistě kalvínsky.“

„Tak tedy víte, co je praedestinance. — Můj farář byl tedy oddán učení Kalvínovu a praedestinaci. Já to nemohl vydržeti a dal jsem se s ním pro to jednou do sporu a vykládal jsem, že se to učení nesrovnává ani s rozumem, ani se srdcem. Mládež je bujná. Co jsem vyvedl? Kázal jsem v neděli na to zcela jinak o téže věci, než farář. Bylo zle! — Řekl jsem starému pánovi, to učení Kalvínovo že straší již jen v hlavách některých starých pánů, já že mám tuhle mého Kalvína, (při čemž pan vypravovatel ukázal na čelo), a odjel jsem do Německa.“

Pavel úzkostí skoro ani nedýchal. Pan doktor se smál a řekl:

„Důstojný pane, nevím, jak pochodíte s mou paní, ona je hrozná kalvinistka.“

Ale paní doktorová odbyla muže svého:

„Ty naší církvi nerozumíš, u nás je svoboda smýšlení a učení.“

„Ano, ano, tak jako v Americe, kolik hlav, tolik věr a to v tomtéž kostele.“

Nastalo mlčení.

„Ale, důstojný pane, račte dále vypravovati“, vybízel pan doktor. „Jestli jsem urazil, tedy od-

pusťte, já jsem ještě pořád přece katolíkem, který myslí, že musí býti pravda jen jedna.“

Pan kazatel vypravoval tedy dále. Jezdil po Německu a Švýcarsku, poslouchal přednášky mnohých profesorů bohosloví protestantského. Shledal, že jsou v Německu poměry po vrchu zcela jiné, než v Americe, ale v podstatě tytéž, snad horší. Než nedá se vše povídati.

Pana doktora to bavilo. Šel pro víno, které ze včerejšího daru pana otce zůstalo. Mluvilo se zatím o tom, jak se ty české vesnice od odchodu pana kazatele do Ameriky změnily, jak lid pokročil a podobně. Na to pak přednesl „pan doktor“ přípitek, aby pan ucházeč o zdejší „evangelickou faru“ dobře pořídil a v Libenicích zůstal.

„Ba, byl by již čas, abych se konečně usadil“, řekl pan kazatel a přišel tím zase do svého proudu. Vypravoval, že se zdá, jakoby v Německu byla převahou církev lutheránská, v Holandsku, ve Švýcařích kalvínská, ale to je ten površek. . .

„A co je ta podstata nebo to jádro?“ — řekl pan doktor, nutě k odpovědi.

„Svoboda učení, t. j. kdo chce, učí luthersky neb kalvínsky. Ale, kdo nechce, učí také jinak, ku př. jako Strauss, Hegel a jiní. Novověká filosofie, moderní věda nastupuje na místo náboženství, hlásají ji bohoslovci protestantští, obzvláště na školách středních i vysokých, ale již také v kostelích.“

„A při tom jsou všickni lutherané čili protestanté?“ tázal se pan doktor.

„A proč ne? Volnost smýšlení a zkoumání je zásadou lutherskou.“

Paní doktorová navrhovala, že něco zahraje na fortepiano, což pan kazatel s radostí přijal.

Bylo jí té volnosti již trochu mnoho. Ale pan doktor rozjařen vínem nechtěl o pianu ničeho slyšeti, ale řekl:

„Naposled jsem já tedy ve vaší církvi, Amálko, a ani nevím. — Zásady Straussovy, Darvínovy, Alfonsa Šťastného jsou i moje. A jakmile tyto se hlásají v církvi protestantské, tož jsem protestantem. Amálie, raduj se, já jsem obrácen.“

„Víno ti vstupuje do hlavy“ — odvětila panička.

Ale „pan doktor“, jako by ji ani neslyšel, obrátil se k Pavlovi a řekl mu:

„A co vy tomu říkáte? Celý večer jste skoro ani nepromluvil.“

„Můj úsudek, pane Nedbale, nerozhodne tu ničeho, ale zdá se mi, že to není ani možno, aby úplná nevěra, bezbožství Darvínovo a jiných, i na kazatelkách se hlásalo.“

„Důstojný pán snad přece nelže“ — řekl pan Nedbal, „zná skoro celý svět a evangelické církve tím lépe.“

„Chcete-li býti evangelickým kazatelem,“ vysvětloval pan ucházeč o pastorát líbenický, „musíte se s poměry církví evangelických v cizozemsku též seznámiti. V Německu jest založen „protestantský spolek,“ jehož členové, ač úplní často nevěrci, stávají se kazateli a faráři a daří se jim dosti dobře.“

„Tiž mají mnohé kazatelny a fary — a káží ve smyslu Straussa, Schenkla a jiných. *) „Věřím v Boha“ již nechť se modlití s lidem; a konsistoře je už nemohou přemoci.“

*) Strauss a Schenkl proslavili se úplnou nevěrou.

„To ale musí vésti k úplnému zničení evangelické a každé víry“ — řekl smutně Pavel. „Takovým způsobem musí církev evangelická zahynouti.“

„Inu ano, ano,“ odvětil vyhýbavě „důstojný pán“, „ta v šestnáctém století Lutherem a jinými založená církev, ta se chystá tím ku svému konci.“

„Ale co potom?“ — dí s velikou úzkostí Pavel.

„Inu, budeme hlásati dle zásad novověkých filosofů humanitu, t. j. lidskost — lásku k bližnímu a dost.“

Pavel vzdychl.

„Ať žije humanita — sláva humanitě!“ — volá rozjařený pan doktor a zdvihá sklenici.

Pan kazatel přifukl, ale Pavel s paní tak neučinil. Za to se však Pavel rozhovořil a řekl:

„Důstojný pane! Tohle může míti hrozné následky. Lidstvo by se rozdělilo na dvě strany, a sice v nevěrce, kteří by mluvili o humanitě a o Boha nedbali, a ve věřící křesťany, kteří by však museli utéci se do církve katolické, neboť evangelické církve by přestaly a víry jinde by nebylo než v církvi katolické.“

„Co vás napadá, co to je za myšlenku,“ vzkřikla skoro paní doktorová — „k té papežské tmě byste se chtěl přidati?“

Pavel vzdychl a mlčel.

Paní doktorová přiskočila k pianu a začala hráti a zpívati vážný chorál dle žalmu osmého.

Ale pan doktor ji vytrhoval, připijel a volal: „Ať žije protestantský spolek v Německu!“

„Ať žije“, řekl důstojný pán, přifukl a řekl: „Ať jeho zásady šíří se v naší krásné vlasti.“

„Ať žijou zásady!“ křičel pan doktor.

Pavel nepřifukl.

Bylo již deset hodin. Pavel povstal a chystal se k odchodu. Zdržovali ho, paní vyšla z pokoje a zavolala děvečku. Ta vstoupila a přinesla sklenice a nádobu s čajem. Nastalo ticho. — Na návsi zavzněl zvoneček. Pavel přistoupil k oknu, povytáhl záclonu a oznámil, že katolický pan farář jde kamsi k nemocnému. — Pod samými okny zasvítilo světlo lucerny, již kostelník nesl, a zavzněl zvonku zvuk. Děvečka poklekla znamenajíc se svatým křížem a bijíc se v prsa klaněla se Spasiteli, který v Nejsvětější Svátosti kolem se ubíral. Pavel sklonil hlavu, nikdo se neodvážil promluvit; i sám již hodně „stříknutý“ pan doktor vyňal doutník z úst. — Kněz zašel dále; a pan kazatel řekl po latinsky:

„Sancta simplicitas — svatá sprostnosti.“

Ale Pavel doložil:

Šťastná sprostnost. Jen víra blaží člověka v životě i v smrti, nevěra nemůže nikoho šťastným učiniti. — Šťastným bude i v smrti ten, ke komu pan farář se ubírá.“

„Vida, vida, jak rozvazuje“ — řekl pan Nedbal. Vzpomínka na smrt nehodila se nijak k veselé náladě jeho. Měl šťastný nápad*), pomohl hovoru zase do proudu — a pošeptal panu kazateli, chce-li viděti, jak horlivou „helvetkou“ jeho paní je. Pan kazatel přikývl. Řekl tedy pan doktor:

„Amalie, viděla's Barču klečeti?“

„Viděla.“

„A mlčíš?“

„Je to nenapravitelná modlářka.“

*) Efez. 3, 14.

„Já modlářka, paničko?“ — ozvala se Barča.

„Jak pak by ne? Jen modláři padají na kolena. — My evangelíci neklekáme,“ řekla panička.

„To je divná věc a přece tolik držíte na bibli. Svatý Pavel sám píše: Klekám na kolena svá k Otci Pána našeho Ježíše Krista. Proč nejdnaří evangelíci jako svatý Pavel?“

„My taky klekáme před Bohem — ale v duchu,“ odvětila panička.

„V duchu? Duch těla a kostí nemá, povídá Pán Ježíš. — Jak to je možná, aby tedy duch klekal na kolena. Ale už vím; on duch helvetů bezpochyby kolena má.“

Řekla a utíkala. Paní zčervenala jako pivoňka. Pan kazatel i Pavel se usmáli, ale pan doktor se chechtal a volal:

„Neutíkej, Barčo, pojď sem. Tu máš „šesták“, to se ti povedlo.“

Barča přijala desetník se srdečným „Zaplať Pán Bůh.“

Pan kazatel se divil, že katolička zná písmo, ale Pavel mu vyložil, že katolický pan farář svůj lid velmi rád s písmem seznamuje, aby se dovedli brániti evangelíkům.

Čaj se pil — a hovořilo se již málo. Bylo asi půl jedenácté, když Pavel pana kazatele do evangelické fary doprovázel.

Pavel nespal dobře. Měl zvláštní sen. Viděl skálu v moři rozbouřeném a na ní chrám starobylý s nápisem: „Na té skále vzdělám církev svou“. Na břehu pak viděl chrám novějšího rázu; byl postaven na písku, celý byl popraskán a zdálo se, že se sesuje a bylo na něm napsáno: „Každé království proti sobě rozdělené spustne a důl na dům padne.“ (Luk. 11, 17.) — Celý propocen

a unaven se probudil. Poznal význam snu svého, chrám na skále značil mu církev katolickou, chrám druhý evangelickou, v níž není žádné jednoty v učení — ale té myšlenky se zhrozil; hleděl ji ze srdce vypuditi; přičítal sen včerejšímu večernímu hovoru. — S nepokojnější než předvečírem duší šel k službám Božím. Byl žádostiv, jak bude kázati kazatel, který včera, jak se zdálo, k nevěře se přiznal.

Pan kazatel má jasný hlas a jest obratný řečník. — Přečetl částky písem svatých — jak se na Hod Boží velikonoční, v den z mrtvých vstání Páně čítají. — Obsah jeho řeči byl asi tento: Hallelujah! Den vzkříšení nastal! Vše v přírodě povstává k novému životu! Věčné a nekonečné božstvo vstává z mrtvých! Hallelujah! Ježíš Nazaretský, ten výkvět božstva, ten syn boží, vstává z hrobu! Onť to, který tak čisté lásce učil; a hle, dnes, když křesťanský svět z mrtvých vstání slaví, když křesťan novou láskou naplňuje srdce, vstává z mrtvých Kristus! Nuže! — Hallelujah! Povstaňme z mrtvých! Zapudme z duší všecku zlobu; svatým slibem zavažme se, že budeme plniti zákon Kristův. — A ta večere jeho, kterou nyní požívati budeme, budiž zpečetěním toho slibu, budiž znovuzrozením dobra v duších, budiž z mrtvých vstáním božího syna! Hallelujah! Hallelujah! —

Bylo po kázání. Ostatně zpívalo se jako jindy; a kteří tak neučinili v pátek, přistoupili dnes k večeri Páně. A co bylo nejdivnějšího, sám pan ředitel z továrny přijímal. — Po bohoslužbě pozdával pan kazatel sprostším lidem bible, vzdělanějším malé knížečky, „traktátky.“ Poobědovav u Shánělu odejel.

Dnes zavedl „pan doktor“ hovor s děvečkou evangelickou a tázal se jí před paní, jak se jí anebo jiným lidem kázání líbilo. Děvečka řekla, že některým lidem se to líbilo, že má „pán“ krásný hlas. A na otázku, co si z toho pamatovala, odpovídala děvečka, že to neumí tak pověděti, ale tolik přece z ní pan doktor dostal, že „pán“ kázal, jak Kristus vstal z mrtvých a že se máme míti rádi. Když však děvečka odešla, zasmál se pan doktor a řekl paničce: „Je to obratný pán, umí každému říci, co si jen kdo přeje. Ubozí lidé ani nepoznali pravého smyslu jeho slov.“

„Panička“ nechtěla nic více o tom kázání mluvit. Pavel však poznal jasněji smysl slov kazatelských. Čirou a pustou nevěru vlastně hlásal, ale užil slov; která těch věcí neznalému pravý jich smysl zakrývají. Vzpomněl si na kázání velkopáteční; to bylo „kalvínské“ a tohle je „nevěrecké.“ A to se děje v církvi téže! Vzpomněl na svůj sen. Viděl chrám na písku s mnohými trhlinami, nemohl zapuditi vzpomínku na slova: „Každé království proti sobě rozdělené spustne a dům na dům padne.“

V pondělí velikonoční přijel zase jiný „pán.“ Byl též mladý, sotva třicetiletý, studoval prý ve Vídni. Nekáže tak příjemně a obratně, jako „ten z Ameriky“, trochu spěchá, ale lidé lépe chápali, co jim chce říci. Velmi krásně a pobožně napomínal mnohými texty z písma svatého, aby pilně poslouchali slovo Boží, ale aby se nespolehali na to, že jsou evangelíky, nýbrž aby plnili zákon Páně. — Tak a podobně kázal třetí „pán.“ — A Pavel poznal, ač i tento pán opatrně kázal, že o předurčení neučí „kalvínsky“, jako na Velký pátek hlásáno bylo. Opět viděl v duši chrám na

písku vystavěný s mnohými trhlinami, opět ozývalo se mu v srdci: „Každé království proti sobě rozdělené spustne a dům na dům padne.“ Sešel se v polích s Nedbalovými. Panička hned začala mluvit o těch kázáních. Jí se líbilo nejlépe to velkopáteční. Pavel se osmělil a tázal se pana doktora, co on o těch kázáních soudí. „Pan doktor“ řekl upřímně:

„To předurčení je učení zdravému rozumu odporové. To, co kázal ten pán v neděli, to je německá filosofie přikrytá talárem (rouchem) pastorem. A to je nepoctivá hra s vírou lidu. Na tom třetím jsem nebyl. Mám dost na těch dvou. Mé ostatní zásady snad znáte, Pavle, ale tolik přece musím říci, co jsem řekl na Bílou sobotu odpoledne tomu, jak lid jej jmenuje, „z Ameriky“: Ta stálost a stejnost učení katolického po celé zemi vzbuzuje úctu i v nevěrci; pravda může býti přece jen jedna. Církev, která dovoluje každému učit a věřit, jak se mu líbí, sama sebe zničila.“

Pavel netajil, že na něj ta kázání trapný učinila dojem, a vypravoval svůj sen.

Paní doktorová se celá vyděsila a vykládala, že tím chrámem na skále je církev evangelická, ten na písku, že je katolická. Ale pan doktor se jí smál z plna hrdla. Ona pak chtěla se z toho nějak ven dostat, řekla:

„Ale, pane Vítečku, já jsem myslila, až se stanete kazatelem, že mého muže obrátíte, aby se dal k naší straně a vy zatím se dáváte na stranu jeho!“

Pavel odvětil smutně sice, ale srdečně:

„Já bohosloví studovati nebudu. Bohužel! Ta tři kázání mne od toho úmyslu odvrátila.“

„Paní doktorová“ zůstala jako omráčena a když se sebrala, řekla:

„Vždyť je u nás svoboda učení, jestliže ne-souhlasíte se žádným z těch tří kazatelů, co to škodí? Budete učit, jak vám váš rozum z písma poví.“

Pan doktor se chechtal, div že na zem ne-padl a pravil:

„Teď jsi tomu dala! Ještě zase Pavel má snad vymýšleti nějakou jinou „evangelickou“ víru!? Ta rozštěpenost povstala z vaší zásady o vol-nosti učení, ta právě Pavla od úmyslu jeho od-vrátila.“

Pavel dal s Bohem a odešel. Panička však volala za ním:

„Ten sen vypusťte z mysli i ta kázání; pa-matujte, že jest psáno: Pravda Hospodinova zů-stává na věky.“

Pan doktor se smál znovu a doložil:

„Ano, pravda zůstává na věky a nemění se.“

Kmotr Buďárek sešel se na Bílou neděli od-poledne se starým kovářem, když si oba odpo-ledne do polí vyšli. Buďárek pomáhal hned po svátcích při práci polní u Nedbalů a všeličehos se dověděl, ale on je chytrý, hned vše nevysype, co v srdci má. Začal z daleka takto:

„Ale pane kmotře, to přece není možná, co jsem slyšel.“

„Že prý se ten „luciper“, ten pán bůh pana ředitele z továrny odstěhuje do vašeho kostela?“

„Ve vašem kostele je lucifer už dávno, roz-umíte.“

„Pomalou, pomalou; v našem kostele je Pán Ježíš. — Ale pan ředitel prý byl u večere Páně a to je náramně divná věc.“

„Duch, kde chce, vane“, odvětil z evangelia kovář.

„Tomu já ani nerozumím; ale jen tak, co slyším, povídám. Ten pán z Ameriky kázal prý tak, jak věří pan ředitel, ano prý jako náš mladý pan Nedbal.“

„To je viděti, že jste ve tmách až pod uši. Ten pán z Ameriky je prý sice svobodomyšlný, ale kázal o z mrtvých vstání Páně, jako jiní rozumíte?“

„Tak vidíme,“ řekl Buďárek, „tak ani pan doktor dobře nepochopil, co ten pán kázal.“

„Dejte pokoj s doktorem, ten je ten luciper a neznaboh.“

„Inu, to mne právě popletlo! Pan doktor je neznaboh, pan ředitel je jako pan doktor a jim se to kázání líbilo.“

Rozešli se. Buďárek se přesvědčil o tom, co pan doktor povídal, že obecný lid tomu kázání nerozuměl, že to byla křesťanskými slovy zakrytá nevěra. Ale v Němcích a ve Švýcařích i jinde káží prý „pastoři“ nevěru zřejmě.

„Ubohý lide,“ vzdychl Buďárek. Byl žádostiv, jak volba dopadne. Ještě tři neděle konali si evangelíci bohoslužbu sami; a pak si zvolili toho, který kázal v pondělí velikonoční. Proč si ho zvolili, nelze se dověděti. Povídá se, že prý jim ho pan superintendent doporučil, je prý mladý, bude moci pracovati. Žádným způsobem však aby nevolili toho z Ameriky.

Ale stala se hned při začátku divná věc. Nový „pán“ se mnohým nelíbí. Káže prý mnohdy jako farář katolický, o lítosti nad hříchy a o polepšení života. A když umřel jeden evangelík, který, — chudás — za živa nekřesťanský, po-

horšlivý život vedl, řekl pán při pohřbu zřejmě, že víra sama nic nepomůže, ano, že je peklo špatně žijícím evangelíkům též uchystáno. Starý Sháněl žádal prý pana pastora, aby tak nekázal, že se lid horší; nebožtík pán prý kázal zcela jinak. Ale nepomohlo to. Pan pastor dal vytisknouti krátce obsah učení, které bude hlásati a rozdal jej na Hod Boží Svatodušní v chrámu Páně doloživ, že neustoupí od jediného slova, byť se proto musel i fary vzdáti. Šli s tím na radu k panu řediteli do továrny, ale ten jim řekl, aby mu s těmi hloupostmi dali pokoj. Šli prý k „pánovi“ do N . . . , a ten jim řekl, že to není ani kalvínské, ani zwingliánské, ani lutherské učení; katolické to není, to nemusí míti strach; jen to učení o ospravedlnění čili o odpuštění hříchů blíží se čili podobá poněkud katolickému. — Ať jsou prý z ticha. Ať „pana“ poslouchají, pracuje u nich „v slovu“, je jejich farářem, jaká pomoc. — Ostatně čistě kalvínsky, neb zwingliánsky, neb luthersky učí pánů kazatelů již málo.

S takovou odešli a byli z ticha. Následkem smíšených sňatků přišla však ta věc přece poněkud mezi katolíky a kmotr Buďárek vyhledal si starého kováře a „šel na něj“ opatrně. Tázal se ho:

„Kolik je pravd?“ — Kovář mu hned nerozuměl a proto musel se Buďárek zřejměji vysloviti a tázal se, zda-li to je možná, aby učil pravdě Kalvín, Zwingli i Luther, ač si odporují; a zdali učí pravdě i jejich „pán“, kdyby snad neučil ani kalvínsky, ani zwingliánsky, ani luthersky.

Kovář odbýval Buďárka, aby se nepletl do záležitosti jejich církve a metl před svým prahem a věřil, když se mu tak líbí, papeži.

„Pane kmotře! Papež je nástupcem svatého Petra, prvního z apoštolů, učitelů církve a proto je mi přece milejší, než váš papež.“

„Co že? My nemáme papeže?“

„Ale, ale? — Kdo pak dal v Libenicích vytisknouti, čemu bude učití a vy jste tiši?“

Kovář zůstal zaražen. Ale Budárek doložil:

„Pane kmotře! Pravda Boží jest jen jedna a vždy i všude stejná, a ta se hlásá v církvi naší! Vaše ustavičné měnění učení je dílem lidí. S Pánem Bohem!“

„Ano, ano! Vaše modlářství, vaše papežská tma je dílem lidí! My přenešení jsme ze smrti do života, z temnosti v světlo!“

V smíšených rodinách mluvilo se podobně; ale, víra je dar Boží, ani jediného evangelíka to nepřivedlo k poznání pravdy.

Avšak Vítečkův Pavel přišed domů na svátky svatodušní odnesl si ještě větší nepokoj v duši. Předsevzetí jeho nestáti se „kazatelem“ evangelickým stalo se nezvratným.

IX.

Jak si umínil, tak i učinil. Ač dobře odbyl všech osm tříd školy latinské, přece neodhodlal se Pavel Vítečkův studovati „na pastora.“ Že ho rodiče nemohou podporovati, aby mohl studovati na školách vysokých v Praze, stal se prozatímním podučitelem na škole obecné, vlastně katolické v Libenicích.

Václav Bartoníčkův rovněž nešel studovati na kněze. Sám pan farář mu to neradil a matku jak mohl potěšiti hleděl. „Pan doktor“ radil, aby ujal statek. Rolník jest nejsvobodnější člověk.

Ale aby hospodářství dobře rozuměl, nechť jde na dvě léta do hospodářské školy. Panu doktorovi to přece vadí, že málo co z hospodářství znal a z knih nelze se všemu naučiti. Bylo proto mnoho mrzutostí u Bartoníčků. Otec pravil, k tomu že nebylo třeba osmi latinských škol a není třeba nových výloh. — Matka mnoho nemluví, více se modlí a slzí. Její radost a naděje jest zmařena. — Po dlouhých domácích mrzutostech přivolil otec Václavovi, aby šel studovat hospodářství v Ch. Odjel tedy na studie hospodářské.

Po svatém Václavě odešel též z Líbenic Shánělv Jaroš vojákovat; a vše šlo svým během dále.

Nový pan učitel je prý hodný, má třetí třídu, ale nedělá kříž. Jen prý řekne, aby se děti modlily, dá ruce na lavici před sebe a hledí dolů. Katolíky to ovšem mrzí, že mají děti katolické za učitele evangelíka. Ale místní školní rada sestává ze samých evangelíků a její členové mu k tomu pomohli, ostatně není slyšeti, jako v jiných osadách, že by před dětmi proti katolickému náboženství mluvil. Když přijde do školy katolický pan farář, odejde pan učitel a nepřijde, až pan farář odejde. Je tedy ticho, ale starší lidé naříkají, jaké to je nyní učení, když učitel o Pánu Bohu, o Pánu Ježíši ani slova nepromluví, když na něm děti nevidí dobrého příkladu víry a nábožnosti, když s nimi do chrámu Páně nejde, když ho děti nevidí u stolu Páně.

V besedě je najednou taky velké ticho. Páni z fabriky tam skoro nejdu, „pan doktor“ měl prý s nimi velikou mrzutost pro řepu. Je to zlá věc, továrna má dluhy, pan doktor má dluhy. O Vánocích bylo nápadno lidem, že se mlynářovi u pana zetě ani nezastavili. Pan otec prý slíbené

věno zaplatil, pořádně zaplatil, něco prý i přidal, a nedá více ani krejcaru.

U Shánělu má mladá hospodyně veliké trápení. Starý ji stále nutí, aby se dala „odepsat.“ Co prý to je, že v evangelickém statku má být hospodyní katolička a mluví před ní nejhorší potupy náboženství katolického. Aninka někdy tak v neděli odskočí do Újezdce k rodičům plakat. „Ani vám maminko,“ říkává, „nemohu povědět, jak starý mluví o katolické víře, o mši svaté, o zpovědi, o velebné svátosti, o kněžích. Papež je prý antikrist, katolíci se ho drží za ocas a on je táhne všecy do pekla horoucího“. — Matka to nechce ani slyšet; a otec odbývá dceru svou tvrdě a říká: „Co si's udělala, to máš. A jestli se staneš helvetkou na dobro, nechod' mi ani na oči. Já mám těch helvetů po krk, obzvláště Shánělových“. Tak obyčejně řekne a odchází ze světnice. A Aninka pláče znovu a naříká znovu. Stará prý jí i před chasou říká „modlářka“ a nestane-li prý se brzo evangeličkou, ať si jde, odkud přišla. Ona prý nebude pod jednou střechou s modlářkou. — Matka neumí Aninku potěšiti; nemá sama již tolik náboženství v duši, aby ji dovedla něco vydatného o Bohu říci. Ostatně by Anince nic nepomohlo. Sňatek její není před církví katolickou žádným manželstvím, nemůže býti rozhřešena, dokud před farářem katolickým a dvěma svědky oddavky se nevykonají. A na to není u Shánělu ani pomyšlení. Před samými Vánocemi bylo u Shánělu ještě hůře. Starý se přiočil a začal mluvit o štědrém dnu a o večeři toho dne. To prý Aninka svému muži neudělá, aby ho nechala večeřeti samotného. Aninka poznala, kam to bije, a ozvala se, že

aspoň na ten večer masa jísti nebude. Stará se do toho vpletla a vykládala synovi, že ho jeho žena nemá ráda, že to dělá schválně, jen aby ukázala, že má zlost na evangelíky a podobně. Bohuš se přidal k rodičům. A Aninka udělala, co ještě nikdy neudělala. Řekla starým, aby si šli do své světničky! Bylo zle, velmi zle! Stará křičela, starý div že Aninku nebil, Bohušovi se nyní hnulo přece srdce, prosil rodiče, aby šetřili její zdraví a aby jí nenutili. A bylo ještě hůře! Stará začala křičeti, že snad i Bohuš stane se katolíkem; kam to přijde v domě, bude-li ta modlářka kaziti jejich syna. Ne, ne! Buďto se stane Anna evangeličkou, anebo půjde z domu buď mladá, nebo stará! Ona s tou modlářkou pod jednou střechou nebude. — Tak slavil se advent u Shánělů. A na štědrý den časně ráno zabili vepře; a odvar i jitrnice i pečeně jedly se celý den. A co Aninka? Jedla s nimi v poledne i večer, aby prý měla pokoj.

Starý přišel večer do světnice; usmíval se a chválil, jak je to hezké, když se manželé snášejí a jeden druhému rád k vůli udělá. — A Bohuš chtěl dokázati skutkem, že má Aninku rád, přinesl z komory krásnou látku na nové šaty. — Aninka mohla na látce oči nechat a usmívala se. A na tom není dost. Starý vyhrnul se taky s darem, bílým, krásným, zimním šátkem na hlavu. Z toho může Anna souditi, že ji staří mají taky rádi. V tom vešla do světnice stará celá hodná a usmívavá. „Jen aby tedy Aninka měla Bohuše ráda“. Slovo přišlo k slovu a starý žádal za důkaz lásky, aby šla s nimi zítra do jejich chrámu Páně. — Aninka se zarazila.

Ale starý vykládal, že nežádá snad, aby se dala k jejich straně, nýbrž jen aby se šla podívat. Aninka svolila. — Před štědrým dnem si umínila, že půjde na půlnoční do kostela katolického; evangelíci v Líbenicích nemají žádné bohoslužby v noci Božího Narození. Ale dnes smýšlí již jinak. Zůstala doma a ráno v půl desáté šla do chrámu evangelického; stará si ji vzala sedět vedle sebe a ukazovala jí v knize své, kde má zpívati. Aninka však nemohla zpívati, za jedno, že neznala nápěvu a za druhé, že jí nebylo volno. Z kázání si nemohla pamatovati ani slovo. Slyšela něco o Kristu a o Narození Páně, ale smyslu slov nepochopila. Bylo jí divno, že se žádný nezpovídal, a že šli přece všickni k večeři Páně. To se jí však nelíbilo, že si bral každý sám rukou chléb a to obyčejný chléb a že když přijímali z kalicha, musel pan pastor mnohým kalich od úst utrhnouti, proto že se chtěli napítí mnoho.

Přišli domů a brzy po obědě dostavili se staří s otázkou, jak se to Anince líbilo. Ubohá bála se říci, že ne, i řekla:

„Já tomu tak nerozumím; inu, bylo to také hezké.“

Starému to bylo málo. I jal se vykládati, že to je u nich lepší. Předně nemají v kostele těch model, obrazů a soch. — Aninka si v srdci myslila, ty holé zdi v jejich kostele že nejsou přece krásné. — Pak vykládal starý, že nemají těch ceremonií a té modlářské mše, těch svící, ornátů a kadidla a Aninka si tím právě vzpomněla, že ta jednoduchá modlitba, co pan pastor vyřikal, je příliš jednotvárná a smutná a že se službám Božím katolickým nevyrovná; svíce a

ornáty i kadidlo i obrazy že právě pomáhají k tomu, aby člověk více byl dojat a k pobožnosti povzbuzován, kdežto ten vždy stejný plášť pana pastora, ten stůl na místo oltáře hrozně málo záliby v bohoslužbě budí. — Nade vše potom velebil „starý“ jejich slavení večere Páně. Aninka si zachovala ze školy tolik málo vědomostí náboženských, že výkladům starého ani nerozuměla, avšak nevykořeněná dosud náklonnost ku katolickému náboženství budila v ní přece ošklivost nad tupením Nejsvětější Svátosti Oltářní, které si „starý“ dovoloval. A proto hleděla řeč jinam zatočiti poukazujíc, jak nádherně ustrojena byla mladá paní Nedbalová. Starý pozoroval snad úmysl Aninčin a proto pustil ještě několik pustých vtipů o mši svaté; panímáma se tím náramně rozveselila a dodala:

„Vždyť ona Aninka v té modlářské církvi nezůstane, jen až to čisté evangelium pozná.“

Aninka se šla dívat oknem a upozorňovala, že padá sníh, že bude sanice. Ale starý nedal uniknouti své oběti. Vykládal dále, že u nich není té otrocké zpovědi, u nich že si to vyjednají s Bohem každý sám. A o rozhřešení že u nich není ani řeči; u nich „pán“ jen ohlašuje, že jsou všem hříchy odpuštěny; to zadržení rozhřešení, jako si dovolují katoličtí kněží, to je otročení lidí. Hus se neprosil o rozhřešení a šel směle na hranici.

Tohle se konečně Aninky chytilo. Chudák, jí ani nenapadlo, že sám Pán Ježíš řekl apoštolům a po nich jejich nástupcům, kněžím: Kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim a kterým je *zadržíte*, zadržány jsou; jí nenapadlo, že se musí kněz přesvědčiti dříve, může-li roz-

hřešiti aneb musí-li zadržeti a to jinak není možná, než když se mu křesťan vyzná. — A o tom, že kazatelé evangeličtí nejsouce od řádných nástupců svatých apoštolů, od biskupů, na kněžství řádně vysvěceni sami nástupci apoštolů nejsou a tudíž hříchů odpouštěti, neřku-li zadržovati ani nemohou i kdyby chtěli, o tom neměla ani ponětí. — Jí se ozvalo v srdci něco jiného. Vzpomněla si na to, čeho se před svatbou dopustila, vzpomněla si, že katolická církev její sňatek před kazatelem evangelickým uzavřený za žádné manželství nepovažuje a že jí tedy, jakožto v předůležité věci církve a tím i Krista Pána neposlušnou, pan farář rozhřešiti nechce a nemůže a ku Stolu Páně ji nepustí; na to vše si vzpomněla a řekla:

„To je u vás hezké, že se může jíti k večeři Páně bez zpovědi.“

Starý se usmíval a panímáma div že nešla Aninku políbit.

Nyní začal mluvit i Bohuš a vykládal, že to takhle s Aninkou déle zůstatí nemůže. Katolický farář jí vlastně již za svou nepovažuje a co tedy? Nebude snad živa jako pohanka, do nějakého kostela chodit přece musí, evangelický pán by jí rád přijal a i večeři Páně obsloužil. Starý začal nyní vychvalovati jejich „pána“, to by se prý podívala, jak by jí oči otevřel. Aninka se zamyslíla a řekla:

„Co by tomu ale řekli lidé a moji rodiče?“

„Opustí člověk otce i matku svou“, tak že jest psáno, vykládal starý.

Aninka prosila, aby jí dali času na rozmýšlenou. — To všichni rádi povolili, jen žádali, aby s nimi na poslední den v roce a na nový

rok opět šla do jejich kostela a domů, do Újezdce nechodila.

„Ó jak je to hezké, když je svornost a pokoj a láska v domě“, doložila stará odcházejíc s mužem svým do světničky. „Co pak je do těch ustavičných křiků a hádek? Jen to ne; máme se vespolek milovati.“

Na večer Božího Hodu vánočního vypravovali si lidé v Líbenicích dvě noviny. Mladá Shánělka byla v kostele evangelickém a v katolickém ne. — Za to zase pan podučitel Víteček byl u katolíků na půlnoční a v evangelickém potom ve dne nebyl, ač až posud takměř každou neděli tam býval. — A na svatého Sylvestra na večer byl pan podučitel zase na kázání katolickém. — Shánělka pak opět na evangelickém. Starý Sháněl potkal pana podučitele na nový rok, když si na procházku vyšel, a začal mu vyčítati, že chce snad odpadnouti. Ba tolik byl horlivým, že ho i napomínal, aby se nedal svéstí těmi ceremoniemi, to že je pekelný mam a klam. A aby to snad nedělal k vůli katolíkům, že je jejich dětí učitelem; evangelíci že mu k tomu místu dopomohli, a podobně.

Ale pan podučitel odvětil klidně, že může pan Sháněl býti bez starosti, že se nenechá svéstí ničím, leč přesvědčením a doložil:

„Mně až posud ani jeden katolík neřekl, abych se dal k jejich církvi, neřku-li, aby mne někdo násilně nutil. — A to, co se v mém srdci děje, nejsem povinen zjevovati na cestě.“ — Srdce starého Sháněla náboženskou vášní a záští zaslepené, nemohlo pochopiti, že by se v srdci některého evangelíka mohlo „díti“ něco jiného, než v srdci jeho. — —

Nastal masopust a krom několika obyčejných muzik neděje se na oslavu jeho nic zvláštního. Tu i tam proskakuje mezi lidem řeč, že to u Nedbalů čím dále, tím hůře jde; „pan otec“ se prý hněvá na pana zetě; chce prý pořáde jen peníze a peníze.

A u Shánělu byl smutný konec masopustu. Mladým dal Pán Bůh sice synáčka, křtěn jest ovšem na straně evangelické; jest dosti zdráv a silen. Ale mladá, matka jeho, jest velmi nemocná. Skoro každý den jezdí tam lékař z města. Matka její přicházívá též skoro denně ji navštívit, ale na noc chodí domů. Otec přišel všeho jednou, nechce se Shánělovými mnoho míti. V noci na pátek po druhé neděli postní jest ubohé nemocné zle, velmi zle. Děvečka musela jíti probudit manžela jejího. Když přišel, žádala, aby se poslalo pro její matku do Újezdce, že je jí úzko, smutno, že rána nedočká. Muž se nabízel, že dá zapřáhnouti a pošle ihned pro lékaře. —

„Ten mi nepomůže“, řekla s velikou obtíží nemocná, „pošli pro pana faráře“.

Bohuš se zarazil, vymlouval to všelijak a říkal, aby se počkalo až do rána. „Jak pak mohu nyní o půl noci jíti budit pana faráře?“

„Ó vždyť on rád přijde“, řekla nemocná.

„Víš u nás to není obyčejem, abychom v noci burcovali pana faráře“.

„Já chci našeho“, řekla nemocná.

Bohuš začal choditi po světnici; nemocná těžce vzdychala. Za chvíli řekl muž:

„Ja ti dojedu pro doktora, ono se ti přece ulehčí“, a vyšel ven.

Zůstala ve světnici jen děvečka. Nemocná ji prosila, aby ji přivedla její matičku z Újezdce

a příslibovala jí nové šaty, ale děvečka se bála jíti ven přes pole o půl noci. — Tím šukáním po domě probudili se staří a „pantáta“ přišel do světnice; mladý se vrátil a zjevil otci, co si Aninka přeje. Starý se náramně zakabonil a zahuboval, že jí to modlářství posud v duši vězí a řekl, že jí časně ráno dojde sám pro jejich „pána“.

„Já nechci vašeho“, řekla nemocná, „já se chci zpovídati“.

„Tak?!“ řekl celý udiven starý. — Několik prudkých slov o katolických kněžích a o zpovědi následovalo. Potom hovořili oba mužští po tichu a usoudili, že se počká až do rána. Mladý jel pro lékaře. — Asi kolem dvou hodin po půlnoci ztratila nemocná sebevědomí. Prudká horečka jí lomcovala a mluvila nesrozumitelná slova. Jen někdy jí bylo rozuměti slovo Maria. Za velice bouřlivého větru s deštěm přijel lékař a netajil toho, že bude téměř div, zůstane-li nemocná na živu. Nepovolí-li brzy horkost a nedostaví-li se tichý spánek, je konec. — Co si lékař přál, na štěstí nastalo a to bez léků. Nemocná se ztišila, dýchá lehčeji a spí.

Sotva že svítalo, byli u Shánělů překvapeni neobyčejnou návštěvou. Za tak veliké nepohody přišla Aninčina babička z matčiny strany. V noci sotva že usnula, probudila se a nemohla spáti a jen na Aninku myslila; bylo jí úzko a trudno, nemyslila jinak, než že jest Aninka mrtva, a proto přišla tak časně, nedalo jí to. — Tolik jen pověděla Shánělům. Zatím dělo se o mnoho více. Babička jest taky ještě zbytek těch staročeských časů. Do osmdesátky jí scházejí sotva tři leta, ale jest silná a čilá a však i opravdu zbožná

katolická žena. Bylo jí velikým zármutkem, že si její nejstarší vnučka vzala evangelíka a co nejhoršího, že nebyla oddána v kostele katolickém. Když však slýchala, co se dále s Aninkou děje, a jak to u Shánělu chodí, obávala se, že Aninka odpadne na dobro k helvetům. Byla na podzim u Loudů v Újezdci na posvícení a mladí Shánělovi tam byli také. Po straně naříkala si jí Aninka až s pláčem, že neví, jak to s ní dopadne, že ji obzvláště staří mermomocí chtí mít helvetkou. Babička se zamyslíla. Pak sňala ze svého hrdla na šňůrce zavěšený penízek s obrázkem Matky Boží a s nápisem: Maria, bez poskvrny počatá, oroduj za nás, kteří k tobě své útočiště bereme, a řekla:

„Dítě, to nos na prsou a aspoň někdy řekni to, co zde napsáno. Já však to a více za tebe říkati budu každého dne. Je to z Lúrdů, daroval mi to velebný pán z V“

Aninka dárek přijala. Zdaž se slova ta modlívala, kdož to ví. Ale babička, jak vstoupila, spěchala k loži nemocné, ovšem opatrně, aby ji nevzbudila a k své veliké radosti a útěše našla penízek na hrdle vnučky své. — Dříve však, než se na cestu sem vydala nemohouc v noci úzkostí nevýslovnou spáti, modlíla se vroucně bolestný růženec k Matce Boží. — Co nyní má činiti? — Modlíla se sedíc u nemocné, a jakmile zazvonili na mši svatou, odešla do chrámu Páně; dříve vlastně k panu faráři, prosíc, aby ke cti Matky Boží obětoval svatou obět za nemocnou a pověděla panu faráři, že jest třeba, na zaopatření ubohé Aninky pomyšleti, ač přijde-li k sobě. Pan farář ubohé ženě vysvětlil, že sňatek Aninčin není žádným manžel-

stvím před církví katolickou a tudíž ani ne před Bohem; že si sám neví rady, co by nyní mělo se státi, jelikož nesmí a nemůže rozhřešiti nikoho, kdo oddán jest jen před nekatolickým kazatelem, právě proto, že každý jen tak oddaný katolík po soudu církve vlastně v souložnictví žije. Babička hluboce si vzdychla a utřela si slzy z očí kanoucí a tázala se, není-li opravdu pomoci. Pan farář pravil:

„Pomoc by byla, kdyby nyní přede mnou a dvěma svědky mladý Sháněl i Anna se vyjádřili, že se berou za manžely, ale to Sháněl sotva učiní; naši lidé říkají, u Shánělů že je „nejtvrdší“ helvetský dům, ač, nemýlím-li se, mladý mnoho víry té ani té nemá. — A pak je ještě jeden prostředek a ten ještě těžší; kdyby totiž, poněvadž před církví katolickou žádného manželství mezi nimi není, k rozvodu se odhodlala. Světské zákony sňatek uznávají, věno jest vyplaceno, ona by přišla rodičům domů, to jsou ty obtíže“.

Zbožná stařena řekla:

„Nepomůže-li Rodička Boží, naše pomoc je marná, to vidím“.

Byl čas do kostela. — Babička odešla po kostele k loži své vnučky a ta nespala více; a ku podivu, tázala se, nebyl-li někdo u ní. Ví tedy o sobě, ale je více podobna mrtvole, než živému. Oči zakalené, tvář téměř zelená, slabost hrozná. Jen s tíží poznala babičku. Babička neví kudy kam. Shánělů se bojí a o zaopatření promluví, dokud sňatek je neplatný, jak je možno mluvíti? V tom přišla z Újezdce matka a babička jí vše vypravovala, co trpěla v noci a co mluvila s panem farářem. Zavolaly

mladého a prosily ho, aby to učinil, co pan farář žádá. Ale nedopadly.

„Jsem řádně oddán“ — řekl Bohuš — „vstoupí-li mi sem farář a začne-li s něčím takovým, bude moci hledati dvěře“.

Nic nepomohly prosby obou žen. Babička se odhodlala k nejhoršímu a zmínila se o rozvodu. Ale to byl teprv olej do ohně. Rozhněvaný Bohuš bouchl dveřmi a odešel, ale řekl:

„Však beztoho smrti tomu učiní konec, to bude ten rozvod“. — V tom okamžiku objevil se katolický pan farář na dvoře. Mladý ho zahlédl — nepřivítal ho, — vyhnul se mu však a odešel k „starým“ do světničky. V patách za panem farářem vstoupil do světnice, v níž nemocná ležela, „starý“. Pan farář tázal se po muži nemocné. Ale starý zvěděl od mladého, co ženské mluvily, řekl, že tu jeho syn nemá co dělati, pan farář že přišel snad k nemocné, ač nepovolán. Pan farář hleděl starého zmírniti, ale vše bylo marné. Ať si ji odvezou, chtějí-li, ale o nějakých druhých oddavkách ať se mu zde nemluví — toho si přece na svém synu dokáže. Tak a podobně mluvil. Pan farář prosil, ženské prosily, ba i nemocná zvědění, oč se jedná, prosila — ovšem jen více bolnými vzdechy — ale marné všecko prošení. — A co se týká ulehčení posledních snad chvil nemocné — to že by on zjednal lepší ulehčení a potěšení — dojde pro jejich dvojctihodného pána — ten nemocnou jinak dovede potěšiti, než ty ceremonie.

Pan farář se bolně usmál a řekl:
„Mluvíte o něčem, čeho neznáte.“

A to bylo více, než starý mohl snést a chtěl pana faráře poučovati a ze tmy vyváděti.

Avšak nenadále se věci obrátily. Vstoupil do světnice posel s telegramem. Zpráva byla zdrcující a strašlivá. „Jaroš se zastřelil v noci na stráži, přijedte.“ „Bůh vás potěš“ — řekla babička. Starý potácel se ze světnice a za čtvrt hodiny seděl na voze a jel — do Hradce. — Mladý zůstal doma a brzo objevil se ve světnici. Pan farář vyslovil svou soustrast nad tím neštěstím. Bohušovi zalily se oči, nemohl ani poděkovati. Nastalo ticho; jen těžké dýchání nemocné bylo slyšeti. Pan farář ujal se po značné chvíli slova a pravil:

„Milý příteli! Nevím, jak vy smýšlíte o prozřetelnosti a spravedlnosti Boží, ale já nemohu v té věci, která se stala, viděti pouhou náhodu. Prosím vás, vyslyšte klidně — co řeknu. Letos jsme měli kratší masopust než v loni. Ale dnes rok byla popelečná středa.“

„Dnes rok — popelec?!“ vyrazil ze sebe Bohuš.

„Nechci vám rozrývati srdce, ani vám vnučovati přesvědčení svého — ale nápadná je shoda dne a hodiny toho neštěstí. Ba i tato nemoc zdá se mi, že souvisí s loňskými „šibřinkami.“ Nevyzpytatelní jsou soudové Boží.“

Bohuš neodpíral — ale nechtěl o tom mluvíti a řekl bolně:

„Co si to jen vzal do hlavy?“

Pan farář viděl však přece, že Bohuš je mírnější — a opakoval své prosby o vyslovení slibu manželského; babička přistoupila k nemocné a vybízela ji, aby prosila. Ubohá řekla hlasem dojemným:

„Bohoušku, — pro Boha tě prosím — vždyť beztoho umru.“

Bohuš byl překonán; prosil jen, aby se to neříkalo jeho rodičům a vůbec, aby to nepřišlo mezi lid. Ale to nejde — vždyť musí býti svědci. — Pan farář vysvětlil, že mohou i ženské zde přítomné svědky býti. Bohuš tedy svolil. Pan farář tázal se nemocné, ví-li, oč se jedná; nemocná odvětila jediným slovem:

„Oddavky.“

Ano oddavky, ovšem takové, jaké si církev nepřeje, ale které v takovýchto okolnostech platnými uznává, chtíc býti matkou milostivou — oddavky se ihned vykonaly. Bohuš poučen panem farářem, řekl, že chce býti manželem této Anny, rozené Loudovy — a podobně řekla, ač s tíží, Anna. — Bohuš připomněl ještě panu faráři i ženským, co mu slíbili a odešel. I ženské odešly. Pan farář zpovídal nemocnou. Na to přinesl z kostela Nejsvětější Svátost, podal ji nemocné a obsloužil ji posledním pomazáním. — Nemocná buď padla zase do bezvědomí anebo spí. — Pan farář odešel poděkovav mladému Shánělovi, i babička odešla. Aninka stala se řádnou manželkou, je smířena s Bohem i s církví, jak bylo možno; je připravena na smrt — v dvacátém druhém roce věku svého.

X.

Stromy stkví se v nejkrásnějším květu a májové slunéčko neobyčejně teple hřeje; na záhrobcí u Shánělu sedí bledá, hubená, avšak mladá žena. Jest to mladá Shánělová; vyležela plných deset neděl a že žije, to jest skoro divem. Lékař

řekl, když stonala, že to je horečka, tyfus a že by bylo možno pomysliť na uzdravení jen při výborném ošetřování nemocné, kterého se jí však, jak je viděti, nedostává. Věděl by o někom, kdo by se k tomu výborně hodil a propůjčil, ale v evangelickém domě to snad nepůjde. „Milosrdná sestra, jeptiška k nám do domu“ — řekl Bohuš, „to nejde.“ — Ale lékař vystoupil rozhodně. Řekl Bohušovi, že jest to jeho svatou povinností postarati se o zachránění své ženy, že bude jejím vrahem, jestliže toho neučiní, že myslil, že právě evangelíci se vyzuli z těch náboženských předsudků a že to je naopak. Obětovati náboženské zášti mladý život ženy je hrozná věc. Bohuš mlčel. A lékař prohlásil zřejmě, že tu v několika hodinách milosrdná sestra bude. Šel do fary, pan farář telegrafoval do Prahy a skutečně do večera tu „jeptiška“ byla. — Bylo to divné v domě Shánělově. Starý přivezl mrtvolu synovu domů a shledal v domě svém „jeptišku.“ Oněměl, nevěda, co se s ním děje a kde je. A stálo to mnoho výkladů, než se do poměrů vpravil. — A bylo to ještě divnější prvního března. Na dvoře zpěv pohřební a kázání pana pastora a ve světnici jeptiška u nemocné modlí se růženec. Plné tři neděle, ve dne i v noci vyseděla takměř milosrdná sestra u lože nemocné, krom co odběhla na mši svatou a k svatému přijímání. Lékař jí nemohl vynachváliti, nazýval ji „andělem“ v lidském těle. I srdce starého Sháněla bylo překonáno a uznal, že by se nikdo na světě nemocné tak neobětoval. Jen ten růženec nemohl viděti — a řekl to, když mu po pohřbu otrnulo, lékaři. Lékař však — ač ne právě horlivý katolík, ale jinak moudrý muž — řekl starému: „Právě ten růženec

to je, který tu dobrou duši k takové lásce povznáší. Tomu vy ostatně, jako evangelík, ani nerozumíte. — A to byla svatá pravda. Tomu nemohl starý Sháněl porozuměti, že by ty „kuličky“ a to „mumlání“ takovou moc měly. — Dověděl se též, že ta jeptiška každý týden se zpovídá a potom dvakrát přijímá a tolik se osmělil, že jí to jedenkrát vyčítal. Dobrá duše se usmála a řekla mu: Proto se zpovídám, že každého dne hřeším a proto přijímám Pána Ježíše, abych méně hřešila a Pána Boha i lidi více milovati mohla. To bylo ovšem zase něco, čemu Sháněl nerozuměl. On po jejich večeři Páně cítivá v sobě jen radost, že je evangelíkem pro nebe předurčeným a diví se, že může někdo býti takovým modlářem, jako jsou katolíci. Teprv dvacátého prvního dne po zaopatření nastala rozhodná chvíle pro nemocnou; lékař i „sestra“ čekali ten den velmi dychtivě. „Sestra“ se modlila více. Rozhodná chvíle nastala a lékař řekl, že nyní je naděje, že nemocná při výborné obsluze, jaké se jí dostává, bude zachráněna.

Teprv čtvrtý týden počala ubohá zvídati, co se kolem ní děje. Jen s velikou obtíží uvěřila, že se jí to nezdá, ale že opravdu je u ní jeptiška a že jest již po květné neděli. — Ještě dlouho musela jí „sestra“ činiti služby, jaké jen matka svému dítěti konává, ji krmiti, česati, obracet i podobně. Což divu, že nemocná, když se posilovati začala, dobré ty ruce líbati chtěla. — Ale milosrdná sestra nepřispěla jen k zachránění života tělesného svěřenky své. Ona z ní a to dosti rychle učinila zcela jinou osobu, pravou totiž katoličku. Uměla k ní tak krásně mluvit o Pánu Bohu, o Matce Boží, že uzdravující se znenáhla

žena nerada byla, když mluvití přestala. Ano ty vyhublé ruce spínaly se o mnoho raději k modlitbě, než kdykoliv před tím. Bylo po Velikonocích, nemocná již seděla na loži a „sestra“ se chystala k odchodu, ale nesměla o tom ani mluvití. Svěřenka její vidouc tu lásku, tu pokoru a zbožnost a čistotu — poznala, že jen náboženství to vše působí. Řekla sama žertem:

„Drahá sestřičko! Vlasy mi padají s hlavy, ale patří to té pyšné a spletené hlavě mé. Kdyby vás byla znala za svobodna, na těchto místech bych nebyla.“

A „sestřička“ připomněla, že jejich služeb potřebují jen nemocní, „a tenkrát jste byla zdráva.“

„Ba nebyla,“ odvětila nemocná — „byla jsem nemocná, mnoho nemocná.“ A začala jí vypravovati o svém dosavadním životě — takže jí sestra musela prositi, aby tolik mnoho jí nezjevovala; to jsou věci, které má zvědětí jen zpovědník. Ale nemocná se nedala vytrhovati a i to jí zjevila, že nebyla u zpovědi od čtrnácti let, až tuhle jak byla zaopatřena — ale to že bylo jen povrchní. Jakmile bude moci choditi, že to musí vykonati lépe. A to bylo příčinou, že jí „sestřička“ učila zpytovati svědomí, že jí četla o mši svaté. Ale co nejvíce prospělo, to bylo, co jí z knížky předčítala — o Panně Marii lúrdské; půjčil jim to čtení pan farář. — A tu teprv otevřely se oči nemocné. „Sestřička“ jí upozornila na dar babiččin a modlitby její. Šťastná nyní žena hlubokého nabyla přesvědčení, že jen přímlovou Matky Boží jest zachráněna na těle i na duši — a horké slzy kanuly jí po tváři a vzdychala: Maria, bez poskvrny počatá, oroduj za nás, kteří k tobě své útočiště béřeme.

Sestra, Ambrožka — dostala právě na Zelený čtvrtek písemný rozkaz, aby hleděla na Bílou sobotu přijeti domů, kdež jí více jest zapotřebí, než v Líbenicích, jelikož její svěřenka uzdravena jest a tolik její služby nepotřebuje. Bylo to smutnou zprávou pro mladou Shánělovou, prosila, aby sestra aspoň přes svátky zůstala, ale slib neobmezené poslušnosti k představené jí váže, musí poslechnouti. — Ale na Veliký pátek objevil se u Shánělu pan doktor a žádal sestru Ambrožku, aby se ještě zdržela, jelikož se objevily zde i ve vřkolu neštovice. I šel na faru, a telegrafovalo se do Prahy, že sestry je zde nutně zapotřebí, a přišla odpověď, aby tedy zůstala. Neštovice začaly zuřivě se šířiti mezi dětmi, ale i mezi dospělými. V Líbenicích samých ulehlo po svátcích pět dospělých lidí a stůně asi dvacet dětí najednou. Po rozkazu lékařově byly dospělí nemocní snešeni všickni do obecného domku, odkud se obyvatelé z obou světnic vystěhovati museli, a sestra Ambrožka přestěhovala se k nemocným. Ubohá byla tam ke všemu takřka sama, lidé se domku z daleka vyhýbali. Ale domek nestačil, počet nemocných se množil, a tak musela Ambrožka i do domů jiných docházeti. Bylo právě nejpilnější setí, nemocní bývali po celý den opuštěni. Nebýti sestry, Bůh ví, co by se dělo. Dva z dospělých umřeli. Strach před neštovicemi se šířil, ale sestra šla všude a všem posluhovala i službami nejnižšími. Lidu se otvíraly oči. Ambrožku začali nazývati „andělem“ ba až i „svatou.“ Jak se objeví na návsi, chtějí ji děti i ženské líbati ruce, a není mužského, který by před ní nesmekl. Jak se vše změnilo. Když přišla, nepozdravovali jí ani katolíci a nyní před ní smekají i evangelíci, vždyť slouží

i jejich nemocným. A co je nejdívnější, ona napomíná i evangelíky, aby si poslali pro svého dvojctihodného pána. Ač jim mluví o Bohu, přece jí ani slovíčko neuklouzlo, které by je uráželo, od jejich víry svádělo. Velikou práci má se starým Vondruškou, „cvillinkem“. Chudák! I on dostal se do obecního domku a dokud při smyslech byl, žádal, aby mu tu „amorhejskou“ k posluze nedávali. Ale „amorhejská“, ač ji ani viděti nechtěl, mu slouží lépe než dcera otci. On to sotva při svém vysokém věku vydrží, i napomíná ho, aby se připravil na věčnost a zavolal si dvojctihodného pána. Ale „cvillink“ nechtěl o něm ani slyšeti. Je prý zakuklený papeženec a nekáže jako Zvingli, od něho nechce večere Páně. Když bylo opravdu zle, žádala ho, aby říkal aspoň Otčenáš, ale neposlechl jí. V záchvatu horkosti začal říkati: „Povstaň, Hospodine, ve hněvu svém“, brzy však se ztišil, a za dvě hodiny dokonil svůj bojovný život. S ním vymřeli nadobro původní „helveti“, kteří duchem Zvingliho naplnění, proti katolíkům, jako druhdy židé proti pohanům, Amalekitům a jiným bojovali. — Sestra Ambrožka pomáhala ho uložiti do rakve a odporučila ho milosrdenství Božímu. Byl pochován zcela tiše.

Kolem svatého Marka ustaly neštovice. Umřelo v Líbenicích v celku šest lidí dospělých a asi patnáct dětí, citelná to rána pro osadu. Ještě však několik nemocných potřebuje ošetření a proto sestra Ambrožka dosavade je v Líbenicích. Nastal první máj a shledáváme mladou Shánělovou na záhrobcí na sluněčku. Byla potěšena; sestra Ambrožka přišla ji navštívit majíc konečně prázdnou chvíli. Oznamuje jí však, že v pondělí již odjeti musí. Není tedy pomoci, musí nastati rozloučení.

Byl to pro Shánělovou, ba i pro celé Libenice památný den, ten pondělek.

Velmi brzo přede mši svatou ubíraly se do kostela mladá Shánělová se sestrou Ambrožkou. Před anděly Božími byla velká radost v nebesích. Uzdravená zpovídala se ze hříchů celého života svého a potom se svou největší dobroditelkou přiklekla ku stolu Páně. Kostel byl více plný, než obyčejně všedního dne; zpěv dětí oslavil drahou obět. — Bylo po mši svaté; děti odcházejí z kostela. Po delší chvíli vycházejí i Ambrožka se Shánělovou. Ale jaké nastalo překvapení. Ve dvou řadách rozestavené děti očekávají „sestru“. A jakmile se objevila přede dveřmi chrámovými, vystoupilo jedno děvčátko ze řady a přednášelo poděkování ve jménu dítek Libenických, jichž se „dobrá sestřička“ tolik ujímala, když neštovice mezi nimi řádily. Krásné bylo to poděkování obzvláště tu, když děvčátko děkovalo i samo za sebe; na tvářičkách jeho bylo taky viděti známky od neštovic, lid se rozplakal a sestřička s ním. Ano štkaní stalo se hlasitým, když se v poděkování stala zmínka těch dítek, které zlým neštovicím podlehly. „Již jsou mezi anděly Božími a modlí se před trůnem Božím za vás, ctihodná sestro, aby vám Pán Bůh zaplatil hojně vše, co jste pro ně i pro nás učinila.“ — Na konec volaly všecky dítky: „Zaplať Pán Bůh.“ — Sestřička pro pláč nemohla promluvit a jen s tíží ze sebe vypravila: „Konala jsem vše ráda, byla to má povinnost.“ Po dítku děkoval ve jménu dospělých pan farář přede vším, zatím již rozmnoženým lidem. — Slzy doprovázely opět každé slovo pana faráře a vroucné: „Zaplať Pán Bůh“ všemi ústy provolané končilo i tuto řeč. — Všecken zástup

doprovodil ctihodnou sestru do fary, kdež pan farář uchystal snídání pro dvě osoby, které dnes u stolu Páně byly. Na to šly obě ještě k Shánělům; mladý velmi srdečně poděkoval za zachránění své ženy. Staří se neobjevovali, avšak sestřička šla k nim do světničky a dala jim srdečně „S Bohem“. Ale ještě něčeho zvláštního dočkala se Ambrožka. Starosta, evangelík, dostavil se k Shánělům; a i on děkoval ve jménu obce a ve jménu evangelíků líbenických za všecku tu prokázanou lásku, která i život dává za bližní své. „Vy jste vydala v nebezpečení svůj život i za ty, kteří vás nemilovali. Odpusťte nám, neznali jsme vás.“ — Sestra odpovídala téměř jen slzami, ale zřetelně bylo rozuměti slova Kristova: „Potom poznají, že jste moji učeníci, budete-li míti lásku jedni k druhým.“

Čas k dostižení vlaku potřebný nutil k rozloučení. Mladá Shánělová padla do náručí sestře Ambrožce a plakala dlouho, líbala jí tváře, líbala jí ruce, ale co platno, musely se rozejíti. — Sám mladý Sháněl řídil nejpěknější povoz z celých Líbenic. Ještě na návsi ozvalo se mnohé: „S Pánem Bohem“ a „Zaplať Pán Bůh“. — Jen ve světničce starých Shánělů smýšlelo se jinak. Starý, jakožto řádný presbyter, řekl, když se povoz hnul:

„Dobře, že už jede, pomalu by udělala celé Líbenice katolickými.“

A stará doložila: „Anně nechala tu růženec, ten jí v našem domě trpěti nebude.“

„A mé namáhání jest marným, Anna jest v papežství utvrzena více než od svých rodičů. Jen to je mi divné, že ji farář rozhřešil, byla prý dnes u zpovědi.“

„Inu, to je jen tak naschvál proti nám“, soudila stará. Že to bylo zcela jinak, toho ubohá netušila.

Poznané pravdě odpírati, nazývá se v katechismu katolickém hříchem proti Duchu svatému a toho hříchu nedopouštěl se Pavel Víteček, podučitel. Přítomnost oné chudé, opovržené, milosrdné sestry prospěla mu velice. Přesvědčil se vlastníma očima, jak hanebně se lhává v novinách a knížkách o „jeptiškách.“ Poznal, že jen slepá zášť a hrozná nevědomost svádí špatné katolíky a evangelíky k nenávisti řeholí katolických. I on do jisté míry tuto zášť měl v srdci, nyní jest vyléčen. — Poznal však ještě více. — Cítil bez mnohých rozumových důvodů, že není dílem ďáblovým, jak Luther a jiní reformátoři, zakladatelé nových církví v šestnáctém století, hlásali a napsali, že není dílem ďáblovým náboženství katolické, které slabou ženštinu dovede takovou hrdinskou a nezištnou láskou i k nepřátelům naplniti, že jest hotova i život dáti za bližní své. — I to musel uznati, že katolický farář v čas hrůzného strachu před neštovicemi hrdinností a ochotou, i život dáti k vůli nemocným, rovnal se sestře Ambrožce a ukázal, že opravdu věří, čemu učí o potřebě zpovědi a kněžského rozhřešení; ani jediný nemocný nezůstal nezaopatřen, pan farář dostavoval se, i když ještě volán nebyl. Nejvíce však získal Pavel v tom ohledu, že poznal nepravdivost a záhubnost učení evangelického o dobrých skutcích. Luther ku př. učil, že jen víra pomůže ku spasení; dobrých skutků k tomu třeba není. Kdyby sestra Ambrožka tak smýšlela, byla by sotva život vydala za bližní své. Věřiti a nic dobrého nedělati jest

zajisté pohodlnější, než nejnižší služby cizím ve dne v noci s nasazením života konati. Pan učitel poznal, že to učení podkopává všecku lásku k bližnímu; naopak zase, že učení katolické, které krom víry i ctnostný život i dobré skutky žádá, jest prospěšno ubohým pomoci potřebujícím lidem. Divil se, že může se u evangelíků učit, že dobrých skutků třeba není, když Kristus pravil, že ani číše studené vody pro Ježíše Krista, bližnímu podaná, bez odměny nezůstane; divil se, že dříve tak málo si všímal slov Kristových, která řekne v den soudný vyvoleným: Pojdte a vládněte královstvím, neboť lačen jsem byl a nakrmili jste mne, nah jsem byl a přioděli jste mne, nemocen a navštívili jste mne. A až vyvolení tázati se budou, kdy Pána viděli lačného, nemocného a ta dobrodiní mu prokázali, řekne: Co jste učinili jednomu z nejmenších mých učeníků, mně jste učinili. — Věděl, že pak zavrženým neřekne: Jen proto, že jste nevěřili, jste zavrženi, ale proto, že jsem lačen byl a nenakrmili jste mne, čili že nečinili jste dobrých skutků. Divil se, že se tak může učit v církvi, která tolik písmem svatým se chlubí. Poznal, že evangelíci, kteří též někdy něco dobrého bližnímu udělají, jsou lepší, než jejich učení, které dí, že následkem hříchu prvotního každý dobrý skutek i křesťana hříchem a ohavností jest před Bohem. — Štěstí veliké jest, že evangelíci svého učení ani dobře neznají. —

Takové myšlenky kolovaly v rozbouřené duši ubohého Pavla. Zastihl opět svou církev při učení záhubném, nerozumném, v kořeni svém nelidském. Ale z církve té, v níž se zrodil, vystoupiti, to je mu něčím, čeho se leká a pak,

s mnohými články učení katolického též nesouhlasí. — Co má činiti? Nosí bol svůj v srdci dále.

XI.

Před samými žněmi. přišel domů Václav Bartoníček. Vypadá špatně a jest často smuten. Sešli se s Pavlem. Stali se nyní sobě bližšími než dříve, když spolu studovali. Pavel, jak má po škole, je u Bartoníčků a chodívají s Václavem do polí. A co je tak sblížilo? Pověděli si to; oba mají rozervanou duši. Václav se dosud nemodlí. Pavel není nevěrcem úplným, ale není ani katolíkem, ani evangelíkem; jemu zastřena jest pravda Boží. Václavova sestra Mařenka čítá nyní sedmnáct let. Je to šťastné děvče; směje se a zpívá, modlí se a pracuje. Její duše je klidná a pokojná. Toho příčinou jest její čisté svědomí a hluboká nábožnost. Jen to jí též poněkud kalí pokoj duše, že matka často pláče a Václav že je smuten. Věděla by pro něj dobrou radu, „aby totiž nechal těch svých myšlenek a držel se toho, čemu je oba maminka učila, čili aby se modlil a chodil do kostela a bude zase vesel“. — A když jí Václav řekl, že ona neví, co se v duši jeho děje, odpověděla mu: „Tajemství duše patří do zpovědnice“. I Pavel, kdykoliv v neděli odpoledne na návštěvu přijde, diví se, že je Mařenka tak veselá; a když jí to asi po třetí vyčítal, řekla mu: „Víte, pane učiteli, to je tím, že mám ráda Panenku Marii; ale tomu vy jako evangelík nerozumíte“. Pavel tomu ovšem dobře nerozuměl, ale řekl:

„A myslíš, Mařenko, že já jsem nepřítel Matky Kristovy?“

Bez velkého rozmýšlení odpověděla Mařenka :

„Helveti nemají rádi Pannu Marii; sama jsem slyšela, jak se jí mnozí rouhají, ba až i nadávají, až hrůza na to pomyslit.“

„Ale takovým helvetem já nejsem; tolik umím posouditi, že to nemůže býti lhostejno dobrému synu, tupí-li mu někdo matku a pak každé rouhání a nadávání je surovost a to jest mi protivné.“

„Inu, lidé povídají, že již nejste pravým helvetem; starý Sháněl to často říká, že se stanete katolíkem.“

„Abych se ti přiznal, Mařenko, řeknu ti; kdybych poznal, že jsem v bludu, ihned se ho odřeknu.“

„Ale náš tatínek říká, že jste poznal, že evangelíci bloudí, proto jste prý nestudoval na pastora.“

„A jak to ví tatínek?“

„Já tomu tak nerozumím; jenom to jsem si pamatovala, že vás to mrzelo, že tenkrát ti páni pastoři, co se sem chtěli dostat, každý jinak učil.“

„Ale, Mařenko, to mi nepostačí k tomu, abych se stal katolíkem.“

„Takový studovaný pán a neví, čemu jsme se učili v katechismu. A právě dnes odříkávaly to při cvičení děti našemu panu faráři.“

„A co mu odříkávaly?“

„Kristus založil církev jednotnou; neboť jedno evangelium kázati velel; a pan farář vykládal potom, že jen církev naše všude jedno učení hlásá.“

Pavel se zamyslel a po chvíli doložil:

„Milé dítě, není tak lehké odřící se církve, v které jsme se zrodili.“

„To kázal pan farář minulou neděli; ale povídal, že všickni, kteří opravdu se katolíci stali, dlouho před tím k Panně Marii se modlili a kteří toho činiti nechtěli, že se katolíky nestali, třebas i poznávali, že jejich církev není tou pravou.“

„To že kázal pan farář?“

„Ano, to kázal pan farář a naše maminka to taky říká. Ona se modlí každého dne růženec za Václava a říkává, kdyby se chtěl jen trochu k Panně Marii modliti, že by zase chodil do kostela.“

„A ty se nemodlíš za Václava?“

„Jak pak bych se za něj nemodlila; vždyť jest to můj bratr. Já se za něj denně dvakrát modlím „Zdrávas Královno“ k Panně Marii lúrdské, ale tomu vy zase nerozumíte.“

Dětinná mysl Mařenčina pohnula velice srdcem Pavlovým, i řekl:

„A za mne bys se nemodlila?“

Mařenka se zapýřila a řekla trochu v rozpacích:

„Jen vy se modlete sám za sebe. Všickni, kteří se stali katolíky, modlili se sami k Panně Marii.“

„Víš, Mařenko, já to ani neumím.“

Mařenke vrátil se rozmar a odvětila:

„Pan učitel katolických dětí a neuměl by se modliti „Zdrávas Maria?“

Nyní zarděl se trochu Pavel a pravil:

„Ale, co pak já helvet zmohu u Matky Kristovy, já jsem ještě sláb v té víře, že se Svátí za nás přimlouvají. Mařenko, ty šťastné dítě, modli ty se za mne.“

Mařenka řekla :

„Inu, tak tedy, ale to řeknu výslovně Panence Marii, že se jen proto za vás modlím, abyste poznal pravou církev; ale vy se sám musíte též modlití.“

Ve světnici visel obraz Panny Marie „lúrdské.“ Pavel pohlédl naň a dospěl k úmyslu, že bude každého jitra a večera říkati „Zdrávas Maria“ a Mařenka slíbila mu, že ráno bude říkati „Zdrávas Královno“ za Pavla, večer za Václava.

Václav vstoupil do světnice a odvedl Pavla na procházku. — Nešli dlouho a potkali ševce Budárka — dnes celého zamyšleného a smutného. Divili se oba jeho zasmušilosti a tázali se po příčině jeho smutku. S bolestí a se slzami v očích začal jim vypravovati o svém neštěstí a divil se, že toho nevědí. Mladý Nedbal, ten nedostudovaný „doktor“, topí se v dluzích — a vypůjčuje si peníze, kde může. V loni na jaře, když stodola i sýpka prázdná byla, půjčil mu Budárek svými mozoly vydobytých a za mnoho let nastřádaných dvě stě zlatých. Nejsou prý nyní peníze jisté již ani v záložnách — praská jedna po druhé; nejlepší zárukou je nyní půda. Dal si chuďas tedy říci a půjčil mu je — potřeboval je na úroky věřitelům — bez úpisu. Dal mu je hotové do rukou na jeho čest. — Když pak chtěl úpis — odkládal stále, ba dělal uraženého, že se mu nevěří. Po žních chtěl Budárek peníze nazpět, odkládalo se to, až budou v továrně vyplácet za řepu. A když vyplatili a věc se vyrovnati měla — divil se „pan doktor“, že Budárek opět upomíná, vždyť prý mu po žních zaplatil. Žádné připomínky nic neplatily, „pan doktor“ se na konec ještě rozzlobil — a řekl: „Můžete

mne žalovati — nebudu-li totiž já žalovati pro urážky na cti.“ Budárek žaloval; napsaného neměl nic ten ani ten; došlo ku přísaze. „Pan doktor“ odpřisáhl, že Budárkovi zaplatil. Marné bylo volání Budárkovo, že to je křivá přísaha, pan soudce ho ještě káral, aby neurážel pana Nedbala, sice že ho dá zavřítí.

Budárek nemohl dále vypravovati, zaplakal hořce; pak ale dodal hlasem sesilněným, očima vzhůru povznešenýma, s hlavou odkrytou:

„Nyní nemám jiného, než Boha vševědoucího a spravedlivého — před jeho soudem se s tím křivopřísežníkem sejdeme — tomu neunikne.“

Václav hleděl upřeným zrakem na ubohého chudáka — a pocítil v srdci, čeho již dávno nepocítil, totiž vědomí, že jest náramný rozdíl mezi zlem a dobrem — a že za zlo každý z nás odpovídati bude vyšší moci — Bohu. Není možno, aby šeredný čin „doktorův“ roven byl dobrácké šlechetnosti Budárkově — není možno, aby trestající spravedlnost božská nezastihla „doktora“, ne-li zde, tož jistě v budoucím životě. — Ač dobré srdce Václavovo smutek cítilo nad neštěstím Budárkovým, přece zase veliká jakási útěcha rozlévala se mu v nitru — jasně viděl, ba cítil — že po smrti musí se skládati účet z činů lidských bytosti, které nikdo uniknouti nemůže, která musí býti vševědoucí a všemohoucí — a pak i spravedlivou; Václav cítil v srdci, viděl rozumem, že jest Bůh a že po smrti těla nastane nový život duši, čili že duše je nesmrtelná.

Chvilenku trvalo mlčení, an Václav pohřížil se v myšlenky své, ale Budárek doložil:

„Milí mladí pánové, vidíte, že náboženství je taky pro studované lidi. Bez náboženství, bez

víry v Boha a odplatu po smrti je člověk i studovaný všeho zlého schopen. Jako dravec bez milosrdenství vyssál ze mne ten neznaboh ty peníze, já se musím v potu tváři dřít — a on žije jako pán. A jak přísahal! Smál se, když začali rozsvěcovati svíčky a chystati „krucifix“ a odříkal přísahu, jako když se čte něco z novin.“

Václav byl dojat hluboce, nemohl ani promluvit.

A Pavel řekl:

„Vy jste, pane Buďárku, při tom přece šťastnější. Vy jste zachoval čisté svědomí a budete jistě klidněji umírat, než pan Nedbal“

„Však to je to jediné, co mne drží. Kdybych byl takovým, jako je on, a v Boha spravedlivého nevěřil — co by mne zdrželo, abych si na něj počkal, když chodívá v noci z města domů — jedna rána z revolveru by stačila. Ale to je to štěstí těch osvícených pánů, že my sprostí věříme v Boha a odplatu po smrti. — Bůh mu odpusť!“ Slza zastkvěla se v oku Buďárkově.

„Jste dobrý muž“, řekl Pavel, „pravý křesťan, Bůh vás jistě neopustí“.

Podali si ruce a Buďárek doložil již s úsměvem:

„To luciperovo vyznání připravilo mne o peníze. — Václave, držte se toho, čemu vás matka učila, nevěřte tomu doktorovi. S Bohem!“

Václav se zarděl. — Šli ještě dále, a Pavel pozoroval na Václavovi, že se mu jasní tvář. A Václav se mu přiznal, že mu tato událost otvírá oči, že mu vzchází v duši světlo zaplašujíc tmu nevěry. Nešli dlouho a potkali „pana doktora“ s paní. „Pan doktor“ kouřil

drahý doutník, paní stkvěla se v zlatě. Pan doktor začal vypravovati, jak hloupý je starý katolický řídicí učitel; je dosud takový, jako byl, když k němu do školy chodil.

„Měl jsem minulý týden co dělati u soudu, a byl tam též starý učitel. Víte, že se před několika lety po druhé oženil. Nedávno umřel jeho tchán bez poslední vůle. V knihách bylo na jeho živnosti zapsáno dosud věno dcery jeho, nyní ženy učitelovy; není vymazáno, není nikde listiny, že by bylo vyplaceno. A proto soudce začal z pozůstalosti vyplaceti tisíc zlatých učitelovi žádaje kvitanci. Učitel řekl, že kvitanci dá, ale peněz že nechce. A proč? — Protože mu je nebožtík tchán vyplatil, věřili si, žádných listin nepsali. — Mladý adjunkt se usmíval a zašeptal učiteli do ucha: „Beřte, když dávají, nebuďte blázen“. Ale učitel řekl: „Ne, pane adjunkte, já věřím v Boha“. — Já jsem se dal do hlasitého smíchu a řekl jsem: „Náš pan učitel je pořádě ještě z toho starého vydání. Že mně někdo nedává tisíc zlatých!“

Pavel řekl na to:

„Ale pane Nedbale, jak pak, kdyby potom došlo ku přísaze?“

Pan doktor se ušklíbl a řekl:

„Já bych si dovedl pomoci! — Ale o tom je těžko mluvíti“.

Rozešli se. Václav kráčel s Pavlem ke vsi; když se rozcházel, řekl Václav:

„Dnes jsem mnoho získal. Byl pro mne dnes šťastný den“.

Netušil, co zvláštního ještě dnes se stane.

Seděl s otcem, matkou i sestrou ve světnici. Večery začínají se již prodlužovati, měli již roz-

svícenou lampu. Václav vypravoval, jak šlechtný je starý pan učitel. Jednu chvíli nemluvil nikdo. V tom však zaklepano na dveře, takže otec i Václav jedním hlasem řekli „dále“. Nikdo však nevstupuje a proto dokládá otec z novu: „Jen vejděte“. Nikdo nevchází a proto vstal Václav od stolu a šel ke dveřům, otevřel a však nikoho neshledával. Vyšel ven do síně, na dvůr, nikde nikoho nebylo. Vrátil se. Bylo to všem trochu divné; ale více o tom nikdo nemluvil. — Záhy z rána přišel však bratr matčin, rolník v Stodůlkách a oznamoval, že matka, babička Václavova, zemřela. A k otázce, kdy v kterou hodinu zemřela, odpověděl, že skonala asi ve čtvrt na devět, — bylo chvíli rozsvíceno.

„A tak to byla ona“, řekl matka Václavova.

Ani Václav nemohl se ubrániti přesvědčení, že babička oznámila svou smrt zaklepaním na dveře. — Umírající babička poučila ho o mnoho lépe, než tisíc knih, že duše lidská po smrti těla žije životem novým, lepším. — K útěše matky Václavovy nad smrtí drahé „babičky“ mnoho přispělo to, co Václav jí ze svého nitra zjevil. Děkovala Bohu i Matce Boží a s novou vroucností modlila se růženec — za Václava.

Při pohřbu babiččině nestál Václav po způsobu mnohých „pánů“ němě, nýbrž říkal na hlas Otčenáš a Zdravas, takže si toho až pan farář všiml a matce to druhý den pověděl. Matka to přičítala jedině tomu tajemnému rozloučení se babičky zařukáním na dveře. Pan farář se vyjádřil, že má knihu, která podobné skutečné události vypravuje, z nichž mnohých přirozeným způsobem vysvětliti nelze. Knihu

tu přinesla matka domů svému synovi. — Václav četl horlivě. Došel si pro Pavla a četli si v poli a v lese. Oba hleděli, co bylo jen možno, všecky případy zjevů zemřelých lidí vykládati přirozeným způsobem, jako klam rozčilené myslí a neb chorých smyslů. Ale jeden případ těžko bylo přirozeně vysvětliti.*) Případ ten vyňat jest ze zprávy barona z Pr zaslané princezně N Obsah toho listu jest asi tento:

„Roku 1835 byl ve Slavonii pluk B. Schneller. V pluku tom sloužil nadporučík K, který mne několikráte v mém zámku navštívil Roku 1838 onemocněl pakostnicí, nemohl sloužiti a chtěl užívati železitých lázní nedaleko mého zámku. Že však musel ve vlhké chatrči bydliti, přijal jsem ho ku prosbě svého domácího lékaře do zámku. To se stalo v červenci. Brzo potom zjevil mi nemocný následující věc. Zjevila se mu duše osoby ženské, více než před stem let zde zavražděné; její kosti nalezají se mezi zámeckou kaplí a lednicí v kolmé jámě hlavou dolů a nad ní tři kamenné dělové koule. Žádala nemocného, aby se postaral u majitele zámku o její vykopání a v posvěcené zemi pochování; za odměnu slibovala uzdravení. — Já jsem tu věc považoval za přelud obrazotvornosti, hallucinaci nemocného člověka a žádal jsem ho, aby o tom mlčel. Při druhé návštěvě vypravoval mi, že viděl ten zjev po druhé. — Já zůstal při svém náhledu a uložil jsem mu opětne mlčení. Ale nemocný nemlčel, nýbrž zjevil věc i mé choti. Ta pak nedala mi pokoje, až jsem svolil, že se bude na onom místě kopati. Mezi tím

*) Alban Stolz „Schreibende Hand“ str. 336.

musel nemocný do Oseku do svého domu k dalšímu lékařskému ošetřování dopraven býti. Dne 28. listopadu, když ostatní čeleď spat odešla, začali jsme pomocí dvou věrných sluhů — zahradníka totiž a kuchaře — v přítomnosti zámeckého kaplana kopati. Jaké nastalo překvapení! Sotva že jsme několik střeovic země vykopali, našli jsme opravdu tři kamenné koule a lidskou kostru hlavou dolů. — Přivolaný lékař shledal, že kostra ta byla, jak útlé kosti svědčily, tělem osoby ženské, mladé. Nadporučíka potkal jsem brzo potom zdravého v městě“.

Václav i Pavel přemýšleli o tomto podivném avšak skutečném případě. Kdyby byl nemocný tvrdil jen, že měl zjev, nebylo by příčiny jej za něco jiného, než za přelud nemoci rozčileného člověka míti, ale že se vše našlo, co bylo předpověděno, toho nevysvětloval Pavel nijak jinak, než způsobem nadpřirozeným a Václav mu neodporoval. To „přihlášení“ se babičky i tento zjev vedly Václava k tomu, že počal zříkati se náhledů v knížkách doktorových obsažených; poznával, že přece jen taky jest skutečným to, čeho nevidíme, co jest tajemné. Křivá přísaha doktorova oživila v něm též mravní cit a víru, že po smrti bude soud. Dýchal nyní lehčeji, hleděl veseleji, dosti pevně věřil opět, že duše, ač bytostí jest neviditelnou a tajemnou, jest nesmrtelná. — Doma však večer nemodlil se dosud. Srdce jeho nebylo dosud schopno modlitby.

Před samým svátkem Nanebevzetí Panny Marie dostal se do Líbenic pan kaplan, jelikož pana faráře práce na osadě, kde vždy dva kněži

bývali, přemáhala. Na ten svátek měl první kázání. Sešlo se mnoho lidí, aby poznali, jak vypadá a jak bude kázati. Pavlovi a Václavovi je dobře znám, byl v latinských školách jen o tři leta před nimi. Šli tedy též na kázání.

Velebniček byl mladičký ještě, ale lidé se nemohli vynadiviti, jak krásně kázal. I Václava a Pavla donutil ku přemýšlení a k horlivější touze po pravdě a pokoji duše. Kázal totiž o přimluvě Matky Boží za nás; dokazoval věc svou z písma svatého, ze svatých otců a ze zaručených událostí věku našeho, ku př. v Lúrdch.

První návštěvu v Líbenicích učinil pan kaplan u Bartoníčků a poznal ihned Václava. Matka Václavova byla sice velmi potěšena tou návštěvou, ale když pohlédla na velebného pána a na svého syna, zabořilo ji srdce.

Brzy dostavil se jako obyčejně i Pavel a divil se, že velebniček i k němu tak laskav jest. — Druhého dne navštívili Pavel i Václav velebného pána. Václav byl brzo u jeho knih a našel tam Lasserův spis o Panně Marii Lúrdské a požádal o jeho zapůjčení. Ani Pavlovi nebyl spis ten, zvláště od včerejška, lhostejným. Slyšel již několikráte o Lúrdch, ale důkladného nic o tom nevěděl a v srdci se domníval, že to je v nejlepším případě jen pověst nějaká, kterou lehkověrný prostný lid za skutečnou pravdu má. Václav nemyslel lépe. On se dočetl v knihách doktorových, že zázraky jsou nemožny a proto se domníval, že ty lúrdské zázraky nějakým klamem jsou.

Ale jak se oba podivili! Čím více četli, tím více se přesvědčovali o pravdivosti událostí lúrdských. — Václav jsa více nevěreckým po-

chybovačem, než-li Pavel, hleděl vše přirozeně vysvětlovati. — Ty zjevy, které chudá dívka lúrdská ve skalní jeskyni viděla, vykládal za přeludy choré obrazotvornosti. Ale, že zjevy ty pravdivy byly, dokazoval potom nesčíslný počet uzdravení zázračných. — Velice působilo na oba navrácení zraku jednomu dělníku, Buriettovi, jemuž sřícením se skály před dvaceti lety obě oči poškozeny byly, tak že lékař posléze řekl, že není žádné pomoci více, že ubožák bude a zůstane slepým. Viděl již jen na jedno oko a jen jako v mlze. Ve své úzkosti obrátil se nešťastný dělník k Matce Boží, jež v Lúrdech se zjevila. Pomodliv se k Ní, omyl si očí vodou z pramene lúrdského. Otevřev oko, vzkřikl radostí a počal se třásti. V okamžiku stal se na něm div. Viděl o mnoho jasněji a umyv se vícekrát, nabyl zraku dokonaleji. Jak byl šťastným! Brzo na to potkal lékaře na ulici, který se tomu náramně divil a nechtěl věriti, že by osleplý muž viděl. I vytrhl z kapesní knížky své lístek a napsal na něm: Buriett má černou mázdru a nebude nikdy viděti. I řekl dělníkovi: Přečtete-li toto, uvěřím, že vidíte. Dělník to přečetl. Lékař uznal, že se to stalo jen nadpřirozeným působením.

Oběma mladým čtoucím mužům bylo to vše náramně podivné. Václav myslil, že není na světě nic jiného možno, než co se děje přírodou a hle tu se stalo něco nadpřirozeného. Pavel sice pevně věřil v Boží všemohoucnost a tudíž i v zázraky, ale jemu zůstával, jak říkáme, rozum nad tím státi, že by to, co četli, dělo se přímluvou matky Spasitelovy!

Četli dále. — Nemohli ovšem knihu najednou přečísti. Hned dopoledne sešli se oba čtenáři

opět. Dříve však, než dále četli, rozmlouvali o tom, co včera četli. Václav se přiznal, že se darmo namáhal, to navrácení zraku, ano oko již celé porušeno bylo, přirozeně vysvětliti, ale že ještě pochybuje. Pavel mu domlouval, že zde o zázraku nelze pochybovati. Za to však jemu domlouval Václav, aby tedy uznal moc přímlyvy Matky Boží. K čemuž Pavel smutně dodal: „Tobě je lehko takto promluviti, ty's byl vychován po katolicku, ale já po evangelicku, takřka v nenávisti Matky Kristovy. A pak, milý Václave, přesvědčíš-li ty se o tom, že se skutečně zázraky dějí, ty zůstaneš, v čem jsi se zrodil a jen se utvrdíš, v čem jsi zviklán. Ale já — já, je mi úzko na to pomysli, já přesvědčím-li se o moci přímlyvy Matky Kristovy, já nesmím zůstati, v čem jsem se zrodil; nestanu-li se pak katolíkem, jsem ztracen pro celou věčnost.“

Byli v lese; usadili se a četli dále. Velice oba zajímalo, že farář lúrdský zjevům těm sám nechtěl věřiti a dívce, která pravila, že je měla, hrozil ztrátou věčné spásy, lže-li. Divili se též chování se biskupa, do jehož biskupství Lúrdy patří. Již se o zjevech a uzdraveních lúrdských psalo v novinách v celé Francii, zázračná uzdravení se množila, lid putoval do Lúrdů, ba již horšil se na biskupa, že si té věci nevšímá. Václav i Pavel očekávali totiž, že budou právě kněží o to státi, aby se ty věci rozhlásily a ono dalo se naopak. — Konečně došli v knize k místu, kde se vypravuje, jak biskup sestavil komissi vyšetřující, sestávající nejen z kněží, ale i právníků a lékařů, kteří přísahami se zaslíbili, že budou hledati jen pravdu. A biskup byl odhodlán, že zapoví pouti do Lúrdů, nedokáží-li

se věci ty nade vši pochybnost. Mnoho a mnoho svědků bylo předvoláno. Události jen něco málo pochybné a pak události jisté sice, ale které by se mohly vyložiti způsobem přirozeným, byly zavrženy. Po dlouhé práci vyslovila komisse, že události lúrdské jsou pravdivy, stvrzeny svědky očitými, přísežnými a že o mnohých z nich nelze jinak souditi, než že jsou skutečnými zázraky. Mohlo by se ku př. říci, byl-li někdo nemocen proto, že měl rozbouřenou mysl, rozčilené čivy, že tou důvěrou v Matku Boží se upokojil a tím i uzdravil, ale že by údy chromé, po dlouhá leta chromé, v jediném okamžiku staly se rovnými, silnými a zdravými, že by oči nezhojitelně slepé okamžitě staly se zdravými jen přiložením plátenek ve vodě z pramenu lúrdského omočených, toho nelze vysvětliti jinak, než přímým působením Boha všemohoucího, zázrakem. Čím více Václav četl, tím pokojnější stávala se jeho duše. Poznával, že v Lúrdch opravdu děly se věci v podstatě tytéž, jako za časů Kristových, jak nám o nich svaté evangelium vypravuje; poznával, že náhledy nevěrců jsou klamem. Co se skutečně událo, musí pravdou býti, třebas toho rozum lidský nechápal. Pavel pak přicházel ku přesvědčení, že vše to, co četli, mocí Boží sice, ale přímluvou Matky Páně se dalo; vždyť „paní“, která dívce se ukazovala, řekla jí jedenkrát: „Já jsem Neposkvrněné Početí“, vždyť dosahovali uzdravení jen ti, kteří k Matce Kristově se modlili a Bůh, který jedině ty divy působiti může, nepotvrzoval by tím bludnou víru lidu o Matce Boží. Ale duše Pavlova nestávala se pokojnější, hrozil se myšlenky, že by se musel státi a to nezatajeně, katolíkem.

Rozešli se u večer opět. Ale Václav nemohl se čtením čekatí až do rána; četl dále sám večer ve světelnice. Velice ho dojímaly ještě další případy. Úředník Lakassau v Bordó, který sám žádné víry neměl a zázraky za nemožné považoval, měl synáčka Julina. Ten mu onemocněl hroznou nemocí „tancem sv. Víta.“ Z toho pak ke všemu vyvinula se ještě nemoc hrdla. Hoch nemohl polykati. Vřídky v krku bránily tomu. Lékařská pomoc, ač na mnohých místech hledaná, byla marná. Nemocný však četl o uzdraveních lúrdských a řekl otcí i matce: Kdybych putoval do Lúrdů, Matka Boží by mne uzdravila. Otcí ta slova byla dětinnou, avšak bláhovou vírou. Nemoc se horšila; chlapec projevoval svou touhu po Lúrdch. Otec však se choval, jakoby neslyšel. Ubohý synáček však byl již na umření. Do hrdla a žaludku jeho nemohlo se nic více vpraviti, než něco polévky, trubice zarůstala. V úzkosti té radil se otec s jiným slovutným lékařem. Ten hošíka prohlédl a řekl, že otvor v hrdle jest již jen tak úzký, co by vlas jím protáhl a že za několik dní musí smrt nastati. Konečně odhodlal se otec jeti s dítětem do Lúrdů, ovšem jen pro upokojení dítěte a matky jeho. Nečekal však žádné pomoci, byl nevěřcem. Do Lúrdů se muselo po železnici dlouho jeti přes mnohá města. V Tarbes se zastavili, aby něco pojedli. Ubohý hoch nemohl však ničeho požití, bídně vypadal, lidé si toho všimli a tak se projevilo, že jede do Lúrdů pro uzdravení. Žádali tedy otce, aby se na zpáteční cestě u nich opět zastavil, což on jim slíbil. Přišli do Lúrdů. Hoch obdržev požehnání od kněze a pomodliv se, šel se mýt vodou pramene plynoucího z jeskyně, v níž se Matka Boží zjevila.

Otec šel ovšem s ním. Netrvalo to dlouho a hoch zvolal: Jsem uzdraven, vidíš, otče, vždyť jsem to stále říkal, že mne Matka Boží uzdraví. Otec myslil, že hocha víra jeho klame, on pokládal věc tu za nemožnou; nechtěje však dítě zarmoutiti, přisvědčil mu. Šťastný chlapec však více a více tvrdil, že je uzdraven. Otec, sám tak vypravoval, podal hochovi suchar a řekl mu: „Jez tedy, jsi-li uzdraven.“ A hle! Hoch jedl a polykal tvrdé suchary kus za kusem. Otec div že o rozum nepřišel. Celá jeho filosofie se řítíla; zázrak čili čin všemohoucnosti Boží stal se tu před očima jeho! Lidé hrnuli se k dítěti! Hlasitě velebili Boha a Matku jeho. Uzdravený hoch děkoval, napomenut otcem, Matce Boží a slíbil knězi, že do smrti bude milovati Matku Boží. Po vykonané pobožnosti telegrafoval otec matce, jediné, avšak přeblažené slovo: Uzdraven! Na to pak ubírali se k vlaku. V Tarbesu čekali je zastupové lidí. Jaký to obdiv! Hoch večeřel maso, nejen s lehkostí, ale i s velikou chutí, ač před několika hodinami sotva něco polévky po krůpějích mohl pozřítí. Přijeli domů. — Celá věc měla však ještě jiné blahé následky, či vlastně Bůh v nevystihlé své dobrotivosti měl jiné úmysly. Bůh chtěl vlastně vyléčiti otce z jeho nevěry. A to se i stalo. On stal se opravdu věřícím a hodným katolíkem, matka dítěte dříve dosti vlažná, stala se horlivou; a syn jejich zůstal nevinným, zbožným a hodným.

Václav byl zdrcen. Zdálo se mu, že i jej léčí Bůh z jeho nevěry. Okamžité to uzdravení ukazovalo se i jemu, jako dílo všemohoucího Boha, ovšem na přímluvu Matky Boží vykonané. Bylo již hodně pozdě v noci. Václav přemýšlel,

ne tak již o tom, co četl, ale o sobě. Nastala přepamatná chvíle v životě Václavově. Padl na kolena, duch jeho klaněl se všemohoucímu Bohu, děkoval za světlo, jež mu vzešlo, prosil o smilování a vroucně „Zdrávas Královno“ šeptali rtové jeho. Pak položil se k odpočinku. Spal tiše, avšak probudil se dosti časně. S věže chrámové zaznívalo ranní klekání. Václav nemohl se takřka ani vzpamatovati a sebe poznati. V duši jeho nerozžírala se více s takovou silou nevěrecká a trapná pochybovačnost. Byl již skoro úplně vyléčen, byl celý změněn. Po dlouhém čase modlil se „Anděl Páně“ a jak vroucně! Duch jeho pociťoval převznešenou velebnost Matky Boží, úctou k té opravdové Královně nebes i země naplněno jest srdce jeho. Nemohl jinak, než na kolenou říkati modlitbu k Máteři Boží. Vyhlédl maně oknem. Na východě oznamovala na obloze ranní záře, že blíží se slunce, jitřenka plála ještě na nebesích. Václav se zamyslí. Ranní záře rozlévala se, to cítil mocně, v duši jeho, ale slunce mu nevzešlo dosud. Vše se v něm dělo jaksi rychle, náhle. Sám neví, co mu ještě schází, aby slunce víry zcela jasně svítilo mu v duši. V svědomí jeho byl veliký nepořádek, nepokoj, tma. Vzejde mu též slunce milosti? Pohlédl na jitřenku, jitřenkou jest mu Matka Boží. Povzdechl: Hvězdo jitřní, oroduj za mne!

Brzo dopoledne navštívil Václav Pavla a dali se opět do čtení. Začali tam, kde včera přestali, ač Václav pokročil. I Pavel byl hluboce dojat, ale ku podivu, bránil se opět sám sobě, aby nemusel uznati, že Matka Kristova velkou moc má u Boha. — Avšak to nejzajímavější mělo teprv následovati. —

Spisovatel té knížky, advokát Lasserr, sám na sobě pocítil moc Boží a Matky jeho a proto si umínil knížku tu sepsati; dříve ovšem vše od očitých svědků zvěděl, vykonav mnoho cest po zemi francouzské. I toto uzdravení hochá onoho zvěděl od otce jeho i od něho samého, ovšem i od mnohých jiných lidí. — Podivné a pro oba naše čtenáře veledůležité bylo uzdravení Lasserr-ovo, o němž též v knize své vypravuje. — Onemocněl totiž na oči; lékařská pomoc byla marná, zraku čím dále tím více ubývalo; ubohému muži hrozilo oslepnutí. Radili mu, aby jako mnozí jiní hledal pomoc u Matky Boží lúrdské, ale on, ač věřící muž, nechtěl a to z prazvláštní příčiny; myslil si totiž sám u sebe: Nepochybuj, že by mně mohla Panna svatá ku zraku dopomoci, ale kdyby se ten zázrak na mně stal, byl bych velikým dlužníkem před Bohem. Tak vlažně, jako dosud, bych žítí nemohl, to dobrodiní zázračné mně prokázané žádalo by, abych začal zcela jiný život, já bych musel žítí jako světec a k tomu se nemohu odhodlati. Z té příčiny hledal dále pomoc u lékařů, ale vše bylo marné. Již nemohl čísti ani psáti, již viděl jen největší písmeny na nárožních nápisech, ale u Matky Boží pomoci nechtěl hledati. Obdržel psaní od svého známého, nekatolíka a ten mu radil, aby hledal pomoc v Lúrdech a doložil: Nejsm katolík, ale míti tvou víru, zkusil bych to s Matkou Kristovou lúrdskou. Konečně dal si tedy říci, objednal si vodu z pramene lúrdského do jistého hostince, v němž chtěl po čas svého léčení vodou lúrdskou bydleti. To však cítil, že musí se dříve očistiti od hříchů svých a více modlitbě se věnovati. Šel tedy do bytu jednoho kněze, jemuž se chtěl vy-

zpovídati, ale bylo mu řečeno, že kněz onen jest jinak zaměstnán až do večera. Umínil si tedy, že ho vyhledá večer. Zatím však že začne devítidenní pobožnost ku svaté Panně. Přišel do naja-tého pokoje v hostinci. Rozdělal láhev s vodou; pomodliv se vroucně a déle a umínil si pevně polepšení života a zpověď nelíčenou, přiložil pláténko s vodou na své choré oči, očekávaje však uzdravení teprv po zpovědi aneb po celé devítidenní pobožnosti. A hle! Svatou bází a spolu radostí jest naplněn. Odloživ pláténko, vidí jasně. Zdá se mu, že se klame. Ale nebylo tomu tak. Ještě před chvílí nemohl přečísti ani největší písmeny na oznámeních na rozích ulic nalepených a nyní čte zcela jasně a bez bolesti očí drobné písmo novin. Vzpamatoval se, že není slušno čísti věci světské po takovém divu. Vzal do ruky knížku o Matce Boží lúrdské. Četl jasně a dobře. Také díky v tu chvíli Bohu všemohoucím a svaté Panně vzdával, lze si pomysli. Na to četl zcela dobře dvě hodiny v knížce oné a pak, an se večer přiblížil, šel se vyzpovídat knězi, o němž se domýšlel, že již doma bude. —

Václav i Pavel byli zdrceni! — Voda dle prozkoumání nejslovutnějších lékařů a lučebníků čistě přirozená nemohla způsobiti toho uzdravení očí již tak velice chorých a to okamžité uzdravení. Podaří-li se lékařům někdy operací oko lidské mázdry zbaviti, nemůže oko to světla snést; uzdravený musí v temnu a tiše po více dní setrvati a na čtení není tak hned pomyšlení. Příroda působí svými silami znenáhla a dle svých zákonů. Zde se věc udála zcela jinak, než v přírodě. Působení nadpřirozené jest tu ústé. Opět a opět se tu sledává přímé půso-

bení všemohoucího Boha, povýšeného nad zákony přírody. — Ty nyní uznával i Václav pevně. Porovnáváje pak událost tuto s uzdravením slepého od narození, jak o něm vypravuje svaté evangelium, přišel k jasnějšímu poznání, jak strašně sebe i jiné klamou spisovatelé knih rouhačných o svatém evangeliu a Kristu Pánu. Přišel k jasnému poznání, že zázraky se dějí a dály, že však jsou jedině možny Bohu všemohoucímu. Kristus tedy právě svými zázraky dokázal, že jest Bůh všemohoucí, Syn Boží. Poznával, že jen pyšná zaslepenost domnělých učenců anebo povrchní polovzdělanost, vlastně lehkomyšlná nevědomost upírá zázraky. —

Hodnou chvíli zůstali oba čtenáři v myšlenky své pohřížení a mlčeli. I v duši Pavlově vířily myšlenky. Porovnával sebe s nekatolickým přítelem Lasserrovým. Ten uznával, že by Lasserr mohl býti uzdraven vzýváním Matky Boží, radí mu k tomu, ale sám Matku Boží nectí, zůstává k ní chladným a jak dále knížka poněkud naznačuje, ani po uzdravení Lasserrově katolíkem se nestává. Pavel viděl v příteli Lasserrově sebe! Po všem tom čtení necítil odvahy státi se katolíkem. Jakási dříve nikdy netušená úcta k Matce Boží probouzela se mu sice v duši i to cítil, že katolíci mají nezvratné důkazy, že mocna jest přímluva Matky Boží a že slušno jest tedy vzývati jí, ale říci: Odříkám se církve, v které jsem vychován, přidám se k církvi, kterou mne nenáviděti učili, to mu bylo dosud něčím hrozným.

Avšak i Václav, ač na jedné straně velmi mnoho získal a dar víry počal mu milostí Boží opět býti poskytován, přemýšlel o sobě více

Porovnával se s Lasserrem a shledával, že se mu v něčem podobá. Lasserr nechtěl býti uzdraven zázračně, aby z vděčnosti k Bohu nemusel žíti svatě. A Václav? Václav cítil, že mu též schází vůle k pravému pokání, k pravému k Bohu se obrácení. Vzpomínka, že by nyní měl pravou zpověď vykonati, působila mu nepokoj. K tomu on, student hospodářské školy, nemohl se odhodlati. A kdyby se i k vyznání odhodlal, odřící se jisté náklonnosti, k tomu necítil v sobě síly. Život, jak jej žádá náboženství katolické, život zbožný, čistý, byl mu něčím, čeho se hrozil a lekal.

Rozešli se skoro mlčky, ale odpoledne si vyšli opět společně a dočetli veledůležitou a zvláštní knihu. Pavel byl ještě málomluvnější. Václav však poněkud zjevil soudruhu svému, že náramně získal čtením tím, že se mu vyjasnilo v mysli, ale dle víry i žítí, to že jest jiná věc. — A Pavel řekl: Přestoupiti k jiné církvi, jest ještě těžší věc.

Jdouce do vsi, potkali mladého Nedbala, čili „pana doktora“. Ten se jich hned tázal, co to četli. Zvěděv nápis knihy, dal se do smíchu. Nabízení Václavovo, že mu ji půjčí, vysvětlování, že vše, co jest tam psáno, jest dokázáno, že jest psána více pro vzdělané, že poráží všechny námítky nevěry, ne učenou hádkou nějakou, ale skutečnými událostmi, to vše bylo marno. „Pan doktor“ řekl:

„Ale dejte pokoj s tím růženečkářským pověrečným čtením, takové věci čísti jest nehodno vzdělaného člověka“.

„Pane Nedbale“, odvětil Václav, „právě tak, jako vy, smýšlel jsem i já. Ale povídám

ještě jednou, že ta kniha aspoň za přečtení stojí“.

„Mně za to nestojí“, odsekl „doktor“.

„Ale vždyť ani nevíte, co je v ní psáno“, namítal Václav.

„Jak se podívám na nápis, vím, co tam asi jest! — Já a státi se nějakým růženečkářem!“ tak řekl s pustým smíchem a odešel.

Václav litoval sice zaslepeného, byl však tím více utvrzen v tom, že nevěra mnohých jest lehkomyšlná povrchnost, která hází slovy a nedokazuje, spojená s umíněnou nevědomostí a tato nevědomost že se nazývá osvětou, posměšné tupení náboženství že sluje vzdělanosti.

XII.

Dříve ještě než Václav do druhého ročníku školy hospodářské odjel, stalo se v Líbenicích něco pro něj i pro Pavla velmi důležitého. — Na den Jména Panny Marie bude slavně přijata do církve katolické evangelická, asi osmnáctiletá dívka, Anna Pluhařova, dcera chalupníkova z Líbenic. Lid s obojí strany mluví mnoho o této události. Otec Annin dal svou dcerušku, když jí bylo třinácte asi let, do „Němec“, do Warnsdorfu do rodiny evangelické. A děvče přišlo domů celé změněné, hotová skoro katolička. A kterak se to stalo? V krajině warnsdorfské leží horská vesnička u samých saských hranic a jmenuje se Philippsdorf. — V té vesničce zjevila se choré dívce Matka Boží a dívka byla okamžitě uzdravena a to z nemoci, kterou lékař za nezhojitelnou vyhlašoval. Po tom následovala mnohá uzdravení,

takže lid na místo to putovati počal. Biskup litoměřický poslal tam později jednoho z kanovníků svých, který měl celou věc vyšetřiti. Po případné řeči v přeplněném kostele georgswaldském, v níž zástupce biskupův vyhlásil, aby každý jen pravdu mluvil, že nejedná se snad o to, aby se dokázalo, že se tu staly zázraky, nýbrž jen o pravdu, předstupovali přísahou se zavazující svědkové a svědčili o tom, co viděli. Po vícedenním vyšetřování shledalo se, že se tu staly věci, kterých jen všemohoucnosti Boží a přímlově Matky Boží přičísti možno. Dovoleno na to vystavěti kaple a konati pouti. — Nyní stojí tam již veliký chrám s klášteřem. — O této věci dověděla se i Anna Pluhařova, jakmile se trochu německy naučila, ale jsouc „helvetkou“, ničemu z toho věřiti nechtěla, ba i posměšně o tom mluvila. Ale některé katolické dívky, s nimiž se seznámila, opatřily jí knížku o Philippsdorfu a ta ji poněkud k mlčení přiměla. Zvědavostí však jsouc pužena šla jednou s katolickým processím do Philippsdorfu a shledala se tam s lidmi, ovšem katolickými, ale českými až od samých Libenic. Jeden vznešený pán, povídalo se, že je hrabě a mluvil též česky, všímal si tam též českého lidu a vykládal vše, co se tu dalo a dosud děje. Ba vedl Annu, nevěda, že je evangeličkou, k jisté osobě, která okamžitě, ač pakostnicí celá chromá, mezi litaní loretánskou rovných a silných údů nabyla a za jáсотu lidu za hudby a zpěvu: „Bože chválíme Tebe“, do svého domu doprovována byla, kamž i pešky došla, ač ještě před chvílí choditi nemohla. Hned za Philippsdorffem je již saská osada Gersdorf s evangelickým

kostelem. Na ten chrám poukázal též vznešený pán a doložil: Divná věc, tu v té vesnici jsou mnozí nekatolíci, kteří uznávají, že se ve Philippsdorfu staly a dějí zázraky na těch, kteří Matku Boží vzývali, ba sám pan pastor napomínal svůj lid, aby rouhavě o těch věcech nemluvil, sám i do Philippsdorfu chodil, ovšem se přesvědčil, ba i prý v domku onom, kde první zjev se stal, se pomodlil, ale ani on, ani kdo jiný nesřekl se církve, která zapovídá ctíti a vzývati Matku Boží. — Malé Anně zarděly se tváře a pán brzy se dověděl, že dívka ta jest evangeličkou. Doložil již jen: „Kdo, ačkoliv poznává, že víra evangelická je bludna, v ní přece buď z lehkomyšlnosti nebo z ohledů na rodiče, příbuzné a děti zůstává, jest ve velikém nebezpečení, že ztratí spásu duše své. Mé dítě, přál bych ti, bys pravdu poznala a ji též přijala. Pomodli se vroucně k Matce Boží“.

Pán odloučil se od lidu a Anna vybízena jsouc některými ženami vešla do kaple, kdež se právě loretanská litanie říkala — a odpovídala vroucně: Oroduj za nás — a naučila se též modliti „Zdravas Maria.“ — Brzo na to musela domů do Líbenic; otec si ji odvezl, když mu bylo písemně žalováno, že chodí do kostela katolického. Ale co to bylo platno! Děvče ani doma jinak nechtělo, než státi se katoličkou. Zkusila mnoho od své matky i od otce, ale živou mocí nemohli ji dostati ke confirmaci. Říkala: Jak pak bych mohla přísahati, že do smrti zůstanu evangeličkou, když vím, že evangelická církev je nepravá, poněvadž zapovídá ctíti Matku Boží. Kdy jen mohla, utekla rodičům do kostela katolického na mši svatou a na kře-

stanské cvičení. Uplynula tak asi tři leta. Anna poznávala více a více církev katolickou a měla k tomu příležitosti, jelikož nemajíc doma pokoje u katolíků sloužila. Konečně dospěla k úmyslu. Rozhodně šla poprosit katolického pana faráře, aby ji přijal do církve katolické. Po několika-nedělním připravování a cvičení nastal Anně konečně den slavný a radostný, den Jména Panny Marie. Lidu bylo přeplněný kostel. Katolické dospělé dívky libenické povzbuzeny panem kaplanem slaví den ten spolu s Annou. Připravivše se svatou zpovědí, jdou si pro svou družku do katolické fary a vedou si ji do chrámu Páně před oltář kvítím ozdobený. Pan farář vystoupil na kazatelnu a líčil vše, co jsme právě zvěděli, jak totiž Anna návštěvou Philippsdorfu a vzýváním Matky Boží ku poznání katolické pravdy přivedena byla. Vylíčil její statečnost, která nehrozí se ani hněvu svých příbuzných, ani posměchu světa, ale následuje hlas Boží, který se jí v srdci ozval. Blaze jí! Jsou mnozí, kteří pochybují o pravosti víry nekatolické, ale z ohledu na příbuzné a na svět nehodlají se státi katolíky a tak spásu svou v nebezpečenství největší vydávají. — Při těch slovech zachvěl se někdo na chóru za varhanami; byl to Pavel. — V další řeči své zmínil se pan farář též o tom, že vhodně vstupuje do církve katolické v den Jména Panny Marie dívka ta, která patrně pomocí Matky Boží té milosti nabyla, která ji přivedla ku poznání pravdy katolické. Jméno Maria znamená totiž tolik co hvězda. A hle této duši byla Maria opravdu hvězdou — hvězdou jitřní, která zasvitla jí prvé, než vzešlo jí celé a jasné slunce pravdy. Přešťastná duše, že neodvrátila zraku

svého od této Jitřní Hvězdy. — Při těchto slovech zachvěl se obzvláště Václav. Vždyť i jemu svítí Hvězda Jitřní, Maria, a hlásá mu pravdu, on však nechce se odhodlati k pokornému pokání, jímž by mu vzešlo i slunce milosti. — Více a více, mocněji a živěji mluvil duchovní řečník o Hvězdě Jitřní a dokazoval, že i mnohým katolíkům velice prospěla. Jak mnohá duše by zahynula v hříších svých, kdyby jí byla nepřispěla přimluva Matky Boží, ba i odpadu od víry katolické uchránila mnohé Matka Boží. — V očích mladé jedné ženy zastkvěla se slza, v očích mladé Shánělové. — Proud výmluvnosti pana faráře stával se mocnějším a úchvatnějším. Prosil a zapřísahal, jest-li tu někdo, kdo potřebuje milosti a síly k rozhodnému kroku, buď k obrácení se ku pravé církvi anebo ku pravému pokání, aby hleděl ku Hvězdě Jitřní a vzýval Marii. — Na konec pak velmi krásně promluvil k pannám kolem družky své nové u oltáře stojícím, aby ony zvláště zaslíbily dnes a zasvětily srdce své Hvězdě Jitřní. Jim obzvláště hrozí nebezpečství z tanců a známostí předčasných, nebezpečství jejich panenské nevinnosti, nebezpečství jejich upřímné náklonnosti k církvi katolické, ba až i odpadu, sňatky smíšenými, sňatky s nekatolíky.

I v očích mnohých mužů zastkvěla se slza, když na konec celé téměř shromáždění vrhlo se na kolena a s panem farářem děkovalo Matce Boží za tento slavný den, slavný a radostný pro církev katolickou vůbec a pro katolickou osadu v Líbenicích zvlášť. Steré hlasy na konec zvolaly po příslušném vybídnutí pana faráře: Hvězdo Jitřní, oroduj za nás!

Na chóru vzdychli spolu s lidem, oroduj za nás Pavel i Václav. Pod chórem však v zákoutí nepokleklo a mlčelo několik mužů evangelíků, mezi nimi byl však jeden, jehož oči podivně svítily, jehož ústa podivně se usmívala — byl to starý Sháněl.

Po kázání nastala nová dojemná chvíle; v kruhu svých družek hořící svíce v rukou držících říkala vyznání víry katolické šťastná dívka a štěstí její dostoupilo vrchole, když přijalo po prvé Pána Ježíše v nejsvětější Svátosti; slza, která se jí objevila v oku, svědčila nejlépe o její vnitřní radosti a útěše.

Po službách Božích kráčel průvod dívek s novou katoličkou za zpěvu písně: „Tisíckrát pozdravujeme Tebe“ do statku Bartoníčkova. Mařenka vyprosila si na rodičích, aby ustrojili malý oběd. Přítomen byl též Václav i Pavel, jen že jim nebylo tak veselo, jako šťastným děvčatům. — Po krátkém obědě šlo se ještě na odpolední služby Boží. Zpívaly se litanie lorentánské, při nichž opět jedenkrát ozýval se hlas Václavův, jen při slovech Hvězdo Jitřní — nebylo Václava tolik slyšeti, byl hluboce dojat. Velmi dojemně a slavně zazpíván potom ještě chvalo-zpěv mariánský: Magnificat t. j. Velebí duše má Hospodina. Požehnáním se slavnost skončila. Zástup lidu obklopil na novo statečnou vyznávачku a přáli jí štěstí velmi mnozí. — Na to odešla tiše k hospodáři, u něhož v službě byla. Domů nesměla! — Musela tím více prositi Matku Páně, aby ji přijala za dceru svou.

Toho večera modlil se Václav večerní modlitbu. A Pavel? Pavel od toho dne věrněji plnil závazek smluvený s Mařenkou Bartoníčkovou;

řikal vroucně „Zdravas Maria“ — ba i „Zdravas Královno“ naučiv se tomu z katechismu katolických žáků svých.

Avšak tím ještě nebyl skončen památný den. V „besedě“ — tak se tam až dosud říká — vlastně více jen v hospodě byla „muzika,“ kteréž se zvláště horlivě účastnila chasa evangelická; z katolíků bylo tam krom asi dvou čeledínů několik spustlých katolických „děveček.“ Byl tam však též starý Sháněl. Popíjel dosti horlivě a již kolem jedenácté hodiny byl značně opilý. Když pak kolem půl noci hudebníci již hráti nechtěli, poněvadž jim nikdo neplatil, dal jim Sháněl nalíti a křikl: Hrajte, hoši, oslavujte hvězdu jitřní. Někteří tomu neporozuměli a proto jen několik usmálo se rouhání tomu. Ale muzikanti hráli, ač mnozí z nich byli katolíci; za trochu piva hráli ubozí na potupu Matky Boží. A Sháněl obrátiv se od muzikantů pobízel svého čeledína evangelíka, aby se měl k tanci s Mařkou Procházkovou, katoličkou, ba dal jim i nalíti; Mařka celá hořela a tančila kvapík s Józou, čeledínem Shánělovým. — Přes to vše však jen asi hodinu ještě se tančilo. — Ráno shledali katolíci, že znamení svatého kříže na návsi jest znečištěno a pomazáno a malá soška bolestné Matky Boží na podstavci kříže se nalezající potlučena a zohavena.

Brzy potom odjel Václav Bartoníček do druhého ročníku školy hospodářské a Pavel sblížil se více s panem kaplanem a to proto, že se znali ze škol latinských, že nyní velebný pán učil náboženství v třídě, v které učil Pavel, ale nejvíce proto, že Pavlova duše toužila po pokoji. A proto začínával Pavel sám při návštěvách a procházkách, které s panem „páterem“ konal, rozmluvy

náboženské. Velebný pán poznal brzo, že Pavel pevně věří v Boha a v Ježíše Krista Syna Božího. V tom ohledu nebylo tedy třeba poučování, ale o tom, že Ježíš Kristus založil jen jedinou církev a tou že jest církev katolická, bylo třeba poučení.

Jednoho dne šli pod večer na procházku až k sousední farnosti lhotecké, kde musel být kostel zavřen, poněvadž se na klenutí jeho i na zděch objevily nebezpečné trhliny. Lidé vykládali to všelijak, někteří říkali, že jest krov příliš těžký, že nemohou ho unésti slabé zdi, jiní však příčinu toho jedině přičítali slabým základům. A to druhé byla pravda, jak komisse vyšetřila. Základy byly z měkké opuky a k tomu ještě ve vlhké půdě. Velebný pán upozornil na ten kostel a dodal, že stavitel jednal nemoudře a pan učitel přisvědčil. Avšak velebný pán otočil řeč jinam a řekl: Zdaliž pak by bylo dovoleno Krista, stavitele církve, se stavitelům tohoto kostela porovnat? — Pavel řekl, rozhodně ne. Kterak by bylo lze rovnati Krista staviteli nemoudrému. — A velebný pán řekl:

„A hleďte, přece tak mnozí evangelíci smýšlejí, nechtíce uznati, že Kristus církev svou na svatém Petru, na skále, založil. Pan Ježíš změnil mu jméno, místo Šimona nazval ho Petrem, skalou; později řekl mu výslovně: „Ty jsi skála a na té skále vzdělám církev svou“ a to jakoby v evangeliu ani nebylo, anebo se to násilně překrucuje. U svatého Matouše v XVI. kapitole čte se tak výslovně a Pán dodává ještě „a brány pekelné jí nepřemohou“ (verš 18.).

„Prosím, jak vykládají se slova „brány pekelné“? tázal se Pavel.

„Za dob Kristových bylo na východě obyčejem, že v branách měst zasedali soudcové a starší a tam rozhodovali pře a soudili lid. Slovem „brána“ rozumělo se tedy tolik, jako moc, vrchnosti anebo vůbec veřejná moc. Brány pekelné jsou tedy moc ďábla, anebo vůbec moc zlého, moc lži a hříchu. Chce tedy Kristus říci: Na Petrovi, jako na skále, vystavím církev a proto že na tomto přepevném základě státi bude, nepřemůže, nerozboří, nezničí jí moc pekelná, moc bludu a hříchu. —

Pohledněte tu na ten kostelík ve Lhotě; jest vystaven teprv v minulém století a to již ke konci jeho a puká a boří se. Pohledněte na kostel náš v Líbenicích. Přední jeho část pochází ze třináctého století a stojí pevně, má pevný základ. Vidíte, příteli, tak je to s církvemi; ty nové nejsou na Petrovi, na skále, a ta stará, katolická jest na skále vystavěna. V těch nových není jednoty, všude se to bortí a puká, ale katolická stojí pevně na Petrovi. Moudrý stavitel její, Ježíš Kristus, postavil ji na skálu, zakladatelé nových církví stavěli na opuce, ne-li na písku, odtrhnuvše se od nástupce Petrova v Římě“.

Pavel se zamyslí, napadl mu jeho sen, jež měl tenkrát, jak kázali na zkoušku ucházeči o pastorát líbenický.

Velebný pán přerušil mlčení a dodal:

„Říkati, že Pán na úhelném kameni, jímž jest Petr, církve nezaložil, jest tolik, jako viniti Jež z neopatrnosti a nemoudrosti a to jest rouháním“.

Pavel mlčel. Avšak velebný pán tázal se ho znovu:

„Co pak by si učinil král nebo císař, kdyby na dlouhou dobu odešel ze říše, ku př. na cesty do dalekých zemí? — Řekl by snad úředníkům v jednotlivých městech: Dělejte každý, co za dobré uznáte, anebo snad by řekl k jednomu z nejvyšších: „Tobě odevzdávám vrchní správu svého království, co ty rozkážeš, bude jako bych já rozkázal, co ty zapovíš, jako bych já zapověděl“?

Pavel odpověděl:

„Nejmoudřeji by jednal, kdyby to druhé učinil, kdyby si ustanovil zástupce, čili vrchního náměstka“.

„Dobře“, řekl pan kaplan, „ale hle, evangelíci nechtí uznati, že tak moudře jednal Kristus, když odešel ze svého království, když opustil tuto zemi. Oni chtějí tvrditi, že každá obec spravuje se sama. A přece řekl Kristus Petrovi dále: „Tobě dám klíče království nebeského a cožkoli svážeš na zemi, svázáno bude i na nebi a cožkoli rozvážeš na zemi, rozvázáno bude i na nebi“. — Pán tedy slibuje, že dá Petrovi klíče království svého a klíči značila se nejvyšší moc. Tak praví Pán v Isaiáši (22, 21—22.) o Eliakimovi: *Moc tvou dám v ruku jeho a bude jako otec obyvatelům Jerusaléma a domu Judova; a dám klíč domu Davidova na rameno jeho. Klíč byl tedy opravdu odznakem moci a je tím až do dnešního dne. Vzdá-li se město nepříteli, nesou se z brány ven klíče jeho na znamení, že se mu odevzdává nejvyšší nad ním moc. — Tobě dám klíče království nebeského, jest tedy tolik, jako: tobě odevzdávám nejvyšší moc v církvi; a slova další znamenají, cokoliv ty zapovíš, bude zapovězeno i ode mne*

a cokoliv ty rozkážeš, bude rozkázáno i ode mne“.

Pavel cítil v duši sílu pravdy, ale nemohl se odhodlati k mluvení.

Velebný pán pokračoval tedy dále:

„Není tedy, můj drahý příteli, nic jasnějšího, jako že Pán Ježíš Petrovi slíbil, že bude základem, nejvyšším správcem církve a zástupcem Kristovým na celé zemi. A co Pán slíbil, to i splnil. Po svém z mrtvých vstání odevzdal Petrovi opravdu vrchní správu nad celou církví. Syn Boží tázal se Petra: „Miluješ-li mne více nežli tito“ — nežli ostatní apoštolové? A když Petr přisvědčil, řekl mu Pán: „Pasiž beránky mé“. A podobně tázal se po druhé a řekl opět: „Pasiž beránky mé“. A konečně po třetí řekl: „Pasiž ovce mé“. — (Jan 21, 15. n.) Více nežli ostatní apoštolové měl milovati Pána Petr a proto neměl pásti jen beránky, duše věřících, jako oni, ale i je samy, ovce měl pásti, čili celé stádo, celou církev, apoštolů i věřící bude spravovati. — To vše je v písmě svatém, ale evangelíci, jako by toho neviděli, ač se chlubí, že víru z písma mají. Ano jest tam ještě více. Jest tam, že svatý Matouš, vypočítávaje apoštolů, praví: „První Šimon, jenž slove Petr“, (Mat. 10, 2.) a to praví, ač Petr za apoštola první povolán nebyl, nýbrž bratr jeho Ondřej. Jest tam, že hned po seslání Ducha svatého Petr v církvi nejvyšší moci své užíval. Onť ve shromáždění apoštolů měl vždy první místo a jeho hlas a rozsudek vždy nejprve slyšen byl. To se stalo, když na místo Jidáše nový apoštol volen býti měl. (Sk. ap. 1, 15.) To se stalo, když pochybnost povstala. zdali pohané do církve

mohou již připuštění býti. (Sk. ap. 11.) To se stalo, když o to rokováno bylo, mají-li ze židů obrácení křesťané krom svatého evangelia taky obřady starého zákona Mojžíšova zachovávatí. (Sk. ap. 15, 12.) Jest patrné, že apoštolové Petra za svou hlavu uznávali. A tak o něm mluví i všickni nejstarší otcové církevní. Nemohu je všechny jmenovati a paměť má k tomu nestačí, ale slova svatého Jeronýma mně přece napadají. Ten napsal: „Jeden ze dvanácti jest vyvolen, aby zřízením jedné hlavy roztržkám podnět a zápal se odňal“. (Spis proti Jovinianovi, hl. 14.)

Oba společníci přicházeli z procházky své nazpět k osadě. Zapadající slunce dodávalo jí zvláštního lesku. Pavel však pohlédl na ni s bolným jakýmsi pocitem. Poslední slova, jež dle svatého Jeronýma velebný pán řekl, utkvěla mu v srdci; právě v Líbenicích jest neblahá roztržka ve víře. A v čem záleží? V tom, že jedni, katolíci, drží se jedné hlavy od Krista v církvi zřízené a druzí, evangelíci, této hlavě odporují. Viděl ty dva chrámy ve vsi. Rozum klonil se ku katolickému, není zajisté možno tak jasně mluvícímu svatému evangeliu odporovati, srdce však dosud klonilo se k evangelickému, kdež při konfirmaci slíbil, že se nedá nikdy nakloniti k církvi katolické. Na katolické věži zavzněl zvon ku klekání; velebný pán počal se modliti „Anděl Páně“ a Pavel? Pavel, po prvé ve svém životě smekl při zvonění klekání. Zdálo se mu, že ten zvon s věže katolické volá: „Ty jsi Petr, skála a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné ji nepřemohou“.

Druhého dne hned po odpoledním vyučování navštívil Pavel opět velebného pána. Neměl

pokoje. A brzy sám vytasil se s oblíbenou průpovídkou některých evangelíků, že papežství začalo teprv v sedmém století, když si totiž biskup římský počal osobovati vrchní nadvládu nad celou církví. Velebný pán otevřel zcela tiše jednu knihu, ale dříve než čísti začal, řekl:

„Včera jste se mohl přesvědčiti, že Petr apoštol skutečně vrchním správcem ostatních apoštolů a hlavou celé církve učiněn byl. — A nyní poslouvejte, co budu čísti:

„Než ale církev Kristova měla až do skonání světa trvati. Bylo-li již na počátku církve k vůli udržení jednoty a odvrácení roztržek nejvyšší a jediné hlavy, nevyššího správce zapotřebí, zajisté bylo a jest ho zapotřebí, ba i více za dob nynějších. Svatý Petr však jsa člověk smrtelný nemohl tu na věky zůstat, po jeho smrti neměla by církev nejvyššího správce. Slušelo tedy, aby svou nejvyšší moc jinému odevzdal. Dějiny do-
svědčují, že svatý Petr byl biskupem v Římě, v hlavním městě světa, a v Římě svou nejvyšší moc nad církví vykonával. A proto odkázal svou moc biskupu římskému, nástupci svému, který sloužil Linus. A tak se prozřetelností a moudrostí Boží stalo, že vždy biskup hlavního města ve světě byl spolu i nejvyšším správcem církve veškeré. A tudíž když po Linovi následoval Klétus, byl Klétus nejen biskupem v Římě, ale spolu správcem celé církve. A tak to šlo, jde a půjde až do skonání světa. Po Klétovi následoval Klement. Za jeho panování byl živ ještě svatý Jan, apoštol. Stala se toho času rozepře v Korintě o věci náboženství a církve se týkající. A hle, nešlo se k svatému Janu do Efesu, ač apoštolem byl a blíže přebýval, ale ku Klementovi do Říma,

který potom v rozepři jako nejvyšší správce rozhodl; nebylť zajisté biskupem v Korintě. — A hle, to se stalo v prvném století. Tak svědčí svatý Irenej (Adv. haer. III, 3.) — To jest tedy svědectví z prvního století. A v druhém století jednal římský biskup Viktor jako nejvyšší správce církve, když všechny biskupy z Asie, kteří chtěli Velkonoc slaviti jindy, než on ustanovil, a tím roztržku v církvi činili, z církve vyobcovati hrozil. (Eusebius, dějepisec, V, 24.) Což divu, že Tertullian spisovatel z 2. a 3. století píše, že biskup římský je prvním z kněží a biskupů. Svatý Cyprián, biskup města Karthaga v Africe, mučeník ze století třetího, ač Štěpánem, biskupem římským napomenut a poučen byl, že i kacíři mohou platně křtíti a proto by se byl snad hněvati mohl, píše přece pokorně a zcela zřejmě ve své knize *o jednotě církve*: „Na Petrovi jest veškerá církev k vůli jednotě založena; tento apoštol jest původem a středem církve; svou přednost přenesl na církev římskou a proto biskupský stolec její jest stolcem Petrovým; s jejím biskupem musí všickni biskupové ve spojení trvati.“

„To jest ovšem zcela zřetelná řeč“, řekl Pavel „a já jsem opět překonán. Jen tomu se divím, jak se může mezi evangelíky mluviti, že papežství počalo teprv v sedmém století?“

„Kdo nechce věřiti dějinám, s tím není o pravdě žádné řeči. Mnozí totiž zúmyslně vyhledávají, kde co mohou, aby unikli Římu, ale marná práce. Na té řeči o sedmém století jest jen tolik pravdy, že papežství od té doby víc a více mohutnělo a že se v dějinách více o něm píše, ale původ nejvyšší moci v církvi, jak ji

koná biskup římský čili papež, pochází od Pána Ježíše a svatého Petra. — Chcete-li, slyšte ještě nadbytkem výrok všeobecného sněmu nicejského roku 325; ten vyřkl výslovně: „Biskup, jenž sídlí v Římě, jest hlava a kníže všech biskupů; neboť jest první jako Petr, jemuž jakožto náměstkmu Kristovu dána jest moc nad celou církví.“ (Odstavec 39.) Co tomu říkáte?“

„Rozum můj, velebný pane, jest překonán, ale srdce, srdce, to odporuje. Uvažte, jak hrozným věcem nás učili o papeži; ku př. že je antikristem.“

„Vím to, můj drahý, vím; v augšpurském vyznání je to přímo článkem víry.

Ale, že nejvyšší správce církve jest náměstkem Kristovým nad celou církví, o tom jste se snad přesvědčil, jen slepá vašeň může ho tedy zváti antikristem a ta vášnivost, to tupení všeho katolického, to bohužel, odvrací evangelíky od poznání pravdy.“

„Učili nás též, že papežství jest od čerta založeno.“ (Lutherova knížka.)

„Ubozí učitelové, ubozí žáci! Roztržky v církvi jsou od ďábla, ale jednota církve, spočívající v nástupci Petrově, jest od Krista, jest od Boha.“

„Nadávký nejstrašnější, až se je stydím říci, Římu a papežům kladli nám v ústa.“

„Vím i to, můj milý. Vášeň zaslepuje. Mezi papeži jest celá řada mučeníků a světců; o těch, jako by odpůrci nevěděli. A co se týká některých nepřikladných, tu se předně mnoho zveličuje a pak, ani to nevadí. Vždyť právě Petr, který zapřením Krista a nepravým se zapřísaháním hřešil, vyvolen jest za hlavu církve a nikoliv nevinný Jan. Pán Ježíš nám tím chtěl ukázati, že i toho

papeže musíme poslouchati, který by zhřešil. — Či smí snad dítě neposlouchati otce, protože na něm nějaké chyby vidí? Či nemá moci žádné ve škole učitel, který není svatý, smí mu žáci odpírati poslušnost? — Či snad nežádá pan pastor evangelický, aby ho jeho ovečky ctily a poslouchaly, ač si je vědom, že je hříšným člověkem? K tomu právě dal se strhnouti Hus, že učil, že není císařem, papežem atd., kdo je ve smrtelném hříchu.“

„Ale proč říká se papeži „svatý otec?“

„Papež čili latinsky „papa“ jest tolik jako otec. Název otce sluší zajisté tomu, koho nejen věřící ale i biskupové ctí a poslouchati mají jako otce. A slovo svatý nemusí nikoho urážeti, kdo ví, že to je tolik, jako člověk, ku kterému máme míti posvátnou úctu pro jeho *svatý úřad*. Proč nazývali se páni pastoři dvojíctihodnými a proč rádi slují nyní důstojnými? — Snad pro svůj úřad!“

„Ovšem, tak to jest; ale mnozí katolíci sami nectí a nemilují papeže.“

„Znáte, příteli, z biblických dějů příběh o praotci Noemovi a jeho synech. Syn Chám posmíval se otci, když chybil, ale Sem a Jafet přikryli otce pláštěm s Chámem stejně nesměšlejíce. Špatní katolíci jsou podobni Chámovi, který zneuctil otce. Chámovi jistě neschválíte, že smích si ztropil z otce; kterak byste mohli chváliti Chámy mezi katolíky. Ostatně právě v tomto století obdaňuje Bůh církev svou vzornými papeži. Lev XIII. vydobyl si úcty i u nekatolíků. Pruský korunní princ, ač nekatolík, osobně mu vzdal čest a jak z námo, sám „muž železa i krve“, Bismark,

podal před celým světem důkaz, že ctí Lva XIII. pro jeho výtečné osobní vlastnosti.“

Nastalo mlčení. Pavel nemohl ničeho více namítati. — Velebný pán vzal knihu, z níž četl opět do ruky a četl ještě něco málo takto:

„Doktor bohosloví protestantského (evangelického) a professor v Berlíně, Filip Marheinecke vyznal: „Kristus svěřil Petrovi výslovně vyšší moc než ostatním učedníkům a dozorství nad svou církví, učiniv ho viditelnou hlavou a dav mu k tomu všechnu vážnost a právomoc a podrobně mu všechny ostatní.“ (Just. Symbol. Berolini 1830.) A Wolters, slavný spisovatel a protestant, vyznal: „Počátek a setrvání papežské moci po všechny věky jest tak jistá a důležitá věc, že katolíci vším právem tuto historickou událost za plný a platný důkaz pravdy svého náboženství pokládati mohou.“ (Minerva 1850.)

Pavel se podivil, že by evangelíci takto psali; on myslil, že jen kněžstvo katolické udržuje lid v bludu o papežství a hle, věc ta jest zcela jinak, než jak ho učili; pro dojem nemohl však mluvit. A proto musel se velebný pán opět slova chopiti a řekl:

„Pozorujte dobře, co Wolters praví; dějiny ukazují počátek a setrvání papežské moci a to může se pokládati za plný a platný důkaz pravdy náboženství katolického. Důležitá jsou to slova. Myslím, že mohu říci takto: Katolíci mají od počátku až do dnešního dne Kristem samým ustanovenou nejvyšší hlavu, jsou tedy pravou církví Kristovou, evangelíci touto hlavou pohrdají, jsou od ní odtrženi, nejsou církví od Krista ustanovenou. — Tak uznávají i nekatolíci, kteří bez

vášně zkoumali písmo i dějiny. Že však zůstali protestanty, to vás nemusí mýlití.“

„To mne nemýlí, velebný paue; já již skoro zcela jasně vidím, že katolíci jsou původní na Petrovi založenou církví; my že jsme tedy odtrženci, sekta. Ale pro Boha, jak těžko mi jest od církve, v níž jsem byl vychován, se odloučiti. Brání tu rozumu mému mé srdce, ohled na veřejnost, na rodiče! A pokoje nemám!“

„Musíte se modlití“, odvětil velebný pán.

Pavel zjevil nyní, že se modlívá k Matce Boží, ba i toho netajil, kdo mu slíbil denně modlití se za něj „Zdravas Královno“. S radostí velikou řekl pan kaplan:

„Setrvejte při modlitbě k Matce Boží a já nepochybuji, že se vám dostane potřebné k rozhodnému kroku milosti. — Avšak nyní jste ve lice, jak vidím, dojat, pojďme ven.“

Šli. Ale čím je srdce plno, tím ústa překypují. Sotva že chvíli mluvili o věcech nepatrných, přišel Pavel sám opět na náboženství a řekl:

„Nemohu ničeho více namítati proti tomu, že Pán opravdu svatého Petra hlavou církve učinil a že nástupce Petřův až dosud touto hlavou jest. Ale toho se zrovna hrozím, když slyším, že církev katolická jest neomylna, ba docela papež sám.“

„Evangelíkovi to ovšem jest divné,“ řekl pan kaplan, „ale chtěl-li Kristus, aby církev trvala do skonání světa, musel ji učiniti neomylnou.“

„Tomu nerozumím.“

„Slýcháte zajisté a víte z dějin, že v mnohých zemích nastalo občas bezvládí; to jest, nebylo nejvyšší moci, která by v zemi udržovala pořádek a spory rozhodovala. Za takových dob

říkává se, dělal každý, co chtěl, silnější zvítězil. Myslíte, že Kristus zařídil církev tak, aby v ní bylo bezvládí, aby v ní nebylo nejvyšší moci i ve věcech týkajících se pravdy? Každý by dělal čili učil, co by chtěl a bylo by brzo po církvi, brány pekelné, moc zlého, lež a blud by ji přemohl. To vidíme na církvích od Petra odtržených; tam je ve věcech učení bezvládí, každý učí, čemu chce a proto vítězí brány pekelné, čili blud přemáhá pravdu. Nadarmo tedy přišel Kristus na svět, nadarmo učil, nadarmo zařídil církev, pravda mizí, blud vítězí.“

„Bohužel! O této věci jsem se přesvědčil,“ odvětil Pavel, „když se u nás mělo obsadit místo nového kazatele. Tři kázali na zkoušku, a každý jinak učil, ač všichni chtěli býti faráři v evangelické reformované církvi. První učil kalvínsky, druhý nevěrecky, třetí ani čistě kalvínsky ani zwingliánsky; skoro prý po katolicku, ač pravda přece jen jedna jest.“

„Svými očima viděl jste tedy duchovní bezvládí v oboru pravdy v církvi od Petra odtržené.“

„Bohužel, to jsem viděl a slyšel.“

„Nuže! Brány pekelné, blud, přemohl církev odtržené, protože nemají a nechťí míti nejvyšší moci i ve věcech učení se týkajících. Jinak to je v pravé církvi Kristově. Tam je o nejvyšší moc takovou postaráno.“

„A jak?“

„Dvojím způsobem. Slyšte! Hned za časů apoštolských povstal spor v církvi, zdali věřící, kteří jsou z pohanů, budou spaseni, jestliže nebudou zachovávatí zákona Mojžíšova. Někteří nově obrácení křesťané ze židovstva přišli do

Antiochie a pravili křesťanům z pohanstva obráceným: „Nebudete-li se obřezávati podle obyčeje Mojžíšova, nemůžete býti spaseni.“ (Skut. ap. 15.) Podobně i v Jerusalémě tvrdili křesťané z fariseů obrácení. — Jednalo se tedy o předůležitou věc víry, učení samého se týkající. — Obrácení ze židovstva tvrdili, jak patrně: *Obřízky je ku spasení nevyhnutelně zapotřebí.* — Blud velice závažný dral se do církve, brány pekelné bojovaly, jak patrně, proti církvi. Kdo odvrátí od církve blud tento, kdo ji zachrání? — Snad se řekne, jako nyní v církvích evangelických, ať učí o této věci každý, jak mu libo? — To by bylo vítězstvím bran pekelných. Zcela jinak se dělo. Písmo svaté vypravuje dále: „I sešli se apoštolové i starší, aby rozvážili věc tuto.“ (Skutk. ap. 15, 6.) — Tu máte, drahý příteli, první církevní sněm. Jsou to shromáždění apoštolové a biskupové. — Každý sněm musí míti předsedu. Kdo asi v tomto prvním sněmu byl předsedou?“

„Myslím, že Petr!“

„Ovšem! Svatý Petr, první papež, předsedal a jako předseda i mluvil a jednal. Povstal a pravil: „Muži bratří! Vy víte, že Bůh . . . mezi námi vyvolil (mne), aby skrze ústa má slyšeli pohané slova evangelia a uvěřili. A Bůh nečiní žádného rozdílu mezi námi (ze židů pocházejícími) a mezi nimi (z pohanstva obrácenými). Protož, proč vkládáte jho (zákona Mojžíšova) na hrdlo jejich?“

Tak promluvil první papež v prvním sněmu biskupů. — A apoštolové i starší, to jest biskupové, přisvědčili a v psaní, kteréž poslali potom Antiochenským, napsali: „Vidělo se (t. j. líbilo

se) Duchu svatému i nám, žádného více břemene neskládati na vás.“ (Skut. ap. 15, 28.) — Pozor dejte, prosím, co praví sněm sám o sobě: *Vidělo se Duchu svatému i nám.* — První sněm církevní ještě za života apoštolů, jímž Pán výslovně přislíbil Ducha svatého, byl přesvědčen, že všechny tu přítomné apoštoly i biskupy osvítil v tu chvíli Duch svatý, aby poznali a ohlásili pravdu. Vidíte! To přispění Ducha svatého papeži s biskupy, aby neučili bludu, to se nazývá neomylnost církve. To jest to hrozné slovo, jež vás tak děsí.“

„Uváží-li se věc takto, není tak děsnou.“

„Ano, není děsnou, ale naopak, jest nejvýše potřebnou, nemá-li blud do církve se dostat. — Než, slyšte dále. — První útok bran pekelných, útok bludu jest tedy odražen. Myslíte, že se vícekrát neodváží na církev?“

„Toho nemyslím; domnívám se, že až do konce světa bude blud bojovati proti pravdě, peklo proti církvi.“

„Tak jest! Ale čeho asi bude zapotřebí církvi až do konce světa?“

„Myslím, že oné pomoci Ducha svatého, neboť lidé sami jsou bludu podrobeni.“

„A hleďte, tuto pomoc slíbil zajisté Pán slovy: Brány pekelné jí nepřemohou; nebo jakmile by jen jeden blud správci církve byl za pravdu vyhlášen, zvítězily brány pekelné. Proto řekl též Pán: „Já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa.“ Odtud to tedy pochází, že po těch osmnácté věků, co stojí církev na Petru založená, kdykoliv někdo kazil učení Pána Ježíše, *papež společně s biskupy pomocí Ducha svatého* vyhlásil, co jest pravým učením Ježíše

Krista. A nebylo to snad, jak evangelíci rádi tvrdívají, až v sedmém století, ale od počátku církve, za časů apoštolských a po nich dávno před sedmým stoletím. — Když v třetím století pyšný Arius roztrušoval nauku, že Pán Ježíš nebyl od věčnosti pravý Bůh, sešlo se tři sta biskupů na sněm do Nicey a tam za předsednictví zástupce papežova, biskupa Hosia, vyřknuto jest společně, že učení Ariovo jest nepravdou, jest bludem, a že Kristus jest Bůh pravý a věčný, Otcí rovný. — Papež Silvester výrok sněmu potvrdil a císař Konstantin napsal v listu svém všem osadám křesťanským: Co těch tři sta biskupů ustanovilo, jest hlas Boží, neboť *Duch svatý sestoupil v mysli* těchto ctihodných mužů a oznámil jim vůli Boží.“

„Drahý příteli! Tak mluví dějiny! Poznáváte snad jasně, jak strašně se klamou evangelíci, tvrdí-li, že učení o neomylnosti církve jest později vymyšleno. Pamatujte, pýcha a vášeň zaslepuje.“

„Padají, velebný pane, šupiny s očí mých. Neomylnost církve, to jest všech biskupů, či vlastně neomylnost Ducha svatého, který skrze biskupy mluví, jest tak staré učení, jako církev sama“.

„Ale, pamatujte, že bez této pomoci Ducha svatého by dávno bylo po pravdě; bez ní by zvítězily brány pekelné.“

„To vidím zcela jasně; ta nesvornost v učení v církvi evangelické mne v tom potvrzuje. Ale --?“

„Jaké máte ještě „ale“, ven s ním.“

„Ale neomylnost papeže samého ta mne znepokojuje!“

„Kdybyste myslil, že církev o papeži učí těm lžím, jaké se roztrušují mezi evangelíky ano i katolíky, tu byste mohl býti znepokojen; ale jen to držte v mysli, co až posud bylo praveno, že „neomylností“ se myslí pomoc čili osvětlení Ducha svatého, aby bludy, brány pekelné, nepřemohly církev. — Papež je člověk bludům a hříchu podrobený, jako jiný. Ale mluví-li k celé církvi, k celému světu, jako nejvyšší hlava a učitel církve o věcech *učení Kristova* se týkajících, tu věříme, že jej, ne k vůli němu, ale k vůli církvi, aby ji brány pekelné nepřemohly, *Duch svatý osvěcuje, aby neučil bludu.*“

„Tak to jest? Tomu tedy neučí církev katolická, že je papež Bůh, že cokoliv, ať u stolu, ať kdekoliv promluví, jest pravda?“

„A věřil byste, že tomu církev učí?“

„Prosím, neračte se diviti; vždyť to psali samí katolíci. Ku př. Barák prý psal, že je papež vyhlášen za čtvrtou božskou osobu.“

„To je pustý, sprostý vtip člověka, který z náboženství neuměl ani tolik, co znají naše děti.“

„Ale, nezamluvme věc; není to učení o neomylnosti papežově nové?“

„Není! Jest tak staré jako církev. Petr byl učiněn skálou církve, aby jí brány pekelné nepřemohly přemoci. To držte. A pak přemýšlejte. Kdyby i skála zvětrala, sesulo by se stavení. Kdyby i Petr jako nejvyšší hlava církve mohl učiti bludu, pak brány pekelné přemohly církev. Proto řekl Pán ještě zvláště Petrovi: „Šimone, Šimone, aj, satan vyžádal vás, aby vás tříbil jako pšenici, ale já prosil jsem za tebe, aby

nezhynula víra tvá a ty někdy obrátě se, potvrzuj bratří svých.“ (Luk. 22, 31.) Co následuje z této přípovědi Páně? Jistě toto: Petrova víra nezhyne, nezkazí, neporuší se; a proto kdykoliv bratří, biskupové někteří neb i jiní, kolísati budou, kdykoliv nastane spor o víru, jemu náleží potvrdovati, učiti ostatní, čili: Petr pomocí Boží, kterou vyprosil Pán Ježíš, pomocí Ducha svatého vždy bude hlásati pravou víru, pravé učení Kristovo, kdykoliv jako nejvyšší učitel všech křesťanů mluvíti bude. Petr tedy měl dar neomylnosti. — A nyní dejte pozor! Léta 451 sešel se sněm biskupů v Chalcedoně. Toho času brány pekelné, bludy bojovaly opět mocně proti církvi. Eutyches, opat kláštera cařihradského, učil, že Pán Ježíš měl jen božskou přirozenost. V nebezpečenství tedy bylo pravé učení, že Kristus je Bůh i člověk. Do sněmu došel list papeže Lva Velikého o pravém učení v tom ohledu. A hle, biskupové sněmu zvolali, když byl přečten list: „Svatý Petr mluvil ústy Lvovými.“ Nástupce Petrův promluvil, ale je to, jako by promluvil Petr sám; a Petr měl dar neomylnosti, má ho tedy i Lev. — Vidíte, tak se smýšlelo o neomylnosti nástupce Petrova v pátém století. A nemáte-li na tom dosti, povím, že když Innocenc I., papež, zavrhl učení Pelagiovo, napsal a řekl svatý Augustin: „Věc jest ukončena, rozhodnuta.“

„Poněvadž věci takto se mají, skláním i v tom ohledu hlavu svou před pravdou, ale vzpomenu-li si na své mládí, že nám líčili papeže jako antikrista, vzpomenu-li na to, co jsem dosud čítal o papežství, že jest totiž pramenem vši lži, ač vidím nyní jinak, jest mi přece nevolno kolem srdce. Papežencem slouti, bylo

mi až posud, jako býti člověkem, řeknu to přímo, blbým, neb aspoň slepě věřícím.“

„Předsudky takové, můj milý, ty jsou právě příčinou, proč tak málo evangelíků pozná pravdu. Srdce je často mocnější než rozum, zášť nedá mluvití pravdě.“

„Dejž Bůh, aby u mne rozum zvítězil.“

Oba hovořící byli pojednou v lese za hovorou ani toho nepozorující. Umlkli však, neboť slyšeli lidské hlasy, ba i viděli dva muže. Byl to učitel ze školy evangelické a řídící učitel školy obecné, vlastně katolické. Katolický učitel měl v ruce nějakou knížku a vždy, kdykoliv z ní něco přečetl, namítal proti tomu něco učitel evangelický; posledním slovům jeho bylo již dobře rozuměti, řekl totiž:

„U vás jest otroctví; co papež rozkáže, tomu věříte.“

„Těžko jest s vámi mluvití,“ odvětil učitel katolický, „když stále na svém stojíte, kdyby se vám pravda naše sebe jasněji dokazovala. Vždyť jsem vám řekl již třikráte, že nerozumíte slovu „neomylnost církve.“ — Opakuji ještě jedenkrát, že k vůli zachování učení Kristova pravého a k zachování jednoty víry jest dle písma svatého dáno v rozhodných dobách přispění Ducha svatého představeným církve, aby mohli poznati, co jest blud a co jest pravda.“

„Ne, ne, papeže děláte Bohem“. —

„Marné mluvení; vy nechcete rozuměti. Ale dejte pozor! Nástupce Petrův má zaslíbení Kristovo; ale slyšte, jak beze všech důvodů dělali se neomylnými vaši reformátoři.“

„Ti rozžehli světu světlo svobody.“

„Počkejte! Podivíte se té svobodě. — Bývalý evangelický kazatel v Hanoversku, nyní katolík, zjevuje nám o neomylnosti Lutherově velmi zajímavé věci. Psalť Luther výslovně takto ve svém listu proti biskupům r. 1522 (Vydání Erl. 28. st. 141 a násl.): „Dávám vám tímto věděti, že vám dále nebudu tu čest činiti, abych se tak snížil a nechal své učení posuzovati vámi anebo některým andělem s nebe; neboť jest té *bláznovské pokory* dost. . . . A jelikož svého učení jist jsem, chci skrze učení to *vaším i též andělů soudcem býti*, tak že kdo mé učení nepřijme, spasen nebude.“ K tomu dodává Evers: „Musí se přiznati, že žádný Innocenc III., žádný Bonifac VIII. *o své osobě* takto nemluvil. Svatý Petr a svatý Pavel musí se třásti před tímto člověkem, neboť oni ovšem Lutherova evangelia neměli, neznali.“ — Tak bývalý pastor o Lutherovi. To jest ta evangelická svoboda; kdo nevěří Lutherovi, nebude spasen.“

„Ale my nejsme lutheráné“, odvětil evangelický učitel.

„V odporu proti církvi pravé s ním souhlasíte; ale slyšte dále. Apoštolové měli učení své od Ježíše Krista a Ducha svatého, nástupcové jejich mají podobné zaslíbení v písmě. Ale kde má Luther nějaké poslání od Boha; či snad dělal zázraky jako apoštolové? Člověk ten opovážil se říci, že Bůh s ním učinil zázrak. V listu svém W. Linkovi 22. června 1525, (jak nám svědčí evangelik de Wette III, 10.) píše Luther: „Hospodin mne náhle dohromady svedl (*zusammengeworfen*) zázračným způsobem v sňatek s onou jeptiškou Kateřinou z Bora.“ — Luther, slibem svatým Bohu zasvěcený mnich a kněz,

vešel v „sňatek“ s uteklou jeptiškou, tedy též Bohu slibem zavázanou, a to nazývá zázrakem! Jaké to rouhání! Hleděte, v tom je právě ten veliký rozdíl mezi papeži a Lutherem, že papeži jsou řádní nástupcové svatého Petra a mají tedy na písmě založenou svou moc, a Luther nemá ni žádného posláni od Boha. Papeži i nejméně příkladní, když jako nejvyšší hlavy církve vyhlásili celé církvi nějaké učení, nikdy nic nemravného nevyhlásili; i chybám velikým podrobené papeže chránil Bůh bludu, když učili jako nejvyšší hlavy církve a tím právě ukázalo se ono *přispění Ducha svatého*. Ale Luther učí patrně nemravně. Svě hříšné spojení s jeptiškou, které, jak Evers dí, žádného církevního požehnání neobdrželo a manželstvím nebylo, nazývá *zázrakem Božím*. A takový člověk se opovažuje říci, že ani od anděla nedá posuzovati učení svého a kdo mu nevěří, ten že spasen nebude. Vidíte, jak vypadá ten Luther; říkávali mu posměšně papež z Wittenberku. To je „neomylnost evangelická.“

Pavel povzdychl a hleděl k zemi; ale oba hovořící nepozorovali ani jeho, ani pana pátera. Evangelický učitel však odvětil:

„Co nám do Luthera, my nejsme lutheráné, již jsem to řekl“.

„Tak jste snad kalvinisté! A Kalvín dělal se ještě hrozněji neomylným. Slyšte. Kalvín byl roku 1541 opět povolán do Ženevy; bylť totiž dříve odtamtud vyhnán. I počal tam panovati mocí neobmezenou a řídil nejen věci církevní, ale i světské. Zařídil hned „konsistoř“, která měla bdíti nad mravy, ano i nad řečmi měšťanů, což se i přísně vykonávalo. Proti tomuto násilí, lidskému svědomí činěnému, povstali mnozí

občané, ale Kalvín dovedl je nejukrutnějšími prostředky podrobiti, každý odpor potrestán byl s neslýchanou tvrdostí. Z takové příčiny byl překladatel bible Kastellio sesazen. Lékař Bolsec upálen, rada Anno uvězněn, Jakob Gruet (Gryé) odpraven roku 1548, a sice proto, že Kalvínovi, který jej před obcí *psem* nazval, výhrůžné psaní poslal a jeho konsistoř tyranstvím jmenoval. Gentilis byl k smrti odsouzen proto, že se opovážil říci, že Kalvín nesprávně učí o Trojici, ten však odprosil Kalvína a byl mu trest smrti odpuštěn. Španělský lékař Servede cestoval Ženevou a tam pro svůj spis o Trojici byl upálen. Za ten skutek pochválil Melanchthon Kalvína. — Vidíte, toť zase „neomylnost“ kalvínská. To ta vaše svoboda“.

„Inu, to byly tenkrátě takové časy“.

„Ano, když však císař Sigmund dal upáliti Husa, to se vše svaluje na papeže, na církev katolickou. Hus dělal se také neomylným. Palacký, evangelík, dí: Nechtěl-li se sněm církevní déle dáti mistrovati, poučovati, musel konečně výrok učiniti. (Palacký III. str. 197.) Všickni biskupové a doktoři, co jich tam bylo, měli přijmouti výklady písma, jak je Hus podával, ač nikdy církev tak nevykládala. Hus, jak dí Palacký, bořil celou soustavu církve; což jiného mohl sněm učiniti, než říci, že neučí správně. Ale při tom všem prosili biskupové císaře, aby Husa jen ve vězení podržel. Ale císař učinil po zákoně: Kdo tvrději učil bludům, kacír, trestal se smrtí ohněm. — To je událost, o které evangelíci ustavičně křičí, ač husity nejsou, ale co Kalvín dělal, o tom jakoby nic“.

„Ale Hus byl čistých mravů“.

„Můj drahý, co pak jen smilstvo jest hřích? Hus zhřešil pýchou. Dělal se nejrozumnějším ze všech biskupů; žádný v celém světě v celé církvi nerozuměl písmu jen on; pýcha jest taky hřích a sice první a hlavní hřích“.

„A Kalvín byl rovněž mravů bezúhonných“.

„To je náhled váš. Ale zde mám též něco o něm. Boost, dějepisec, píše o něm, že se ve svém rodišti v Noyonu v Pikardii dopustil sodomského hřichu, že mu za to bylo vypáleno znamení na záda. To vše bylo napsáno v pamětní knihu jeho rodiště; když pak se stal zakladatelem nové církve, nabízeli příbuzní jeho veliké peníze, aby to z knihy oné vymazáno bylo, ale nemohli toho dosáhnouti“.

„Tohle je útržka hanebná, já toho nikdy neslyšel“.

„Dějiny jsou dějiny, můj zlatý; že jste toho nikdy neslyšel, na tom nic nezáleží. Bodejť by vám vaši kazatelové tohle vypravovali. Ostatně je dosti na tom, co dělal Kalvín v Ženevě. Tolik násilí, tolik ukrutností spáchal a to, jak dí se tu v knížce, ne jako Luther v návalu rozbouřené zuřivosti, ale s chladnou rozvahou a zasmušilou záští. (Bosuet.) Tak vypadá tedy neomylný Kalvín“.

„Ale nám není třeba hlásiti se jen ke Kalvínovi, my ctíme Zwingliho v mnohém ohledu více než Kalvína“.

„Jest mi líto, že nemohu zamlčeti, jak i Zwingli neomylným se dělal a zabíjení kněží radil, při tom však nemravností svou památným se učinil. Sami vaši páni pastoři hlásají, že se Zwingli při výkladu písem z počátku držel

svatých otců, potom pak že si řekl, že má taky rozum, a tak počal dle svého rozumu vykládati a tím mu vzešlo světlo. (Ev. listy.) — Rozumu jeho má tedy celá církev více věřiti, než všem svatým otcům dohromady; hle, toť opět neomylnost zwingliánská. — Co pak se týká rady k zabíjení kněží, píše Zwingli dne 4. května 1528: Jestliže to láska (!) poroučí, musí úřadové obrazy a mši odstraniti a není třeba kněží zabíjeti. Pakli by se to však bez tohoto krvavého činu státi nemohlo, jest to *dovoleno*. (Janssen. *Zweites Wort an meine Kritiker*; str. 53.)

„To jsou hanebné lži“.

„To jsou pravdy, můj milý, jen že vy to slyšíte po prvé“.

To je vymyšleno na naši potupu“.

„To je černé na bílém v psaní Zwingliho.“

— A o jeho mravech chcete-li slyšeti?“

„Bude to asi zase něco lživého a pak je čas, abych šel domů“.

„Nic lživého! Dějiny to jsou a psaní samého Zwingliho. Ve svém psaní Uttigerovi zaslaném píše, že hřešil s lehkou osobou, kterou její vlastní otec, holič, z domu vyhnal. (Píše: *Haec enim unum et alterum virum experta tandem et ne passa est, actumque est, ut jam uterum ex me ferat, si modo vel hoc certo sciri potest.*) Opp. 7, 54—57. A svým příbuzným psal r. 1522: Řeknou-li vám, že hřeším pýchou, obžerstvím a nečistotou, věřte to rádi, neboť jsem těmto nepravostem oddán. Opp. 1, 86. Později žil hříšně s nějakou vdovou. Tak píše sám Butzer, reformátor“.

„Dobrou noc“, řekl pan učitel ze školy konfessionální a odešel.

„Dobrou noc!“ odvětil mu učitel katolický, a spatřiv Pavla s velebným pánem, přidružil se k nim. Vypravoval pak i hned, že se s ním evangelický pan učitel již po několik dní hádal o papežství a dnes že se snad boj ten ukončil.

Pavel řekl:

„I my jsme měli hovor s velebným pánem o papežství. Nabyt jsem zcela jiných pojmů. Svátý Petr byl opravdu učiněn prvním z apoštolů a moc jeho dědí nástupcové jeho, biskupové římské; tak bylo uznáváno dávno před sedmým stoletím, či vlastně od počátku“.

„Ale co soudíte o neomylnosti církve a papeže?“

„Byl jsem v hrozném předsudku! Neomylností míní se jen pomoc čili osvícení Ducha svatého správců církve, aby se do církve blud nedostal“.

„A soudíte, že jí bylo a jest zapotřebí?“

„Myslím, že ano; vidím, že v církvích evangelických učí každý, jak chce, právě proto, že není nejvyššího učitele, kterému se mají všickni podrobiti; jen neomylnost církve může zachovati učení čisté“.

„A co soudíte o reformátorech?“

„V tom ohledu jsem trnul, když jsem váš hovor slyšel a nemohu se ani vzpamatovati. Nám líčili Luthera, Kalvína a Zwingliho jako muže od Boha poslané k opravě církve a to, co jsem dnes slyšel, je hrozné“.

„Pro vás ovšem hrozné, ale pravdivé. To tyranství, to otroctví ducha, o kterém se píše,

že jest u nás, bylo u reformátorů. Osobovali si neomylnost a běda, kdo jim odporoval“.

Nastalo mlčení; Pavel byl rozechvěn; žádal o tu knížku. — Velebný pán však mu nabídl nejen tu, ale i jinou knihu dějepisnou, aby se ještě lépe přesvědčil. Ale pan řídící učitel řekl:

„Bez pomoci Ducha svatého, který v rozhodných dobách představené církve, mají-li jako nejvyšší učitelové spor o učení rozhodnouti, osvěcuje, musela by se církev v sekty rozpadnouti, to vidíme na církvích evangelických. V neomylnost církve nutno tedy věřiti. A tu jest zajisté moudrá věc, věřiti v neomylnost těch, kteří ji mají v písmě přislíbenou, než vsaditi vše, svou duši, svou věčnost na slovo jednotlivých reformátorů, jimž nic v písmě není slíbeno. — To je mé přesvědčení. — Nástupce Petrův jest mi přece, byť i nebyl svatě živ, tisíckrát vážnějším učitelem, než Luther, Kalvín a Zwingli.“

Pan řídící se odloučil od Pavla a pana pátera.

Velebný pán neodvážil se dlouho promluvit. Pavel nemluvil taky. Konečně promluvil přece pan páter:

„Pravil jste, že vám líčili reformátory, jako muže Boží, poslané k opravě církve. — Co se týká učení, tu nemůže církev nikdy býti opravena. Jakmile by jen jednou jedinému bludu byla učila, přemohly ji brány pekelné. A to není možno. Evangelíci podivně učí o církvi, že prý hned od časů apoštolských počala blouditi a padala v bludy hloub a hloub, až v 15. století přišli reformátoři a ti ji z bludů pomohli.“

„Ty myšlenky nám vštěpovali od dětinství,“ odvětil Pavel.

„Vidíte, to je nemožná věc, vymyšlena jen od evangelíků, aby se ospravedlnili, že v 15. století změnili učení. Kristus tedy přišel nás poučit, ale pak se 15 set let o církve nestaral, nechal miliony lidí blouditi, neplnil svého slibu: „Já s vámi jsem po všechny dny“ a — „brány pekelné ji nepřemohou“ — tomu učí evangelíci, a to je rouhání. Stavitel nějaký mohl by vystavěti dům pevný na skále, s pevnými zdmi, s dobrou střechou, ale on by vystavěl jej na slabých základech zúmyslně, tenké zdi by postavil, špatnou střechou jej opatřil, a sotva dům postaven, již do něj teče, již praská a puká; a nikdo si ho nevšímá po mnohá léta, lidé v tom bydlí s nebezpečenstvím života. Potom přijdou konečně jiní stavitelové a hádají se, jak by se dům měl spraviti; jeden chce spraviti střechu, jeden zdi, ale jeden podkopal mu slabé beztoho základy, a dům se sesul. — To můj drahý by byl učinil Kristus se svou církví, tak nemoudře by ji byl postavil a 15 set let o ni a o lidi v ní se nestaral, ač hynuly duše nesčíslné. Pak přišli stavitelé a hádali se o opravu domu církve, ale podtrhli základ její, to jest základ Petřův! — Můžete tomu věřiti?“

„Nemohu!“

„Hle! Jen církve na Petru založená stojí pevně. — Co v ní opravy potřebovalo, to nebylo učení, ale mravy, život papeže, biskupů, kněží a lidu, ovšem ne všech, ale mnohých. — A myslíte, že k opravě mravů poslal Bůh lidi nemravné, jakými byli Luther, Zwingli a jiní?“

„Toho věřiti nemohu.“

„Já ovšem též ne. Ale o tom svědčí dějepis, že Bůh k opravě života kněží poslal muže

opravdu svaté, ku př. Ignatia, Petra Canisia, Karla Boromejského, jako to jindy činíval ku př. za dob svatého Dominika. To jest oprava církve, čili reformace, kterou žádali právě *nejlepší katolíci* věku patnáctého a šestnáctého. Sám papež Hadrian VI., který po Lvu X. následoval, veřejně vyhlásil, že takové reformace u dvora papežského, v ostatním duchovenstvu a lidu křesťanském je zapotřebí. Ale pozor! To byla oprava mravů, oprava kázně, ale opravy učení není a nebylo zapotřebí. To je právě to neštěstí evangelíků, že tohoto rozdílu nečiní.“

„Bohužel, ani já jsem toho rozdílu nečinil.“

„Vidíte! — Právě toho, čeho nejvíce zapotřebí bylo, Luther nedosáhl. Sám vyznává, že jeho učením lid se stal horším. — Zde v té knížce, kterou vám půjčil pan řídící, to též máte. Dle svědectví bývalého pastora Everse psal Luther r. 1525: „Naši evangelíci stávají se sedmkrát horšími, než byli před tím. Neboť když jsme se naučili znáti evangelium (to jest učení, že jen víry zapotřebí jest k ospravedlnění a učení o dobrých skutcích že je od ďábla vymyšleno) — krademe, lžeme, podvádíme, žereme a chlastáme (fressen und saufen) a tropíme všeliké nepravosti. Jednoho ďábla jsme vyhnali, sedm horších do nás vjelo, jak se to nyní na knížatech, pánech, šlechticích, měšťanech i sedlácích spatřuje, jak nyní jednají beze vší bázně bez ohledu na Boha.“ (Walch. III., 2727.) Na konci svého života psal Luther: „Kdo pak by byl začal kázati (nové učení, nové evangelium), kdybychom byli napřed věděli, že z toho tolik neštěstí, vzpoury, pohoršení, rouhání, nevděku a zloby pojde.“ (Walch VIII., 564.)

„To jest opravdu velmi smutné vyznání“, řekl Pavel.

„Toho, čeho bylo zapotřebí, opravy mravů a života, se nedosáhlo, vše se ještě zhoršilo a staré pravé učení se pokazilo. Nebyla to tedy reformace, oprava, nýbrž deformace, zkáza!“

Oba hovořící byli ve vsi. Velebný pán půjčil Pavlovi slíbené knihy a přidal výbornou knihu „Jirsíkovu populární dogmatiku“, prostonárodní věrouku a rozešli se. Pavel četl dlouho do noci — a pomodlil se opět „Zdravas Maria.“

XIII.

Druhou neděli v říjnu mají katolíci líbeničtí zvláštní slavnost. — Bude se světiti nově upravený svatý kříž na návsi, jenž byl na den Jména Panny Marie potlučen a pomazán. — Povětrnost byla slavnosti velmi přízniva, byl krásný podzimní den a mohlo se tudíž kázati venku u kříže. Pan farář kázal o tom, že kříž ten krom památky smrti Páně může katolíkům i hlásati, že pravá církev má čtyři známky. Kříž, ač na hoře tři konce má, jest jediný — i církev pravá jest jediná. Kříž, že připomíná smrt Pána Ježíše, jest nám věcí svatou — i pravá církev jest svatá. Kříž, že předem, zadem a dvěma rameny svými do všech čtyřech stran světa čili na východ, západ, jih, sever ukazuje, připomíná, že pravá církev musí býti po všem světě, pro všechny národy — všeobecná, čili katolická. Že pak kříž by státi nezůstal, kdyby pevného základu neměl, připomíná tím, že církev musí spočívati na základě pevném a tím základem že jsou svatí apoštolové — pravá církev, že jest apoštolská. I kázal potom

o čtyřech známkách církve a ukazoval, že je pravá církev musí míti, ale že je má jen církev katolická.

Veliký užitek z této řeči měl opět pan podučitel Pavel Víteček a byl tím více ku čtení v Jirsíkově dogmatice povzbuzen. Četl dlouho do noci a zcela jasně poznal, jak pravdivě pan farář u svatého kříže kázal. — Ale to kázání mělo ještě jiný účinek. Poslouchali též evangelíci, zvláště Shánělové, starý i mladý, a nebyli s tou řečí spokojeni. Hned téhož večera bylo o tom mnoho hovoru v besedě. Ku podivu! „Pan doktor“ čili mladý pan Nedbal nesouhlasil tentokráte se Sháněly, ač jindy proti římské tmě horlívá. Slovo přišlo k slovu, až pan doktor řekl, že nepochopuje, jak může ten, kdo věří v Krista Syna Božího a v písmo svaté — tvrditi, že katolický farář dnes kázal nepravdu.

„Kdybych já vůbec víru měl, evangelíkem bych nikdy nebyl — to jsem řekl doma kolikráte a dnes i vám to povídám zde zřejmě a veřejně.“

„Tak?“ — řekli s obdivem oba Shánělové; počítaliť ho skoro za svého.

„To vám dá zdravý rozum, že Kristus založil církev jen jednu a ta církev že musí míti jednu nejvyšší hlavu a jedno učení všude v celém světě, pravda jest jen jedna. Ale vy, protestanté, nemáte nižádného sjednocení, zvláště ne v učení; já jsem se o tom přesvědčil, když jste měli voliti nového faráře, tři vám tu kázali na zkoušku, ale každý jinak učil; a tak je to mezi protestanty vůbec, sjednocení nemáte nikde. A to byla hrozná rána, kterou vám dnes katolický farář zasadil, když vám řekl, že ani mezi reformátory nebylo jednoty.“

„A vy jste byl na kázání?“ divil se starý Sháněl.

„Vždyť mám kříž před okny, otevřel jsem okno a slyšel jsem vše. Víte, má paní je hrozná kalvinistka; to se mně líbilo, že i ona slyšela, jak Kalvín psal Melanchtonovi: „Mnoho na tom záleží, by se potomstvo nedovědělo o našich rozepřích, neb jest velmi posměšno, že již na počátku mezi sebou sjednoceni nejsme, my, kteří celému světu na odpor stojíme.“ — A nemohl jsem, než přisvědčiti slovům Klementa Alexandrinského: „Toliko stará katolická církev jest jedná ve svém učení, ve své víře.“

„Slyším dnes hrozné věci, pane Nedbale, vyť jste hotový papeženec,“ řekl prudce Bohuš.

„Že jednoty není u vás a že ji mají jen katolíci, to jest zcela jasná pravda, to musí uznati i nevěrec. Ani protestanté, ani učenci nevěrečtí nemají jednoty učení, ta je jen v církvi katolické, toho nelze upříti. — Ale ostatně něco vám připustím. Od té doby, co jsem ženat, poznal jsem to lépe: kdyby se dva evangelíci nemohli shodnouti ani o jediném článku své víry, jak se jedná o církev katolickou, tu jsou hned sjednoceni v odporu proti ní.“

„Pravý evangelík musí nenáviděti ten Babylon,“ odsekl starý Sháněl.

„Ano, ano,“ ozval se z pozadí silný nějaký hlas — hlas starého pana polesného, „helvet pravý musí nenáviděti Babylon a to jest ta první známka vaší církve — odpor proti církvi obecné.“

Všickni se ohlédli — netušili, že se z velké nalévárny objevil zde starý polesný. Přišel dnes do Líbenic k té slavnosti a byl přítomen celému

kázání a jest vůbec znám jako hodný a víry své znalý katolík.

„Pádne rány padaly dnes na vás,“ pokračoval polesný, „s tou svatostí cíkve vaší stojí to též velmi bledě.“

„Svatostí, která záleží v. ceremoniích, růžencích a postech, pohrdáme,“ řekl Bohuš.

„To není svatostí — to jsou jen některé prostředky k dosažení svatosti. Tolik jest jisto, že Kristus musel ustanoviti církev svatou — to jest takovou, která má učení a bohoslužbu, která výborně ku ctnému a šlechetnému, ba až k svatému životu napomáhá.“

„A to my právě máme,“ řekl Bohuš.

„Máte slabou pamět, pane Sháněle, málo jste si pamatoval z kázání dnešního. Jako granáty u Hradce Králové — zdálo se mi, že vrhá pan farář každým slovem v řady vaše. Luther učil učení, které nemůže k svatosti vésti. Učil totiž, že „pouhá víra“ hříšníka ospravedlňuje. Hřešil's, věř, že za tebe Pán Ježíš umřel — a jsi bez hříchu. — Tohle učení nikoho k polepšení života nemůže přivést; vždyť Luther řekl zřejmě: Hřeš statně — věř statněji. Ale v kázání se nedá vše říci, slyšte více.“

Pan polesný vyňal z kapsy dosti objemnou knihu od bývalého protestantského faráře Everse vydanou a četl něco z učení Lutherova:

„Buď hříšníkem a hřeš statečně, ale statečněji důvěřuj a raduj se v Kristu, jakým to vítězem nad hříchem jsi. (De Wette 11., 36., 37.) Neboť jestliže ti snad č . . t řekne: Nepij, ty tak udělej a odpověz: A nyní chci právě tím více píti, protože ty to zapovídáš a chci teď teprv více píti ve jménu Ježíše Krista.“

„Ten člověk byl blázen“, vykřikl pan Nedbal.

„Každému, kdo ony ďábelské myšlenky (výčitky svědomí) jinými myšlenkami, jako na hezké děvče (an ein schönes Mädchen), — lakomstvím, opilstvím atd. zahnati může . . . tomu k tomu radím. Neboť to jest *nejvyšší prostředek, kterým lze v Krista věřiti a jej vzývati*. (Rebstock; colloquia 11, 2256.)

„Sláva! To jest znamenité“, křičel „doktor“ — tohle snad ani moje Amalie neví — to jí musím povědět.“

„Co nám do Luthera“, křičeli oba Shánělové.

„Ale o Kalvínovu učení řekl farář zřejmě“, vykládal doktor, „že nemůže vésti k svatosti; neboť jestliže Bůh od věčnosti někoho určil pro nebe, jiného pro peklo, ať dělá cokoliv — nač by se namáhal i mravným životem?“

„A Zwingli,“ doložil polesný — „učil, že Bůh vše jest a vše činí, že člověka i ku hříchu ponouká a nutí (Janssen, III., 82.) Že tohle učení nikoho svatým neučiní, jest patrné. A proto dobře řekl pan farář, žádné evangelické církvi nepatří druhá známka pravé církve, známka svatosti.“

„Náš pán neučí ani kalvínsky, ani zwingliánsky“, vyhrklo ze Sháněla.

„Jest-li tomu tak, tu máme v Líbenicích zcela novou církev založenou vaším „pánem“, který poznal nepravdivost učení Kalvínova i Zwingliho.“

Bohuš se zarděl; otec jeho promluvil neopatrně.

„Třetí známka pravé církve jest, že jest všeobecná, čili katolická. „Jděte do veškerého světa, učte všechny národy,“ řekl Kristus. — Strašným granátem do vás byla opět slova pana faráře, když volal: Jen naše církev je všennárodní,

světová, tedy taková, jakou ji chtěl míti Kristus. Církev, která je církví jen některého národa jednotlivého, ku př. ruská, anglická, není církví obecnou. Evangelická církev vyznání augšpurského je církví německou, Augšpurk je městem v Němcích; helvetská je církví švýcarskou, neboť Helvetie (Helvecie) jsou Švýcary — a tak, pane Sháněle, i vaše církev je církví nikoliv všeobecnou.“

„To by mohl pan polesný věděti“ — řekl Bohuš, „že my úředně neslužeme více helvety.“

„Tak? Více čili už ne? Ale bývali jste helvety a tak jste se tedy změnili; kdo pak vašim „pánům“ dal právo k tomu měnění. — Vím, vím, teď jste reformovaní, ale čím ještě budete?“

„Bude to zábavné, až jednou ráno vstaneme, a helvetské, čili reformované církve nebude u nás více, bude z ní jiná; jak já se shledám se svou ženou?“ — Tak volal „doktor“.

„My jsme vlastně synové Husa, velikého reformátora českého“, řekl Bohuš.

„Tak?“ — Divil se pan polesný, „Hus začal bořiti starou církev, církev obecnou, v tom jste si podobní, ale vaše učení a Husovo, jaký to rozdíl, pomyslí-li jen, jak něžně ctil Hus Matku Boží. — Holenkové husity nejste, ti vyhynuli na dobro v sedmnáctém století, protože přijali učení Lutherovo nebo Kalvínovo. A kdybyste i byli husity, tak jste opět nějakou církví, snad českou, ale ne všeobecnou, jste sektou“.

„Každý vlastenec a upřímný Čech měl by k tomu směřovati“, odušil Bohuš — „aby církev českých bratří u nás opět k životu přivedena byla. Tu církev odporoučel sám otec národa Palacký“.

„Všecka čest otci Palackému, pokud mluvíme o jeho dějinách a jeho lásce k vlasti“, řekl polesný. „Ale kterak to je možná, aby byla církví pravou ta, která už není, kterou je potřebí teprv z mrtvých křísiti?“

„A říkejte si co chcete — nás papeženci neuděláte — papež a Babylon jeho jest ohavností před Hospodinem“, doložil starý Sháněl.

„Pán Bůh s námi!“, zkřikl „doktor“ — „starý Vondruška vstal z mrtvých a stojí před námi v osobě pana Sháněla a volá: „Povstaň, Hospodine, ve hněvu svém“. — Pane Sháněle — jste fánatik“.

„Vy jste pokrytec, rozumíte — děláte se světloňošem — a jste zatím papežencem!“

„Ticho!“ volal pan polesný. „Myslím, že panu Nedbalovi k papeženství mnoho schází, totiž víra vůbec. Ale nezamluvme tu čtvrtou známku církve. Pravá církev, jak dí apoštol, musí býti zbudována na základě apoštolů (Efes. 2, 20.) čili, jak jasně vyložil pan farář, — *pravá církev musí svůj původ a počátek míti od svatých apoštolů* — a její biskupové a kněží musí *nepřetrženou posloupností od svatých apoštolů pocházeti*, sice by žádné duchovní moci neměli. Vaše církev, nebo raději vaše „evangelické sbory“ nemají původu od svatých apoštolů. Vašich církví zakladateli jsou Luther, Kalvín, Zwingli atd.; — *patnáct set let po Kristu, po apoštolích přišli a založili církve vaše*“.

„Přišli opravit církve papežem zkaženou“ — namítl starý Sháněl.

„Tak špatně jste dával pozor na kázání dnešní. — Co se týká učení, oběti a svatých svátostí — nemůže se církev *nikdy zkažiti*, sice

by ji přemohly brány pekelné. V tom ohledu nepotřebovala církev opravy. Ale lidé, poněvadž mají svobodnou vůli, nežili dle učení církve — mravy kněží a lidu potřebovaly opravy — ale to se hrozně špatně povedlo vašim reformátorům! Mám zase čísti z této knihy?“

„Je to kniha odpadlíkova, nechceme o ní slyšeti“.

„Je to kniha člověka, který se zřekl výnosné fary, nevěda, čím se bude živiti, jen aby nebyl zatracen, poněvadž by odpíral poznané pravdě! — Čtení mi tedy odpouštíte. — Vaše církev je tudíž nová — od apoštolů nepochází. — A vaši duchovní nepocházejí rovněž od apoštolů a nemají tedy žádné pravé duchovní moci. Luther a Zwingli bývali sice katolickými kněžími — ale nebyli *biskupy* — nemohli tedy na kněžství světiti čili moc kněžskou od *apoštolů pocházející* jiným dávatí. A Kalvín nebyl *ani knězem* — beze všeho svěcení udělal se nejvyšší hlavou své církve — a tak vaši duchovní ztratili posloupnost apoštolskou, nejsou ničím jiným, než vy ostatní věřící“.

„U nás se světí na kněžství skládáním rukou dle písma“ — řekl Sháněl.

„Myslíte, že u nás ne? — U vás „světívali“ presbyteři, kmotr kovář, sedlák Javůrek atd., kteří sami nižádné moci neměli. To je tedy ten veliký rozdíl mezi vašim a našim svěcením — naše kněžstvo světí biskupové a kdo vaše?“

„Výborně! Výborně!“ — křičel pan doktor.

„Nyní „světívá“ pan superintendent“ — namítl Bohuš.

„A kdo světí pana superintendenta? — Zcela jasně je v písmě, že si kněžské moci

nesmí nikdo osobiti — ta že jde od Boha; a proto i Kristus, jak dí apoštol, svou moc měl od Boha Otce. (Žid. 5, 5. 6.) A tu svou moc On zase dal apoštolům a ti ji skládáním rukou dali zase svým nástupcům, a tak jde u nás stále, takže naše kněžstvo pochází opravdu od apoštolů. U vás však Luther, Zwingli a Kalvín přetrhli posloupnost. Vaši superintendenti nejsou nástupci apoštolů a nemohou nikoho světití“.

„My sami jsme „královské kněžstvo“ — řekl starý Sháněl, „tak dí apoštol“.

„Ano násilím vykroutili a vymyslili reformatoři to učení, že každý křesťan je knězem. Ale prosím s tím se moc nechlubte. Považte, stará Kudrnka z pastoušky je podle vašeho náhledu tak dobře knězem, jako pan pastor“.

„Výborně, pane polesný! Tohle musím říci své paní; co já se naplatím na jejich pana pastora za ni — a hle ona sama má tutěž moc jako on. To je marnotratnictví — rozhazování peněz — ode dneška nedám ani krejcaru na vašeho pána — rozumíte?“

Bohuš se zrovna třásl a řekl:

„Každý nemůže kázati, není tak učeným — a pak musí přece někdo býti představeným církve“.

„Ne, ne! Moje Amalie si dovede čísti slovo Boží, představenými církve jsou u vás všichni křesťané“.

„A kdo by vysluhoval večerí Páně?“ — namítl starý Sháněl.

„Každý sám sobě — anebo jeden druhému“ — odvětil „doktor“.

Pan polesný ujal se slova a řekl:

„Vy věříte o své večeři Páně hrozně málo. Chléb a víno vám prý jen připomíná tělo a krev Páně. Nuže! Dejte si před sebe chléb a víno — vzpomeňte si na tělo a krev Páně, požijte obého — a máte to, co vám dělá a dělati může váš pán. — Než, nechme toho. — Jen naše církev jest apoštolská — vaše nikoliv. Dnešní kázání vás mohlo přesvědčiti, že pravá církev musí býti jediná čili jednotná, svatá, katolická, apoštolská a že ty čtyři známky má církev katolická — vaše pak ne“.

„Snad nemyslíte, že mne řeč vašeho faráře udělá papežencem?“ řekl starý Sháněl.

„Vás neudělá ani sto řečí katolíkem — protože pravdě odpíráte zúmýslně. Když jste překonán důvody — začnete s Babylonem a s papeženstvím a jste u konce, či vlastně tam, kde jste byl“.

„Už toho je dost, pane polesný, urážeti se nedám“.

„No tak tedy dost! Ale psáno jest: „Kdo má uši k slyšení, slyš“. A jinde: „Dnes uslyšíte-li hlasu Páně, nechtějte zatvrzovati srdcí svých“.

„Nekažte nám tady“ — řekl starý. — A mladý poněkud mírněji doložil: „V čem se kdo narodil, v tom ať zůstane“.

„Ne tak! Pohané se narodili v pohanství a mají proto zůstatí v pohanství? Proč tedy Pán Ježíš poslal apoštoly kázat? Židé se narodili v židovstvu a proč jim Pán Ježíš hrozil, že budou zavrženi pro svou nevěru? — Ne tak, mladý pane Sháněle. Ale to, co nyní řeknu, jest pravda: Kdo poznává, že víra, v níž se narodil čili vychován byl, nemá základů, kdo o ní již

pochybuje, má se hleděti přesvědčiti a to s velikou pílí a s modlitbou; a když se evangelík přesvědčil, že opravdu víra jeho jest bludná — a že víra katolická jest pravá, má svou bludnou církev opustiti a ku pravé přistoupiti.“

„Ale vždyť všickni věříme v Boha a Krista Pána.“

„Ano, možná! — Ale Kristus řekl, kdo jedině z *nejmenších jeho přikázání zruší*, že bude nejmenším v jeho království; ano i to řekl, že ani jedině „i“ — ani jeden „puntík“ ze zákona nezůstane bez vyplnění. Kolik pak těch „i“ a „puntíků“, kolik pak těch přikázání zrušili reformatori? Vzpomeňte, že nemáte oběti, že nemáte sedmi svátostí atd.“

Starý Sháněl notně si přihýbal a začal svítiti očima a řekl: „Zapovídám si všecku další řeč s mým synem — sice udám u úřadu, že ho svádíte k odpadu ke katolictví.“

„I nesvádím; a bezpochyby ani nesvedu. Ale Kristus řekl: „Kdo neuvěří, bude zatracen.“ — S Bohem!“

Po těch slovech odešel polesný a i „doktor“, ba i Bohuš. Starý Sháněl však zůstal déle a „posiloval“ se po tom boji pivem. Bylo skoro půl noci, když šel domů. Nohy mu trochu odpíraly službu. Když přišel ku kříži, zastavil se — ale brzy šel dále. Shledal totiž nedaleko ponocného. Zabručel mezi zuby: „Je to pořádek v obci. Evangelický starosta nařídí ponocnému, aby těm papežencům hlídal tu jejich modlu.“ To řekl — a dovrávorál se domů.

V pondělí po slavnosti přišel pan kaplan vyučovat děti ve svatém náboženství v třídě, v které učil Pavel. Letos zůstává pan podučitel

ve třídě při náboženství a to proto, že velebný pán opakuje a vyučuje o církvi. Dnes došlo na řadu učení, že katolická církev jest samospasitelná. Velebný pán požádal pana učitele, aby poodešel, že by snad učení toto bylo mu nemilým, ale on právě chtěl zvěděti, co se o té věci bude mluvit. — Velebný pán počal vypravovati zvláštní událost. Dne 4. prosince 1549 vyšla ráno tři slunce. Dějepisec Beckovský, jenž to vypravuje, zaznamenal, že dvě slunce — jedno k půlnoci a druhé ku straně polední — brzy zmizela a třetí prostřední až do západu svítilo. Děti brzy uhodly, že ona dvě slunce krajní nebyla pravá, že byla jen odleskem slunce pravého. Ale velebný pán nevypravoval příběhu toho jen pro zábavu. Děti nabyly z toho snadně poučení o církvi samospasitelné. Jediné pravé slunce jest obrazem jediné pravé církve Kristovy; — avšak vedle toho, slunce ukázala se dvě slunce zdánlivá — a tak i vedle pravé církve Kristovy ukázaly se ve světě církve zdánlivě pravé. — Jen pravé slunce dává světlo a působí teplem, že roste bylinstvo a že žije tvorstvo, zvířata i lidé — ta zdánlivá slunce nemohla by dáti tepla k životu potřebného. A tak jest i s církvemi. Jen jedna dává světlo — to jest pravé, nezměněné učení — jen jedna dává teplo k životu potřebné — to jest milost Kristovu obětí a svátostmi. Církve nepravé jsou jen odleskem církve pravé — jen něco světla mají od církve pravé, jen něčemu pravě učí; církve nepravé nepomáhají k životu, k milosti, poněvadž nemají kněží, kteří by mohli rozhřešovati a jiné svátosti udíleti, ba ani vůbec předmi svátostí neuznávají. — Jedno tedy jen slunce pomáhá nám k životu těla — jen jedna

církev pomáhá nám k životu duše, čili k spasení — a proto jen pravá církev sluje *samospasitelná*.

Hravě takřka poznaly děti, co se míní slovem „církev samospasitelná“ — avšak nahlédli to i pan učitel. On pak již hovory dřívějšími a čtením takřka beze vší pochybnosti viděl, že jen církev na Petru založená jest jediné pravou církví Kristovou a proto nucen jest uznati, že ovšem církev ta jediná bezpečně vede k spasení, čili že jest samospasitelná. Avšak právě to poznání rozrývalo mu srdce; on stále ještě není v té jediné pravé církvi. Odešel ze světnice — poslouchal však i venku dále.

Velebný pán mluvil pak asi takto: „Jen jediná církev vede tedy bezpečně ku spasení, jinak ani býti nemůže. Důvěřujeme sice, že Bůh žádného nevinného nezatrátí a že kdo bez vlastní viny bloudí, nalezne v Bohu soudce milostivého a že Bůh i tomu dá svou milost, kdo myslí, že se v pravé církvi nalézá a dle své víry živ jest. Avšak kdo zúmyslně pravdě odpírá, kdo se může přesvědčiti a nedbá — ten ovšem bez viny není. Ó jak veliké to štěstí býti členem církve samospasitelné! — Jeden hlavní odpadlík od pravé katolické církve v šestnáctém století slavně a veřejně vyznal v hodině smrti, že lituje, že od církve katolické odpadl, ale styděl se do ní se navrátiti. V posledních hodinách života svého zvolal: „Jak krásné jest nebe! Ach běda mně, já se tam nedostanu.“ — Vidíte, jak nešťastní jsou jinověrci, litujte jich a modlete se za ně!“ — Na to pokynul velebný pán — a modlil s dítkami „Zdrávas Královno“ — za jinověrce. Pan podučitel v síni nemohl se zdržeti slz! Modlily se za něj.

Pan kaplan vyšel ven, shledal tu ovšem Pavla, ale z jiné třídy vyšel starý pan řídící a pochlubil se, že dostal dáreček od učitele školy evangelické, malou knížečku s nápisem: „Proč kněží zapovídají lidu čísti písmo svaté?“ „Musím mu ji odnésti“ — řekl — „prší dnes, dojdu do jeho bytu a toť se ví, že mu něco vysvětlím. Zvu pány s sebou, bude-li libo.“ Pavel i pan páter slíbili, že půjdou.

Jak umluveno, tak se i stalo. Tři hosté objevili se nenadále u pana učitele evangelického. Katolický pan řídící děkoval za darovanou knížečku, ale doložil, že se její spisovatel nadarmo namáhal a to proto, že kněží katoličtí čtení *písma nezapovídají*.

To ovšem bylo k velikému podivu pana učitele evangelického a nechtěl tomu věriti, vždyť by prý ani rozhřešení nedostal katolík, který by chtěl písmo čísti.

K čemuž odvětil řídící pan učitel katolický takto: „To je zase jeden a sice strašný před-sudek a klam evangelický. Nejlepším toho důkazem jest, že se v *konsistoři královéhradecké* dostane biblí, kolik si jich kdo přeje. Kdo ku př. pošle do Hradce biblí vaši, dostane za ni biblí českou dle Procházkova překladu. A naleznete v rukou lidu katolického, zvláště na osadách smíšených bible, jež jim dal sám *biskupský úřad*. Co tomu říkáte?“

„Toho jsem nevěděl — to není možno.“

„Co je skutečno, toho nelze upírat; a tak si mohl spisovatel vaší knížečky práce ušetřiti. Je to klamání lidu buď ze strašné nevědomosti, anebo ze zloby.“

„Ale přece nezapřete“, vzchopil se pan učitel evangelický, „že teprv Luther lidu bibli v jazyku jeho do ruky dal — a že před ním lid bible ani neznal“.

„Jak pověřiví jsou evangelíci — věří báchorkám“, řekl pan řídící.

„U vás je plno pověry“.

„Ne tak, drahý příteli. Že teprv Luther lidu k bibli pomohl, je báchorka, které věří již jen, kdo nic lepšího neznají. Odpusťte, já jsem si něco napsal — aby paměť neselehala. Luther se narodil roku 1483. nebo 1484. a chudák podle vašeho náhledu překládal bibli a nebyl ještě ani na světě“.

Pavel se usmál; pan páter si dal šátek k ústům. Pan řídící pokračoval.

„V Augsburku byla krásně tištěna a vydána bible roku 1477—1480, — pak ještě 1487, 1490, 1507, 1518. V Norymberce 1483; v Štrassburgu 1485. V Kolíně nad Rýnem se vydávala od roku 1470—1480 s obrázky s krásným napomenutím, aby křesťané *bibli rádi četli* a z ní Boha, svého Stvořitele a Pána svého se znáti učili. A to se dalo v Němcích, když Luther ještě byl „na houbách“.*) (Janssen I., 51.) V Čechách a sice v staroslavné Kutné Hoře tištěna jest česká bible roku 1489. Lépe by tedy vaši páni udělali, kdyby raději lid katechismu

*) Katalog antiquáře — seznam starých knih ku koupi — č. 37 vydán u Rosenthala v Mnichově — nabízí několik předlutherských biblí, zvláště norymberskou 1483 a štrassburgskou 1485. — Bibliothekář praemonstrátského kláštera v Teplé P. Filip Klimeš vydal nejstarší německý rukopis, na kterém se zakládají německé bible tištěné v 15. století.

učili, než takové lži v „traktátkách“ rozšiřovali“.

Pan učitel evangelický byl ovšem překonán; takové hrubé střelbě neodolá nikdo. Ale kroutil se přece, jak mohl a řekl:

„A přece je něco pravdy na tom, že vaši kněží nechťi, aby lid četl bibli naši, proč totiž vyměňují v Hradci bible naše za vaše?“

„Proto že vaše jsou zúmyslně falšovány“.

„To jest útržka; naopak to jest — naši reformatoři bibli jenom od bludů očistili“.

„Ano, kdo chce věřiti báhorkám, uvěř i tuto věc. Já vám podám důkazů!“

„To bych rád slyšel, ale musí býti pádné“.

„Budou-li od vašeho Zwingliho, budou snad pádné. Když Luther svůj překlad bible vydal, zkoumal ho učený Emser v Lipsku a shledal v něm více než *tisíc* chyb. Zwingli na to pozorným učiněn, zkoumal překlad ten a skončiv práci tu, řekl, „že překlad ten kazi slovo Boží“. Totéž tvrdil i Bucer, jeden z reformatorů. Za to zase Luther napsal o Zwinglim, že má včertěné, pročertěné a nadčertěné (*eingeteufelt, durchteufelt, überteufelt*) rouhavé srdce a lživou hubu. Zwingli se stal sedmkrát horším, než byl dříve, dokud ještě papežencem byl a *jeho knih* má se každý varovati, jako jedu pekelného ďábla“. (De Wette 14, 290 u Evers-str. 358.) Myslím, že tedy církev naše dobře činí, když zapovídá katolíkům čísti písmo *falšované* a knihy jedovaté vůbec. Vždyť tak jedná ve smyslu Zwingliho a dle rady Lutherovy — a ti jsou vám „muži drahými“.

„Jen vy se shovejte s vašimi drahými muži, papeži; s Alexandrem VI. a jinými“, odvětil učitel evangelický.

„To by byly z velké části zase vaše před-
sudky — a pak — to sem nepatří. My mluvíme
o tom, kdo falšoval bibli, utíkáte od věci“.

„A říkejte si, co chcete; vaši kněží jsou
přece neradi, čtete-li bibli, protože, kdo čte
bibli, nabude světla a pozná v jakých bludech
papeženci vězí“.

„To jsem se lekl! Ale pozor! V Hradci
dávají bibli lidem do rukou — a jsou neradi,
když ji lidé čtou! Jak se to rýmuje? Tolik
vám však připustím, že bez poznámek a vy-
světlivek, ba bez pomoci učených mužů mnohá
místa bible lid bez užitku čte, poněvadž jim
nerozumí. A proto odporoučí církve naše bibli
s poznámkami a s výklady spolehlivých, učených
mužů“.

„Bible je dosti srozumitelná, Duch Páně
každého osvítí, kdo v ní čte — takže ne-
potřebuje výkladů“.

„Na tohle jsem čekal, vlezl jste do pasti.
— Kdyby Duch svatý každého bibli čtoucího
osvěcoval, museli by jí všickni stejně rozuměti
a nebyli by si vaši reformatoři tolik odporovali,
tolik se nahádali. Kristus dí v evangeliu: *Totoť
jest tělo mé* — a tak to vždy církve vykládala.
Ale Zwingli po patnácti stoletích přišel a řekl,
že se má rozuměti — *totoť znamená tělo mé*.
— Oekolampad řekl, že se má rozuměti — *totoť
jest znamení mého těla*. Karlstadt udělal za
slova „*Vezměte a jezte*“ puntík a doložil, že
následující slova: *Totoť jest tělo mé* — řekl
Kristus tak, že na své hmotné viditelné tělo
ukázal. Luther zase vykládal, že se má rozuměti:
Totoť bude tělo mé, až to budete požívati. Tak
jasně a jednoduše řekl Kristus: *Totoť jest tělo*

mé a církev jen tak a ne jinak slovům těm rozuměla, proč reformatoři činí jinak? Je ta jejich nesvornost z Ducha svatého? Sotva. Ale pravdu řekl sám Luther, ač na sebe zapomněl. „Ty hádky sekt ukazují, že z čerta jest to, čemu učí; a to proto, že Duch Boží není Duchem hádky čili rozkoľu (Zwietracht), ale duchem pokoje“. (Aurifab. II., 309.) Vidíte, drahoušku, ku čtení písma svatého jest zapotřebí *Ducha svatého*, ale toho nemá každý sám pro sebe, nýbrž toho má jen *pravá církev* — nástupce Petrův s nástupci apoštolů. A proto si církev přeje, aby věřící nečetli bible dle překladu lidí od jednoty církve odtržených a aby nečetli bible církevními výklady neopatřených — sice by se jim mohlo státi, že by do nich sestoupil, dle Luthera, duch zlý a ne Duch svatý“.

„Nyní vás mám. Vaše církev tedy nechce, abyste četli bibli naši. Proč? Abyste nikdy nepoznali světla čistého evangelia“.

„To už musíte odpustiti, že nemáme za čisté evangelium to, čemu nikdy církev neučila, co bylo až do šestnáctého století v církvi neslýcháno. Vy jste učitel, dáte vy vašim dětem do rukou spisy úplných neznabohů ku př. Renána, Strausse a jiných? Toho neučiníte; proč? Aby se nestaly děti neznabohy, nevěrci. A tak to činí i naše církev. Obecnému lidu, nezkušenému, neučenému, *ne však učeným bohoslovcům*, neodporoučí čísti bibli vaši, ba ani některé knihy bible vůbec, poněvadž nemají tolik vzdělání, aby to vše mohli posouditi; ti ať chodí raději na kázání a cvičení a doma ať čtou postilly, krásné a dojemné výklady svatých evangelií. Čemu mnohdy ani učenci v bibli dobře ne-

rozumějí, kterak tomu má rozuměti dělník, děvečka a t. d“.

„A kdybyste všecko vykroutil, toho neupřete, že vaše církve mnoho na písmo nedrží; vždyť držíte více na ústní podání čili na papežské učení. My pohrdáme tou skostnatělou tradicí, nám jest pramenem slova Božího jediné písmo“.

„Máte tu písmo svaté?“

„Tu jest.“

„Tuhle se podívejte; čtete třetí verš první kapitoly Skutků apoštolských; zde čtete, že Pán Ježíš čtyřicet dní po svém z mrtvých vstání s učeníky svými mluvil o království Božím. Avšak jen něco málo z toho, čemu je tentokráte učil, jest zaznamenáno. Ano svaté evangelium dí výslovně, že „jest i mnoho jiných věcí, které činil Ježíš, které kdyby měly obzvláště psány býti, mám za to, že by ani sám svět nemohl obsáhnouti těch knih, které by musely psány býti.“ (Jan 21, 25.) Vidíte, nemůže tedy písmo býti jediným a dostatečným pramenem víry křesťanské. Nad to pak uvažte, že již dávno bylo množství křesťanů a ještě nebylo ani písmenky psáno ze zákona nového. Čím pak se stali křesťany, snad čtením toho, co ještě nebylo? Ne! *Ústním učením* apoštolů a biskupů — a to ústní učení apoštolské se udržuje až do dnešního dne neporušeně v církvi, která jest sloup a utvrzení pravdy, jak dí apoštol. Vidíte. To ústní učení apoštolské, které si církve udržuje, které se od pokolení do pokolení jako dědí, nebo „podává“ — jmenuje se *ústní podání církve čili tradice*.“

„Dejte pokoj s tradicí — té my nikdy nepřijmeme.“

„Ale vždyť ji máte u vás též — jen otevřete oči.“

„My, že máme tradici?“

„Inu ovšem. Dobývají si vaše děti a váš obecný lid učení náboženské z písma sami? Nikoliv! To by ani nešlo! Učíte je ústně; říkáte, že učíte, jak učil Kalvín nebo Zwingli — máte tedy tradici kalvínskou atd.“

„Kalvínovo i Zwingliovo učení spočívá na evangeliu Ježíše Krista a proto jsme a slujeme „evangelíci.“

„Tak!? A my nemáme evangelium? Máme ovšem i my evangelium, jenže nám ho vykládá církev a vám Kalvín a Zwingli. Avšak to je trochu mrzutá věc, že vám to vykládá každý jinak. Holenku! To je prastará zkušenost, že každý kacíř se odvolával k písmu. To už svatý Hilarion řekl: „Dobře považ, že není kacíře, jenž by nepředstíral, že podle písma své bludy káže.“ (Ad Const. Aug.) To vám zřejmě povídá Luther — sám sebe ovšem za kacíře nepovažoval. Píše: „Jest to kluzká věc s těmi kacíři — jednají velmi lehkomyšlně s božským písmem. To dělá vše, že oni své domněnky (Gutdünkel) do písma kladou a *písmo se musí podle jejich hlavy a rozumu řídit, ohýbati a spravovati nechati.*“ (Walch XI., 1395.)

„K tomu mám málo naděje, že by se učitelové kacířství neb blouznění nějakého obrátili. Tak i svatí doktoři nikdy žádného mistra v kacířství neobrátili; ne, že by byli kacířů pravdou neusvědčili, ale že srdce jejich bylo posedlé vlastní domněnkou a stalo se jim jako tomu, kdo malovaným sklem hledí; předlož mu jakoukoliv barvu, on vidí jen tu, kterou jeho sklo má“ (Walch. XX., 958.). Vám tedy buď Kalvín nebo Zwingli nebo pan pastor, nebo odpor proti katolíkům nasadí malované brejle — a tak hledíte na evangelium.

My však hledíme na evangelium čistým, křišťálovým sklem apoštolského v církvi zachovaného učení čili podáním neb tradicí.“

„Nedokázal jste svého tvrzení, že máme tradici.“

„Ano, ano, byl bych zapomněl. Máte „Věřím v Boha“ — „apoštolské vyznání víry“ — a to není v písmě, to je *tradice*; křtíte malé děti, ač to není v písmě, a to je *tradice*, a mnoho jiného.“

„To máme od apoštolů, ale ne od papežů.“

„Drahoušku! Máte helvetské brejle na očích! Celá tradice je od apoštolů, ovšem i od papežů, neboť svatý Petr byl první papež. Vás neobráším, ale chtěl jsem vám přece ukázat, že vím, komu věřím: Já věřím církvi na apoštolech založené — ta mi dochovala učení apoštolské i to, které v písmě není — ta mne učí pravým výkladům písma.“

„Zůstaňte si papežencem, já zůstávám evangelíkem.“

„Ne, příteli; jméno evangelík vám nepatří; jmenujete se raději protestantem, to jest tím, který protestuje proti apoštolské církvi a věří více Kálvínovi atd. a sobě, než církvi. Ale hledte. Jedenáct let po svém odpadu napsal *Luther*: „Církev nemůže lháti, ani bludu učit. Církev ústa jsou Boží ústa My vyznáváme, že je v papežství pravé písmo, pravý úřad kazatelský a pravý katechismus.“ (Luth. Schr. IV. Bd. 320.) Tak mluvil Luther, když vašeň schladla. Věřte tedy více Lutherovi, když mluvil bez vášně, než když mluvil v hrůzné vášni a čerty ustavičně jmenoval. — Chcete-li, půjčil bych vám tuto knihu — „Jirsíkovu dogmatiku.“

„Děkuju, o papežské čtení nestojím.“

„Tak s Bohem!“

Odešli. Pan kaplan zúmýslně ani slova nepromluvil, rovněž i Pavel mlčel. A nyní vyšed ven povídá v hlubokém dojmu: „Pro Boha! Já jsem katolíkem!“

XIV.

U Nedbalů byl v neděli po Všech Svatých trapný výstup. Pan otec přijel na služby Boží, byla výroční památka reformace. A potom žádal jej pan zeť o peněžnou výpomoc. Záložna žádá nic více nechce půjčiti, obilí nic neplatí, za řepu bylo vybráno napřed a 15. listopadu dopadá směnka na 2000 zlatých židovi Mautnerovi. Pan otec však se zdráhá, hází prý ty peníze do bezedného pytle a přišel by konečně sám o svůj mlýn. Pan „doktor“ povídá: „Nemám-li 15 ho 2000 zl., dá mi žid statek do prodeje a pak? Pak, vím co udělám.“ — „A co že asi chce udělati?“ — „Troška cyankáli udělá všemu konec.“ Těch slov lekla se náramně Amalie. A když muž její prudce dveřmi bouchnuv ven odešel, prosila otce, aby jim přece pomohl; vždyť jedná se i o ni. Pan otec ji však těšil, že koupí čili převezme statek sám. Amalie může jíti zatím do mlýna, dluhy se vystojí a statek bude konečně zase její. „A co František?“ tázala se Amalie. „Ať si jde, kam chce,“ odsekl pan otec. — „Ale vždyť jsme manželé.“ — „O to bych se postaral,“ vykládal pan otec. „Světské zákony nynější dovolují rozvody manželství a naše vyznání v jistých případech dovoluje též rozvod a sice tak, že rozvedení jiný sňatek uzavřítí mohou. Když bys

chtěla, mohla bys si vzít jiného, třeba první muž tvůj žil.“ „A měli bychom oddavky zase u dvojtíhodného pána?“ „Ano!“ odvětil otec. „Dříve, jak povídám, nedovolovaly toho světské zákony, nyní to jde, naše vyznání neučí nerozlučnosti sňatku, tomu učí jen ta římská pověra.“

„A tohle jsem nevěděla!“ divila se Amalie. „Ale jak pak, kdyby to bylo naopak. Kdyby František mne chtěl zapuditi a s jinou se oženiti?“

„Na to on nemyslí. On je katolík a domnívá se, že jeho manželství s tebou je nerozlučitelé. Ale dobře tomu nerozumí; vy byste byli museli být oddáni u *jejich faráře*. V tom případě by mu jeho církev nedovolila druhý sňatek do tvé smrti. Ale že jste oddáni jen u našeho, nepovažuje toho římská církev za žádné manželství a když by světské úřady dovolily, mohl by i on po druhé se ženiti za tvého živobytí a oddali by ho, když by nic jiného nepřekáželo, v katolickém kostele.“

„Tak to tedy jest? To jsem nevěděla. A mohl by, tatínku, mladý Sháněl propustiti svou ženu a s jinou oddán býti zase v našem chrámu Páně?“

„On ano, ona ale za jeho živobytí by nebyla oddána s jiným u katolíků.“

„A proč? Vždyť byli též oddáni jen u našeho pána?“

„Když byla na smrt nemocná, oddal je se svolením Bohušovým též farář katolický, aby mohla býti rozhrěšena. *Jejich sňatek je nyní dle římského vyznání nerozlučitelý*. Dokud Bohuš bude živ, neoddá ji s jiným žádný katolický farář, třeba ji Bohuš zapudil a s jinou u nás oddán byl.“

„Ale tatínku! Ona je tedy na tom zle, hůře než Bohuš.“

„To je naše „evangelická svoboda“, mé dítě. Děkuj Hospodinu, že jsi vychována rodiči evangelickými, kteří na tebe nevložili pout římské poroby.“

„Chvalte Hospodina, neboť dobrý jest! — Ale, tatínku, něco mně přece napadá; vždyť Kristus řekl: „Kdo propustí manželku svou a jinou pojme, cizoloží?“

„To je ovšem v písmě, dítě mé, ale evangelická svoboda učí nás písmo volněji vykládati, než to činí Řím.“

„Tiše, tatínku, František přichází.“

„Jak jste se rozmyslil, pane otče?“ řekl doktor.

„Já zůstávám při svém, nemohu jinak.“

„Tak? Snad se pohnete. Vím o jednom prostředku.“

„To cyankáli mnou nehne; to jsou marné strašáky,“ odvětil pan tchán.

„Ta evangelická svoboda jest velmi zajímavá, pane otče.“

„Františku dal bys si říci? Přestoupíš k nám? Ihned bych tu věc s Mautnerem spravil.“

„Špatně mi rozumíte, pane otče. Víte, že nevěřím nic.“

„To by se poddalo.“

„To se nepoddá, byla by to komedie; a pak, co jsem ženat, poznal jsem povahu pravých „helvetů“, to ustavičné rýpání a jiných obracení, to nenávidění katolíků, ty fráse o čistém evangeliu, o světle, ta hra s písmem, ty svévolné jeho výklady, to vše se mi protiví.“

Pan otec se velice zakabonil, Amalii svítily oči.

„Ale dnes jsem něco slyšel, o čem se mi před tím ani nezdálo. Dám do několika novin celou vaši dnešní rozmluvu s Amalií, vysvětlím katolíkům v Čechách i na Moravě čisté vaše zásady o manželství a budu varovati zvláště katoličky, aby se nedaly klamati žádným helvetem. Ubohé katoličky, které si vezmou evangelíka; jsou na vyhazově každého dne! A když myslily, že to nejlépe učinily, když totiž jsou oddány u katolického faráře, jsou na tom tisíckrátě hůře; manžel se může přece ženiti, ony však do jeho smrti ne.“

„Ale, Františku, neurážej tatínka,“ řekla Amalie.

„Je to hanebnost, pane zeti, poslouchati za dveřmi cizí rozmluvy.“

„Mně to neškodilo; poznal jsem evangelickou svobodu. — Ale víte, pane otče, já jsem v úzkých a vy máte peněz dost. Srovnáte-li to s Mautnerem, budu mlčeti.“

„Toť hanebnost nová, toť podlost papeženská.“

„Já nejsem katolík, neřku-li papeženec, ale umím psáti, rozmyslete si to.“

Pan otec se ztišil; Amalie prosila. Pan otec prý vyplatí Mautnera, ale bude to požadovati od pana zetě.

„Směnkou se nezavážu,“ řekl pan zeť, „chcete-li, obligaci napíšu.“

Pan otec svolil; obligace se napsala. A tak velice se pan otec udobřil, že zůstal i na obědě a teprv k večeru domů odjížděl.

Po odjezdu pana tchána šel „pan doktor“ do besedy, vlastně do hospody. Byl vesel, pomohl si ke dvěma tisícům, že ani nevěděl jak.

Pil trochu více a mluvil trochu více. Začal vykládati, čemu se dnes přiučil o „evangelické svobodě“. To ovšem mrzelo oba Sháněly, zvláště starého. Když pak „doktor“ nepřestával, rozhněval se starý Sháněl více a řekl, že je přece lepší ta „evangelická svoboda“, než ta „luciperova“, která se ani křivé přísahy nehrozí. „Pan doktor“ se trochu zarazil, ale nechtěl přece ukázati strach; a proto řekl, jestliže Sháněl tím chce říci, že on, „doktor“, křivě přísahal, to že si nedá líbiti. Ale mladý Sháněl ujal se otce a řekl, že by se to dalo velmi lehkou dokázati a doložil:

„Hned po té přísaze proti Buďárkovi přišel jste „ke lvu“ a pamatujte se, co jste tam řekl a kdo tam byl, kdo to slyšel.“

Pan doktor zbledl. Řekl tam právě před Bohušem, že mu je toho starého ševce líto, dvě stovky jsou dvě stovky, ale když sám neví, kudy kam; kdyby byl Buďárek nežaloval, možná že by se s ním byl vyrovnal. A když Bohuš řekl: „Ale přísaha!“, doložil pan doktor: „To jest u mně jen formalita (věc bezpodstatná)“. Pan doktor vypil a šel domů. Ale starý Sháněl se pozdržel a když trochu napařen byl, vykládal lidem v hospodě přítomným, že ta „luciperova svoboda“ dovoluje přísahati jakkoliv.

Brzy po té neděli byl v městě výroční trh svatomartinský. Shánělové byli tam s povozem. Malý kousek cesty za městem dohonili Buďárka vracejícího se též z města a „mladý“ pobídl ho, aby si k nim sedl, což on ovšem velmi rád učinil; byl nečas veliký. Jak již obyčej jest, ptal se starý, co nového ve městě.

„Ve městě ne mnoho, pane Sháněle, ale ve světě dosti.“

„A co asi?“

„V Němcích slavili protestanté čtyřstoletou památku narození Lutherova. Bylo mi to divné, vy jste byli tiše.“

„My nejsme lutheráné. My budeme míti slavnost prvního ledna,“ odvětil starý Sháněl.

„Jaká pak to bude slavnost, smím-li se ptáti?“

„Čtyřstoletá památka narození Zwingliho.“

„Divná věc, divná věc!“ odpověděl Buďárek.

„Co jest divného?“

„Inu to jest divné, že budete oslavovati Zwingliho! Škoda, že se té radosti nedočkal nebožtík Vondruška.“

„Bude to slavnost, která bude leckoho mrzeti.“

„Tak? Mne nebude mrzeti,“ řekl Buďárek.

„My oslavujeme dne 29. června svatého Petra, základ naší církve. Vy na něj nedržíte, vy zase budete ctíte Zwingliho, jenž Petrovu církev chtěl zbořiti. Jak kdo smýšlí, tak jedná, není-li pokrytcem. Ale já jsem vždy mysli, že jste kalvinisté.“

Bohuš nedrží ani na Zwingliho ani na Kalvína a byl nerad, že otec jeho o to usiluje, aby se 1. ledna Zwingli oslavoval. On mermomocí chtěl býti husitou a proto řekl:

„Den upálení Husa by měl býti u nás svátkem církevním a národním spolu. Zwingli jest nám přece cizejším a myslím, že se pro Zwingliho náš národ nikdy nerozehřeje.“

„Vždyť máme církevní a národní svátky, ale těch vy neslavíte,“ řekl Buďárek. „Morava

slaví svaté Cyrilla a Methoděje. Ti nám přinesli křesťanství. Čechy slaví svatého Václava. Ten rozšiřoval křesťanství v Čechách.“

„Ti rozšiřovali římskou pověru,“ odtušil starý.

„Nemohli jinak, než rozšiřovati křesťanství katolické, protože vaše náboženství povstalo teprv v šestnáctém století. Tenkrát nebylo v našem dílu světa jiného křesťanství, než římsko-katolického. A národ náš byl upřímně katolickým až do Husa. Karel IV., nejznamenitější král náš, byl upřímným katolíkem. My jsme národ svatováclavský; původní náboženství našeho národa jest katolické a bouře proti němu způsobené Husem jsou velikým neštěstím pro nás. Je to smutné. Karel IV., otec vlasti, je v zapomenutí a jen ti, co bouře působili, Hus a Žižka, jsou stále na vrchu.“

„Ti počali rozrážeti římské okovy,“ řekl Bohuš.

„Ne tak! Ti počali bořiti církev původní, na Petrovi založenou, počali trhati jednotu církve.“

„A kterak jste učeným,“ divil se Bohuš.

„Kdo čte, dočte se. — Ostatně, vy husity nejste, vaše vyznání přišlo sem ze Švýcar! Bohužel, že i mnozí katolíci myslí, že jste jakýmisi husity.“

„Hus rozžal pochodeň osvěty národu našemu,“ odtušil Bohuš.

„Karel IV., který založil tolik škol, zvláště vysoké školy v Praze, ten byl tmář? Hus rozžal pochodeň vzpoury proti církvi.“

„Odkud máte všecky ty rozumy?“ divil se starý. „Je viděti, že jste se dnes nenarodil.“

„Máte pravdu, já jsem se dnes nenarodil. Jsem ovšem sprostý člověk, ale Pán Bůh mi dal zdravý rozum. Vaši páni pastoři rádi nyní dělají se husity, aby vaše vyznání stalo se národním, oblíbeným.“

„A činí dobře, náš národ nebude šťastným, dokud nebude evangelickým,“ řekl Bohuš.

„Ano, ano! Byl nejšťastnějším, dokud evangelíků ještě ani nebylo. Od těch dob, co počali ho odtrhovati od církve katolické, klesal a nepovstal k bývalé slávě.“

„Ó kterak umíte kázati,“ divil se Bohuš.

„To je tím, že nečtu jen ku př. váš kalendář „Orloj“. Tam je to černé na bílém, že národ náš musí se státi evangelickým, sice že zahyne. Kdo tomu věří, my ho nepředěláme. Ale my víme, odkud vítr vane. Vaše vyznání je cizí zboží ze Švýcar a z Němec. — Toho si právě přejí Prušáci, abychom se stali protestanty, lehčeji by nás spolkli.“

„My jsme Čechové, národovci a jimi zůstaneme,“ řekl Bohuš.

„Dej Pán Bůh! Ale my víme, odkud dostáváte peníze na své školy, věže, zvony a varhany. — A pak víme, co se dalo roku 1866.“

„A co se dalo?“ řekl Bohuš.

„Vy to sotva pamatujete, byl jste ještě dítětem. Můj drahý! My sprostí máme někdy dobrou paměť.“

Bohuš se bál mluvit; starý dřímal. Buďárek pokračoval:

„Slavte si Zwingliho, ten vám lépe sluší, než Hus.“

„Ano, my budeme slaviti Zwingliho,“ řekl starý probudiv se. „A bude to krásná slavnost.“

Oplatíme vám při té příležitosti, co jsme vám dlužni za tu Pluhařovu odpadlici“.

„Tak? Snad budete přijímati do „sboru“ Procházkovu Mařku. Tu vám přejeme. Tu získal čistému evangeliu váš čeledín Józka. — Bude míti Mařka při tom věneček na hlavě?“

„Do toho vám nic není“, odsekl mrzutě starý. „Však k vám taky přistupují od nás k vůli oddavkám.“

„To je pravda. — Ale to je ten rozdíl, že k nám dosti často přestupují od vás vaši nejlepší, nejpobožnější. To vás mrzí. Někdy dostaneme od vás ovšem taky plevu, ale někdy taky pšeničku. Vy od nás jen plevu. To je naše útěcha“.

Povoz octl se před zájezdním hostincem na silnici. Starý se zastaví a mladý musí k vůli němu. Budárek děkuje za svezení a jde ostatní kus cesty pěšky.

Zajímavou zprávu přinesl tedy Budárek domů. Mařka Procházkova dá se odepsati. — „A hned po „Třech Králích“ bude míti svatbu s Jozou“, dovídají se dále ženské. Avšak ani deset takových nevyváží jednu Annu Pluhařovu; v tom souhlasí všickni katolíci. Anna je dosud svobodná, zachovalá — a jest velmi hodnou, ba vzornou katoličkou. Ta věc tedy katolíky mnoho nezajímá a nestala se po prvé. Jen na to ještě upozornil Budárek, že příčinou první jejího odpadu jest „muzika“ v den Jména Panny Marie, den, v který Anna do církve katolické vstoupila; den „hvězdy jitřní“, kterou Mařka zneuctila svou rozpustilostí v hospodě. Pan farář však se vyjádřil, že odnětí milosti jest nejhroznějším trestem spravedlivého Boha, zvláště zneuctění Matky

Boží nebývá bez trestu. A pak? Ztráta panské čistoty mívá velmi často i ztrátu víry v zápětí.

Co však všecy — evangelíky i katolíky — zajímá, jest věc v Líbenicích dosud neslýchaná. O svátcích vánočních přijedou do Líbenic Jesuité — a budou celý týden a více kázati a zpovídati, čili konati missii. Pozval je sem pan farář a pan páter k tomu radil. Roznesla se zpráva ta před Početím Panny Marie. Evangelíci, zvláště oba Shanělové, nemají ani dosti slov na potupu Jesuitů. Katolíci mnozí mají tu věc též za velmi zbytečnou a neprospěšnou; jsou prý ti Jesuité lidé zlí, ba ďábelští. A právě na Početí Panny Marie ocitlo se, Bůh ví odkud, v Líbenicích plnc knížeček s nápisem: Co jsou Jesuité — a starý Sháněl je rozdával i dětem katolickým.

U večer toho dne byla pak hospoda „v bésedě“ čteně navštívena — a nemluvílo se o ničem jiném, než o Jesuitech. Ale pojednou vyvstal polesný a povýšeným hlasem prosil o ticho. Všickni skutečně umkli, načež se tázal:

„Viděl někdo z vás již Jesuitu?“

Nikdo se nehlásil. Pan polesný vstal po druhé:

„Viděl někdo z vás již Jesuitu?“

Opět všickni mlčeli.

„Mluvíte tedy jako slepí o barvách. Kterak můžete tolik nadávati lidem, kterých jste ani neviděli. Jedině, kdo z nás by o nich něco mluvit mohl, jsem já. Já bývám, když jsem v Praze, u nich na kázání, ba divte se, i u zpovědi!“

Všeobecný obdiv nastal; a starý Sháněl bručel: „Starý jezovita.“

„Já znám Jesuity i osobně, znám jejich způsob života a jejich řeholi. A povídám vám, že jejich studie jsou tak dlouhé a přísné, zvláště co se týká filosofie, že patří k nejučenějším a nejvzdělanějším lidem.“

„Tu v té knížce jest to zcela jinak“, namítl Bohuš.

„Inu, bodejť by nějaký neznaboh nebo helvet chválil Jesuity. — Dokud budete znáti Jesuity jen z takovýchto pamfletů (potupných listů), tu budou vám ovšem ďábly. Já je znám ze skutečnosti. Jsou velmi přísně živi, přísnější na sebe, než na jiné, vždy *veselí* a vlídní, o mnoho vlídnější jsou k neznabohům a helvetům, než neznabozi a helveti k nim.“

„Ale tu je to černé na bílém, že jsou lidé zlí“, křičel starý Sháněl.

„Tak já dám vytisknouti „černé na bílé“, že pan Sháněl je cizoložník a zloděj a vtělený ďábel — a bude to proto pravda? — Třebas i některý Jesuita byl pochybil a mohlo se to dokázati, smíme odsouditi všechny?“

„To ne, to ne“, řeklo nesměle několik katolíků.

„I co je do vašich řečí; Jesuité jsou černo-kněžníci a ďábelští lidé a dost“, křičel starý Sháněl.

„To je váš helvetský způsob boje; když jste poražen, tvrdíte znovu svůj náhled a okoreníte ho potupou“, volal polesný.

„Neurážejte nás“, křičel Sháněl.

„Neurážejte vy kněží, kterých neznáte a kterým nejste hoden, jak dí písmo, rozvázati řeménků u obuvi jejich. — Evangelíků neobráším, to vím. Ale vám zde přítomným katolíkům povídám: Až

ti kněží přijdou, jděte je poslechnout — a pak suďte. Do té doby však nesuďte; neznáte jich.“

„To je moudré slovo“, řekl Bartoníček, „tak já udělám.“

„Jen si jděte k těm tmářům, kteří pálili knihy naše, abyste zůstali v temnosti“, řekl Bohuš.

Po těch slovech popadl polesný knížku o Jesuitech a hodil ji do ohně v kamnech.

Starý Sháněl křičel: „Jesuita, starý jesuita, pálí knihy.“

„Vraha věší na šibenici, zloděje vězní, aby lidem neškodil. Vrah duší, zloděj cti a pokoje — a tím jest lživá, ďábelská knížka, — patří do ohně.“

„Jesuita! Jesuita!“ křičel Sháněl a mnozí mu přizvukovali.

„Musím vám tedy ještě něco říci a sice, že Luther byl Jesuita.“

„Luther Jesuita?“ divili se všickni.

„Podle vašeho náhledu ano. Dne 10. prosince 1520 ohlásil veřejné pozvání, aby se všickni professoři a studenti sešli k spálení dekretálů, zákonů církevních a papežových listů, což i za branou města učinil. A Kalvín? Nespálil snad pouze spisy nějaké, spálil člověka, Serveda, že učil jinak než on.“

„Tak? To jsme nevěděli“, divil se Bartoníček.

„Už toho máme dost“, křičel starý Sháněl.

„Ať už mlčí ten starý jesuita.“

Ale pan polesný nemlčel a řekl:

„Tu v té knížce stojí psáno, že Jesuité měli zásadu, že účel posvěcuje prostředků, čili k provedení něčeho dobrého jest dovoleno užiti i prostředků jindy nedovolených“.

„Ano, to jest jesuitská zásada“, řekl Bohuš.

„Ne, mladý panáčku, to je zásada reformátorská, především zásada Lutherova“.

„Kterak by to bylo možno?“ divil se Bohuš.

„Tu mám knihu sepsanou bývalým pastorem, nyní katolíkem. Ten píše a dokazuje, že Luther napsal: *Nám jest k podvedení a zničení papežské moci všecko dovoleno.* (Evers. str. 266 a na jiných místech). Tak hanebně se lže; co vyřkl Luther, klade se do úst Jesuitům. To je buď nevědomost, anebo dábelství. Dobrou noc“.

Bartoniček a někteří katolíci s ním hodili Shánělem darovanou knížku do ohně. Sháněl však křičel:

„Jesuité! Jesuité!“

Bartoniček však řekl:

„Neznabožské nebo helvetské lži jinam nepatří! Dobrou noc!“

Před svátky objevil se za příčinou veledůležitou v Libenicích četník a navštíviv představeného, šel přímo k Shánělům a vyptával se, kdo v neděli večer po Všech Svatých byl v hospodě, v besedě a co se tam mluvilo s panem Nedbalem. Na to vrátil se k starostovi; i jeho se ještě vyptával, zapsal si několik jmen do knížky a odešel. V den před štědrým večerem dodána „panu doktorovi“ obsílka k soudu. Tušil, co to znamená. Šel k mladému Shánělovi, chtěje ho pohnouti, aby svědčil v jeho prospěch. Ten však nechtěl ničeho slíbiti a to právě proto, aby se mu nestalo, jako „panu doktorovi“.

Na štědrý den po poledni přijeli tři Jesuité. Nikdo jich nepřivítal, sotva katolíci nedbale je pozdravili. — Na Hod Boží odpoledne počali dílo své přípravným kázáním, které, ač první,

již velmi působilo. Ukázán byl účel „missie“, která nic jiného nechce dosáhnouti, než právě pokání a pokoj duší lidu katolického. Mezi posluchači byl na chóru též Václav Bartoníčkův; přijel totiž na svátky domů a způsobil matce své velikou radost, když se hned na Boží Hod vyjádřil, že to kázání bylo velmi moudře a laskavě předneseno. Ba i to slíbil, že bude i ostatní řeči poslouchati, jelikož kazatel vysvětloval, že kázání missijní jsou jeden celek a kdo chce pravdu poznati a pokoje duše své nabýti, že musí poslouchati všecky, anof jedno s druhým souvisí. Zvláště pak vytknuto, že jest třeba přítomnu býti při „cvičeních“ jednotlivých stavů a sice žen, mužů, mládenců a panen. Co první kazatel přislíbil, osvědčovalo se. Kázání pokračovala podle jisté soustavy. Proč jsem na světě, čili co jest cílem člověka — bylo předmětem hned druhého kázání a Václavovi bylo každé slovo zrovna léčivým balsámem pro jeho srdce, poslední stíny nevěry prchaly z duše jeho; nesmrtelnost duše — věčný život člověka — to bylo mu nezvratnou pravdou. A tak to šlo dále a dále. Že Kristus jest Bůh, že vstal z mrtvých — to dokázáno s takovou důkladností a spolu s řečnickou obratností, že Václav celý uvnitru uspokojen s velikou radostí říkal s lidem „Věřím v Boha“. A kdo na kázání ještě chodil — to byl Pavel. Vyznal Václavovi, že i on vězel v předsudcích proti Jesuitům, vlastně proti jejich tmářství, ale nyní poznává, že jest světlo, světlo právě v jejich duších — veliká vzdělanost spojena s prostonárodností září z jejich řečí. Ó jaký to rozdíl mezi tím „Amerikánem“ — tím nevěřícím pastorem, jenž chtěl se dostat do Lí-

benic; u něho je nesmírná povrchnost a samá fráse, zde hluboká vzdělanost a samé jádro. — Tak cítil i lid — vždy více a více ho přibývalo a kostel nemohl všecky ani pojmouti. Jen ještě na něco čekal Václav i Pavel. Jak budou líčiti „peklo“. Ale hle! I zde našli hloubku důkazů, ovšem i mocnost slova — všude však velikou umírněnost. Václav byl zdrcen! Cítil, že mu nezbývá nic jiného, než s Bohem do pořádku se dostat — i srdce jeho počalo se kloniti ku pokání. A když vyslechli cvičení — čili „zpytování svědomí“ a matka mu řekla: „Václave, uděláš mi jednu radost, půjdeš k svaté zpovědi“ — odvětil se sklopeným zrakem a malým růměncem na tváři: „Půjdu“. — Kázání pokračovala dále. Kázalo se o pravé církvi, o zpovědi, odpustcích, o mši svaté, o nejsvětější Svátosti — a Pavlovi prchal z duše tak mnohý předsudek — v srdci byl hotovým katolíkem. A když kazatel jedenkráte zvolal: Jen do jisté chvíle dává Bůh každému svou milost — vede ho snad po delší čas vnitřním vnukáním ku odřeknutí se bludu a hříchu. — Kdo tu jistou chvíli pronebdá, běda mu, Bůh přestane mu mluvit — a člověk taký umírá v bludech, v hříších. A když potom vypravována událost skutečná z jednoho města českého, kdež se jeden nekatolík již přihlásil v děkanském úřadě s prosbou o přijetí do církve katolické — pak tu věc z nepochopitelné jakési liknavosti zase odložil, ač sám říkal, že v srdci jest katolíkem — načež nenadále umřel nesmířen s Bohem — tu Pavlovi zatřásl se srdce, zalily se oči. — Ale Pavel nebyl tak šťasten jako Václav, on byl čím dále tím více v nedorozumění se svými rodiči, zvláště s matkou.

Někteří evangelíci chodili též na kázání, — nejprv, aby viděli ty Jesuity a potom proto, že, jak sami řekli — takových kázání jakživi neslyšeli. A mírnější z nich říkali: „Jsou, jak viděti, učení, všecko jasně dokazují, mají — možná — pravdu — ale, když už jsme se jako evangelíci narodili, co máme dělati? Člověk se k nim musí nakloniti, třebaš byli Jesuity; — oni drží se svého, nás neurážejí, netupí, nanejvýše nás litují, že nám Bůh nedal naroditi se v církvi katolické. Katolíci by je měli zrovna na rukou nositi; od rána do večera jsou v kostele a vydrží zpovídati mnoho hodin — milují lid.“ — Ale tak nesmýšleli všickni evangelíci. Starý Sháněl, jako řádný presbyter, varoval každého těch „černokněžníků“ — omámí každého, kdo je poslouchá. Ba on byl tak horlivý, že Mařce Procházkové nový šátek na hlavu koupil, jen aby nešla poslouchat těch Jesuitů, aby v poslední chvíli „něco nevyvedla“ — to jest katoličkou nezůstala. „Ale o to nemusí míti strach“, vložil Buďárek, „naopak, ona má strach, aby Joza něco nevyvedl jí — to jest, jí seděti nenechal. Vždyť proto se dělá náramně „tvrdou“; říká, že nebude více „tou modlářkou a růženečkářkou“. K čemuž jí však Buďárek doložil: „Ubohé děvče, kdybys se byla držela růžence čili koruny neb věnce Panny Marie, nebyla bys potřebovala k oddavkám na hlavu šátek“. — Horlivost starého Sháněla starala se též o podučitele Vítečka. Vyhledal si ho schvalně a domlouval mu, proč ty „černé“ chodí poslouchat? — Ale Pavel ho odbyl krátce: „Protože chci jednati podle písma řkoucího: Všecko zkoumejte, co jest nejlepšího, toho se držte“. — Sháněl nedal

se odbyti, došel si na rodiče Pavlovy a dosáhl toho, že matka i otec trpké synovi činili výčitky, jakou hanbu jim — a sobě jejich kletbu — chystá. Stalo se to právě po onom kázání, jež líčilo, jak nebezpečno jest odpírati milostí Boží. Byl již skoro na cestě do fary katolické chtěje žádati tam o přijetí do církve — avšak tento trapný výstup s rodiči — vyhrůžka kletby mateřské — to jej zase zarazilo. Tolik však přece řekl, když jej vybízeli, aby na nový rok byl přítomen, až bude Mařenka Procházkova v jejich sbor přijímána — ta věc že se mu oškliví.

Avšak mladý Sháněl chtěl ukázati svou horlivost. Šel k „doktorovi“, aby se uspořádala nějaká sylvestrovská zábava „na oslavu těch jesuitů“, či vlastně ze vzdoru proti té slavnosti. Ale „doktor“ měl zcela jiné myšlenky a řekl mu zřejmě:

„Odpřisáhnete-li dne 7. ledna v můj prospěch, udělám třeba šibřinky“. —

Toho se ovšem Bohuš lekl a odešel. Hledal však pomoc k sylvestrovské zábavě ve škole konfessionelní a ve statcích evangelických — pochodil stkvěle — jen ne doma. Žena jeho jest, jak praví, celá zjezovitělá.

U Nedbalů nebylo ovšem na tu věc též ani pomyšlení. Pan doktor byl na druhý svátek v městě u advokáta a ten mu řekl: „Odpřisáhnou-li svědkové, co jste mluvil — nevím, jak ujdete kriminálu.“ — Povstal proto i doma hrozný výstup. „Pan doktor“ svaloval všecku vinu na otce své ženy Amalie; jeho lakomství že je příčinou, že on — doktor — tak přísahal, pro bídné dvě stovky má nyní přijíti do kriminálu. — Napálil se vůbec, že si vzal do statku ženu „z ústavu“, která jen spí, na piano hraje, kávu pije a „evangelické

listy“ čte. To ovšem přivedlo Amalii do ohně — a řekla mu — že ona lituje, že si vzala takového neznaboha — a že ví, jak si od něho pomůže. — Pan doktor vzkřikl téměř zoufale: „Ano, ano, poznal jsem tu evangelickou svobodu. — Kdybych si byl vzal hodnou, zbožnou, katolickou dívku — možná, že bych se byl i z toho neznabožství vyléčil, obzvláště když bych viděl, jak umí děti naše k dobrému vésti. Ale takhle!? — jsem zničen — rozerván — zrazen i od své ženy — děti nemáme — vím, co udělám.“ — Šla z něho hrůza. Barča, děvečka, běžela „do výměnku“ povídat, co se děje „v pokoji“. Matka nešťastného „doktora“ byla doma, přikvapila k mladým, ač se „hněvali“. Bylo jí líto syna; prosila ho, aby se ztišil — a že ví, co by mu pomohlo; kdyby šel do kostela — a ukazovala na Václava Bartoníčkovu. Syn řekl: „Václav neklesl tak hluboko jako já, mně není pomoci.“ Matka usilovala přece ještě a řekla velmi moudře: „Kdybys o všechno přišel, ba i to tě stihlo, čeho se bojíš — přijdeš-li do pořádku s Bohem — přece z tebe zase bude „člověk“. — Ó proč nejsem tak šťastná, jako Bartoníčková“.

Na to řekl „doktor“:

„Tak jako Václav, jsem já nebyl vychován“.

To byla ovšem rána do srdce matčina, cítila vinu svou. Ale řekla přece ještě: „Synu, vzpamatuj se, pojd' do kostela — tam se může napraviti, v čem jsme všickni chybili“.

„Je pozdě“ — řekl syn.

Matka v bolu svém obrátila se k Amalii a prosila ji, aby ona muže svého vybídla, by do kostela šel. Ale Amalie řekla z vysoka:

„Já, a vybízeti svého manžela, aby šel poslouchat ty „jezovity“ — ty „pekla zplozence“ — toho neučiním“.

„Amalie“ — řekl „doktor“ — „na shledanou — v pekle“. A odešel prudce ze světnice, — dal zapřáhnouti — a jel opět do města.

Toho dne po Mladátkách byla první „misijní“ slavnost, — slavnost mariánská za velikého účastenství lidu. Velice divil se Pavel, když dokázal kazatel, že úcta vzývání Panny Marie jest tak stará, jako křesťanství samo. Dějin církve není možno změnit. Jasně dokázal též z písma i z dějin církve, že Matka Boží byla a zůstala povždy pannou. Hluboce byl dojat, když byla řeč o tom, jak k obracení nekatolíků k církvi katolické velmi přispívá Matka Boží, že toho nelze upříti. A podivně byl dojat Václav, Pavel na chóru — a dole mladá Shánělová a Anna Pluhařová — když slavně nazýval kazatel Matku Boží „hvězdou jitřní“. — Ale komu obzvláště ještě jako ze srdce mluvil, to byla matka Václavova a babička mladé Shánělové. Mařenka Bartoníčková si v srdci svém řekla: „Václavovi našemu již jest Panna Maria hvězdou jitřní — bude-li pak taky panu podučitelovi?“ — S nadšením zpíval Václav na konec kázání chválozpěv mariánský „Magnificat“ — „Velebí duše má Hospodina“.

Na den svätého Sylvestra časně z rána stál Václav nejprvnější u zpovědnice a brzy dočkal se zpovědníka, jednoho z kněží Tovaryšstva Ježíšova. Byla z něho radost v nebesích před anděly Božími i na zemi — zvláště v srdci jeho matky. Povstal od zpovědnice! Utíraje slzu v oku svém nese si nebeský pokoj v duši —

pokoj, jehož svět nezná, pokoj, jehož tak dlouho nepožíval. Byl to nejšťastnější den v jeho životě.

U večer téhož dne byla po kázání další slavnost missijní — odpros Ježíše Krista v Největější Svátosti přítomného. Bylo to velebné okamžení. Všecken lid na kolenou modlí se, co pan farář nahlas říká u oltáře. K modlitbě přidal všecken téměř lid i slzy a ba i hlasité štkání. Dojem dostoupil vrcholu, když pan farář milosrdenství Božímu odporoučel nejprv ty katolíky, kteří ani touto pobožností ku pokání se nenaklonili, — když odprošoval Pána Ježíše za ty, kteří od katolické víry odpadli, když sám pláče nemoha se udržeti prosil o milosrdenství pro tu jeho ovečku, která zítra chce veřejně od církve pravé odpadnouti. — Pan farář musel ustati, až dojem poněkud se zmírnil a pláč lidu ustál. Konečně však odporoučel milosrdenství Kristovu i ty, kteří, ač již poznávají, že jejich víra pravou není, přece se nemohou odhodlati k pravé církvi přistoupiti. — Při těch slovech utřel sobě slzu v oku Pavel na chóru za varhanami ukrytý.

Večer dalo se však v besedě zcela něco jiného. Mladému Shánělovi podařilo se získati několik evangelických rolníků a pány z továrny ku zábavě sylvestrovské — a dostavil se tam i „pan doktor“. Sedí však u piva zamyšlen, zadumán, jako by nevěděl, co se kolem něho děje. Bohuš začal něco přednášeti o Husovi, že rozžehl pochodeň osvěty a že si ji národ český nedá uhasiti tmářstvím pekla zplozenců. Zřetelněji nesmělo se mluvit proti církvi katolické — byly v paměti živé ony nešťastné šibřinky. Pak se zpívalo a hrálo; i „paní doktorová“ hrála na piano; na konec byla na programu „žizkovská“

píseň: „Kdo jste Boží bojovníci.“ Bohuš ji rozdal všem přítomným, i před „doktora“ ji položil. Ten si jí však nevšiml — a dal si nalíti novou sklenici. Bouřlivě zpívala se píseň — páni z továrny jen časem přizvukovali — mlčeli, kdekoliv zmínka byla o Bohu neb Kristu. Za to však rozohnil se starý Sháněl ku konci při strofě: „A s tím vesele zkřikněte — řkouc: Na ně, hrr na ně! Braň svou rukama chutnejte; „Bůh náš pán“, zkřikněte; bijte, zabijte, žádného neživte.“ — Tím byl program vyčerpán — a nastávala taneční zábava. Bohuš otevřel kolo s paní Amalií. — Zatančili asi jednou do kola, ale museli přestati. Vše se hrnulo k doktorovi — kácel se k zemi! Pan direktor z továrny však přiskočil k jeho sklenici a křikl: „Cyankali — v sklenici je cyankali!“ — Bylo po zábavě. Vše pádilo domů, „doktora“ však nesli do jeho domu. Amalie šla ovšem s nimi, — oněměla. Nastalým šumotem probudili se i staří ve výměnku. Jaké to zděšení pro ně — zvláště pro matku. Ale ubohá měla poměrně nejvíce přítomnosti ducha. Běžela na faru pro velebného pána. Pan páter dostavil se celý udýchaný a též velmi rozčilený za čtvrt hodinky — ale bylo pozdě. Ani jediného slova, ba ani jediného posuňku, kterým by se byla osvědčila lítost neb sebevědomí ubohého sebevraha — nedostal již z něho! Amalie běhala v bálových šatech s „vlečkou“ po pokoji křičíc: „Já nešťastná — jsem ženou sebevraha“, takže se pan páter ani pomodliti nemohl. — Ráno, když šli lidé do kostela — byl již doktor mrtev. —

Téhož rána měli mládenci společné svaté přijímání. Hned v tom kázání zmínil se kazatel za

všeobecného dojmu o té hrozné události, která se v tu novoroční noc stala. Varoval jinochy nevěry, která nejprv rozedere srdce, k nepořádnému životu vede — k zločinům svádí — a mnohdy člověka až i zoufalcem činí. Napomínal, aby si hleděli zachovati pokoj, jehož dosáhli. Připomenul však, že tato událost ukazuje, že Bůh jen do jisté míry, do jisté doby dává svou milost, kdo jí neužije, bývá ztracen. — To bylo zase mocné slovo, které hnulo Pavlem v kostele přítomným, chtěl býti svědkem štěstí Václavova a viděti ho u stolu Páně. Slavně a dojemně vykonáno svaté přijímání. Václav, nyní zase nejen upřímný katolík, avšak i s Bohem smířený, pln svatého pokoje pozůstal něco déle v kostele i po slavném úkonu. A když vyšel, čekal na něj Pavel — a blahopřál mu k jeho patrnému štěstí. Václav rozradostněn objal a políbil druha svého a doložil:

„Ano jsem šťasten! Dnes tím více, an tak hrozně skončil ten, jenž mne na nějaký čas připravil o pokoj duše. Nyní jsem šťasten — přičítám to však modlitbám matky své — vlastně přímlově Matky Boží.“

„I za mne se někdo modlí“ — doložil Pavel — „a rád bych, aby i ty modlitby došly vyslyšení. Takto dále zůstatí nemohu. Uvnitř jsem katolík — chci dnes věc ukončiti — smrt Nedbalova jest mi hrozným kazatelem. Dovedť mne do fary, představ mne panu faráři.“

Václav podal znovu ruku druhu svému dojatému. Vstoupili do fary a Václav vesele řekl panu faráři:

„Veledůstojný Pane! Za tu ovečku, která dnes odpadá, vedu tuto „beránka“, který chce přijat býti do našeho ovčince.“

„Opravdu?“ — řekl pan farář.

„Opravdu!“ — doložil Pavel.

Pavel vypravoval pak, že úmysl jeho jest nevinný — ale že mu jest líto jeho rodičů, zvláště matky — a že by přece nerad s kletbou její k oltáři katolickému přistoupil. Odkladu že se však též bojí.

Pan farář po krátkém rozmyšlení se pravil:

„Bůh vidí úmysl váš — a proto neodepře milosti své. — Ani světské ani církevní úřady nedovolují, abychom snad dnes věc vykonali. Po ukončení missie ujednáme věc tu náležitě. Vždyť se shledáme.“

Po krátké snídani rozešli se všickni. Václav pospíchal k své milé matce.

V deset hodin byla slavnost v kostele evangelickém. Marie Procházková zůstala při svém úmyslu, ačkoliv její příbuzní časně ráno ještě jedenkrát ji osudného činu varovali — ukazující na smutný konec doktorův. Ubohé — o čest připravené děvče — odvětilo: „A co by ze mne bylo, kdyby si mne Josef nevzal? Já už jinak neudělám.“ — „A Boha se nebojíš?“ — řekla jí teta její. Marie se zarazila, ale dodala: „Vždyť evangelíci též věří v Boha.“ Vše bylo marné; obzvláště když starý Sháněl vysvětlil, že tu smrt doktorovu dopustil Bůh, aby katolíkům ukázal, jak v nemilosti má ty jezovity a tu missii. Je to rána s nebe do katolíků, vždyť doktor nebyl evangelík. Ale katolíkům ve tmách vězícím ani tato rána oči neotevře; zůstanou zatvrzelými ve svých modlářských pověrách. — Tato slova zbavila Marii rázem povstalého poněkud nepokoje — odmítla i ona poslední milost Boží — a šla vesele s jakousi pýchou, že nebude mo-

dlářkou — dokonati odpad svůj. — V chrámu Páně evangelickém bylo tohoto dne též plno lidu, i několik zvědavých katolíků. Starý Sháněl hleděl vítězoslavně kolem sebe. Kladl si to za zásluhu, že získal jednu duši „čistému evangeliu“. Ale s řečí pana pastora nebyl valně spokojen. Z počátku to bylo sice hezké, když pan pastor novou evangeličku do jejich sboru vítal a ji štěstí přál, že poznala čisté evangelium atd. atd., ale to ho mrzelo, že se o Zwinglim skoro ani nezmínil. Řekl jen, že vhodně dnes toto přijetí do sboru evangelického se děje, an čtyři sta let tomu jest, co narodil se muž, který počal raziti cestu světlu od pověr očištěného evangelia a svobodě evangelické. To zvláště mrzelo pana presbytera, když pan pastor veřejně Marii řekl, že se nesmí domýšleti, že dojde spasení jen proto, že se odřekla církve římské, ale že bude potřeba, aby též tak žila, jak evangelium poroučí. — Tak nekázával nebožtík pan pastor.

Radost starého Sháněla pokalila se tím více, když se po polední dověděl, že se Pavel Víteček v katolické faře o přijetí do církve hlásil. „To způsobili ti Jesuité“ — vykládal. — „Vidíte, jak umí mámiti lidi.“

Odpoledne na nový rok bylo ještě svěcení kříže na památku předsevzetí při missii učiněných za nesmírného účastenství lidu z osady i z vùkolí. Průvod při tom vydařil se velmi stkvěle a kázání došlo všecky, i mnohé nekatolíky. Dva dni po novém roce končila svatá missie ranní pobožností a pláčem všeho lidu. Hned po mši svaté přinesli mrtvolu doktorovu a v tichosti ji zakopali. Z členů besedy nedostavil se nikdo na pohřeb. — Ale odpoledne viděly

Líbenice, čeho ještě neviděly. Přčetné zástupy lidu dostavily se před faru, aby ještě jedenkrát rozloučily se s kněžími, kteří si srdce všech dobrých získali. A dlouhá řada jezdců dostavila se k doprovodu jich až na nádraží. Ba dostavilo se i několik mužů do fary, z Újezdce sám starosta, a vyslovili svůj vroucný dík.

Jakmile vyšli z fary, ozvalo se volání zástupů :

„Zaplať Pán Bůh!“ — A znovu vyronila se mnohá slza z oka leckterého. Ani ctihodní kněží oni nebyli bez dojmu. Ale přáli si přece, aby se jelo a pokud možno nejrychleji. Na nádraží nemohli se lidé domácí i cestující ani dosti vy- nadiviti, co to je za „slávu“. Mysleli, že to vy- provázejí nějakého vlastence, snad Grégra, a hle, oni dělali slávu „jesuitům“; a dělali ji ti, kteří před deseti dny jich ani nepřivítali, jim nedů- věřovali, o nichž se mnoho zlého domnívali. Poznali je a naučili se jinak o nich souditi, než jak píše se v románech a traktátkách. — A proto usmáli se jen, když na den sv. Tří králů v no- vinách dopis z Líbenic oznamoval, do jaké to hanby Líbenice katolický farář uvedl, an ty „jezovity“ tam povolal. Do větru byly již ty přetřepané fráse o jezovitské tmě a o příšerách v kutnách.

„Před štědrým dnem“, řekl Bartoníček, „byli bychom možná uvěřili, že Jesuité jsou příšery — póněvadž jsme jich neznali — ale nyní? Nyní jsme poznali, že jsou to velmi učení a výmluvní kněží, že mají skálopevnou víru a že pomohli stům lidí ku pokoji duše. — A jestliže v dopise se čte, že se jim jednalo jen o to, jak by lid „ve- hnali do zpovědnice“, tu mluví se po helvetsku

o věci, které ani páni pastoři nerozumějí, natož pak Bohuš Shánělov. Jak pak může mluvit někdo o zpovědi, kdo se jakživ nezpovídal?“

Ale Shánělové schovali si přece ono číslo novin na památku. Žena Bohušova měla však památku na missii hluboko v srdci svém. Její obrácení se k Bohu stalo se o mnoho dokonalejším a to jí zvláště bude památkou, že i otec její s Bohem se smířil a lepším křesťanem se stal.

„Není možno“, vyjádřil se, „zůstati lhostejným k náboženství tomu, kdo takové důkazy o jeho pravdivosti slyšel, jako my v těchto dnech. Poznali jsme též, kdo je pravým přítelem lidu. Kdo lid od dobrého odvrací, je škůdcem jeho; hlasatelé křesťanské pravdy jsou našimi největšími dobrodinci, poněvadž nás činí dobrými.“

XV.

Dějí se divné věci. „Pan páter“ se snad „pohelvetí“. A proč? Chodí po „helvetských“ statcích a byl prý též u pana pastora. Co se to jen děje? Kmotr Budárek to vyčenichal — ale že se dnes nenarodil, nevysype hned všecko na mísu. Vypravuje lidem v neděli Jména Pána Ježíše po službách Božích na návsi:

„Proč pan páter po helvetských statcích — některých — chodil, proč byl u pana pastora, to vědí v „besedě“. Těch se ptejte.“

„Rány Páně! Snad se nedá dokonce k těm luciperům; chudinka, aby tak dopadl jako nebožtík doktor“, vzdychla teta z dolní chalupy.

„Ano, ano, v besedě se ptejte, dovíte se.“

„Ale tak přece povězte, co víte.“

„Jsou to tajné věci a sám toho dobře nevím. Jen tolik vám povím, že šel velebníček učit helvety a pana pastora, proč ti Jesuité „vehnali lid do zpovědnice.“

Zmizel — a lidé po dnes nevědí, co se vlastně stalo.

Ale bylo to takto: Po missii obdržel velebný pán od kohosi značnější částku peněz, aby je vyplatil starému Shánělovi, starostovi, paní doktorové — a panu pastorovi. To on milerád učinil; a když se podílníci oni divili, jaké to jsou peníze, řekl jen: „Neptejte se, jsou vaše — tu se mi podepište, že jste peníze obdržel.“ U starého Sháněla dovolil si však přece žertík, řekl mu:

„To ti Jesuité jednoho člověka tak zmámili, že nechce mítí toho, oč vás před lety ošidil a že vám to vrací. Chudás, nechal se též vehnati do zpovědnice. — Prosí vás za odpuštění — a já též o něco prosím.“

„Oč pak, velebný pane?“ řekl Sháněl celý udivený.

„Abyste si zavedli zpověď, by zase katolíci obdrželi nazpět, oč je snad ten neb onen evangelík připravil“.

„To nejde“, řekl Sháněl zakaboněn.

„Ale spravedlivé by to bylo! S Bohem!“

Od Shánělů šel pan páter k panu pastorovi. Po přemožení malých rozpaků začal velebný pán i panu pastorovi peníze na stůl sázeti — bylo jich plných dvacet zlatých. I panu pastorovi řekl, aby si jen ty peníze vzal a neotázel se, odkud a od koho jsou. Když však pan pastor více a více se tázal, řekl mu pan páter:

„Jest to účinek činnosti Jesuitů na kazatelně a ve zpovědnici“.

„Tedy náhrada?“ řekl poněkud v rozpacích pan pastor. „Ano, ano, ztratil jsem kdysi v září tuším na nádraží při vystupování z vozu peněženku asi s dvaceti zlatými. Divná věc, divná to věc“.

„Peněženka neměla prý valné ceny, nálezce prosí, abyste mu náhradu za ni odpustil“.

„Jaká svědomitost, odpouštím milerád“.

„Ano, ovšem; svědomitost to jest, kterou však pěstuje katolická zpověď. Nebyti missie a zpovědi, byl byste ku svým penězům nepřišel. S Bohem!“

Dějí se divné věci. Nedbalův statek převzal „pan otec“ — otec vdovy po panu doktorovi. A je to znáti, že přišel do jiných rukou. Toho dne před Hromnicemi přistavil si zedník žebřík k domu a otloukl kříž, který tam nad okny i za panování pana doktora byl pozůstal. A než slunce — již skoro jarní — zapadlo, objevil se na místě jeho kalich. V celé vsi jest tedy nyní jediný statek katolickým, u Bartoníčků. Zabořelo to katolíky. Zavinila to nepravá osvěta a smíšený sňatek. Rozumí se, že to především těšilo starého Sháněla. Privil večer v besedě:

„Co bylo křiku a slávy s těmi Jesuity. Kalich přece vítězí nad křížem!“

„Škoda“, doložil k tomu pan polesný, „že to s panem podučitelem a mladým Bartoníčkem není naopak. Kdyby se Václav byl stal evangelíkem, jako Pavel katolíkem, mohl převzít statek a tak by padl poslední katolický statek v Líbenicích. Ale Bohu díky! Václav nás všecky potěšil a vzdělal — byl. abyste věděl. u zpovědi

a u stolu Páně a nesl kříž s ostatními mládenci; já jsem oslzel. U Bartoníčků myslím, že kalich nezvítězí. — Ale nad panem podučitelem, myslím, že vítězí kříž“.

„Ještě mnoho vody uplyne, než u něho k odstoupení dojde. Jsou tu rodiče — a ti tak lehkou nepovolí“.

„Zapomínáte, že Pavel má svobodnou vůli“.

„Té tak lehkou úzdu nepustíme“, doložil Sháněl.

„Myslím, že to nepůjde. Zdá se mi, že se s touto věcí jen odkládá na radu samého pana faráře našeho“.

Hovor obrátil se jinam.

Ale druhého dne na Hromnice u večer staly se opět divné věci. V besedě nebyla sice taneční zábava, ale bylo tam přece dosti živo. A bylo již devět hodin a mnohému ani nenapadlo, aby šel domů. V tom pojednou zazářilo něco v oknech a výkřik „hoří“ vydral se z mnohých hrdel. Hořely chlévy k hospodě patřící. Zvon na věži brzo se ozval a trubka hasičů zavzněla. Mladý Sháněl odběhl domů z hospody a v několika takřka okamžicích byl tu opět v šatě hasičském. Avšak sotva přišel, stála již hospoda sama též v plameni. Prudký vítr podporoval řádění živlu, točil plameny sem i tam a časem je i dolů srážel, takže počaly chytati rámce oken. Mnoho dýmu dostalo se do světnice. Již asi půl hodiny hořelo a nemohlo se na zachránění hospody ani pomyslet, jelikož třeba bylo, bránit ohni, aby se na sousední stavení nerozšířil. — Jen něco málo věcí vyneseno bylo z hospody a více nebylo radno činiti. Tu však vzpomněl si Bohuš na veliký obraz Husův v besedě za-

věšený a chtěl jej ještě zachrániti. Zrazovali ho z toho již všickni, sám pan páter ho prosil, aby pamatoval, v jaké nebezpečnosti se vydává. Ale on nedal se držeti; vešel ještě do světnice a z ní do pokojíčka, do vlastní besedy. Tam došel, ale hůře bylo o návrat. Že nechal otevřené dvěře a okna již roztlučena byla, stal se silnější průvan a oheň s půdy dral se více dolů — chytily schody na půdu vedoucí, čím se tím více dýmu i horka v síni dělalo. Obávaje se síni se vrátiti, pomýšlel na návrat oknem. Přiblížil se tedy k oknu a lezl ven obraz v rukou maje. Avšak v tom spadl s hůry hořící kus dřeva, skoro trámec, zasáhl mu záda, srazil ho k zemi hlavou do země a šat počal na něm hořeti. Stříkačka poskytla ovšem vydatnou pomoc, takže oheň na něm byl uhašen, ale chudšas nemohl tak lehkou vstáti a nikdo se k němu přiblížiti nechtěl, aby opět jiný kus dřeva na někoho nespádl. Musel se sám od stavení dovléci dále, kdež mu již lidé pomohli a domů ho dovedli. Musel ulehnouti; v hlavě cítil velikou horkost, v životě a v boku bolesti. Ještě té noci muselo se pro lékaře; ten přijel k ránu, poradil, předepsal a řekl, že nelze ještě z toho souditi, co se z toho vyvine.

Beseda shořela takřka až do základu, oheň i v cihlách tolik řádil, že se i zdi částečně po-bořily. Obraz Darwinův — či jak lid říká — luciperův zničen byl horkem a dýmem; — obraz Husův vynesěn sice, ale pádem Bohušovým tak byl poškozen, že ho nebylo lze potřebovati. — A jak vyšel oheň? — Neopatrností děvečky; převrátila v chlévě lampu do slámy. — Ale zbožní, obzvláště katolíci, viděli v tom více, než

náhodou. Provedlo se tam mnoho urážek Boha a Matky jeho, naposledy pak činili se tu vzdory missii, která jsouc dílem milosrdenství Božího k lidem, bez trestu potupena nebývá, jak i jinde nápadné případy ukázaly.

Ku Sháněľům jezdí lékař často; není to prý k smrti, ale bude to dlouho trvati; popálenina na zádech se hojí, ale uvnitř jest nečemu ublíženo a lékař sám praví, že jest těžko uhodnouti, co vlastně jest poškozeno.

Neštěstí Bohušovo působilo opět na Pavla. Matčiny výčitky jsou ovšem stejně silné, nechce syna takměř ani viděti. Ba, nepřeje si ani, aby domů chodil, aby nezkazil i ostatních dětí. Avšak ani Pavla mnoho domů netáhne; děti se mu vyhýbají, sestřička jeho, asi dvanáctiletá, řekla mu do očí, že je papeženec, že jim dělá hanbu. — Otec se poněkud zmírnil a řekl ženě i dětem, že Pavlovi již více brániti nebude. „Študoval osm škol a nyní mnoho četl, my ho nepředěláme.“

„Ale kdyby šel k dvojčítihodnému pánu“, řekla matka, „ten by ho jistě z bludu vyvedl; vždyť dvojčítihodný pán též študoval“.

„Nedokázal by ničeho“, odvětil otec, „neštěstím jest, že umřel starý dvojčítihodný pán a že tu potom tři kázali. A Pavel říká, že učí každý jinak a že přece jen jedno učení pravdivo býti může. Já tomu tak nerozumím, já zůstanu v čem jsem se narodil, ale synovi více brániti nebudu; „páni“ to sami zavinili“.

A co takto otec řekl doma, řekl před tím ohněm i starému Sháněľovi a Pavel se toho dověděl. A nyní ten pád s Bohušem nutil jeho srdce znovu, aby se věc ukončila. K vůli Václa-

vovi odloženo však přece vše až na Velkonoce, až Václav doma bude. Zatím se Pavel tím více čtením a modlitbou i hovory s panem kaplanem připravoval.

Konečně se přiblížil radostný onen den. Na Hod Boží oznamovalo se při ranních i velkých službách Božích: „Zítř, v druhý svátek velikonoční bude při „velké“ činiti veřejné a slavné vyznání víry pan Pavel Víteček, druhý učitel zdejší obecné školy, a bude v lůno svaté katolické církve přijat. Před vyznáním víry bude slavnosti přiměřené kázání. Doufáme, že i celá osada naše katolická bude tento den i za svůj slavnostní den považovati a toto své smýšlení hojným účastenstvím ukáže“. — Nikdo ani nedýchal a tvář všech se vyjasnila, srdce všech radostí se naplnila. — Odpoledne po požehnání usadil se pan farář ve zpovědnici a Pavel konal první svou svatou zpověď, když byl prozatím v sakristii před dvěma svědky a panem farářem vyslovil, že přijímá víru katolickou. Ale po Pavlovi přiklekl ještě jeden kající ku zpovědnici. Byl to Václav.

O půl desáté ráno v druhý svátek velikonoční zahlaholily zvony na kostele katolickém a od Bartoníčků, nyní z jediného katolického statku, vyšel malý průvodek. Otec a syn, Bartoníčkové, uprostřed nich Pavel — obrácenec. Pavel vyžádal si totiž je za svědky — a matku Václavovu poprosil o požehnání, kterého se mu od ní na místě vlastní jeho matky pod ozdobným a lampou ozářeným obrazem Matky Boží lúrdské dostalo. Bylo to dojemné okamžení, všickni oslzezi slzami radosti. Pavel poděkoval s pohnutím matce Václavově; poděkoval však též Mařence, jejíž modlitbám své obrácení přiči-

tal, čímž ji ovšem do velikých rozpaků přivedl. — Mužští tedy vyšli ze statku. Ženské šly za nimi až za chvíli — matka byla ráno v kostele, nyní chce jít aspoň na kázání.

Ale hle! Milé překvapení uchystal řídící pan učitel, ctihodný ten stařec. U svatého kříže na návsi čekal se všemi dětmi školními. Jeden chlapec vystoupil ze řady a blahopřál Pavlovi, učiteli svému. Nikdo ze zástupu nezůstal bez dojmu. Na to políbil Pavla pan řídící.

U dveří hřbitovních přivítali oba duchovní šťastného Pavla. Jen s tíží bylo lze prodrati se k oltáři. Mše svatá ihned započala. Po evangeliu vystoupil pan farář na kazatelnu. Toho dne čte se, jak známo, evangelium o učednících do Emaus jdoucích. A proto mohl pan farář začít od textu: „I otevřeny jsou oči jejich“. (Luk. 24, 31.) I líčil, jak počaly se otvírati oči Pavlovy právě při svátcích velkonočních, když shledal neštějnost učení v církvi, v které se zrodil. Pak slovy již velmi vroucnými přešel ku „Hvězdě Jitřní“, která počala ozařovati oči duše jeho, když nemaje pokoje k ní se počal modliti a když i někdo jiný k Matce Boží modlil se za něj. Zmínil se pak důstojný řečník o čtení o Panně Marii lúrdské, o obrácení se jedné dívky zdejší následkem toho, že navštívila Philipsdorf. Pak vykládal, jak se obrácenec přesvědčil, která církev je pravá a původní, co četl sám, co hovořival s velebným pánem. Na konec pak doložil, že missie, čili přesvědčivá slova kazatelů úmysl Pavlův pevným učinila. — To vše musel vylíčiti pan farář, poněvadž se roznášelo po osadě, že katolíci slibují Pavlovi hmotné výhody. Ku konci blahopřál šťastnému Pavlovi, vybízel k setrvání.

A pak následovalo něco obzvláště dojemného. Pan farář porovnal pak Václava a Pavla s dvěma učedníky emauzskými. A Václav cítil, že chce pan farář říci, že i jeho oči otevřeny jsou, to však pan farář řekl jen slovy zakrytými, ale to řekl zřejmě, jak se dnes dva učedníci Kristovi sešli při lámání chleba Kristova čili při svatém přijímání. Mnohé oko zaslzelo, ale matka Václavova nemohla se zdržeti pláče téměř hlasitého. Byly to slzy radosti, radosti mateřské; stkvělá náhrada za slzy bolesti, jež pro Václava prolévala. S napomenutím osadníků, aby si z těchto dvou mladých mužů študovaných vzali dobrý příklad a při víře pravé setrvali, skončilo se kázání. — Po té následovalo hlasité vyznání víry, jež obrácenec říkal a mše svatá konala se dále. Po přijímání kněze přijali Pavel i Václav Ježíše Krista v Nejsvětější Svátosti. Se slavným „Te Deum“ skončila slavnost dopolední. Duchovní odešli od oltáře a jedna dívka předstoupila před pana učitele, dnes do církve slavně přijatého. Blahopřála mu a na konec podala mu dárek všech školních dítek, krásný obrázek Panny Marie ve vkusném rámcu s nápisem: Hvězdo jítřní, oroduj za nás. — Pan učitel nemohl pro slzy ani promluvit, jen s tíží poděkoval; hlas se mu třásl a lid plakal s ním. U svatého kříže rozešly se dítky. A Pavel odebral se k Bartoníčkům na oběd. Václav ještě jedenkrát blahopřál Pavlovi. Pod obrazem Matky Boží požíván oběd s veselým srdcem, s nevinnou radostí. Mařenka, ač se v kostele dost a dost naplakala, byla brzy zase veselá, jako bývá a ujišťovala, že věděla, že to takhle dopadne. Kdo má rád Panenku Marii, ten nemůže zůstat helvetem. — Odpoledne šlo se

ještě na požehnání a podpisy potřebnými ve faře vykonanými zpečetěna věc na dobro. Pavel děkoval vroucně oběma velebným pánům a doložil, že netušil, jakým nebeským pokojem naplňuje srdce pravé přijímání. Jestliže do dneška jeho rozum byl již katolickým, dnes se stalo katolickým i jeho srdce.

A co říkají té celé věci evangelíci? — Jest ticho, hluboké ticho. Někteří byli též v kostele, ale odešli mlčky. Starý Sháněl jel zase pro lékaře; synovi je velmi zle. Lidé povídají: „Dlouhá nemoc, jistá smrt.“ Smutná tato okolnost nedovolila ovšem, aby se Sháněl na tu „modlářskou“ slavnost šel podívat.

Neuplynulo ještě ani pět měsíců a líbeničtí katolíci mají opět slavnost. V katolických domech je mnoho příprav. Bude se konati slavný průvod s družičkami. A kdo chce věděti jaký, ten musí zajíti dnes v sobotu před Jménem Panny Marie do jednoho statku křížem označeného. — Křížem označený statek jest v Líbenicích již jen jeden, u Bartoníčků. — Ano tak to bylo od Hromnic. Ale jest to jinak. U Shánělů zmizel kalich a stkví se tam větší než jinde a k tomu ještě pozlacený kříž. A kterak to možno? Což se stali Shánělovi katolíky? Ten „nejtvrdší“ dům by se stal katolickým? — Dějí se někdy věci, kterých by se nikdo nenadál. — Mladý Sháněl po dlouhé nemoci brzo po svátcích velikonočních zemřel, ublíživ si uvnitř při ohni v besedě. Zanechal ženu katoličku a synáčka po evangelicku pokřtěného. Byla to rána pro starého. Jest na výměnku; ale

chtěl po smrti synově statek zase převzít. Ale nešlo to. Mladá vdova majíc dle poslední vůle až do zletilosti svého synáčka právo vládnouti statkem, nevzdala se tohoto práva svého. Otec její, Louda, stal se poručníkem jejího dítěte. Chtěl jím býti starý Sháněl, ale „mladá“ oznámila brzy po úmrtí mužově na úřadě, že bude syna svého vychovávat v náboženství katolickém; zákon jí k tomu, dokud hochovi není sedm let, dává svolení. Neboť nebožtík po mnohých a vroucích prosbách své ženy vyjádřil se ve své poslední vlastní rukou psané vůli, že si může vdova po něm pozůstalá syna jejich po katolicku vychovati, věda, že by to jsouc horlivou katoličkou beztoho činila a po čtrnácti letech i úředně si ho k své straně připsati dala.“*) Z té příčiny rozhodl pan soudce, že bude věcí slušnější, když dítěte katolického poručníkem bude katolík. Otec Louda se skoro do Líbenic k dceři odstěhoval; dcera potřebuje, aby jí někdo hospodářství vedl. A tak se stalo, že před svátkem Nanebevzetí Panny Marie kalich ze statku zmizel a křížem nahrazen byl. Starý Sháněl hleděl hospodyni všelijak od toho úmyslu odvrátiti, aby prý kalich tam ponechala, aspoň do jeho a jeho ženy smrti. A když to nepomáhalo, chtěl, aby se na dům nedávalo nic, ani kříž ani kalich. A Louda již mu chtěl povolití. Ale hospodyně nechtěla jinak učiniti. U Nedbalů dali na místo kříže kalich a staří

*) Nemůže se totiž bez obapolného svolení obou manželů buď zákonně ustanovené neb předběžnou smlouvou zvolené náboženství dítek měniti. Avšak ani rodiče nemohou náboženství dítek měniti, jestliže jsou děti již přes sedm let staré; po čtrnáctém roku věku může pak každý člověk sám po své vůli náboženství své změnit.

nesmí ani hlesnouti. U nás musí na dům přijít kříž, aby zase jednou kříž vítězil nad kalichem. Žádá to čest katolíků líbenických.

Tak tedy dostal se kříž na statek Shánělův. Chudák starý musel se na to dívati. Lidé si povídali: Pán Bůh nás všelijak trestá, jednoho tak, druhého jinak. Na starého Sháněla nemůže býti nic trestem trpčím, jako to, že se musí dívati na kříž na domě svém a že rod jeho stane se katolickým. Lehčeji nesl a nese smrt obou synů svých, než ten kříž na statku. Ulevuje si ovšem jak může, hubuje na smíšené sňatky, ano i na svého syna, že svou ženu nedovedl ani evangelickou udělati. Ba že je dobře, že umřel, naposled by ona byla přiměla jej, že by se byl stal katolíkem. Ale on, starý, že zůstane věren čistému evangeliu, kdyby odpadlo deset podučitelů, ba i sám pastor. Tak si odlehčuje, když má trochu páry v hlavě. Ale co to vše jest platno.

K tomu ke všemu půjde zítra na den Jména Panny Marie katolické processí z jeho domu. Bartoníčková, matka Václavova, a mladá vdova Shánělová koupily krásnou velkou sochu Matky Boží lúrdské až z Paříže. Zítra ponese se v slavném průvodu do kostela k posvěcení a k postavení na oltáři.

Tak se tedy stalo. Ale byli k tomu pozváni hosté až z Prahy. Jeden z Jesuitů, kteří tu o missii kázali, a kdo ještě? — Sestra Ambrožka, největší dobroditelka mladé Shánělové. Zachránila jí život tělesný, ale byla i příčinou jejího k Bohu se obrácení. Ó byla to krásná a velkolepá slavnost! Lidé hrnuli se ke Shánělům již v sobotu na večer, každý chtěl mluvit se sestrou Ambrožkou. Vše se vydařilo velmi pěkně. Pan páter Jesuita

přišel jak domů, úsměvy lidu ho vítaly a slovům jeho nadšeným na kazatelně pronešeným naslouchali všickni velmi pobožně. Předmětem jeho řeči byla sice známá věc: Maria jest Hvězda Jitřní, ale pan kazatel dovedl ji obratným způsobem novou učiniti. Nikdo nezůstal bez dojmu, úcta a láska k Matce Boží roznítla se v srdcích všech. Ale co bylo zvláštního při té slavnosti! Při mši svaté po kázání a po posvěcení sochy konané byly čtyři osoby u svatého přijímání. Václav a Pavel z mužských a ze ženských vdova Shánělová a dívka Anna Pluhařova. Proč právě tyto čtyři osoby? — Jim byla Maria Hvězdou Jitřní.

R. 1886.

ČÁST II.

OTCŮV ODKAZ.

— R. 1887. —

I.

Kdo asi rok v Líbenicích nebyl, skoro by se štám ani nepoznal. Z cukrovaru zůstal jediný domeček, který v popředí stával a vysoký komín. A co se s ním stalo? Asi týden po Hromnicích shořel. Švec Budárek, — snad ho ještě znáte, — povídá, že to s tím ohněm není jen tak; inu nesmí se na hlas všecko povídat. Pan ředitel, pan účetní a ti ostatní páni odešli a je „po slávě“. Akcionáři dostali nějaký podíl z assekurace a jsou rádi, že se to tak skončilo a nebudou znovu stavěti. A co s tím komínem? Ten komín, ten domeček a cokoliv po ohni zbylo i půdu na spáleništi a kolem převzal jakýsi pan Mayer z Prahy, jemuž společnost nejvíce dlužna byla. Odkoupil též od velkostatku „samotu“. Co to je samota? — Samota jest dvůr od Líbenic malou půlhodinku vzdálený o samotě ležící. Ode dvora k lesu není ani deset minut cesty. A proto za dvorem u samého lesa staví si pan Mayer zámeček; les mu bude parkem, to jest sadem ku procházkám v letě. Což divu, že kdysi po svatém Josefu počal se komín, či vlastně cihly z něho, na samotu ztráceti. Dělníků se hemží na staveništi jako much a zámek jim ze země zrovna vyrůstá. Pan Mayer se chce totiž ještě toho leta na samotu i s rodinou odstěhovati, ať to stojí cokoliv.

A opravdu. Ku konci července je všecko hotovo. Zámeček, — vlastně trochu lepší jednopatrový dům — je přichystán, aby mohl nové obyvatelstvo přijmouti. Asi v polovici žní přijela paní s dvěma dítkami s hošíkem asi jedenáctiletým a dceruškou asi sedmiletou — a s nějakou slečinkou — vychovatelkou dítek. A bylo to divení v neděli po tom. Od zámku vyjel kočár, právě když na ranní zvonili. „Milostpaní“ a obě dítky a „slečinka“ přijeli ke katolickému kostelu a slezly z kočáru. Ale divná věc! Paní a děti vešly do kostela a slečinka vrátila se do kočáru a odjela. Po službách Božích kočár se slečnou se opět objevil, milostpaní a dítky sedly do něho a odjely. Zástupu lidí nechtělo se ani rozejíti, bylo zajisté mnoho a mnoho divení a mluvení. Teta z dolní chalupy povídá:

„Ta paní se modlila jako anděl; a ty dítky, inu ty jsou teprv hotovými andělíčky“.

„Chudinky“, prohodila Buďárková, „jak měly sepjaté ručičky, hošíček se modlil z knížky a holčička dělala, cokoliv na mamince viděla“.

„To je hezké, ale podivné“, ozval se mužský hlas, hlas Buďárkův.

„A co je divného?“ řekli mužští i ženské najednou.

„Divné je to, že pan Mayer za celé leto v kostele ani nepobyl, ač se tu již skoro stále zdržoval a slečinka s paní i s dítkami do kostela ani nevstoupila“.

„Snad půjde na velkou“, pravila teta.

„Ano na velkou! Vždyť jsem se dnes nenarodil. Vím všecko, ale co vím, každému hned nepovídám“.

To řekl a zmizel. On se opravdu dnes nenarodil. Všecko, co ví, nepovídá; ale někdy též nepovídá toho, o čem mnoho neví. Avšak na večer věděl již více. Starý kovář vítězoslavně mu oznámil, když se po svém obyčeji v polích potkali, že slečinka ze zámku je „z jejich strany“, byla mezi ranní u dvojctihodného pána a v půl desáté dostavila se do chrámu Páně evangelického k službám Božím. Divná věc, divná věc. Paní katolička, děti katolické a učitelka „helvetka“. A co je pán? Ano co je pán? Je bezpochyby evangelík, ale nějaký takový, jako byl pan ředitel z cukrovaru. Tak to bezpochyby je. Jak by přišla do zámku učitelka helvetka?

„Vidíte“, řekla Buďárková ženským na poli, „on náš táta je chudák jen švec, ale má rozum i s pánů. Všecko již vyzkoumal. Slečinka ze zámku je helvetka a „milostpán“ taky, jen že prý nechodí do kostela; vždyť pan ředitel z fabriky taky byl helvet a nechodil do kostela“.

Ale divení nebylo konce a Buďárek se opět celý zmátl. Odpoledne před svátkem Panny Marie přijel milostpán i milostpaní do katolické fary. Za nějakou chvíli šla milostpaní s panem farářem do kostela; a milostpán mezi tím navštívil pana pátera. Potom milostpaní odjela sama domů a milostpán s oběma velebnými pány šel k panu podučiteli Vítečkovi. Na konec doprovodili milostpána oba kněží i pan podučitel hodný kus za ves. A ráno, co tu teprv bylo vidět v katolickém kostele?! Milostpaní byla u svatého přijímání. Mužští se nemohli tomu ani dost vynadivit a ženské?

„Inu to nám sem Pán Bůh poslal svatou paní“, povídaly si po službách Božích.

„Ó jak jí to krásně sluší, když se modlí; je ještě mladá a krásná a u svatého přijímání, — inu tu je jako svatá! Já jsem celá trnula, po tu chvíli se nohy pode mnou třesou“. — Tak vykládala teta z dolní chalupy.

„Jsem starý chlap a dnes jsem se nenarodil, ale div, že jsem taky nespustil“, doložil Buďárek.

„Jen že má pána helveta“, namítal Bartoníček.

„Pane kmotře, ten pán není helvet. To jsem už vyzkoumal“.

„A co je tedy?“

„Povídám vám, helvet není. Aby on byl helvet a šel na návštěvu do katolické fary a k podučiteli od evangelíků odstouplému. To vám dá rozum, že to je nějak jinak“. — Odešel.

„Nějak jinak to jest, ale je viděti, že to Buďárek dokonale ještě nevyzkoumal. Proč by nemohl jít do katolické fary“, povídá Bartoníček, „páni nejsou jako k. p. stará Shánělka; ta se ovšem panu podučiteli Vítečkovi vždycky vyhne a to od té doby, co od nich odpadl a k těm papežencům se dal, co mají novou víru“. Tak s úsměvem doložil a odešel i on a ostatní zástup se též rozešel.

Avšak Buďárek sám cítil, že věc tu ještě dále musí zkoumati a proto hleděl, aby se s někým sešel. A sešel se opravdu. Dohonil v polích u ohrádek starého Sháněla s evangelickým řídícím učitelem a naslouchal ze zadu jejich hovoru. Starý Sháněl povídá:

„Ten pán bude jedenkrát náš, možná, že i s dětmi, učitelka jest evangelička“.

„Ale nezapomínejte, že tam bude učit Víteček a kaplan“, upozornil učitel.

Více nemohl pro dnes Budárek vyzvědět. Tolik však jest jisto, že milostpán je katolík, ovšem ale nějaký divný, asi takový, jakým byl pan účetní z cukrovaru. — Ale než přišla neděle, rozneslo se přece po vsi všelicos jiného. A proto mohl Budárek oznamovati, že milostpán není ani katolík ani helvet. Katolík je rodem, evangelíky však má více rád, že prý jsou osvícenější. Do kostela však nechodí nikam, ale několikráte do roka jezdí prý do Vídně. Každou takovou cestu milostpaní vždy odpláče a modlívá se po tom tím více. Sprostý člověk tomu ani nerozumí, ale je prý nějaká docela nová víra pro velké a učené pány a jmenuje se „zednická“. Chtěl té věci přijít na dno a ptal se pana stavitele, ten té zedničině přece nejlépe rozumí, zdali on je taky té víry, ale pan stavitel se mu vysmál a řekl mu trochu nepěkně, aby si hleděl svých kopyt a nestaral se o „svobodné zednáře“. Inu, je pravda, je sprostý člověk a nemůže se plést mezi pány a je švec, co mu do zedníků, či snad se má říkati: zednářů. Osmělil se a zeptal se pana faráře, když ho v pátek v lukách potkal; a pan farář mu řekl, že je těžko neučenému člověku to vyložit, ale tolik že mu řekne, svobodní zednáři že nemají žádné víry. — Inu ano, to ono je mnoho pánů a třebas i rolníků, co nemají vlastně žádné aneb aspoň ne mnoho víry, ale nejezdí do Vídně do nějakého kostela. Divná věc, divná věc! To už přece tolik mnoho vyzkoumal, ale tohle vyzkoumat nemůže. Za svých mladých let byl taky ve Vídni, ale kostela pro ty pány, co nemají víry, tam neshledal. Ale

v neděli po ranní co řekne lidem? On se dnes nenarodil a proto dělal před nimi náramně tajného a řekl:

„Povídám vám, o tu věc se nestarejte; já rozumím lidem, takoví páni, jako náš milostpán, jsou „svobodní zednáři.“

„Zednáři, co to je?“ divil se celý zástup.

„Inu povídám, to je, čemu vy nerozumíte“, odsekl Buďárek.

„A kmotře, vy tomu rozumíte?“ tázal se Bartoníček.

„Jak pak ne, je to „víra nejnovější“, kostel mají ti páni ve Vídni a víc vám nepovím“.

„Tak si pomysleme, oni mají velicí páni víru nejnovější, jezdí do kostela až do Vídně a jmenují se, jak pak honem?“ táže se teta z dolní chalupy ponocné.

„Bednáři, tetičko,“ řekla jí ponocná; ona již trochu nedoslýchá. „Tak snad tedy bednáři. Inu my zůstaneme při té staré víře katolické! S Pánem Bohem!“

„Ba právě, ba právě, my nemůžeme jezdit do kostela až do Vídně. S Pánem Bohem!“

Odpoledne vyhledal Bartoníčkův Václav podučitele Vítečka a vypravoval mu, s jakou jeho otec domů přišel, že totiž pan Mayer je svobodný zednář a tázal se ho, zdaž on něco v tom ohledu v zámku pozoroval. Pan podučitel na jisto toho říci nemůže, že by pan Mayer skutečně ku spolku svobodných zednářů náležel, ale tolik je jisto, že milostpaní není šťastna. Proti její vůli a po mnohých bojích vzal pán za guvernanku (vychovatelku) evangeličku, která má úlohu, vyvádět děti ze tmy pověr, do kterých je uvádí matka, výborná katolička; pán chce mít

děti vychovány v duchu novověkého pokroku, v duchu humanity (lidskosti). Panu páterovi řekl, že ví, že hoch jeho musí se učit nějakému náboženství, sice by nemohl do veřejné školy, ale že očekává, že ho velebný pán s katechismem příliš trápit nebude, ale raději mravouku mu vštěpovati bude. Podučitel pak má přísně nařízeno, aby ho učil jen latinské mluvnici a o náboženství s ním nemluvil.

„A jaké to bude vychování?“ tázal se Václav.

„To ví sám Bůh. Otec bez víry, guvernanta evangelička a, jak se zdá, velmi horlivá — je dcera pastora; — matka výborná katolička; — trojí proud — trojí směr — to jest ovšem proti všem zásadám vychovatelským“.

„A jaké jsou děti?“

„Děti jsou velmi hodné a nadané — a co je nejvíce ku podivu — zbožné, jako matka. Hoch — Kamill — řekl panu páterovi: „Naše slečinka mi povídala, že by to bylo lépe, kdyby mne chodil učit náboženství pan farář evangelický — ten prý učí té staré víře — ale matka povídala, abych jí nevěřil — katolická víra že je od Pána Ježíše a od svatých apoštolů již skoro 19 set let — a evangelická že je teprv tři sta let — ta že je ta nová. Já věřím matince, ona je hodná a modlí se o mnoho více než slečinka; a slečinku navádí tatínek proti matince i proti nám — a ona potom dělá, co chce tatínek a hádá se s matinkou o víru“.

„A co dceruška?“

„Ta je ještě malinká, ale povídala prý slečince, slečinka a tatínek že přijdou do pekla — slečinka, že nemá ráda Pannu Marii a nechodí k svaté zpovědi — a tatínek, že se nikdy ne-

modlí, do kostela nechodí — a jí v pátek maso — a slečinka taky. — Ale, milý Václave, hovoříme o záležitostech cizích a o vlastních mlčíme. Ty's odbyl nyní dva ročníky školy hospodářské, co chceš nyní dělati?“

Tato otázka Václava sice nepřekvapila — cítil to dávno, že se bude muset před přítelem vyjádřiti — ale přivedla ho přece poněkud do rozpaků. Nechtěl však a nemohl tajiti ničeho. Pověděl vše, co se myslí a mluví v domácnosti. Otec chce, aby byl někde správcem, — neštudoval darmo s tak velkým nákladem po deset let, aby snad byl sedlákem. Matka jest smýšlení zcela opáchného. Její přáním bylo viděti syna u oltáře. Když však to vůle Boží nebyla, bylo by nyní nejlépe, aby zůstal doma — a převzal statek. Bojí se totiž, aby se Václav, kdyby se stal pánem, opět Boha nespustil, po domácku se spíše udrží. Ty boje a strasti, které její srdce mateřské podstoupilo, když Václav bloudil, otevřely jí oči, nyní vidí zcela jasně, — že není platno nic člověku, kdyby celý svět získal, na své duši však škodu trpěl. Václavovi přišla tedy rozhodná chvíle. Ví, že bude otci obtížným, že zmaří všecky jeho naděje, bude-li chtít zůstat doma. Ale v hloubce své duše ctí a uznává starost matčinu; co se týká náboženského života, tu ovšem nejlépe zůstat doma; a to by i učinil, kdyby nebylo odporu otcova.

„A co sestřička tomu všemu říká?“ — tázal se pan učitel.

„Což ta. — Ta jest veselá a šťastná. Pracuje a zpívá, modlí se pobožně a pak se zase směje a ty starosti nechává rodičům. Řekla mi: „Dělej, Václave, co se líbí Pánu Bohu — to

už na něm vyprosíme, aby se tatínek obměkčil.“ A když jsem jí řekl — kdybych já odešel z domu, bude statek tvůj — odpověděla mi: „Bude-li statek tvůj, snad proto já neumru hladem a zasmála se.“

„Jak dobrá to duše“ — odpovětil pan učitel s mírným sice, ale přece dosti znalým dojmem.

A po malém pomlčení dodal Václav:

„Mně se zdá, že se líbí Pánu Bohu, abych zvolil raději stav nižší, ale o mnoho bezpečnější, co se týká náboženství a pokoje mé duše“.

„Není radno, milý Václave, odporovati milostným vnuknutím Božím“.

S tím asi hovorem se rozešli. A veřejný život v Líbenicích by byl plynul dále svými cestami, kdyby se byla „paní doktorová“ — jak se říkávalo, čili vdova po mladém Nedbalovi ze mlýna od rodičů nepřistěhovala opět do statku „u Nedbalů“. Dalo to lidem mnoho starosti — nikdo nevěděl, proč se najednou vrátila. Ale taková věc se přece o mnoho lehčeji vyzkoumá, než co to jsou svobodní zednáři. Nebylo k tomu zapotřebí ani Buďárka, v neděli to vědělo každé dítě. V evangelickém kostele byly totiž ohlášky pana Vávry, syna rolníka z Opořánek s paní Nedbalovou, vdovou. Buďárek se toho sice dověděl od starého kováře, ale měl to prý vyzkoumáno již před čtrnácti dny, když „pan otec“ ze mlýna s nějakým mladým člověkem do statku přijel a vše si prohlíželi a po polích chodili. A nepřiznal se, že mu nyní teprv vzešlo náležité světlo. Ženich paní Nedbalové jest tentýž, který přede žněmi u Shánělu byl. Starého trápí ten kříž na statku dříve jemu náležejícím; proti synově poslední vůli ohledně

náboženského vychování hošíka jeho činil u úřadu námitky neplatné; tvrdil, že prý syn již při rozumu nebyl; jak prý bylo možno, aby syn jeho řekl, že katolík může též dojíti spasení; i chtěl, aby se mladá vdala — rozumí se s evangelíkem. Proto přivedl mladého Vávru z Opořánek na podívanou. Statek je krásný; Vávra dlouho neotálel — mnoho prý nemá — a po dluhu, je-li na statku jaký, se neptal; a že by byl hospodářem jen do zletilosti malého synáčka po nebožtíku „mladém“ pozůstalého, to mu nevadilo — ale chtěl věc jak pravil nepatrnou — aby totiž mladá Shánělová se dala odepsat — nedělá to dobrotu — když manželé nejsou stejné víry.

„To máte pravdu“ — odvětila vdova se smíchem — „o tom jsem se právě já přesvědčila — a proto, když se chcete vy do statku dostat — udělejte vy to, co žádáte — dejte vy se odepsati.“

Starý se zakabonil a mladý Vávra se zarděl a vysvětlovali, že jest slušno, aby muž zůstal při svém náboženství — ženě prý to projde — té to lidé tak mnoho za zlé nemají. Ale Shánělová není již tou, kterou bývala a řekla:

„Ano, ano — ale kdyby to bylo naopak, tu by zase slušelo ženě, aby ona zůstala při své víře. A ostatně, pane Vávro — i kdybyste chtěl se dáti k nám, já bych si vás přece nevzala a to proto, že vím, že se z pravého evangelíka přes noc nestane upřímný katolík.“

„Zůstaňte si tedy modlářkou a já zůstanu tím „tvrdým“ — řekl s posměchem Vávra a odešel.

„Toho nedělejte“ — zvolala za ním mladá Shánělová.

Budárkovi, že se o tomto výstupu u Shánělu dověděl, vzešlo tedy světlo. Chtěl jen ještě trochu zkoumati kováře a proto řekl mu:

„Tak tedy k Nedbalovům dostane se evangelík. Bylo slyšet, že pan mlynář chce statek prodati; kupoval prý jej kdosi až od Hradce — ale je prý katolík.“

„Kdyby pan mlynář ten statek byl prodal katolíkovi, byla by to zrada na víře evangelické; a to obzvláště u nás, když jsme přišli o statek Shánělův.“

„Inu, to se o vás ví, že nepustíte tak lehkou statek katolíkům. Nám něco takového ani nenapadne.“

„I vám by to taky napadlo — ale není u vás tolik bratrské lásky, rozumíte.“

„O té lásce by se dalo dost mluvit, ale tolik vám přiznáme, že vy proti nám lépe dohromady držíte, než my proti vám.“

Kovář se zasmál, zvítězil nad Budárkem. Budárek ničeho více nenamítal, věděl, že katolíci v tomto ohledu bývají lhostejni, ovšem ku své škodě; neboť přejde-li skoro všecken značnější majetek v ruce evangelíků, budou v obci vždycky vládnouti, třebaš počtem jich bylo méně.

Svatba pana Vávry s paní Nedbalovou vykonala se velice slavně a hlučně.

Ve výměnkářském domku na dvoře u Nedbalů bylo však smutno, velmi smutno. Starý Nedbal chřadne, statek jeho přišel do rukou nejen evangelíků, ale do rukou zcela cizích lidí. Manželka jeho pláče — kudy chodí, pláče nad svými dcerami, jimž nezbyvá nic jiného, než sloužiti; pláče sama nad sebou, ví, že se jí na takovém výměnku nepovede valně. K tomu všemu ještě

muž její ze žalu chytá se kořalky — tať jeho jedinou útěchou — tať jeho „osvětou“. Chudás, jak té se napije, mluví přece ještě o osvětě; jindy bývá málomluvným.

A jak asi rozhodne se Václav Bartoníčkův, či vlastně jeho otec? Konečně přemohla její manželka jeho; jest ochoten Václavovi statek, — krásný statek — pustiti — ale až za nějaký čas, zůstane-li Václav hodným a bude-li si všímati hospodářství. Když chce být sedlákem — ať tedy je sedlákem, ale aby to nedopadlo jako u Nedbalů. Tak mu totiž poradil pan farář a doložil, zůstane-li Václav takovým, jakým jest nyní, bude to zajisté velikou ctí pro katolické rolníky v celé farní osadě.

II.

Přiblížily se opět Vánoce, svátky radosti a pokoje. Na katolickém kostele zavzněly zvony před jedenáctou hodinou noční. Zbožný lid počal sházeti se k službám Božím. I v zámku bylo živo. Paní chystá se do chrámu Páně, ač pan Mayer toho neschvaluje, mohla by se nastuditi; a děti chtějí jíti s matinkou. Po velkých prosbách dovoleno jim jíti s matinkou, avšak, — půjde-li též slečinka, aby je mohla třebaš před koncem bohoslužby odvésti, kdyby jim zima bylo. Slečinka se ráda k tomu propůjčila, bude-li totiž možno na malý chór u oltáře jíti, aby jí lidé mnoho nepozorovali. V srdci svém však si myslila, že jí to nebude škoditi, když uzří katolickou bohoslužbu s mnohými těmi modlářskými ceremonii, bude si potom čisté evangelické bohoslužby tím více vážiti. — Kostel byl přeplněn a osvětlen skoro

jako by den byl. Svatá chvíle půlnoční nastala; v sínci chrámové ozval se dvanáctkrát rohem pastýřský. V tom okamžení zapěl před oltářem kněz v rouchu drahocenném:

„Narodil se Kristus Pán“ a hned zavzně slavný varhan zvuk a s jáсотem počal zpívati veškery lid — „veselme se, — z růže kvítek vykvet' nám, — radujme se“. Tak totiž děje se po dávném obyčeji v Líbenicích před půlnoční mši svatou. Lid umkl — a kněz začal zpívati: „Řeč svatého Lva papeže.“ Lid naslouchal s napnutím každému slovu. A kdo nejpozorněji poslouchal, byla snad slečinka. Co asi hlásal papež — bude to bezpochyby něco modlářského, bezbožného. Ale hle! Krása a moc těch slov jí dojímala hned z počátku, když slyšela: „Spasitel náš, ó nejmilější, dnes se narodil — radujme se. Neboť není vhodno dáti místa smutku, když se slaví narozeniny života . . . Nechť plesá svatý, neboť blíží se k palmě; raduj se hříšník, neboť vyzývá se k odpuštění.“ — Darmo bránila se citu, jenž se jí čím dále tím více zmocňoval, obzvláště když ku konci řeči té velekrásná napomenutí otcem křesťanstva udělená slyšela — a když po každé přestávce lid znovu v jáсот svůj propukl, zpívaje: „Nám, nám narodil se“. Avšak po řeči svatého Lva papeže ve dvou odstavcích přednešené — následovalo nové překvapení pro slečnu učitelku. Zpíval se ještě po začátku svatého evangelia úryvek výkladu svatého Řehoře papeže. Zase tedy papež. Poslouchala, avšak ani nevěřila sluchu svému. Slyšela, že dí papež: „Poněvadž z milosti Boží mši svatou dnes třikrát slaviti chceme — mluvíti dlouho o čtení svatého evangelia nemůžeme.“ — Aby to tak byl papež Řehoř první,

jemuž říkají Řehoř Veliký — byla by to divná věc. On byl papežem v šestém století († 604), sám Luther ho chválí ve spisu svém proti papežství (Erl. vydání str. 137.), a ten papež již praví, že se tenkrát na hod Božího Narození mše svatá slavila — a to třikrát, jako po dnes u katolíků; — to ji zarazilo. V ústavě v Drážďanech ji učili, že až do šestého století byla církev nezkažena, po papeži Řehořovi že se počalo záváděti modlářství, mše a jiné věci. Počala se obávati, aby snad přece nynější katolická církev nebyla starou církví, vždyť koná mši a na den Narození Páně docela třikrát, jako to bylo v šestém již století, a církve evangelické mše nemají. Těšila se však tím, že to čtení jest asi od jiného Řehoře, k. p. od Řehoře VII., který byl papežem ve století jedenáctém. Tak v myšlenky pohřížena nepozorovala ani, že ukončena jsou čtení a příslušné modlitby vykonány. Nastala mše svatá. Byla žádostiva vidět ty ceremonie a tu pompu (zevnější slávu); avšak pozorovala, že milostpaní, ač dobře znamená, co se na oltáři děje, přece s velikou nábožností se modlí, pozorovala, že i velmi mnozí z lidu pomocí modlitební knížky ponoření jsou v hlubokou nábožnost. A když při pozdvihování za hlubokého ticha ozval se zvonku hlas a vše nejen se v prsa bilo, ale, jak patrně bylo viděti, i tiché, avšak vroucně nějaké povzdechy říkalo, když i ty děti, ti hoši na kolenou trvajíce o mnoho vážnějšími se stali, ba když bylo slyšeti jedné stařenky vzdechy — Bože, buď milostiv mně hříšnici, — ba když mezi prvním a druhým pozdvihováním tatáž stařenka ne z knížky, nýbrž ze srdce, s rukama sepjatýma, očima zarosenýma povzdechla: Pane

žežíši, odpusť mi mé těžké hříchy — tu konečně slečna byla dojata a cítila, že i katolíci umí se modliti „v duchu a v pravdě“, že není jich bohoslužba jen pompou, ba že ty „ceremonie“ působnost v srdci rozněcují. A když po mši svaté počalo se čísti svaté evangelium a nikdo ani nedýchal a na všech tvářích pozornost a dětinou radost bylo viděti — tu nemohla se ubrániti věčná myšlence, že i katolíci milují „slovo Boží.“ Na konec zavzněla ještě vážná píseň: Kristus Syn Boží narodil se nyní — a lid rozradostněný dojatý počal se rozcházeti. I milostpaní povstala z klekátka a pokynuvši ubírala se domů dítkami i se slečnou. Kamillova první slova byla, jakmile na hřbitově byli:

„Maminko, to to bylo krásné, škoda, že taček s námi nešel.“

A malá Julinka vykládala, že se jí nic spát nechtělo, a ptala se slečinky, zdali se jí snad spát chtělo.

Slečince se ovšem spát nechtělo, ani potom, když již doma byla a světlo ve svém pokojíku zhasla. V polosnění bojovala stále s papežem Řehořem a jeho trojí mši na den Narození Páně, s církví starou a novou, s pompou, ceremonií a s modlením v duchu a v pravdě. Konečně usnula, ale probudila se dosti časně, když na katolické věži zvony lid ku druhé mši svaté na úsvitě zvaly. Činila si výčitky, že se dala pohnouti k návštěvě katolického kostela a se zbytečně rozčilila, vždyť dnes má slaviti v evangelickém chrámě večeri Páně a nemá mysl dosti pokojnou. Vzpomenuvši na svého otce, který dnes v domově její večeri Páně vysluhuje, na svou matku horlivou evangeličku, odešla do

chrámu svého, kdež se upokojila; a s domněnkou, že noční návštěvou bohoslužby katolické ničeho neutrpěla víra její, vrátila se domů. Libovala si, že se „bez ceremonií a bez svíček“ modlila v duchu a v pravdě. Než! Ten papež Řehoř a ty jeho tři mše nedali jí přece pokoje. A když k večeru potkala s procházky s dítkami se vracejíc pana podučitele Vítečka s panem kaplanem, nedalo jí to i pochlubila se, že byla v noci v katolickém kostele a že by ráda věděla, který to Řehoř napsal ten výklad, v němž se o trojí mši zmiňuje. Velebný pán pochválil její pozornost a doložil, že to jest papež Řehoř první čili Veliký, který zemřel roku 604.

Hned na den svatého Štěpána pozoroval švec Buďárek, že se mezi evangelíky něco „vaří“. Starý Sháněl byl po obědě u mladého Vávry, nového souseda líbenického, pak šli do evangelické fary a na to do chalupy pod rybníčkem, k Ješinům. Pokud mohl vyzkoumati, byli prý tam proto, aby si nemocný starý Ješina povolal dvojctihodného pána a on prý nechce; nechodí již kolik let k večeri Páně a nechťi prý ho nechat umřít jako to „hovádko“. Je to divná věc, takový mírný a vážný člověk a býti tak zatvrzelým! Ale u večer přišel Buďárek náhodou té věci „na kloub“. Mohlo býti asi osm hodin, když šel domů z hospody, dohonil však dva muže, po hlase je poznal, byl to Vávra se starým Shánělem. Co zaslechl, nepoví. Když přišel domů, řekl jen ženě:

„Uslyšíme možná něco, co se ještě v Líbenicích nestalo, pomodli se růženec na dobrý úmysl.“

Žena Buďárkova měla starost, nechystá-li

se nějaké neštěstí, ale muž její mlčel jako ryba. A ráno se jen usmíval, když mu žena přišla povídat, že u starého Ješiny byl krom Vávry a a Sháněla ještě taky pan učitel „z druhé strany“ a že s ním zase ničeho nepořídili. Nechce prý ani slyšet o večeři Páně. Kdo by to do něho řekl; a divila se, jak se muž její může tomu smáti a on jí řekl:

„Kdyby se nechtěl dát zaopatřit od našeho pana faráře, to bych se nesmál, ale takhle není nic k pláči.“

„Ale jak pak se ti dá helvet zaopatřit od našeho pana faráře?“

„A kdo ví, jestli ne“, odvětil muž.

„Na to si počkáš“, řekla mu žena.

Bylo Mladátek odpoledne a Budárek pracoval trochu o svém řemesle. Pojednou přišlo k němu děvče mladého Ješiny s prosbou, aby šel k nim, že ho o to prosí dědeček. Jako jelen seskočil se svého obuvnického trůnu a počal se umývati a nedělní šat bráti. Udivené ženě řekl jenom:

„Děkuj Pánu Bohu, dějí se veliké věci.“

Co tušil, stalo se. U Ješinů shledal pana faráře katolického a Bartoníčka, otce Václavova. Po tichém pokynu pana faráře řekl nemocný stařec:

„Já chci umřítí jako katolík, poprosil jsem pana faráře, aby mně k tomu pomohl, vás sousedé prosím, abyste při tom byli za svědky.“

Budárek, jinak velmi hovorný, oněměl. A když nejprv starý Ješina na posteli příslušnou listinu podpisoval, oslzel. Teprv když po Bartoníčkovi i on jako svědek podepsal a ženu mladého Ješiny plakati viděl, řekl:

„Plačte, plačte radostí, takového něco nestane se tak hned.“

Ale pan farář hleděl na tu věc vážněji a promluvil k nemocnému :

„Co zákon světský žádá, stalo se. Ale mně na tom záleží, abyste se s pravým přesvědčením katolíkem stal a těšilo by mne velmi, kdybych byl o tom ujištěn, že ze žádné jiné příčiny takto nečiníte, leč z pravého přesvědčení.“

Po těchto slovech pana faráře počal vypravovati nemocný takto :

„Podivné jsou cesty Boží. Chaloupka naše patřivala rodině katolické, ale přišla koupí do rukou mých a byli jsme tu živi chudě, ale šťastně. Když se měl ženiti můj syn, povstávaly u nás časté hádky. Chtěl si vzíti katoličku a já jsem tomu bránil, zvláště nebožka žena tomu překážela, a táhlo se to kolik let, až konečně žena má zemřela. Co jsem měl dělat; syn jinak dát nechtěl, neměl na mne kdo vyprat, neměl mi kdo uvařit, povolil jsem, v duchu jen jsem ještě o to usiloval, aby děti byly po naší straně a oddavky u nás. Bylo tomu v úterý po Velkonocích deset let, pustili jsme se do stavby; otec nevěstin si totiž přál, aby vetchá chaloupka naše přišla do pořádku. A když jsme staré došky dolů dávali, našel jsem za trámem starou knihu bez desek a bez nápisu. Nedalo mi to pokoje. Jak živ jsem rád četl a mnoho četl. Hned v neděli potom jsem v ní začal čísti. A to bylo příčinou, že jsem potom povolil, aby syn byl oddán v kostele katolickém a aby, dá-li Pán Bůh, děti byly katolickými všecky. Ale o té Velkonoci jsem byl též naposled u naší večere Páně.“

„A jaká to je kniha?“ ptal se pan farář.

„Ve světničce je v mé truhle.“

Ihned přinesli knihu; pan farář v ní poznal na první ráz první vydání Jirsíkovy věrouky. — Budárek, ač dojat, byl nerad, že se vypravování dědečkovo přetrhlo, i osmělil se a tázal se nemocného :

„A proč jste přestal choditi k večeři Páně?“

„Poznal jsem, že pravou církví může být jen ta, v které nejvyšší hlavou jest svatý Petr a pak jeho nástupce. To mně jasně vyložila tato kniha. Jsem sprostý člověk, ale tolik jsem přece pochopil, že jen církev katolická je církev Petrova, církve evangelické že jsou od Petra odtrženy. Poznal jsem, že církev římská je ta stará původní církev, která trvá již přes osmnáct set let, evangelické církve pak že jsou teprv tři sta let.“

„Ale“, namítal pan farář, „co byste řekl, kdyby někdo tvrdil, že ta původní církev se zkazila, že ji potom reformatoři Kalvín a Luther museli opravit?“

„To mně dělalo trochu starostí; tak nás tomu učili ve škole. Ale i o tom mne poučila tato kniha. Ona dokazuje u každého článku víry, že hned za prvních století církev katolická tomu učila, jak o tom svědčí svatí Otcové; i počaly se mi otvírati oči. Zvláště tomu jsem se podivil, že svatí Otcové mluví o večeři Páně právě tak, jako dnes katoličtí kněží. Jak o ní mluví Zwingli nebo Kalvín, tak se o ní v starých časech nikdy neučilo, učení církví evangelických je nové.“

Při těchto slovech jiskřily se Budárkovi oči a pan farář divil se rozumnosti muže jinak sprostného; napomínal již starce tak zvláštního, aby se mluvením neunavoval, že jest dosti přesvědčen o jeho upřímném obrácení se. Ale

k největší radosti Budárkově nedal se dědeček umlčeti, nýbrž vypravoval dále:

„Měl jsem potom s „církví“ trochu mrzutosti. Pan Sháněl, že je presbyterem, přišel ke mně jedenkrát a domlouval mi, že jsem po dvě leta nebyl u večeře Páně. Ale měl jsem brzo pokoj. Řekl jsem mu: „Dejte mi pravou večeři Páně, pravé a živé tělo a pravou a živou krev Pána Ježíše, a já přijdu; ale pouhý chléb mám doma a víno si mohu koupiti a vzpomínám-li při tom na tělo a krev Páně, mám evangelickou večeři Páně. Jsme prý všickni kněží, proč bych si nemohl posloužiti sám?“ To ho zarazilo, řekl mi, že jsem snad pa-pežencem a odešel.“

Budárek ani nedýchal, ani slůvko mu neušlo.

„Ale že jste zevně nepřistoupil k církvi katolické, že jste po tolik let zůstal před světem v církvi evangelické?“ ptal se pan farář.

„Inu, pokoje jsem neměl; ale býval jsem vojákem a do nedávna pravým evangelíkem, řeknu to zrovna, nechtělo se mi do té zpovědi, zdálo se mi, tak velice se pokořiti má voják, sečtený evangelík, to není možno.“

„Ale bez svaté zpovědi to nepůjde“, odvětil pan farář.

„Neračte se starat, pýcha a tvrdost mého srdce je dnes zlomena. Víím, že tu dlouho nebudu, dnes se vyznám ze všeho.“

Při těch slovech oslzel stařec a všickni s ním. Doložil jen ještě:

„Kdybych byl dříve udělal, co mi radila synova žena, mohl jsem na tom býti lépe.“

„A co radila?“ tázal se pan farář.

„Inu, abych se modlil k Panně Marii. Před adventem mně bylo zle, myslil jsem, že Vánoc

nedočkám. Věčnost jsem viděl a vidím před sebou, konečně jsem povolil. Když se „nevěsta“ s vnoučaty u večer Zdravas Královno a v sobotu i růženec modlila, říkal jsem to s nimi. Dělal jsem třeba, jakobych spal, ale od soboty před adventem se tak modlím a na štědrý večer vlastně o půlnoční jsem se rozhodl, že bez zpovědi nezůstanu, mám jí zapotřebí; ach, má mladá léta!“

Pan farář pokynul, aby nemluvil o tom, co se stane tajemstvím svátostným. Po krátkém poučení říkal nemocný vyznání víry a byl katolíkem.

Budárek klečel uprostřed jizby a plakal, plakal radostí. Po tomto předběžném úkonu pokynul opět pan farář a zůstal sám s nemocným.

Po delší chvíli odešel pan farář pro Svátost Těla Kristova. Když se vrátil, byla jizba plná lidu katolického i evangelického. Rozneslo se totiž ihned po osadě, že si starý Ješina povolal faráře katolického. Budárek nedal se odstrčiti někam do kouta, klečel u samého stolu a radostí i dojmem utíral si oči přes tu chvíli. Vždyť, tak potom vypravoval, to není jen tak, vidět to, co on viděl; tu radost a nebeskou slast nemocného starce, tu zbožnost přítomného lidu nejen katolického, ale i evangelického. Vždyť i stará kovářka, a ti přece patří k „tvrdým“, klekla, když pan farář Nejsvětější Svátost maje v rukou, řekl: Ejhle, Beránek Boží, ejhle, který snímá hříchy světa. „Plakal jsem“, dokládá, „a jakbych neplakal, sám pan farář musel si slzu utřít, když se na konec starce s námi loučil a řekl: Umírám, ale přeju vám všem tak šťastnou smrt, jaké mi dopřál Bůh. A když pan farář připomněl, že poděkovavše Bohu máme bezpochyby i příčinu dík vyjeviti Matce Boží, jejížto přímlově tuto milost Boží při-

čísti dlužno a když jsme potom začali říkati „Zdrávas Královno“ a nemocný s námi, to byla chvíle, na kterou nezapomenu nikdy.“ — Po slovech: ó milostivá, ó přívětivá, ó přesladká Panno Maria, ztichl stařec a zdálo se, že spí unavením. Po tichu rozešel se lid, odešel i pan farář.

Ale tak ticho nebylo v hospodě. Pan Vávra a starý Sháněl vykládali, že Ješina nebyl již při rozumu, že „mladá“ přivolala bez jeho vědomí faráře katolického a že starce k tomu přinutili. Ale přítomní katolíci, zvláště mladý Václav Bartoníček, se jen usmívali, avšak ani slova neříkali. A když se starý Sháněl, jak již obyčejem u něho jest, trochu více napařil, začal hroziti, „že to takhle nenechají a že budou žalovat u úřadu“. Tu nemohl se zdržeti Václav a řekl:

„To jen udělejte, budou muset svědčit evangelíci“.

„Co že evangelíci?“

„Ano, byla jich tam plna jizba, bude to zajímavé“.

Dlouho do noci zůstali pospolu pan Vávra s panem Shánělem. Ponocný troubil prý již jen jednu, když se se Shánělem na návsi potkal. Sháněl mluvil sám k sobě, pak i k ponocnému:

„Já se k těm papežencům nedám, naše víra je ta stará, rozumíte. Ten starý blázen se dal k těm, co mají víru pokaženou. Povídám vám, že už nebyl při rozumu, . . . kdo pak se dá k modlářům; má-li zdravý rozum?“

Ale divná věc! Ani své staré ženě nepřišel vhod s těmito výklady, řekla mu mrzutě, že on sám již nemá rozumu, že ho nechal v hospodě. Důležitá ta novina o starém Ješinovi donesla se i do zámku. A pan Mayer dosti nevlídně přivítal

pana kaplana, když přišel učit Kamilla svatému náboženství. Z počátku se sice jen tak vyptával, co se to včera odpoledne přihodilo, ale když slovo přišlo k slovu, začal vykládati, že je to smutná věc, když katoličtí kněží posud jsou takoví fanatičtí, nesnášenliví a ruší mír obou vyznání zneužívajíce slabosti starce ku svým záměrům. Pan kaplan se ovšem zarazil, ale brzo se vzpamatoval a řekl otevřeně, že by právě pan Mayer jako bývalý advokát měl znáti zákony; a vysvětliv mu celou událost, poukázal mu na vlastnoruční podpis Ješinův, ba na svědectví samých evangelíků, kteří by museli dosvědčiti, že stařec až do poslední chvíle při rozumu byl a bezpochyby i dnes ještě jest. — Ten výklad, listina a svědci pana Mayera sice schladili, ale přece úplně předsudků jeho nezbavili. Pan farář jednal prý přece nemoudře, žádosti blouznivého starce neměl prý vyhovovat, tím si sám uškodil na vážnosti, od vzdělaného člověka by byl pan Mayer něco jiného očekával, než posilování lidu v pověře a rozněcování fanatismu. Tato prudkost nenechala pana pátera úplně chladným a proto řekl, avšak klidněji, panu Maeyrovi:

„Ctěný pane Mayere, tuto výčitku rozhodně odmítám. Fanatismus, zaslepená vášeň je právě na straně odpůrců pravdy katolické. Ráčíte právě sám na sobě ukazovati vášeň, ač jste se o tom, co se stalo, nepřesvědčil, a vůbec katolické náboženství jen z knih nevěrců znáte. Čtete obranné knihy naše, pozorujte lid a pak snad poznáte, na čí straně je fanatismus“.

Pan Mayer oněměl; odhodlanost mladého kněze ho zarazila. Ten tedy odešel do pokojíka dětí ku Kamillovi učit katechismu. Pan Mayer

nebyl ovšem přesvědčen; naopak mluvil sám k sobě, že mladší kněžstvo je celé zjezovitělé a fanatičtější, než starší. „Takový mladík, čeho se proti mně odvážil; ano, ano ti mladí kaplani, jak nyní vycházejí ze seminářů, jsou osvětě a humanitě nebezpečnější, než bývalo kněžstvo ještě před dvaceti lety; ale ubozí kaplánekové nezastaví proud času, neuhasí pochodeň osvěty, z osidel, jimiž nyní obklíčena je „zlopověstná,“*) jí nedostanou.“

Slabý, ale přece slyšitelný povzdech přerušil samomluvu pana Mayera.

Paní ve vedlejším pokojíku vše slyšela a vešla do pokoje, v němž byl pan Mayer; on vida paní, nechal ji samotnu.

Toho dne vyučoval pan páter roztržitě; — nebylo divu, po takovém výstupu. Ale čekala ho ještě jedna šarvátka. Po vyučování objevila se „slečinka“.

Po krátkém otazování se na včerejší případ řekla panu kaplanovi, že na tom slabém nevzdělaném starci katolíci mnoho nechytli. Avšak „pan páter“ okázal jí, že tak úplně nevzdělaným nebyl, jak se zdá. A když jí vyložil, že čtením knihy ku poznání přišel, přestala mluvit o nevzdělanosti. Jen tomu odpírala, že by bylo možno dokázat, že církev římská je původní církví Kristovou a že učení její je staré původní učení Páně. Pan páter nemohl se déle zdržovati a poukázal na pana podučitele Vítečka, který smýšlíval jako slečinka a hle, přesvědčil se o něčem jiném a stal se katolíkem.

*) Tak Voltaire (Voltér) nazval církev katolickou.

„Víteček že býval evangelíkem?“ vykřikla skoro slečinka.

„Ano, byl nedávno evangelíkem“.

„Jak může vzdělaný člověk opustiti čisté evangelium církve evangelické? To se jistě nestalo s přesvědčením“.

„To se stalo po dlouhých duševních bojích a studiích a modlitbách a s úplným přesvědčením“.

„Není možná, není možná“.

„Odpusťte, slečno, promluvte si s ním samým a uvidíte. Prozatím vzpomeňte jen na papeže Řehoře Velikého a jeho tři mše o Vánocích“.

Po těch slovech odešel mladý kněz. A slečna mluvila sama k sobě:

„Ten Řehoř mne ovšem zarazil, ale on byl papežem na konci šestého století a ještě v sedmém, umřel roku 604. V ústavě v Drážďanech říkali mi ovšem, že po šest století udržela se víra čistá. Ale v tom se mýlili moji učitelové drážďanští, nyní teprv si vzpomínám, že nás učil otec můj, že jen tři sta let zůstala víra neporušena“.

Odpoledne přišel učit pan podučitel Kamilla latině a divil se, že slečinka jest k němu tak chladna; odešla a ani slova nepromluvila. Ale po vyučování přišla do pokojíka, v němž Kamill se učil, a když se jí tázal pan podučitel, zdaž se jí snad něco smutného přihodilo, řekla:

„Ano, přihodilo se něco velmi smutného. Dověděla jsem se teprv dnes, že jste odpadlík od čistého evangelia“.

„Naopak, slečinko; vstoupil jsem do církve katolické, poněvadž jsem poznal, že ona učí čistému evangeliu“.

„S tím přesvědčením to asi jest jinak. Buďte jste to učinil z časných ohledů, pro výhody nějaké — anebo vás zaslepily ty ceremonie církve papežské. Jak by mohl vzdělaný člověk neviděti, kde je čisté evangelium?“

Pan podučitel se pousmál a pravil:

„O těch věcech darmo bychom se hádali — poznání pravdy jest dar milosti Boží. — Ale něco bych Vám radil, slečinko“.

„A co to bude?“ — tázala se slečinka.

„Stařec Ješina již skonal. Pohřeb bude na nový rok odpoledne a bude při něm i kázání; přijďte poslechnout — a pak si něco více povíme“.

„Přijdu — těším se na to. S Bohem!“

Tou novinou, že Víteček býval evangelíkem, byl na novo podrážděn i pan Mayer. Mluvil pod večer zase sám k sobě: „Naše školy udržují posud mnoho náboženských předsudkův ve studentech. Vítečka nepronikly ještě zásady humanity; — odbyv osm škol latinských stává se k tomu všemu katolíkem. Takových učitelů o něco více — a snahy naše budou zmařeny. Jak houževnatý život má ta „zlopověstná“. A pak chtějí někteří z našich, co se týká obecné školy, lidu o něco povoliti — není prý ještě tolik zralým pro osvětu. Takto nedozraje“.

Bouchl dveřmi a odešel do dvora.

Na nový rok odpoledne konal se opravdu pohřeb starého Ješiny. Byl mírný mráz, bez větru a jasno. Lidí sešlo se neobyčejné množství, katolíků i evangelíků. Starý Sháněl a pan Vávra čekali na průvod za varhanami na chóru. Na malém chóru u oltáře byla milostpaní se slečinkou. Mrtvolu přinesli do kostela, jehož všechny

místnosti přeplnily se lidem. Za všeobecného napětí a hlubokého ticha vstoupil na kazatelnu velebný pán; vyprosil si to na panu faráři. — Začal kázati od slov, jež se čítají o půlnoční mši svaté vánoční i na nový rok: „Ukázala se milost Boha Spasitele našeho“. Líčil, že netušil, když v noci Božího narození slova ta četl, že milost Spasitele našeho, která se nad chýší betlémskou ukázala, snese se i do chaloupky jedné ve farnosti zdejší. Vysvětlil dovolávaje se svědků přítomných a podpisu samého nebožtíka, že zcela dobrovolně a při zdravém rozumu k činu tomu se odhodlal. Vypravoval, jak čtením knihy pravdu poznal a modlitbou k Matce Boží konečně vůli svou ku zpovědi naklonil. — Bylo ticho jako v hrobě v celém kostele i za varhanami, když kazatel volal: „Ano, ukázala se milost Boha Spasitele našeho. Jest to zajisté milostí, na konci života poznati pravdu a dle pravdy i k smrti se připraviti. Jest to milostí i pro nás katolíky — neboť slouží nám to zajisté ku potvrzení víry, když vidíme, že nebožtík kroku toho neučinil z časných ohledů, jako se to někdy děje, ku př. k vůli oženění neb vdaní se, ale že to učinil v hodinu smrti, před branou věčnosti. V tu chvíli zajisté jedná se s rozvahou“. — Mezi lidem utírali si mnozí oči — mezi nimi i Buďárek. Starý Sháněl za varhanami si však očí neutíral. — Po tomto dojmu zmírnil svou řeč i pan kazatel a vrátil se ku příčině toho obrácení a řekl: „Kniha tedy a Matka Boží jsou příčinou toho, co se stalo v tyto dny mezi námi. Ano ty knihy, ty knihy. — Kniha někoho uvede do bludu, někoho přivede ku pravdě. Mám zde jednu knihu, která by mohla

těž mnohého ku pravdě přivéstí.“ — Za všeobecného, nového napětí vzal pan kazatel knihu do ruky a oznámil, že z ní něco přečte. Byla to kniha, v níž i ti, kteří od církve některé evangelické ku katolické přistoupili, vypisují příčiny, proč tak učinili. (Convertitenbilder von Rosenthal. Anglie s. 429.) Z té knihy tedy četl velebný pán asi takto :

„V Anglii byl evangelickým, protestantským farářem Jindřich Wilberforce (Uailberfors) v East-Farleigh (Istferlí) v biskupství Canterbury (Kent-bery) ; tam totiž mají protestanté biskupy. Roku 1850. dne 15. září stal se katolíkem ; a psal pak své osadě delší list tohoto asi obsahu : „Moji milovaní přátelé! — Dávám vám poslední „s Bohem.“ — Chci vám říci proč. Proto, že se Bohu líbilo dáti mi znenáhla poznati, že anglikánská, nekatolická církev není pravou církví Kristovou, tou totiž, kterou Bůh před 1800 lety založil, nýbrž že jest církví novou, která teprv před třemi sty lety jest založena . . . Proto opouštím církev anglikánskou a utíkám se do církve římsko-katolické . . . Snad se mne ale někdo otáže, jak to vím, že římsko-katolická církev pravou církví Ježíše Krista jest. Milí přátelé! . . . Toho přesvědčení jsem postupně dosáhl a ono se ve mně upevnilo čtením písma svatého a modlitbou. — Katolická církev jest již proto pravou církví, protože jest jedinou, kterou Bůh založil, když Kristus poslal apoštoly učit všechny národy. Ostatní jiné církve povstaly nějaký čas po ní. Anglikánská církev ku př. povstala teprv, když katolická 1550 let před ní byla. Před šestnáctým stoletím nebylo v celém světě nižádného anglikána. . . Všecky protestantské sekty, církve

odštěpené, tedy i kalvinisté, zwingliáni anebo evangelíci vyznání helvetského, lutheráni, povstali tím, že se jistí muži domýšleli, že zřídí lepší církev, než byla a jest ona stará od počátku trvající. Proto nazvali se zakladatelé sekt „reformatoři“. Reformator jest totiž člověk, který tvrdí, že staré věci v lepší promění. Tito lidé nebyli spokojeni se starou církví a řekli: Uděláme změnu a budeme míti církev novou, lepší než ta stará. Avšak těch reformatorů bylo více a každý chtěl, aby každý člověk s jeho církví byl spokojen . . . Ale jiní řekli: „Ne, proč bychom nemohli i my reformovati, jako oni? My to provedeme ještě lépe.“ A proto rozmnožily se sekty velice; povstalo množství církví, nazývají se všecky opravenými a protestantskými, u nás evangelickými. — Ale uprostřed těchto sekt vyniká církev více než 1800 let stará, katolická, všeobecná. Jděte několik set let nazpět a shledáte, že všickni křesťané byli katolíci; všecky nové náboženské společnosti jsou vymyšleny od lidí. Ale katolická církev jest od Ježíše Krista a jeho apoštolů, na Petru založena a to jest důkaz, že ona jest pravá a ony nepravé. — Jedinou odpovědí, kterou se (evangelíci) protestanté pokouší důvod tento poraziti, jest, že praví: „Já vím, že katolická církev zprvu pravdu měla, ale potom se zkazila, takže opravy třeba bylo.“ — To by bylo pravda, kdyby církev katolická byla dílem lidským, ale církev ta jest dílem božským a proto nemůže se zkaziti.“ — „Lidé v ní, ba i její kněží mohou vésti život nesvatý, nepřikladný, ale Bůh nemůže skrze církev učiti bludům,“ doložil velebný pán. — „Mravy katolíků potřebovaly a budou vždy potřebovati opravy, ale nikdy ne

učení církve. — Když Pán náš Ježíš Kristus na tomto světě byl, řekl Petrovi: „Ty jsi Petr, a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné jí nepřemohou.“ Jest pak jisté, že by brány, to jest moci pekelné, byly církev přemohly, kdyby se byla církev Petrova zkazila, takže by byla po dlouhá století bludům ďábelským učila. Ale Ježíš Kristus slíbil, že se tak nestane a dříve než nové církve založili, museli by reformatoři dokázati, že Kristus slovu svému nedostál a že ďábel církev přemohl. Nuže, co se mne týká, chci věřiti Ježíši Kristu a ne lidem.“

Důstojný kazatel zavřel a odložil knihu za hlubokého dojmu a ticha a řekl: „Nejmilejší, jako tento protestantský (evangelický) farář, smýšlel i náš nebožtík. I on poznal, že Kristus založil církev na Petrovi, že jen církev katolická je církví Petrovou a církve evangelické že jsou od Petra odtrženy. Zesnulý, jehož tělo zde jest mezi námi, řekl před svědky důstojnému panu faráři našemu: „Poznal jsem, že církev římsko-katolická je ta stará původní církev, která trvá přes osmnáct set let, evangelické církve že jsou teprv tři sta let.“ A když mu pan farář sám připomněl výmluvu evangelíků, že prý se ta původní církev zkazila a že ji potom reformatoři museli opravit, odvětil: „To mně dělalo trochu starost, tak nás tomu učili ve škole. Ale i o tom mne poučila tato kniha. Ona dokazuje u každého článku víry, že mu hned za prvních století církev učila, jak o tom svědčí spisy svatých Otců a tu se mi počaly otvírati oči. Zvláště tomu jsem se podivil, že svatí Otcové mluví o večeři Páně právě tak, jako dnes katoličtí kněží. Jak o ní mluví Zwingli a Kalvín, tak se o ní v starých

žasech nikdy neučilo, učení církví evangelických je nové.“

Na konec vyložil ještě velebný pán slovy vroucnými, pokornými a laskavými, že ku poznání pravdy nepostačí však knihy, nýbrž že jest k tomu zapotřebí pokorného smýšlení, právě touhy po pravdě a modlitby. Vykládal se zá-
palem, že zvláště modlitba k Matce Boží v této věci mnohým obrázcencům prospěla, jak toho i na našem zesnulém důkaz shledáváme. Připomenuv, jak velice prospělo to nebožtíkovi, že zemřel v církvi katolické, jelikož nyní duše jeho stane se účastnou oběti a modliteb církve, vybídl k modlitbě za něj a skončil.

Na chóru stal se šumot. Vávra a Sháněl drali se ze svého úkrytu za varhanami davem idí ven. Na nikoho se ovšem ani nepodívali, ale Sháněl řekl dosti srozumitelně: „Tohle tak ne necháme.“

Slečinka ze zámku jela s milostpaní mlčky domů; nepromluvily ani slova, na tváři slečnině bylo však možno pozorovati nepokoj a smutek. Ani při večeři nevrátila se jí veselá hovornost. V uších i v srdci zněla jí přečtená slova faráře anglikánského: „Nuže já chci věřiti více Ježíši Kristu, nežli lidem.“ Byla ráda, když mohla odejít do svého pokojíka a zabývat se sama sebou. Až posud myslila, že ona právě věří Ježíši Kristu, totiž jeho čistému evangeliu, a divila se, že farář onen shledal, že katolíci věří více Ježíši Kristu, nežli lidem reformátorům; divila se, že právě katolíci mají nejhlavnější důvod pro svou církev v evangeliu, v slovech Ježíše Krista: „Ty jsi Petr (t. j. skála) a na té skále

vzdělám církve svou a brány pekelné jí nepřemohou.“ Vzpomněla si ovšem, jak se v Drážďanech v ústavě mluvívало o slovech těch, ale dnes neměla taková řeč žádné moci; — cítila že to vše je vykrucování a natahování slov Kristových; a dobrému srdci jejímu protivilo se vždy to nelaskavé tupení katolíků, když se o jejich víře mluvilo. Dnes bylo přednešeno vše s klidem a láskou a proto nemohla se ubrániti té myšlence, že mají základ své víry ve svatém evangeliu, že věří Ježíši Kristu a ne lidem a po prvé v jejím životě napadlo jí, že snad nemají evangelíci práva jen sebe evangelíky nazývati, že ten název slušel by též katolíkům, vždyť právě oni z evangelia dokazují, že jejich církve Petrova pravou církví jest. — Ale té myšlenky se zhrozila. Vzpomněla na svou matku, která je horlivější evangeličkou než otec její, vzpomněla na to, jak jí a ostatním dětem říkávala, že ctění svatých a obrazů a ostatků je modlářstvím a mše obzvláště, ta že jest dokonce „zlořečeným modlářstvím“, jež teprv později sám ďábel skrze papeže do církve uvedl. Duch její zalétá do domácnosti rodičů její tím více, čím více byla nepokojnou; ale při tom vzpomněla i na otce, který matce říkával, že je fanatická a že u katolíků o modlářství ani řeči býti nemůže. Tu jej však matka vždy zakřikla, aby nekazil děti. Jak ráda by věřila matce, že v církvi katolické páchá se modlářství, tu by bylo patrno, že církve ta má učení zkažené. Toho snad jí nedokáže pan kaplan, že i za nejstarších dob bylo v církvi ctění Svatých, obrazů a ostatků. A jestli toho jí nedokáže, pak jest víra evangelická vírou starou. Tento úmysl, že se na tyto věci otáže

velebného pána a naděje, že jí nebude moci přesvědčiti, pomohly jí konečně ku spánku.

A co se dělo ve vesnici, na osadě toho novoročního večera? — Nebylo snad ani domku, v kterém by se bylo o tom pohřbu a o tom kázání nemluvilo. V hospodách bylo velmi živo. V staré hospodě byl více lid „drobný“, tam „bojoval“ kovář se ševcem Buďárkem. V nové byli více ti velcí; tam zápasili Vávra a Sháněl a starosta evangelík, pak Bartoníček starý i mladý a pan polesný. — Kovář do toho bušil po kovářsku, vykládal, že pan páter brzo zví, jak se mu to kázání vyplatilo, starší půjdou hned zítra k „pánovi“ a zadají žalobu pro urážku jejich církve. Buďárek se jen usmíval a řekl:

„Jen to zkuste, budou muset sami vaši svědčiti, že pan páter kázal velmi laskavě a mírně“.

„Ale vykládal, že naše církve není pravou církví, toho my trpěti nemůžeme“. —

„Snad jste nemyslil, že řekne, že katolická církve jest nepravou církví?“

„My jsme ta stará církve a kdo řekne, že není, ten nás uráží“, řekl kovář.

„Inu, to bude muset být velký kriminál; všickni katolíci, právě tím, že jsou katolíky, povídají, že vy nejste ta pravá církve. Tu byste museli nás všechny i se samým císařem pánem dát do kriminálu a to půjde těžko“.

„To půjde těžko“, vzkřiklo mnoho hlasů najednou; a Buďárek pokračoval:

„Pane kmotře, tupení jiné církve a hájení vlastní je veliký rozdíl. — Vy jste zvyklý katolíky vždycky umlčet a když se jednou pořádně ozvali, tu jste celý v ohni“.

„My vám ukážeme, co to je se ozvat, my to takhle nenecháme“.

„A my taky ne! — Kolikráte jsme slyšeli na vašich pohřbech kázání proti nám; kolikráte jste vy sám nás nazýval modláři a papeženci, my to tak nenecháme“.

„Nenecháme“, ozvaly se hlasy.

Kovář jen hořel. Ale Buďárek řekl ještě něco:

„Bude to švanda, až celé Líbenice potáhnou do kriminálu, my proto, že říkáme, že jste církví novou; vy, že nás ctíte krásnými jmény modlářů a papeženců“.

„Bude to švanda“, škádlili někteří kováře.

„To není žádná urážka, vy jste modláři proto, že se klaníte modlám“, křičel kovář.

„Pane kmotře, pamatujte se; my vám tohle slovo odpustíme, ale nesmíte býti jako vzdorovitý a rozplakaný hoch, který každému ubližuje, každého bije, ale když se jeho někdo dotkne, běží žalovat mamince“.

„Ať běží“, zkřikli zase mnozí.

Kovář udeřil sklenicí o stůl a vzkřikl:

„Co, já že jsem hoch?“

Buďárek odvětil:

„Ne, nejste, jste pan mistr kovářský z Líbenic a statečný bojovník Boží, potíráte kladivem hněvu Hospodinova veškeré modláře. Má úcta, poroučím se“, tak řekl žertovně Buďárek a zmizel.

A za ním odešli jiní volající: „Má úcta, poroučím se“, což ovšem kováře mrzelo a proto křikl za nimi:

„Utíkejte — papeženci — utíkejte“.

Jsa si vědom, že opět jedenkrát zvítězil, vždyť před ním utekli, utišil se a odešel po

chvíli spokojen domů s tím pevným přesvědčením, že on je v té staré církvi Páně.

Ale ani v nové hospodě nešlo to tak hladce. Starý Sháněl podobně jako kovář hrozil žalobou a volal:

„My se urážet nenecháme“.

Oba Bartoníčkové však mu vykládali, že jich nikdo neurazil, že pan páter zcela klidně a laskavě dokazoval, že církev katolická je původní církví Kristovou, ba že to vlastně jen četl.

Ale starému bojovníku Shánělovi přišel ku pomoci nový, mladý, pan Vávra a začal vykládati:

„Doby poroby naší přestaly, tolerančním patentem císaře Josefa II. r. 1781 jest nám dána svoboda, nikdo nás nesmí urážet“.

Pan polesný odvětil:

„Pane Vávro — jste proti mně mladík — ještě jste na světě nebyl — a já jsem věděl o tolerančním patentu — tak učeně na nás „nechoďte“. My vám tu svobodu přejeme. Ale nesmíte si myslet, že máte tu svobodu jen vy. I my smíme náboženství své vyznávat a to nás učí, že církev římsko-katolická jest jedinou, pravou od Krista Pána na Petru založenou církví — a smíme to říci všude, zvláště v kostele a ve škole. Vy říkáte, že vy jste pravou církví Páně — inu, když vás to uspokojuje, co řekl Luther, Kalvín a Zwingli, my vám v tom nebráníme. Ale Luther, Kalvín a Zwingli byli lidé a víme jací — a tu nám odpustíte, že s celou duší souhlasíme s tím, co se četlo dnes v kostele: Věřím více Ježíši Kristu, než lidem. Kristus řekl, že jeho církev bude založena na Petrovi — re-

formatoři to povídají jinak — věřte si jim, když vás to těší“.

„To jsou zase urážky“, volal Sháněl.

„Žádné urážky — pravda není urážkou. Svátý Petr řekl císaři Neronovi, že Kristus jest Syn Boží a to Nerona uráželo — dal svatého Petra ukřižovat, chcete snad být nějakým Neronem, to byste hrozně špatně rozuměl svobodě“.

Mnozí se usmáli; pan Vávra se zarděl, ale sedl si zase na učitelskou stolicí a jal se vykládati o církvi neviditelné, do níž patří všickni vyvolení shromáždění skrze Ducha a slovo k životu věčnému v jednotě pravé víry“.

Pan polesný se z plna hrdla zasmál a pravil:

„Je vidět, že jste se nedávno ženil, umíte heidelberský katechismus skoro doslovně, to z vás mohl mít váš „pán“ radost“.

Pan Vávra zarděl se na novo.

„To jest kroucení a natahování slov, jak to začali dělat hlasatelé nového učení v 16. století, ba již před nimi Hus. Mladý panáčku, heidelberský katechismus jsem četl, když jste vy ještě nejen panem Vávrou, ale ani Vávrou nebyl. Když se reformátoři odtrhli od jediné pravé církve — ovšem viditelné — vymysleli církev neviditelnou. V písmě svatém v knize Skutků apoštolských čteme, že na den seslání Ducha svatého byla založena církev v Jerusalemě. Sestávala tenkrát z apoštolů s Petrem v čele, z učedníků — a přidalo se k ní toho dne tři tisíce lidí, kteří byli ihned pokřtěni. Já myslím, že je bylo vidět. A tak po dnes sestává pravá církev z nástupců apoštolů z biskupů s nástupcem Petrovým v čele a z ostatních pokřtěných, pokud přijímají pravé učení apoštolské.“

Já myslím, ty je zase vidět. — Kteří však z údů církve odešli od nás do života věčného, ti se stali pro nás ovšem neviditelnými — ale křtem a vůbec milostí Kristem vydobytou čili skrze Krista a Kristem jsou s námi jedno tělo — jedna rodina, jedno „obcování“ — říkáme mu „svatých obcování“. — Tak, mladý panáčku, čtěte dřív pořádně písmo svaté a pak nás poučujte; heidelberský katechismus není písmem svatým. Kdybych se nebál tamhle starého Nerona, řekl bych, jakým je písmem“. Pan Vávra neotevřel více ani úst svých — přítomní katolíci se usmívali — ba i sám starosta, ač evangelík — se usmál; ale starý Sháněl vzplanul hněvem a řekl:

„Kdybyste si vy hleděl svých lesů a své zvěře — a nedělal tu jezovitského kazatele“.

Pan polesný se zasmál, chtěl něco říci; avšak u samých dveří ozval se hlas:

„Pan polesný je dobrý střelec — umí střílet do zajíců i do beránků“.

Byl to Buďárek. Šel ze „staré“ do „nové“ — zkoumat, co tam dělají velcí.

Hlasitý smích následoval, ovšem ne všeobecný. Pan Vávra předstihl starého presbytera a řekl:

„Co se to opovažujete, drzý člověče, nás potupně „berany“ nazývat?“ Buďárek odvětil:

„Pan Vávra střílí do oveček — ale je ještě mladý — neumí tak „trefovat“ jako pan polesný. Že se opovážil mne starého člověka nazvat drzým, to mu odpouštím. A že jsem žádného nenazval beranem, to mi dosvědčí každý i tuhle pan starosta. Řekl jsem pouze, že pan polesný je dobrý střelec — umí střílet do zajíců i do beránků a nic víc“.

Smích nastal z novu. — Dlouho do noci zdržela se společnost v hospodě. A starý Sháněl odešel podporován jsa panem Vávrou s tím úmyslem, že „to takhle nenechají — že tomu mladému jezovitovi dají“.

A opravdu; hned ráno ubíral se s panem Vávrou k dvojctihodnému pánu a žádal, aby napsal žalobu. Ale „pán“ zavolał si prý pana starostu a když ten mu klidněji pověděl, že pan kaplan takřka jen z knihy dokazoval, že římská církev je původní — a že o žádném tupení a posměchu řeči býti nemůže sešlo z celé žaloby, s čímž však starý Sháněl nebyl spokojen a vyčítal „pánovi“, že je poloviční papeženec a starosta že si nechce katolíky rozlobit, budou brzy obecní volby.

A co se asi děje v zámku? Panu Mayeovi uklouzlo jednou důležité slovíčko. Od slečny se dověděl o obsahu kázání a neschvaloval ho — osvícené kněžstvo mělo by vykládati lidem zákon přirozený, zákon humanity (lidskosti). Katolické kněžstvo jest nenapravitelné; šíří fanatismus a nesnášenlivost. Avšak u večer druhého ledna, když byl vyslechl ve dvoře hovor lidu vyznání obojího, když slyšel o bojích v hospodě, ba když sám u rybníčka — seká se totiž led a rozváží — promluvil s Bartoníčkem starým i mladým, pak i s Vávrou a Shánělem — dal svědectví pravdě a řekl, že katolický lid je ústupný, ba až nesmělý — a Vávra i Sháněl že jsou zfanatisováni; a půjde-li to takhle dále, že bude muset svůj náhled o katolících opravit; — pro dnes že si to vykládá tak, že tu vašeň Vávrovu a Shánělovu rozdmýchalo kaplanovo kázání. Neplatilo ovšem nic tvrzení milostpaní,

ba samé slečny, že kázání bylo mírné, srdečné a laskavé.

A co se děje v srdci slečnině? — Čeká na pana pátera, aby ho mohla usvědčiti, že v staré církvi nebylo obrazů, ctění Svatých a jich ostatků. Ale on přijde až pozítří; za to přišel pan podučitel Víteček a vypravoval slečně, jak pan polesný v hostinci z písma svatého panu Vávrovi vyložil, že církev jest viditelná — a že takovou byla v den svého založení — a že sestávala z apoštolů — s Petrem v čele — a ostatních pokřtěných. A podnes že jest takovou církví církev římská, že jest totiž viditelnou společností všech pravověrných křesťanů — pod vrchní správou nástupců apoštolských — biskupů — z nichž nástupce Petrův, biskup římský, jest hlavou neb otcem celé společnosti. — Neviditelnými stali se pro nás jen ti křesťané, kteří do života věčného odešli, že však jsou s námi skrze Krista jedním tělem, jednou společností — čili obcováním, jehož hlavou jest Kristus. Ten hovor slečinku opět mnoho znepokojil; právě dnes jí ještě napadlo, že s tou neviditelnou církví způsobí nesnáze panu páterovi.

III.

Dva dni po novém roce stalo se panu Mayerovi a jeho rodině veliké neštěstí. Před polednem odešel Kamill na led. Pan Mayer mu to nejenom dovoloval, nýbrž přímo ukládal, aby se tím tělesně sílil a zdraví své upevňoval. Bez dohlídky ovšem nikdy nebýval. Tentokráte šel s ním docela otec sám. Připnuli si želízka a počali jezdit po ledě jsouce veselé mysli. Za chvíli přišel tam i hošík pana pojezdného na želízkách. Konečně začali

se předjíždět a když byli takřka v letu, upadl Kamill nazpátek. Pan Mayer vida, že hoch nevstává, přispěchal k němu, ale hle, Kamill byl bez vědomí následkem velikého nárazu hlavy o tvrdý led. Ihned byl ovšem dopraven do zámku. Ani domácím prostředkům ani lékaři přivolanému nepodařilo se ubohému hochu vědomí vrátiti; lékař se vyjádřil, že jest mozek silně otřesen — a nezapíral, že smrt může každé chvíle nastati. Bylo telegrafováno pro znamenitého lékaře do Prahy. Ten přijel k ránu a oznámil, že není pomoci. Po poledni na to vypustil nadějný synáček pana Mayera duši. — Byla to ovšem veliká a těžká rána; těžší tím více proto, že tak nenadále přišla. Bolest milostpanina byla veliká, ale tichá; zaplakavši u mrtvoly pospíšila do svého pokojíka na klekátko před kříž s obrazem Spasitelovým. Prosila o posilu v této trpké zkoušce, ale modlila se s odevzdáním do vůle Boží. „Stalo se, co Tobě se líbilo, ó Pane můj — budiž jméno Tvé pochváleno. Co ty činíš, dobře činíš. Kdož může prozkoumati úmysly Tvé“. — Tak se modlila. A modlitba tato ze silné plynoucí víry byla zajisté balsámem pro srdce její, srdce mateřské. A k modlitbě této přidala ihned modlitbu za duši dítěte. Právě na štědrý den konal Kamill svou první svatou zpověď. Dříve se to nestalo proto, že otec tomu nechtěl dopustiti, a i tenkrát stalo se to na zapřenou. Kamill nesl totiž svému duchovnímu učiteli do fary vánoční dárek a při tom dle úmluvy dříve s ním i s matkou učiněné se vyzpovídal těše se, že o Velkonocích k stolu Páně po prvé půjde. O té zpovědi nevěděl tedy otec ničeho, ale věděla to matka. K jaké jí to bylo nyní útěše! Doufá silně, že duše synáčka

jejího odešla na věčnost v milosti Boží. A přece se modlí za něj? Zajisté! I spravedlivý, jak dí apoštol, sedmkrát za den klesne. A od svaté zpovědi Kamillovy uplynulo více než deset dnů a nějaký — ovšem všední — poklesek přihodil se mu zajisté. A proto jest třeba ku zahlazení jeho svatou obětí, modlitbami a jinými dobrými skutky přispívati, očistcové tresty ukracovati.

Tak věřila, tak i jednala zbožná paní. — To jí bylo opět úlevou nemalou v bolu jejím. Co však nade všecko ji blažilo, byla silná víra a nezvratná naděje, že uzří svého synáčka v životě budoucím. To vše tedy působilo, že ubohá matka nesla neštěstí své hrdinsky; bol její byl upřímný — ale o mnoho mírnější, než bývá u těch, kteří naděje nemají. — To právě se ukázalo na panu Mayerovi. On víry neměl. A proto padlo neštěstí to celou tíhou na něj. Miloval svého syna otcovsky, ale ne křesťansky. Syn jeho mu byl takřka vším na světě, ba jak sám říkával, syn jeho byl mu jeho „nesmrtelností“ — t. j. skrze syna svého, který zachová jméno jeho i rod, zůstane tu po otci památka — „nesmrtelná.“ Ale hle! Ta nesmrtelnost nyní zemřela. Pana Mayera pojala zoufalá bolest. Chvílemi mlčel a tiše seděl jako socha, chvílemi zase běhal po pokoji, volaje: „Jak hrozný to osud, jak hrozný to osud!“ Pak zase běžel k mrtvole synově — a plakal. Odtud pak běžel k choti své, pojal jí za ruce a volal: „Kamill, můj Kamill zemřel.“ — Paní, ač k bolesti nad úmrtím synovým přidána nyní soustrast s nešťastným manželem — řekla:

„Milý muži! Kamill, náš Kamill zemřel — ale duše jeho žije životem lepším. Jen na čas jsme odloučeni. Dříve neb později se shledáme.“

Ale slova ta rozžalostnila ubohého pána tím více; s bolestí tím prudší zvolal:

„Ó Marie, kdož dá mi víru tvou? Ty's šťastna i v neštěstí — ale já, já víry tvé nemám.“

„Odřekni se tedy svých neutěšených zásad, a přijmi víru s útěchou její.“

„To nejde, Marie, to nejde. Nemohu měniti náhledů svých; chci zůstatí mužem, chci zůstatí „charakterm“ — (povahou pevnou).“

„Jak jsi nešťastný!“

„Ano já jsem nešťasten, nevýslovně nešťasten.“

S těmi slovy odběhl do pokoje svého a seděl v lenošce nepohnut jako socha mramorová.

Pohřeb Kamillův konal se velice slavně na den sv. Tří Králů odpoledne; ale nápadno bylo všemu lidu, že se mrtvola do kostela ani nenesla, a že se „milostpán“ od hrobu hned domů vrátil a v kostele ani nepobyl. Učinil to prý z veliké lítosti. Plakal o mnoho více, než milostpaní — a to je všem divnou, velmi divnou věcí.

V zámku jest tedy smutno; pan Mayer jest celý bledý a přepadlý. Mluví velmi málo, ba vzdychá více, než mluví. Ani Julinka ho nerozveselí. Ptala se ho, zdali by byl taky tak smuten, kdyby na místo Kamilla byla ona umřela. Pan Mayer neodpověděl. Ale Julinka mluvila dále a prozradila mu, že maminka povídala — kdyby se tatínek modlil, že by nebyl tolik smuten. A nemohla pochopiti, že by se někdo nemohl modliti. Ona se může modliti kdykoliv — a byla by se začala modliti, kdyby byl otec její neřekl, aby toho nechala, nyní že k tomu není času.

V modlitbě tedy nehledal otec Julinčin útěchy. Ale lékař řekl, že nesmí býti mnoho samotén, že má starost o jeho zdraví. Ale kde v Líbenicích

sehnati vhodnou pro pana Mayera společnost? Ač nerad, odhodlal se přece a pozval si v neděli večer dosti četně hostí: pana pátera, pana podučitele Vítečka, starého pana polesného a mladého Bartoníčka. — Co ho asi pohnulo, že právě tyto osobnosti si pozval? Kdož může to věděti? — Mezi večerí hovořilo se dosti živě, ale o lhostejných věcech. Brzy však prohodil pan Mayer:

„Víte, pánové, co mi v Líbenicích jest nápadno? Že právě tuhle pan Víteček a pan Bartoníček, ač oba celé gymnasium študovali, tak rozhodnými katolíky jsou — což nyní u vzdělanějších řídkým jest zjevem“.

Pan kaplan řekl na to:

„Není to právě tak neslýcháno, obzvláště ne v Německu, v Belgii, ve Francii, v Anglii. Ve Francii ku př. vydal právník jeden a soudce, August Nicolas dva velmi učené spisy, jimiž pravost náboženství katolického dokazuje; jsou přeloženy do němčiny. A zvláštností jest, že se odhodlal první spis psáti ku žádosti přítele svého. Přítel ten byl též právníkem, avšak neměl víry. I zemřel mu jediný synáček. Měl bolest velikou a cítil, že by se velmi upokojil, kdyby měl pevnou víru a naději, že shledá se v budoucím životě s miláčkem svým. Věda, že Nicolas jest věřící muž, psal mu a prosil, neví-li o nějakém prostředku, který by mu pomohl k víře. Z lásky ku příteli napsal Nicolas svůj důmyslný spis, který měl ho přesvědčiti o pravdě víry katolické“.

Pan Mayer se zamyslíl — ale prohodil přece:

„Víra křesťanská spočívá na zázracích a těm věřiti jest mi těžko“.

„Ale jak pak“ — odpověděl Václav — „dějí-li se zázraky po dnes?“

„Myslím, že byste to těžce důvody právníckými dokázal“ — odpověděl pan Mayer — bývalý advokát.

„Myslím, že přece. Je třeba čísti, co právě advokát Lasserr sepsal o zázracích lúrdských ve Francii“.

„To jsou buď podvody, neb sebeklamy“ — vskočila do řeči slečinka; „jsou to nábožné, avšak nepodstatné domněnky ctitelů Marie“.

„A přece ne“, — řekl pan Víteček. — „Není-li pravda, Václave — v loni jsme oba podobně smýšleli a dlouho jsme se bránili lepšímu přesvědčení, ale kniha Lasserrova jest psána po advokátsku — důvodům jeho marně se kdo brání“.

„Opravdu?“ — řekl pan Mayer. — „Divím se vaší víře“.

„Ano, milý Adolfe“ — pravila milostpaní — „jest to tak opravdu; jen že ty knihu, která hájí náboženství, vždy odmítáš a předem za hloupost vyhlašuješ. Ty máš zásadu: zázraky jsou nemožny — a pak jsi hned hotov — doložíš jen — „a proto nemůže býti pravdivé vypravování, že se někde staly“.

„Rád bych věděl, možno-li právnicky jen jeden zázrak dokázati?“

V tom vešla do pokojíka služka. Je v zámku od nového roku. Je to známá nám bývalá evangelička Anna Pluhařova, k jejímuž obracení Philippsdorf podnět dal; nemůže dosud bydleti v domě svých rodičů. Tato tedy nová služka pošeptala něco velebnému panu, načež on hned odpověděl:

„Anička mi šeptá, že má knížku, která jedná o zázračném jazyku svatého Jana Nepomuckého — tam že se ten zázrak dokazuje, jak si „milostpán“ přeje, právnicky“.

Jindy by byl pan Mayer celou věc smíchem odbyl; ale dnes je to s ním přece jinak. Jest jako přítel Nicolasův, o němž se pan kaplan zmínil; měl by velikou útěchu, kdyby pevně věřil, že shledá se s Kamillem, ale ty zázraky — ty mají být podporou neb základem víry — ale jemu se zdá, že jsou nemožnými. Nepokoj jeho duše přiměl ho k tomu, že svolil, aby služka knížku přinesla.

Velebný pán knížku dobře znal a proto řekl:

„Celou knížku zde snad čísti nebudeme — bude si ji moci milostpán a snad taky slečinka přečísti později — ale budu tak smělym a vyhledám nejdůležitější místa a přečtu je.“

Návrh páně kaplanův byl přijat.

„Jest známo“ — řekl na to velebný pán — „že se v naší katolické církvi koná důkladné soudní vyšetřování, nežli někdo za svatého jest vyhlášen; říká se tomu „proces“, zrovna jako u našich soudů. K vůli vyhlášení sv. Jana Nepomuckého za svatého konal se předběžný proces, v němž se svědectvími *přísežnými* šestnácti svědků stvrdilo, že od nepamětných dob ctěn jest od lidí jako svatý — Jan z Nepomuku. Protokoly o tom sepsané jsou podnes uloženy v archivu arcibiskupa pražského a jich pověřený opis odevzdán jest do Říma. Jména těch šestnácti svědků jsou tu v této knížce na str. 49. Aspoň některá z nich oznámím. Čtu zde: Max-

milián Norbert Krakovský hrabě z Kolovrat — tajný rada císařský. — Leopold Antonín hrabě Trauttmannsdorf — tajný rada císařský. — František Wetzker z Neidensteinu — rada soudu appellačního — tedy právník. — Jan Kašpar Kupec z Bilenberka — rada a tajemník soudu nad appellacemi. — Nyní osmělím se stručně čísti. — Na str. 51 čtu: Když tedy soudní vyšetřování o úctě sv. Jana Nepomuckého na tento stupeň dospělo . . . uznala soudní komisse za potřebné, aby nejen hrob svatého Jana vůbec, ale i celá mrtvola jeho soudně ohledána a o stavu jejím nynějším hodnověrná od očitých svědků zaručená zpráva do Říma poslána býti mohla . . . Na str. 53 čtu: Arcibiskup pražský ustanovil k tomu dne 12. dubna 1719. celou zvláštní komissi. — Za členy komisse jmenováni byli čtyři preláti kapitoly svatovítské, probošt a světící biskup Daniel Mayer, děkan Tobiáš Opic, arcijáhen Jan Steyer a kanovník Karel Řečický — a pak byli dva kaplani arcibiskupovi za svědky určeni“.

„Samí kněží“ — řekla slečinka nedůvěřivě.

„Počkejte jen, přijdou též jiní. — Dále byl v téže komissi také doktor práv Jan Blovský a notář Bernat z Germeten. — Dále byli povoláni rozliční řemeslníci, jichž k otevření hrobu třeba bylo — zedníci totiž, kamenníci, truhláři a kováři. Všichni tito svědci složili již dne 14. dubna před soudní komissí slavnou přísahu, že jakož svědkové jen pouhou pravdu mluví budou. Tito řemeslníci odklidili již téhož dne na rozkaz arcibiskupův mříž kolem hrobu . . . Ale mimo všecky jmenované osoby bylo ještě sedm jiných osob povoláno: Slovatný spisovatel český Jan

Hammerschmied, kanovník vyšehradský a Václav Potůček, farář u sv. Víta“.

„Zase kněží, slečinko“ — prohodil pan Mayer. „Ale bylo by třeba i lékařů“.

„Ano i lékaři byli povoláni. Na str. 54. čtu: Z lékařů povolán Jan z Erlsfeldu, doktor filosofie a lékařství a professor na vysokých školách pražských; pak Jan Puchmann, doktor filosofie a lékařství na vysokých školách pražských. Šebestian Fuchs, doktor lékařství. Z ranhojičů povolán byl Jan Schutzbrett; Ferdinand Schober. — Všickni řezávali čili pytlvali mrtvoly po více let. — Dne 15. dubna 1719 okolo deváté hodiny ranní přišla celá komise s arcibiskupem v čele do chrámu svatovítského — a jmenovaných posledně sedm svědků složilo slavnou přísahu před arcibiskupem. Na to odebrala se celá komise ku hrobu, o němž Hammerschmied i Potůček svědčili, že vždy za hrob sv. Jana Nepomuckého považován byl. — Hrob pokryt byl velikým kamenem . . . na zevní straně byly zbytky starých písmen, kteréž Hammerschmied a Potůček prozkoumali a ohlásili, že vytesáno tu jméno: Joannes de Pomuk t. j. Jan z Pomuku. — Městu Nepomuky říkalo se též Pomuk, jak dějiny svědčí. — Zedníci zdvihli kámen. . . A začali pak hrob kopati a vykopavše z něho země na dobré dva lokte přišli konečně na rakev, která však již z velké části zpráchnivělá byla . . . Když tedy zpráchnivělé zbytky rakve odstranili, objevila se celá kostra t. j. všechny kosti těla jeho bez masa, které již úplně zpráchnivělo. Ale hned na první pohled vidělo se již, že všechny jednotlivé kosti téže kostry jsou v nejlepším pořádku a v takové vespolné souvi-

slosti, jako se jediné u takových koster nalezají, kterých se žádný člověk od té doby nedotknul, co na nich maso zpráchnivělo . . . Jakmile se tedy kostra ta v hrobě objevila, vyzváni byli oni tři lékařové a dva ranhojičové, aby se dobře a pozorně na celou kostru podívali. Když se tedy všickni na kostru náležitě podívali, sestoupil doktor Šebastian Fuchs sám do hrobu a jal se s největší pozorností všechnu hlínu, která ještě na kostře byla, odstraňovati . . . a počal napotom jednotlivé kosti z téže kostry vybírat a podával je jednotlivým kolem hrobu stojícím kněžím, kteří je na blízko stojící stůl odnášeli. Vybírání kostí počalo se lebkou. Tak zaznamenal výslovně očitý svědek Václav Potůček . . . Ale když lékařové lebku svatého Jana Nepomuckého na dotčeném stole ležící bedlivě pozorovali, a doktor Fuchs ji za tou příčinou pozvedl, aby hlínu v ní se nacházející na stůl vysypal, tu právě nastalo okamžení předůležité a vši lidské paměti hodné a které taky všechny přítomné lékaře a ranhojiče, arcibiskupa až do posledního svědka přítomného nejen obdivením, ale velikým užasnutím naplnilo a rozechvělo.

Jakmile totiž hlína z lebky na stůl padati počala, vypadl z téže lebky na stůl i celý jazyk, což všickni svědkové najednou na své vlastní oči viděli Při opětném a nejbedlivějším pozorování a zkoumání přesvědčili se lékaři a ranhojičové, že jazyk z lebky vypadlý má veskrze všechny vlastnosti pravého jazyka, jaký se jen buď u živého neb zemřelého člověka, ale jen kratičkou dobu *hned* po jeho smrti naléztí může; neboť měl nejen celou zevnitřní postavu a barvu pravého člověčího jazyka, ale byl taky

jako každý jiný člověčí jazyk masitý, měkký, úplně ohyblivý a sliznou blanou pokrytý, úplně neporušený a dle výslovného později před soudní komissí a pod přísahou vydaného svědectví doktora Šebestiana Fuchse vyhlížel právě tak, jakoby ze samých úst člověka právě zemřelého vyňat byl.

Ano i celé vnitřní ústrojí bylo úplně takové, jaké se jen v pravém člověčím jazyku nachází. Jeden totiž z přítomných ranhojičů, Schutzbrett, žádal přítomnou komissi za dovolení, aby směl lékařskou lancetou, t. j. ostrým želízkem, konec (špičku) jazyka poněkud rozříznouti a pak na vnitřní ústrojí se podívati. Komisse k tomu svolila, načež nejen Schutzbrett, ale i doktor Puchmann koneček (špičku) jazyka nařízli. A tu se ukázalo hned na první vzhled, že jazyk ten uvnitř jest co do barvy červenější než na povrchu, což vždy u každého člověčího jazyka bývá, a že v něm i svaly, cevy a nervy takové se nacházejí, jaké vždy v živém jazyku člověčím se nacházejí. Což tedy mohli a měli všickni ti učení a pod přísahu vzati lékařové jakož i ostatní přísežní svědkové jiného říci, než že *jedinou všemohoucností božskou proti všem stávajícím zákonům přírodním* jazyk dotčený od nutného zprachnivění přes více než 300 let zachráněn byl a že tedy toto zachránění pravý a skutečný zázrak jest.“ (Votka: Zázračný jazyk sv. Jana Nep.)

Velebný pán ustál od čtení za dojmu všeobecného. Pan polesný, jindy tak statečný muž, utíral si oči; slečinka hleděla k zemi bez pohybu jako socha a pan Mayer přisedal na židlici a byv otázan, co o tom soudí, řekl s rozechvěním:

„Věru tu jest vše právnícky provedeno; — toho jsem se nenadál.“

„Bud' Bohu chvála“, řekla v radostném rozehvění milostpaní, „nyní snad změníš náhledy své, leč bys chtěl zúmyslně poznané pravdě od-
pírati.“

„Ano, ano, ta zúmyslnost“ — řekl pan Mayer zasmušile.

Na to řekl velebný pán:

„Poslechněme vyjádření aspoň jednoho lékaře, jak ze soudních protokolů vysvítá. Doktor Jan z Erlsfeldu vyslovil se takto: Mezi hlínou k ustrnutí svému nalézám hmotu, kteráž dle podoby, vláknovitého vaziva a červené barvy za jazyk lidský uznati se musí, jakož jej takovým býti veřejně vyznávám a spolu věřím, že byl neporušeným proto zachován, jelikož svatý Jan Nepomucký jazykem hájil tajemství svaté zpovědi... Nemohl jazyk ten nikterak přirozeným způsobem a bez zázraku neporušeným zůstati; neboť při mrtvolách jiných lidí jazyk obyčejně nejdříve shnije a zpráchniví, tenhle jazyk nemohl tedy po tak dlouhou dobu, která 300 let převyšuje, v té hmotě, podobě a celosti i barvě přirozeným způsobem se udržeti.“

„Inu, ano, ano, — tak jest, tak jest“, řekl pan Mayer. „Odpusťte, pánové, víte, že potřebuji klidu. Zůstaňte si tu jak dlouho libo, ale mne tato věc rozčiluje. Dobrou noc.“

S bolným hlasem řekla milostpaní:

„Adolfe, pro Bůh, neodpírej zúmyslně pravdě poznané.“

„Chci zůstati charakterem.“

Celá společnost se měla k rozchodu. Pan podučitel Víteček přistoupil k slečně a otázal se jí:

„A co vy slečinko soudíte o té věci?“

„Nejsem pro tu chvíli schopna odpovědi; jest to tak překvapující, že jsem se toho nenadála.“

„Uvažte to klidně a čtěte ještě více v knížce té. S jazykem tím stal se potom při druhé komisi r. 1725 druhý zázrak.“

„Dnes není možno.“

„Ať ne dnes! Ale prosím, učinite tak co nejdříve.“

„Ale co potom učiním? Toho se lekám. Uznám-li, že tu Bůh sám jazyk ten udržel, musím uznati, že tím chtěl osvědčiti katolickou zповěď.“

„Nejen to, slečno. Ale též to, že ta církev, k vůli které se dějí zázraky, musí býti pravou a tudíž *všecko její učení pravé*. Bůh nemůže lidí v blud uváděti. A co ještě z toho následuje! *Že učení o úctě a vzývání Svátých*, které reformátoři závrhli, jest pravdou Bohem samým stvrzenou.“

„Pro Bůh, i to by ovšem z toho následovalo. — Pane učiteli! Bouří to v srdci mém“.

„I v mém srdci to bouřilo, ale nepřestalo to bouřiti, dokaváde jsem se veřejně nepřiznal k víře katolické. Modlete se, slečno, modlete se! S Bohem.“

Odešel; ale slečna nemohla se modliti; knížku, z níž se četlo, vzala si do svého pokojíka a četla dále. Dočetla se, jak se dne 27. ledna 1725. z rozkazu papežského konala druhá soudní komise, sestávající opět z lékařů a jiných učených mužů. K těm, kteří při prvém ohledání jazyka přítomni byli, přibráni jsou po výslovném rozkazu úřadů papežských jiní; bylo jich jedenáctě.

Všichni opět přísahami stvrdili, že Boha před očima míti a výpovědi pravdivé pronésti chtějí. Na rozkaz předsedy komise, arcibiskupa praž-

ského — četl přítomný notář celý protokol dne 18. června 1723. o tom sepsaný a úředně stvrzený, kterak posvátný jazyk svatého Jana ve zvláštním skvostném reliquiáři (nádoba pro ostatky svatých) uložen, reliquiář pak celý červenou dykytou obalen, zapečetěn a ještě do zvláštního pouzdra uložen byl, které se také zapečetilo a konečně do jedné schránky v oltáři svatého Jana evangelisty uloženo bylo. — Pak bylo pouzdro vyňato. Dva právníci přesvědčili se na své oči, že všechny pečete na pouzdru a na reliquiáři jsou zcela neporušeny; konečně vyňat byl jazyk. Všickni povolání svědkové, zvláště opět ranhojiči a lékaři, si jej prohlédli — a zvláště ti, kteří jej již r. 1719. viděli, upozorněni byli úředně, aby se přesvědčili, zdaž je to tentýž jazyk. Mimo to se *po rozkazu papežském* lékařům a ranhojičům na srdce kladlo, aby bedlivě zkoumali, zdaž jazyk nebyl balsamován (t. j. vonnými mastmi napuštěn) a že by snad proto byl v neporušenosti zachován.

Slečinka ustála ve čtení. Tento papežský rozkaz ji překvapil nejprv proto, že se snad tím balsamováním zázrak přirozeně vysvětlí — ale pak i z té příčiny, že se nenadála, že by z Říma sami vymýšleli námitky proti zázrakům. Bylo by tedy tím více stvrzeno, že se vyšetřování zázraků děje s největší opatrností a svědomitostí. Četla dále.

Dočetla se, že soudcové i lékaři i svědci, kteří jazyk před tím již viděli, jej poznali a o něm uznali, že jest to tentýž, který lancetou r. 1719. naříznut byl. Mezitím co o něm mluvili a jej prohlíželi, přišel do rukou světícího biskupa, Daniele Mayera, který k svému ustrnutí zpozoroval, že se posvátný jazyk měniti počíná. Upozornil na to všechny přítomné a tu viděli všickni, že se barva

jazyka od dola ku špičce patrně mění v šarlatovou červenost a že se naříznutí, jež se r. 1719. stalo, tak silně roztahuje, že v jazyku samém opět bylo viděti jemné žilky uvnitř. A toto pozvolné a neustálé nabíhání trvalo tři čtvrti hodiny. Přítomní lékařové a svědkové nechtíce z počátku ani svým vlastním očím věriti, dali si po prvním užasnutí všemožnou práci, aby v pozorování nebyli ni žádným způsobem oklamáni. Den byl jasný — a proto lékaři i více svědků jazyk brzy na výsluní, brzy v stínu prohlíželi. Lékařové odstranili na to všechny barevné předměty. Ale to vše nic nepomohlo. I po odstranění barevných předmětů viděli všickni, že posvátný jazyk skutečně nabíhá i přibývá, barva že se mění, ať se již na to neb ono místo položí, ať se již do té neb oné polohy uvede, ať ho někdo do ruky vezme nebo na stůl postaví.

Naše čtenářka byla obdivem naplněna. — A obdiv její rostl, když četla, jak následuje: Můžeme se toho domysleti, jak hluboký dojem celý tento zjev a všechny tyto zkoušky na přítomné učinily . . . Každý svědek zde přítomný patrně rozuměl, že jenom nadpřirozená nějaká moc, která i nad hnilobou vládne, že jenom všemohoucí Bůh dotčené změny na posvátném jazyku učiniti mohl. — Což divu, že všickni radostí nevýslovnou nad tímto zázrakem trnuli a že mnozí z nich i slzy prolévali. Konečně pak všickni přítomní svědkové pokleknuvše na kolena svá s pohnutým srdcem hlasitě Boha všemohoucího za to velebili a mu srdečné díky vzdávali, že takové přepodivné věci ve Svatých svých působí.

Slečince bylo též do pláče, ale ne do pláče radostného. „Co jsem to učinila“, řekla sama

sobě, „proč jsem to četla, kterak budu moci zůstat při víře evangelické!? A státi se katoličkou? Kde vezmu odhodlanost k tomu? A poznané pravdě odpírati? Co by mne čekalo po smrti?“ — V tom zabřeskla jí jiskra naděje. Vzpomněla na balsamování. Ale skoro v tomtéž okamžení vzdala se této naděje. Sama četla o balsamování, že se musí z těla, které by se mělo balsamováním udržeti, všecky měkčí částky, jako vnitřnosti, jazyk, oči vyříznouti; egyptské mumie — balsamovaná těla — mají *skleněné oči* . . . Vzpomněla též, že tělo svatého Jana více dní ve vodě leželo, takže jazyk jistě již hnutí počal, a balsamování schopen již nebyl. — Četla však přece dále a tu se dočetla, že dne 30. ledna 1725. v domě arcibiskupově všickni, kteří při tom druhém zázraku přítomni byli, přísežně o tom svědčili, co viděli. — Četla ku př. svědectví Jana z Erlsfeldu, který se vyjádřil v tom smyslu, že nebylo na jazyku ničeho shledáno, co by balsamem slouti mohlo a že by ani balsamovaný jazyk nemohl vypadati jako živý, nýbrž že by musel míti barvu mrtvolovou, jako mají mumie egyptské. A doktor a professor Meisner svědčil v tom smyslu, že na balsamování ani pomysleti nelze, jelikož balsamované seschlé tělo *ani barvu ani velikost měniti nemůže*.

Slečinka cítila, že její poslední vytáčka byla právě jen jiskřičkou, která kmitne, ale ihned uhasíná. Viděla jasně, že Bůh, ač bylo dosti na zachování jazyka, ještě i ten druhý zázrak, změnu barvy a velikosti jazyka, učinil, aby i nejméně vymyšlené námitky vyvráceny byly *události skutečnou* po 300 letech mocí Boží způsobenou.

Když pak na konec četla, jak v Římě při posledním procesu kardinál Prosper Lambertini — potomní papež Benedikt XIV. — z rozkazu církve a papeže všechny jen možné námitky činil, a jak je doktorové, Assalti a Cocchi, vyvrátili, když četla, že jazyk sv. Jana po dnes jest zachován, ač by od jeho nalezení dávno zase v prach a popel musel býti obrácen: nezůstalo jí nižádné pomoci, než že musela uznati, že se stal zázrak mocí Boží na počest svatého Jana — a že ctění a vzývání Svatých musí býti pravdou, neboť právě těmi zázraky rozmnožilo se v Čechách, ba po celé katolické církvi, ctění a vzývání (t. j. o přímluvu prošení) svatého Jana; — a tudíž nemá pravdy církev, která úctu a vzývání Svatých zavrhuje.

V němém zamyšlení seděla tu u stolku svého, oko její spočinulo na podobizně její matky; i vzdychla ubohá dívka se slzou v oku:

„Má drahá matičko! Ctění Svatých a jich ostatků není zavedeno do církve ďáblem, jak ty's nás učivala — ale Bohem samým — a jest bez pochyby starým křesťanským učením. — Ale jak ti budu moci přijít na oči, budu-li katoličkou, čili modlářkou a papeženkou? — Toho se hrozím“.

Roh ponocného oznamoval již půlnoc, jest čas ku spaní. — Bez modlitby odebrala se na lůžko ubohá dívka. Řekla sama k sobě: „Mám se modliti? V tomto stavu duše nemohu se modliti.“ — Teprv ve dvě hodiny usnula poněkud. Vymyslela totiž ještě jednu výmluvu — že evangelická víra dovoluje větší svobodu ve víře: — „Třebas bych nevěřila, že úcta a vzývání Svatých

jest něco, co Bůh zavrhuje — když ostatně budu věřiti po evangelicku — mohu zůstatí v církvi evangelické“.

IV.

Po oktávě zjevení Páně dne 16. ledna konala se tichá zádušní mše svatá za Kamilla a to v hodinu neobyčejnou, v hodinu desátou.

Pan Mayer běhá každého dne na hrob Kamillův, objednal drahý pomník až z Italie, kolem hrobu vše stále vyměřuje, chce, jak praví, takto „zvěčniti“ svého Kamilla. Ale pokoje a útěchy nemá. A proto povolil žádosti své choti a půjde na zádušní mši svatou, ale musí se mu konati v příhodnou hodinu a — co jest nejdivnější — při zavřených dveřích, z lidu nikdo nesmí býti přítomen.

Stalo se mu po vůli. Avšak rozčilenost jeho nepominula. Lékař se bojí, aby se snad nezbláznil; mluvívá často sám k sobě slova, jak se zdá, nerozumná; ku př. smrtelná nesmrtnost; zlopověstná umí těšit; filosofie je ukrutná atd.

Právě po té mši svaté mluví k sobě více a lékař tvrdí, že snad mše ta mu uškodila, že se rozčilil; a slečinka k tomu přisvědčovala, pravíc, že arci ty představy římské církve o duších v ohni očištcovém mohly milostpána rozčiliti. Ale právě milostpán jí v tom odporoval a řekl:

„Naopak — ta mše na mne blaze působila. — Vzbudila ve mně touhu po osobní nesmrtnosti a řeknu vám to upřímně, taková mše názorně hlásá nesmrtnost duše a vlévá slabému smrtelníku naději v budoucí shledání“.

„Ale očištec?“ — doložila slečinka.

„Na ty vaše rozdíly konfessionální (rozdíly v náboženském vyznání) já tolik nedbám. Ale když chcete, povím vám, co myslím. Mně by se ovšem líbilo učení, že všickni lidé budou v budoucím životě blaženi, je to humánnější. Ale vy mi namítnete, že Bůh musí ukázat svou spravedlnost, že musí dobré odměňovat a zlé trestat. A tu zdá se mi, že učení katolické je důslednější, anoť učí, že Bůh i nejmenší přestupky má v oškliivosti a že je musí též trestati, ale ovšem trestem pouze časným, očišcovým; kdežto vaše učení zdá se mi buď lehkomyšlnějším, že to s těmi malými přestupky beře na lehkou váhu, anebo zas ukrutnějším, jestli že by, pravíc, že do nebe nic nečistého nevejde, i pro malé přestupky lidi do pekla hnalo“.

„Milostivý pán smýšlí jen přece po katolicku“, — odvětila slečinka.

„Já že smýšlím po katolicku? To mi má paní neřekla ještě nikdy. Ale snad ze mně kouká ještě ten advokát, který ví, že jest rozdíl mezi přečiny a zločiny, mezi trestem smrti neb doživotním žalářem — anebo žalářem na čas. Myslím, že katolické učení jest více přiměřeno našemu rozumu, naší přirozenosti“.

„Jest pak“ — řekla milostpaní, — „učení naše i útěchyplným. Shledávám ku př., že náš Kamill s mnohým již zúmýslným přestupkem odešel na věčnost a že do nebe nic nečistého nevejde, to též vím; mám být bez naděje a hrůzné oddati se myšlence, že je v pekle? Ne — to příliš hrozné; mám naději, že trestem časným zaplatí se jeho všední viny dluh — a pak až bude očištěn dokonale, vejde v blaženost věčnou! Drahá slečno! Takovéto učení není lehkomyšlné, ani ukrutné

a je spolu blaživé pro srdce mateřské. Vy nejste matkou, necítíte toho tolik, ale jste dcerou; máte matku, snad na ní shledáváte mnohou křehkost a vinu. Až zemře, co o ní budete myslet? Že jest v nebi, kam nic nečistého nevejde, to mysliti, jest „proti písmu“ a proti spravedlnosti Boží; že jest v pekle, to se vám bude zdáti, že jest ukrutné, nesnesitelné. Nevnučuje se vám přirozeně myšlenka, že jen na čas bude vyloučena z nebe, až duše více se očistí od poskvrn vášní a slabostí? To jest jistě to, co by vás blažilo. Učení naše jest tedy přiměřeno i Božímu milosrdenství i našemu srdci.“

Pan Mayer přetrhl rozhovor; pustil prý se jednou na pole náboženské, pomalu by ty ženské udělaly z něho bohoslovce. Druhého dne na to odjel do Itálie na zotavenou.

Večer před jeho odjezdem seděla slečinka opět dlouho v zamyšlení. Obrázek matčin na stolku postavený nutil ji k přemýšlení. Vzpomněla na domov; vzpomněla na to, jak sám otec její matce vyčítával vášnivou nenávisť katolíkům. A s tou vášní by mohla do nebe k Bohu, jenž láska jest? — A do ohně věčného by měla přijíti? To je hrozné! — Cítila, že milostpaní má pravdu, že učení o očistění duší trestem časným jest blaživé!

Ale zase přistihla se, jak se domnívala, při zlých neb aspoň nebezpečných myšlenkách. Bude z ní celá hotová katolička, půjde-li to tak dále.

„Ne — musel by mi někdo dokázati, že i za nejstarších dob církve věřili křesťané v očistec, čili že učení to není nové, později vymyšlené. Jen tomu důkazu bych se poddala — ale tuším, toho mi nikdo nepodá, jako ne o nauce, o úctě a vzývání Svatých.“ —

Ale jazyk sv. Jana? — To ji ovšem zne-
pokojuje mnoho.

Mezi tím, co se pan Mayer do Italie chystal, měli lidé v Líbenicích co mluvit. Starému Shánělovi se nelíbil; myslil, že v srdci drží s jejich stranou; zatím on je papeženec, věří, že se žádná duše nedostane do nebe, leč by kněz za ni tu papežskou mši četl; je modlář jako jiní. A pan Vávra se diví, jak může takový pán věriti v očistec; měl by znáti evangelium, kdež se čte, že Pán Ježíš lotru na pravici řekl: Ještě dnes budeš se mnou v ráji. Ještě dnes — a ne tedy za sto let snad, až si odbude očistec. Ta slova přivedla Budárka do ohně, seděl v hospodě opodál s „malými“ i postoupil výše před stůl velkých a řekl:

„Pane Vávro, tohle jsem slýchával na vašich pohřbech, ještě jste na světě nebyl; škoda, že čítáte noviny a nevíte, že císař pán sebe větším zločincům, když jeví lítost, buď část nebo celý trest odpustí.“

„Ano, ano“, bránil se Vávra. „Kristus mu odpustil, ale žádné mše se za něj nečetly.“

Po těch slovech přiblížil se Budárek k panu Vávrovi a dělal, jako by mu chtěl zadní kapsy v kabátě prohlížet.

„Co děláte?“ — zvolal Vávra.

„Dívám se, nekouká-li vám z kapsy heidelberský katechismus“.

„Ten byste měl vy znáti“, — řekl Vávra. — „Tam byste se dočetl: Mše pak učí, že živí i mrtví nemají hříchův odpuštění skrze utrpení Kristovo, leč by Kristus ještě každodenně od kněží mši čítajících za ně obětován byl. (Heidelberský katechismus nákladem spolku Komenského v Praze. 1885. str. 73.)

Nyní promluvil mladý Bartoníček:

„Pane Vávro! S takovými citáty heidelberského katechismu sobě i katechismu tomu nesmírně škodíte.“

„Co že?“ — odsekl Vávra.

„Ano, tím si jen škodíte. A to z té jednoduché příčiny, že *církev katolická tomu neučí*, co katechismus vyvrací. Kdo ten katechismus psal, nemá ani ponětí o katolickém učení, o odpuštění hříchů, o očistci, o mši svaté. Naše děti by se vám vysmály, my dospělí vás litujeme. Uděláte nejprv něco učením katolickým a pak to vyvracíte. Pravím vám, že *církev neučí*, že by nikdo nemohl dojítí odpuštění hříchů, leč by kněží za něj mši četli a to každodenně.“

„A čemu tedy učí vaše církev?“ — odvětil nesměle pan Vávra.

„Církev naše učí, že nedosáhne nikdo odpuštění hříchův leč *skrze Kristovu oběť neb smrt na kříži* a jen *skrze* ni i beze mše docházejí mnozí a dojítí mohou všickni spasení. Ku př. za malé děti se mše ani sloužiti nesmí. Dospělí, těžce-li hřešili, dosahují odpuštění hříchů těžkých *skrze smrt Kristovu* svátostí pokání a bez ní nepomůže jim ani tisíc mší. O mši svaté pak učí církev, že se *skrze* ni, čili *skrze* tělo a krev Krista Pána, jež se na oltáři ve způsobách chleba a vína obětuje, *může* dojítí milosti, která člověka ku pokání nakloňuje a pak že se *skrze* ni zahlazuje časný trest za hříchy naše od Boha uložený; může se však toho člověk i beze mše jiným způsobem domoci. Ale právě proto, že věříme o mši svaté, že se *skrze* ni může vymoci od Boha odpuštění časných trestů, — právě proto ji církev obětuje za duše *na čas* ještě v očistci trestem stížené.“

„Inu, zaplať Pán Bůh, Václave, za tento výklad“ — zvolal radostně Buďárek.

„To jsou též papežské nauky“, — řekl Vávra.

„To jest pravda, že i to jsou katolické nauky. Ale to jest též pravda, že heidelberský katechismus ani neví, co „papežské“ nauky jsou.“ —

„Že lotr na pravici mohl i beze mše přijíti do nebe, to, pane Vávro, lehce poznáte z toho, že podle nauky naší není mše jediným prostředkem, jímž se hříchy a tresty zahlazují. Do toho bludu vás uvedl váš katechismus. A pak vám musím říci, že neznáte písma.“

„Já že neznám písma?“ — vzkřikl pan Vávra. — „Právě my známe písmo. My jsme evangelíci, my věříme samému toliko tomu, což v písmech svatých psáno jest.“

„Tak čtete v heidelberském katechismu v úvodu, ne?“ (Stránka 5. vydání výše jmenované) tak řekl s úsměvem Václav. „Zase jste se vyhrnul s heidelberským katechismem. Ale povídám vám, neznáte písma. — Pán Ježíš nepraví lotru: Ještě dnes budeš se mnou v nebi, — ale „v ráji“. To slovo ráj jest český překlad hebrejského slova „šoél“ což značí vůbec místo, kam duše zemřelých přicházejí. Duše Kristova vstoupila po jeho smrti „do pekel“ — do předpekli — tam se tedy v den smrti Páně s duší lotrovou shledala. Kam potom přišla duše lotrova, jestli ještě do očištěnce anebo se spravedlivými starého zákona hned do nebe, neví bezpochyby ani „heidelberský katechismus.“

Buďárek poskočil jako mladík a objal Václava a políbil jej — a řekl:

„Přece jen studie jsou studie, co my spro-

stí vyřídíme proti učeným. Pane Vávro, složte zbraň; naši vyhráli“.

„Nevěřte Vávro“, — zvolal Sháněl — „jsou to jen jezovitské klamy a praktiky; my držíme se písma a dost“.

Ale Vávra slov těch skoro neslyšel; — to mu bylo novinou, že heidelberský katechismus překrucuje katolickou nauku a překroucenou potom vyvrací; divil se, jak Václav zná písmo. — Po malém mlčení začali hovořiti o něčem jiném. — Co pak se týká pana Mayera, domnívali se Víteček a Václav Bartoníček, že nemohl odolati srdci svému, které takřka nutí k modlitbě za mrtvé — ale že snad přece je v nějakém tajném spolku protikřesťanském, že se bál, aby se „bratří“ nedověděli o jeho slabosti, že byl na mši a proto si ji přál při zavřených dveřích.

Právě na den Hromnic obdržela milostpaní v zámku psaní od svého manžela z Říma. V psaní tom oznamuje pan Mayer krom jiných věcí, že byl též v katakombách. Milostpaní přečetla část toho psaní slečince. Četla takto:

„Byl jsem v katakombách. Věda, že jste obě v náboženském vyznání svém horlivé, myslím, že vám posloužím, povím-li vám, co jsem tam viděl. Řím jest obklopen asi šedesáti podzemními hřbitovy — cœmeteriemi, — které z prvních křesťanských století pocházejí. Obyčejně nazývají se pohřebiště ta po jednom nebo více Svatých, jejichž těla tu pochována jsou. Ku př. cœmeterium, pohřebiště sv. Nerea a Achillea, svaté Anežky atd. Později nazvány jsou tyto podzemní hřbitovy katakomby. Sestupuje se do nich po příkrých schodech a mívají dvě až tři patra nad sebou. Shledávají se tam chodby, jizby (komory) a kaple

čili krypty. Již ty chodby nazývají se cœmeterie — pohřebiště; v jejich zdech nalezájí se podlouhlé výklenky jako pece a tam leží mrtvoly. V *prvních třech* křesťanských stoletích pochovávaly se mrtvoly křesťanů jen v katakombách. Později během mnohých věků napadlo tam zevnějšími otvory mnoho země a písku, tak že byly skoro vesměs zasypany. Učenci, jako Marchi a de Rossi, počali v nejnovější době katakomby zkoumati, tam kopati a staré křesťanské památky tam hledati, tak že se katakomby opět přístupnými staly. —

Jest nás tu v Římě více cizích. Za pomoci vůdců sestoupili jsme tedy jako celá společnost do katakomb. Slečinku jako evangeličku — protestantku — bude snad zajímat, co jsme viděli v kapli „Marie a dítěte Ježíše“ v cœmeteriu, v pohřebišti svaté Anežky. Nad malým oltářem této krypty jest viděti obraz Panny Marie v poloviční lidské velikosti; jest vyobrazena, jak sedí dítě Ježíše držíc na kolenou. Je tu s námi jeden protestantský kazatel ze Švédska, láme trochu němčinu — chtěl mně říci, kdo ví, zdali to je Maria — ale ukázal jsem mu na nápis po obou stranách obrazu, kde se zřetelně čte jméno Ježíše Krista, i umkl. — Musím ještě doložiti, že Maria na obraze zdvihá ruce k modlitbě, dítě však ne. (*Nicolas: Nové studie o křesťanství sv. IV., str. 69. dle Marchiho: Monumenti delle arti christiani primitive nella metropoli de Christianesimo. str. 152, 157.*) Musel jsem přisvědčiti vůdci našemu, jenž vykládal, že to obraz Matky Boží s dítětem. Matka Boží má ruce k modlitbě zdvižené, *přimlouvá se* — dítě nemá rukou zdvižených; ono jest Syn Boží, všemohoucí, — ona

jen tvorem, není všemohoucí, její moc jest jen *moc přimluvy* — ovšem přimluvy mocné, an Syn její jest Bůh“.

Milostpaní ustála ve čtení a pohledla na slečnu; ta však měla oči sklopené a tvář smutnou. Milostpaní ostýchala se k ní promluvití — i počala čísti dále.

„Vůdce náš pravil dále: Známo jest, že se zde v katakombách konala bohoslužba křesťanská za prvních tří století. Obraz tento pochází tedy z věku toho, z dob mučenických. Učenec Marchi a jiní s ním soudíce dle malby píší, že obraz ten jest nad oltářem, ten zase jest nad hrobem mučeníka a tím se nám jeví, jak původní bohoslužba vypadala. Oltář svědčí o oběti, hrob o úctě ostatků a svatých mučeníků; obraz Panny Marie o úctě Matky Boží a o víře, že se za nás přimlouvá, — a pak že prvotní církev ctíla i obrazy“.

„Co tomu říkáte, slečinko?“ — tázala se milostpaní.

„Jsem překvapena. Toť je vše jako nyní v katolickém kostele. Tam je oltář, v něm jsou ostatky, v pozadí oltáře obraz“.

„Pouhý stůl a nad ním kazatelna, jako v chrámech helvetského čili, jak se nyní říká, reformovaného vyznání, to ovšem není. Drahá slečno, je mně vás líto, — ale prosím, která církev je tou starou církví?“

Slečinka nedala odpovědi. — Milostpaní četla dále:

„Byli jsme též v coemeteriu Domitilly — byla to neť císaře Vespasiána — dcera jeho bratra Sabina —; ta byla obrácena na víru křesťanskou dvěma služebníky svými, kteří slouli Nereus

a Achilleus. Když tito byli umučeni, vystavěla jim Domitilla pod zemí pohřebiště s kaplí. Pohřebiště to čili cœmeterium sluje tedy pohřebištěm Domitilly anebo též cœmeterium Nerea a Achillea. Tam jsme, jak pravím, byli. Vůdce nám vypravoval: „Zde byl v padesátých letech našeho století jakýsi pan Lenormand s panem de Rossi. Ten vypravuje takto: Byl jsem v pohanském pohřebišti, v pyramidě Caja Cestia, o kterém se zcela jistě ví, že zřízeno jest 32 let před Kristovým narozením. Den na to šel jsem s de Rossim do cœmeteria Domitilly. Spatřil jsem tam nejprv obraz „Dobrého Pastýře“ — a jaké bylo mé podivení. Dekorace (ozdobné provedení) maleb z pohřebiště pohanského a obrazu Dobrého Pastýře jsou tak provedeny, jakoby je dělala jedna ruka — *první století* křesťanské ukázalo se tu zraku mému. Ale pan de Rossi vedl mne dále, ukázal mi některé obrazy Krista Pána a apoštolů a potom v jedné jizbě obraz Matky Boží, jak právě od tří Králů dary dostává“. (Nicolas. N. štud. str. 73. — a Correspondante 25. února 1859). Tak vypravoval mi vůdce a já to vše viděl. Viděl jsem ještě mnohé a mnohé jiné obrazy, kde výslovně napsáno bylo Maria; a vůbec tolik obrazů, i kříž, že jich tolik zřídka v kostele katolickém nynějším shledáváme. Vzpomínal jsem na tebe, drahá choti, a na slečinku, na katolický kostel v Líbenicích s mnohými obrazy a na chrám evangelický tamtéž bez obrazů“.

„Inu, ano, milostpán chce mne upozorniti“ — promluvila konečně slečinka — „že stará církev ctíla obrazy a naše že jich nemá“.

„Ale to jest důležitá věc, má drahá“ — odvětila milostpaní. „Nechci vám působiti bolest,

že však vaše církve nepodobá se staré z dob mučenických, je jisto. Než dovolte, abych dočetla. . . „Shledali jsme též nápisy na hrobech v katakombách; myslím že vás budou zajímati. Ku př. v kryptě papežské: Svatý Sixte, vzpomeň ve svých modlitbách na Aurelia Repentina. Anebo na pohřebišti Callistově: Attice, tvůj duch jest v pokoji, oroduj za své rodiče. Anebo: Sabbati, drahoušku, modli se a oroduj za své přátele a bratry. A tak mnoho jiných. Při jednom vzpomněl jsem na našeho Kamilla, zní takto: Diviš, nevinné pacholátko, odpočívá u Svatých. Pamatujte Svatí i na toho, kdo tento nápis složil i na toho, kdo jej ryl“.

„Pro Boha! Toť vzývání Svatých“ — zvolala slečna.

„Nic jiného to není! Než slyšte — tu jest ještě modlitba za mrtvé. Nápis jeden zní: Demetrius a Leontia dceři dobré. Pamatuj na tebe Ježíš Pán, ó dítě. Anebo: Amianus Rufině dobré — manželce nejdražší —; ducha tvého občerstviž Bůh. — Anebo: Voršilo, přijata buď v Christu. — Viděli a četli jsme ovšem více, ale tímhle aspoň myslil jsem, že se Vám musím zavděčit; neboť vím, že často mluvíváte o staré a nové církvi“.

Tolik obsahoval list o katakombách. Ale slečna po jeho přečtení k žádné řeči nebyla. Milostpaní odešla, zanechavši slečnu samotnu, až ji v jídelně zastihla služka Anička. Ptala se jí, co smutného se jí přihodilo. A když zvěděla o příčině smutku jejího, zaradovala se, ač ovšem se slečnou soustrast měla. I řekla jí:

„Slečinko! Bůh vás vede ku poznání pravdy! Každého vede jinak. Mne vedl přes Philipsdorf

do církve katolické, vás těmi katakombami. Ale udělejte, co jsem já udělala. Modlete se k Rodičce Boží. Stará církev ji ctíla, ji a jiné svaté o přímluvu prosila, zkuste to i vy“.

Slečna odešla rychle do svého pokojíka a po prvé ve svém životě padši na kolena vzývala Matku Boží, řkouc: „Matko mého Spasitele, církev, která mne vychovala, zapovídá tebe vzývati, ale jsem slabá dívka, bouře je v duši mé, pomoz mi — odporuč mne Synu svému“. — Proud slz vyhrkl jí z očí — ale ztišila se brzy a říkala: Zdravas Maria — jako to v domě od Kamilla a Julinky slýchala a slýchá. — Po modlitbě utkvělo oko její na podobizně matčině; uchopila ji a líbala ji s pláčem a řekla: „Ach, má matičko, tvé dítě by se ti dnes nelíbilo. Nevím, nevím, jaké bude naše shledání? Katoličku ty nepřijmeš za dceru, té ty neztrpíš v náruči své. Ale já si pomoci nemohu. Mně počíná svítati; stará víra je bezpochyby v církvi římské, naše je nová, lidmi přeměněná“.

V neděli po Hromnicích odebrala se slečna jako obyčejně na služby Boží do evangelického chrámu. Toužila po službách Božích své církve domnívajíc se, že tím nabude upokojení duše její. A skutečně při první písni pocítovala jakéhosi utěšení. Po písni bylo kázání. V kázání upozorňoval pan kazatel, že bude evangelické církvi líbenické zapotřebí nového hřbitova; vybízel k činnosti a obětovnosti v tom ohledu. Na konec pak pravil, že by se příležitosti té, zřizování totiž nového hřbitova, mělo užiti, aby se nenechala těla jistých dvou mužů na zdejším katolickém hřbitově. Jsou to těla dvou horlitelů o slovo Boží čisté, dvou posledních českých

bratří. Mužové ti — Vondruška a Skalák — udržovali před dobami Josefa II. potajmu učení evangelické v obci i v krajině, svolávali schůze v noci, v nichž četli písmo a lidu je vykládali a nábožnými zpěvy českobratrskými rozněcovali náklonnost k víře otců pro víru ze země vyhnaných. Umřeli jsouce počítáni ku katolíkům, neboť nebylo ještě volno veřejně přiznávat se k evangeliu a sbory zříditi. Teprv těm, kteří po nich následovali, zasvitla zář svobody tolerančním patentem císaře Josefa II. — V Líbenicích zřízen potom sbor, ale ti, kteří dobu tu tak toužebně čekali, odpočívají mezi příslušníky církve římské. Jsou však naši. A proto záhodno jest, aby pomníky jejich mezi námi stály, kosti jejich mezi námi odpočívaly, vždyť jedno tělo jsme v Kristu, jak dí apoštol. Myslím, že presbyterstvo dosáhne toho na příslušných místech, aby kosti ty přeneseny a s úctou mezi námi pochovány býti mohly — a ne-li kosti — aspoň pomníky jejich čili nápisy nad hroby jejich ve zdi katolického hřbitova se nacházející. . . Tak si promluvil pan kazatel a na konec provolal k duchům zesnulých mužů: Ó duchové mužů, jejichž památka v požehnání jest mezi námi, buďte jisté již nyní strážcové stádečka Kristova — ale v den ten, v který přeneseme kosti vaše, jako synové israelští přenesli z Egypta kosti Josefovy, v den ten rozpomeňte se jisté tím vroucněji na sbor, o jehož založení tolik zásluh máte, a nepochybuji, že předstoupíte před trůn Hospodinův a jako druhdy Mojžíš modlitbou svou zjednal lidu Božímu vítězství nad Amalekem, tak i vy požehnání Hospodinovo svoláte na sbor vyvolených jeho“.

Po kázání následovalo vše jako obyčejně — a lid odcházel z chrámu. Vávra a Sháněl liboval si v tom kázání. Ještě nikdy neviděli „pána“ v takovém zápalu. Toť se rozumí, že neustanou, až se vše provede, až se obzvláště přenesení kosti velice slavně vykoná.

Ale slečinka přišla domů s větší bouří v duši, než šla k službám Božím. A byla tak pohnuta a roztržita, že se milostpaní tomu podivila.

V nové hospodě byla toho večera taneční zábava na opatření školních potřeb pro chudé děti s loterií. Milostpaní majíc soustrast se slečnou učinila jí návrh, aby se té loterie účastnily; mohly by si to dovolit, když pan Mayer doma není. Sousedé všickni se tím velice potěšili — bylo to něco nevídaného — a ustanovili loterii hned na osm hodin. Již před osmou hodinou dostavila se tedy milostpaní se slečnou, ovšem jen do vedlejšího pokojíka vedle tančírny. Všickni přítomní ihned uctivě vstali a Václav Bartoníček s panem podučitelem ihned jim místo vykážali. Milostpaní omlouvala se, že snad přišla nevhod, pozorujíc, že pánové v živém hovoru byli. Václav odvětil:

„To už tak u nás v Líbenicích jinak není, milostpaní. Že tu dvojího vyznání jsme, dostaneme se mimoděk do živějšího hovoru“.

„A smím vědět, o čem jste hovořili?“ — tázala se milostpaní.

„Snad by to milostivou paní nebavilo“, odvětil Václav.

„Proč ne? — Není-li pravda, slečinko, nechť ti pánové nám povědí, o čem hovořili“.

Slečinka mlčky přikývla.

Václav povídal tedy, co jim sousedé evangeličtí vypravovali o dnešním kázání svého „pána“, a jak se na tu slavnost těší, bude to slavné prý osvědčení jejich víry.

„Máme tu v obci starého člověka, je obuvník a domkař — pane kmotře, neostýchejte se, pojdte blíž.“ —

Budárek s poklonami neobratnými postoupil výše a chtěl políbiti ruku milostivé paní. —

„On mívá často veselé, jen že štiplavé nápady. On tady vykřikl: „Co pak máte taky Svaté?“ — A pak vyložil, kdyby na místo Vondrušky a Skaláka dalo se jméno některého opravdově Svatého — jest z toho katolické kázání, čemuž se však tuhle pan Vávra a pan Sháněl nesmírně podivili.“

Paní Vávrová, bývalá paní doktorová, seděla tu též a skočila hned Václavovi do řeči a řekla:

„Slečinka byla dnes též ve sboru, slyšela kázání, co tomu říká?“

„Musím se přiznati, že pan Budárek má pravdu!“

„Budárek že má pravdu?“ — vzkřikla paní Vávrová — a starý Sháněl div že se stolice nespádl. —

„Ano — paní Vávrová. Pan farář vyhlásil Vondrušku a Skaláka za svaté a řekl, že se modlí v nebi za sbor, ano prosil je za přímluvu. A pánové, jak vidím, chtějí jednati po katolicku, chtějí vzdáti čest jejich kostem, to jest ostatkům.“

„Výborně, slečinko“, řekl Víteček.

„To jest hotové obcování Svatých“ — pravil Václav. —

„Ale Václave!“ — ozval se ženský hlas, byla to jeho sestřička Mařenka, — „co to mluvíš;

co pak se staly nějaké zázraky na přímluvu Vondrušky a Skaláka, že je nazýváš svatými?“

„My o vaše papežské zázraky nestojíme“, — odsekla paní Vávrová.

„Nehněvejte se, paní Vávrová. Ta dívka nic zlého nemyslila“ — řekla laskavě milostpaní.

„Prosím, nechme toho hovoru“, řekl Víteček, „dokázalo se tím, že naše učení o obcování Svatých jest zcela přirozeno a přiměřeno našemu srdci — a ta záповěď evangelické víry, aby se na Svaté nemyslilo, trhá svazky lásky, jež mezi námi mají býti, ať jsme v těle, anebo již na věčnosti.“

„Prosím — to obcování Svatých my zavrhujeme, jelikož ono ujímá ceny zásluhám Kristovým.“

„Pane Vávro,“ — řekl žertovně Budárek — „nemohl byste nám posloužit něčím z katechismu heidelberského?“

Pan Vávra se sice trochu zakabonil, ale proto přece odříkal celý kus:

„Kterí blaha a spasení svého hledají při svatých — ti nevěří v jediného Spasitele Ježíše; neboť myslí, že v něm nemají všecko, čeho k spasení potřebují. (Dle heidl. kat. výše jmenovaného str. 30.)

„A tak svatý Pavel neměl v Ježíši svého jediného Spasitele“ — řekl Víteček.

„Co že?“ vzkřikl Vávra.

„Kdybyste znal písmo, nedivil byste se. V epištole k Římanům píše: „Protož prosím vás, bratří . . . abyste mi pomáhali ve svých modlitbách za mne k Bohu.“ (Řím. 15, 30.) Svatý Pavel věděl lépe než my, že Spasitelem naším jest Ježíš Kristus sám — a přece stojí o pří-

mluvné modlitby věřících. Není snad heidelberský katechismus moudřejší, než svatý Pavel; my věříme písmu.“

Slečinka se velice pohnula. — Víteček pokračoval:

„Prosíme-li tedy Svaté o přímluvu, děláme, co činil svatý Pavel a nebojíme se, že tím utrpí čest Pána Ježíše. Od Pána Ježíše *jediného*, od jeho smrti na kříži pochází *jedině* a pouze všechna milost; Svatí nám ji nevydobyli ani dáti nemohou. Ale mohou nám ji spíše vyprositi od Pána Ježíše, neboť opět písmo dí: Mnoho může modlitba spravedlivého.“ (Jak. 5, 16.)

„Prosím,“ — řekla slečinka — „vysvětlete nám, jak učí církev katolická o obcování Svatých?“

„Dle písma, dle svatého Pavla I. Kor. 12. učí církev, že jsme s Kristem my všickni křesťané jedno tělo; on jest hlava, my údové, tak že žádný úd nemůže říci druhému „nepotřebuji tebe“ — a nemá býti roztržky v těle — ale mají údové vespolek o sebe pečovati.“ My tedy zcela podle písem věříme, že jsme s Kristem jedno tělo — *bez něho bychom nebyli ničím*, tělo bez hlavy nic není; ale jsme i vespolek údové — a to sice, ať jsme na zemi, anebo v nebi již, neb na čas v očistci; — my pak zcela podle písem si vespolek pomáháme modlitbou a jinak. My se neopovažujeme říci Svatým: „Není mi potřebí vás“ a zase naopak pomáháme duším v očistci. A jako tělo v jedno jest spojeno životem, životní silou, tak jsme my všickni spojeni *láskou* — podle písem — kdo nemiluje zůstává v smrti. (I. Jan 3, 14.) a proto věříme, že i Svatí mají k nám lásku a z lásky k nám se za nás

přimlouvají. — Tak tomu vždy učila církev vždy se v církvi vzývali Svatí.“

„Důkaz, důkaz!“ volal Vávra — „později teprv je vymyšleno to vzývání svatých.“

„Nikoliv, pane Vávro! Ve čtvrtém století Vigilantius chtěl z církve odstraniti úctu a vzývání Svatých — ale svatý Jeroným, svatý Augustin ukázali mu na původní obyčej církve v tom ohledu: na pouti, processí a ctění ostatků po všem světě křesťanském, tak že se mu nepodařilo ani žádnou novou církev založiti, jako se to podařilo Lutherovi a Kalvínovi v 16. století.“

Ticho nastalo, že by bylo slyšet jehlu padnout. A milostpaní ujala se slova a vypravovala, co jí pán psal o katakombách, čím se tedy stvrdilo, že úcta a vzývání Svatých je tak starou věcí jako církev.

Budárek pak začal volati:

„Milostpaní — zaplať Pán Bůh — tisíckrát. Pane Sháněle! Která církev je ta stará?“

Pan Sháněl však odvětil:

„A říkejte si co chcete, úcta svatých je modlářstvím.“

„Ano, ano, až budeme věřiti, že Svatí jsou bohové — a až je budeme ctíti jako bohy; ale my víme, že jsou lidé, jen že Bohu milejší než my a proto je prosíme o přimluvu.“

„A jak vědí svatí o našich prosbách?“ namítl Vávra.

„Andělé vědí o hříšníku pokání činícím — dí sám Pán — a mají radost z toho! Svatí jsou podobni andělům, patří na Boha vševědoucího a z něho dovídají se o našich kajících modlitbách“ — odvětil Víteček.

„A ctění ostatků jest modlářstvím,“ — řekl Sháněl.

„Až budete přenášet ostatky Vondruškovy a Skalákovy, pak budete páchat modlářství; či ne? Holenku! Úcta ostatků a obrazů přechází na osoby“ — vyložil Buďárek.

Pak doložil ještě Václav:

„Úcta Svatých jest vlastně ctění Ježíše Krista. Nebesa vypravují slávu Boží — dí Písmo. Ty hvězdy tam na obloze hlásají nám, jak mocný a velebný jest ten, kdo je stvořil, ba zrovna nás vybízejí, abychom jej velebili. A ti Svatí, kteří se stkví jako hvězdy na věčné časy, neboť tak dí písmo, ti hlásají právě tou slávou, kteréž požívají, milost a moc Kristovu, neboť neměli by té slávy, kdyby jim jí byl Kristus smrtí svou nevydobył. Ohlašujeme-li tedy ctnosti a slávu Svatých — velebíme tím Krista, skrze nějž, skrze jehož milost těch ctností si dobyli a slávy té dosáhli. Neboť dí sám: Beze mne nemůžete ničeho učiniti“.

Z tančírny zavzněl hlas pana starosty, že loterie čili tombola začíná. Všickni se tam odebrali. Ale slečinka nedávala nic pozor a nevěděla ani, zdaž vyhrává anebo-li ne. Sestřička Václavova musela jí zastupovati, jí napovídati. Po tombole chtěl pan podučitel provésti slečinku; ale ona neměla ani pomyšlení na tanec; odjely ihned s milostpaní. Za to provedl pan podučitel Václavovu sestřičku a „tety“ kolem kamen nemohou z nich oči spustiti.

Ještě u večer vedl se hovor v zámku o obcování Svatých.

Milostpaní řekla na konec, že jí nutno jest odebrati se na odpočinek a doložila:

„Nikdy jsem vám, slečno, nenabízela nižádné knihy naší, ale dnes mi snad odpustíte — nejsem já žádný bohoslovec —; ale k Vánocům poslal mi bratr můj, — jest jak víte dobrý křesťan, ač soudcem jest, — knihu, jest-li libo, čtěte si v ní“. —

Slečna knihu přijala a dlouho do noci četla — a z obdivu nemohla se ani vzpamatovati. — Podivila se, že úcta Matky Boží má základ v písmě, jež vypravuje, jak uctivě ji anděl pozdravil, jež píše, jak Maria předpověděla: ejhle, od té chvíle blahoslaviti mne budou všickni národové. (Luk. 1, 48.) Lekla se toho, že v její církvi neshledává se vyplnění této předpovědi, jelikož se tam Matka Boží nectí a mnozí, velmi mnozí z lidu nekatolického pohrdlivě mluví o „Marii“. Lekla se toho, že ve všech církvích, jež se za dob prvotních od římské církve odtrhly, ctí a vzývá se Maria Panna, jedině církve evangelické jsou chladnými k Matce Boží. Tak ku př. církev Aethiopů modlí se při mši svaté: *Ó prostřednice před Pánem naším Ježíšem Kristem* v pravdě tebe prosebně žádáme, abys nás byla pamětliva. — Krom toho překvapily ji modlitby svatých Otců nejstarších k Marii Panně. — Co se týká úcty Svatých, nemohla skoro ani očím svým věřiti, když se dočetla, že sám Luther píše: Skrze Svaté mnohých milostí od Boha dosahujeme a oni mnoho mohou u Boha (viz příkl. hl. 5.); že píše protestant Blackmore: „Hned za nejprvnějších časů modlili se křesťané při službách Božích takto: Připomínáme sobě svaté apoštoly a mučeníky, bychom skrze jejich přímlovu odpuštění dosáhli“. (Křesťanské starožitnosti. Díl. 2. 1769. Strana 302.) Divila se modlitbám svatých Otců

a spisovatelů církevních. Origenes ku př. hned *v druhém století* se modlí: Ó vy Svatí na nebesích, se skroušenými vzdechy prosím vás — skloňte za mne bídného hříšníka před Bohem smilování kolena svá. (Lamentatio). — Co se týká ostatků Svatých, o tom též zcela zřejmě se přesvědčila, že byly v úctě u starých křesťanů; vždy ostatky mučovníkův uctivě sbírali a na hrobech jejich v den výroční jejich úmrtí bohoslužbu konali. A zase se podivila a to velmi, když se dočetla, že sám Luther píše: Nikdo nemůže zapřít, že až po dnes při tělích a hrobích milých Svatých Pán Bůh patrné činí zázraky. (Tom. i Jenen. f. 65.) — Vzpomněla tu na jazyk sv. Jana a přisvědčila Lutherovi z celého srdce. — O modlitbách pak za mrtvé krom mnohých, velmi mnohých svědectví překvapilo ji svědectví Tertulliana, jenž nedlouho po svatých apoštolech žil. On dí: „My přinášíme oběť mše svaté za mrtvé v ty dny, v které ze světa odešli“ (Kniha proti kacířstvím.) Jedno místo četla dvakráte. Sám Kalvín napsal totiž: Obyčej modliti se za mrtvé, jest velmi starý. A pak dí Kollier, protestant: Modliti se za mrtvé bylo již za času apoštolských obyčejem. (Důvody pro opětne zavedení některých modliteb.) O obrazích slečna toho večera již ani nečetla. Katakomby byly jí nezvratným svědectvím.

Opět nebylo daleko do půlnoci! Slečna řekla sama k sobě: „Marně se bráním — tak jako církev evangelická vypadá, tak nevypadala církev původní; naopak! Církev římská vypadá jako církev stará, má je nová. — Shledám-li tak i o mši a sedmi svátostech, jako jsem shledala o obcování Svatých, musím se státi katoličkou,

sice jsem ztracena na věky! Ale má matka, má matka — tu by to přivedlo do hrobu. A otec? Jak by jemu, evangelickému faráři, mohlo to být lhostejno, aby se stala dcera jeho katoličkou?!”

V.

Hned druhého dne dostalo se slečince dvojího překvapení. Obdržela z pošty bedničku od své matky — a přišel i telegram, že s večerním vlakem přijede jí navštívit bývalá její družka z ústavu drážďanského Leontina, nyní guvernanka (vychovatelka) u p. hraběte Westfalena. Telegram ji způsobil radost a to tím více, že milostpaní ničeho proti tomu nenamítá, naopak praví: „Přeju vám to, slečinko, pro váš nynější duševní stav bude to věci velmi prospěšnou; povyrazíte se; ať slečna Leontina zůstane u nás hodně dlouho“.

Ještě před obědem otevřela slečinka bedničku. Na vrchu leželo psaní od její matky. Krom jiných věcí psala jí matka takto:

„Poznámka tvé malé chovanky Julinky, o níž jsi mi psala, že ti řekla — „slečinka nemá v pokojíčku žádných obrázků“ — pohnula mne, abych ti poslala dva obrazy a doufám, že si je ve svém bytu zavěsíš. Jsou to obrazy velikých našich reformátorů Luthera a Kalvína“.

Slečinka přestala čísti, slzy vstoupily jí do očí. Řekla si v duchu: „Tak to není modlářství, ale mítí obrazy Matky Boží aneb některého světce — to by bylo modlářství? Ubohá matičko — jak jsi zaslepena. Když jednou otec náš zavěsil si obraz Kristův na zeď, ocítil se obraz v peci a kdybych totéž nyní učinila obrazům

reformátorů — tu by to bylo zneuctěním osob Luthera a Kalvína. Anebo kdybych tvou podobiznu, zde na stolku matičko má — popadla, ji pošlapala a do pece hodila — tu by to jistě přecházelo na tebe — zneuctění obrazu bylo by zneuctěním i tebe. A když tvůj obrázek uctivě chovám ano i líbám — ctím tím i tebe. — Nic jiného nečiní úctou obrazů Svatých katolíci. Úcta, kterou vzdávají obrazům, nepatří plátnu neb kamenu neb dřevu, ale osobě, která se představuje; o klanění se dřevu a kamenu nemůže tu být ani řeči. A ani ty osoby Svatých nectí katolíci jako bohy, nýbrž podobně jako já tebe, matičko má — a proto marný jest ten křik o modlářství katolíků“. Po té úvaze četla slečinka dále:

„Pomysli si, dítě, jaké mám trápení. Otec tvůj nedávno mi řekl, že zpověď papežská je velmi dobrá věc. Můžeš si pomyslit, co následovalo. Okázala jsem mu černé na bílém z našich knih, co je zpověď; ihned umlkl. Mám, mé dítě, časem strach, že otec tvůj pozbývá rozumu.“

Opět ustála slečna ve čtení a povzdychla: „Ale což, jest-li i dcera pozbývá rozumu?“ — Psaní nebylo ještě u konce. Matka píše dále:

„Jak pak to vypadá se služkou, kterou milostpaní od nového roku přijala, o níž jsi mi psala, že odpadla od čistého evangelia — a jak s učitelem odpadlíkem? — Daří se ti dílo, jež jsem ti uložila? Působíš na ně, aby poznali blud svůj? Jen jim, dítě mé, ukazuj na to hrůzné římské modlářství, na antikrista, víš, kdo jím je, že jediným Spasitelem naším jest Ježíš Kristus a že jen víra bez skutků zákona pomáhá k ospra-

nedlnění. — Otec neví, že ti píšu. — Milost Pána našeho Ježíše Krista budiž s tebou. Amen“.

Se slzou v oku hodila slečna psaní do ohně pravíc sama k sobě: „Dílo mi uložené nedaří se; sužka svou knížkou o jazyku sv. Jana prorazila mi tuším cestu do církve staré, jež má evangelium neporušené.“ — Obrazy uloženy jsou hluboko do slečniny truhlice.

Před samou večeří přijela slečna Leontina. Uvítání bylo srdečné. Slečny neviděly se, co z ústavu odešly. Jakmile Leontina odložila svůj vak a svrchní šat, šlo se k večeří. Malá Julinka říkává na hlas modlitbu. Slečna mívá při modlitbě ruce složeny na vršku židle. Leontina počínala si však jinak.

Ukamenala se svatým křížem, měla sepjaté ruce, šla šeptem Zdrávas, sklonila hlavu při slově: Ježíš — na konec udělala kříž opět. Slečnu to náramně mrzelo — a byla ráda, když milostpaní po krátké večeří slečny opustila, „majíf si bezpochyby co povídat“. Ihned řekla slečinka Leontině:

„Cos to činila? Vidiš, to se mi nelíbí — pokrytství je zajisté věc šeredná“.

Leontina se usmála a řekla:

„Pro ten kříž se na mne zlobíš? Což není to znamení našeho Spasitele a nepraví apoštol: Ode mne pak odstup to, abych se chlubil leč kříži Pána našeho Ježíše Krista?“ (Gal. 6, 14.)

„To se může státi duchem, neb třebas i slovem, ale to děláání kříže na čele atd. to je odznakem katolíkú a tak potom, děláš-li kříž, staviš se, jakobys byla katoličkou — a to je pokrytství neb i zapření víry“.

„Drahá Anňo! Nedělání kříže jest vlastně odznakem nekřesťana — Bohužel, že i evangelíkú.

Prvotní však křesťané křížem se znamenali a žehnali“.

„Byly jsme učeny, že to je papeži do církve později zavedeno“, odvětila slečna Anna.

„Mýlíš se, dítě mé. Tertulián žil ještě v druhém století a píše: Při každém počínání a podniknutí, při příchodu a východu (z domu), při oblékání . . . u stolu . . . při rozsvěcení světla, při odebrání se na lůžko . . . a kdykoliv nás co trápí (neb pokouší), čelo znamením kříže znamenujeme. (Spis de corona milit. 3). A slyšela-li's něco o katakombách, že ozdobeny jsou malovaným znamením kříže — pak mi přisvědčíš, že církve evangelické odstranily starokřesťanský — apoštolský — obyčej“.

Slečinka se podivila; Leontina však pokračovala:

„I v písmě máš svědectví o tom znamenání čela křížem. V Ezechielu (9, 4.) čteš: „Jdi prostředkem města uprostřed Jerusalema a znamenej „Thau“ na čelích mužů lkajících.“ A dále dí: „Nikoho, na němž uzříte znamení Thau, nezabíjejte.“ (Es. 9, 6.). — Thau jest písmeno hebrejské abecedy, které dle důkladných a zevrubných zkoumání učenců podobu mělo kříže + anebo ×; a podnes píše se v mnohých řečech takto T. Kříž totiž nemíval na hoře žádného konce. — Z proroka jest tedy patrné, že + na čele byl znamením spásy samým Bohem ustanoven; a co Bůh poručil na čele činiti, zavrhl evangelické církve; ba v českém překladu vyšlá bible jedna nekatolická vypustila to „Thau“ čili T z knihy té prorocké; překladatel věděl, proč tak radno učiniti.“

Slečna se divila více; a to proto, že pozoruje od nějaké doby, že není pravdou, co jí ve škole říkávali, jako by katolické obyčeje a nauky *proti písmu byly* a v něm základu neměly; pozorovala to u obcování Svatých, pozoruje to nyní opět, že se katolíci písma s důvodem dovolávají. Odvětila Leontině:

„Ale Leontino, jako přítelkyně dobrá řekni mi nyní něco upřímně.“

„A co to jest?“

„Nesouhlasíš s naší církví, co se týká kříže — co soudíš o jiných naukách její, kterými se lišíme od katolíků?“

„Co o nich soudím? — Že jsou to nauky, o kterých původní církev ničeho neví, kterým nikdy neučila.“

„Ale jak to srovnáš se svým svědomím, že zavrhuješ nauky církve evangelické a přece v ní zůstáváš?“

„Vždyť já v ní nezůstávám.“

„Co pravíš?“ vzkřikla téměř slečinka. „Pro Boha! Snad nejsi katoličkou?“

„Ano, tou jsem již pátý měsíc“, odpověděla Leontina.

Slečinka zakryla si tvář i oči rukama — a plakala. Leontině jí bylo líto i řekla:

„Anno, ty dobré dítě, proč pláčeš? Či nebude moci býti přítelkyní tvou „papežská modlářka?“

Slečinka se sebrala a počala Leontině vypravovati o stavu své duše, o svém bývalém pevném přesvědčení, že církev katolická má víru novou a pokaženou, a že již v mnohém ohledu přichází k poznání, že nynější učení katolické jest právě vírou a učením církve prvotní. Netajila

jí toho, jak se brání sama sobě, aby mohla zůstat evangeličkou, jak leká se, obzvláště k vůli matce, přestupu k církvi katolické a že jest rozervána, nepokojna. Na konec pak se tázala, co družku její a spolužákyni bývalou přimělo ku přestupu k církvi katolické.

Leontina počala tedy vypravovati:

„I já jsem, milá Anno, byla toho přesvědčení, že papeži zkazili nauku Kristovu a že ji reformatoři museli zas očistiti „od trusků modlářských a výmyslů lidských“ — tak mi bylo obzvláště připomenuto při konfirmaci — a pamatuju se, s jakým nadšením jsem přísahala na „čisté evangelium“ — a s jakým opovržením hleděla jsem na katolíky. — Než! Milost Boží otevřela mi oči! — První náraz na mé „evangelické“ přesvědčení stal se podivuhodným způsobem v nejprotestantstějším městě Berlíně.“

„V Berlíně?“ podivila se Anna. „A jak a kde v Berlíně?“

„V katolické škole v Berlíně. — S vrchností svou cestovali jsme do Berlína. Pan hrabě chtěl poznati konfessionální školy katolické — i já, jakožto učitelka chtěla jsem poznati školy. I vešli jsme do školy katolické, kde právě mladý kněz vykládal podobenství o marnotratném synu. Chod katechése byl v druhé její polovici asi takovýto: — Syn poznal svou bídu; sám si pomoci nemohl. Vzpomněl na otce a *pevně za to měl*, že mu v širém světě nikdo nepomůže, leč otec jeho. — To byla první myšlenka. Pak pravil katecheta: Syn tedy *pevně za to měl čili věřil*, že jen otec mu může pomoci. Ale nešel jen tak zkrátka k otci říci mu: Otče, já věřím, že jen ty mi můžeš pomoci — statek svůj jsem utratil,

bratr můj má dosti, dej mi jeho podíl, ať neza-
hynu. — Tak směle nesmýšlel, ale byl smuten,
bál se, že by jej otec, kdyby mu s takovou
přišel, vyhnal z domu a zavrhl. — Měl sice
naději, že mu otec odpustí, ale věděl, že se
bude muset jinak zachovati. Co tedy učinil?
Dítě odpovědělo: Marnotratný syn řekl: Vstanu
a půjdu k otci svému a dím jemu: Otče, hřešil
jsem proti nebi a před tebou, již nejsem hoden
slouti synem tvým, učiň mne jako jednoho z ná-
denníků svých. (Luk 15, 18—19.). Katecheta
vyložil potom:

Syn ten ukázal tím, milé děti, že má otce
přece rád aspoň poněkud, ukázal totiž, že ho
to mrzí, že otce zarmoutil (hřešil jsem . . . před
tebou) že ho to mrzí, že ho neposlechl, uznával,
že jednal ošklivě. — Měl tedy aspoň poněkud
lásku k otci — měl *ošklivost* nad hříchem; vesel
nebyl, byl zarmoucen, mrzelo ho to, měl tedy
lítost. Nechtěl býti synem, chtěl býti nádenníkem;
a nechtěl více utráceti peněz, nýbrž chtěl praco-
vati pilně čili se *polepšiti* a chtěl se nechat *po-
trestati*. I šel k otci; *vyznal* se mu a vše řekl,
jak si umínil. — Otec mu odpustil. Proč asi?
Nejen, že věřil, že mu jen otec může pomoci a
bratrovým podílem hladu a smrti ho uchrániti,
ale proto, že se otce *bál*, že *doufal*, že mu od-
pustí; že ukázal *lásku* k otci aspoň poněkud,
že měl *lítost* a ošklivost nad hříchem, že dobré
předsevzetí učinil, že se *vyznal*, že chtěl se nechat
potrestati čili otci *zadostučiniti*.“

„To byla velmi jasná katechése“ — řekla
slečinka.

„Jasná a pro mne i děti velmi poučná“,
řekla Leontina a pokračovala. „Jen slyš, milá

Anno, co následovalo. Pak následovala otázka, zdaliž byl marnotratný syn proto jen za syna přijat, že věřil. Nikoliv; jen proto, že věřil, nebyl opět přijat za syna. Ještě více bylo otázek, ale na konec řekl katecheta: Kdo pak vypravoval toto podobenství? *Odp.* Pán Ježíš. Ano, milé děti, to vypravoval Pán Ježíš, abychom věděli, že sama víra nepostačí k odpuštění hříchů, ale že musí se k ní přidati *naděje, láska*, aspoň poněkud — počátečná — *lítost, předsevzetí, vyznání, zadostučinění*. A nyní následovala hlavní rána do mého přesvědčení dosavadního. Katecheta řekl dále: Vidíte, děti, tak učí tedy Pán Ježíš; ale před třemi sty lety žil muž, jenž se jmenoval Luther a ten učil, že k odpuštění hříchů postačí „pouze víra“. Komu pak budete více věriti? Pánu Ježíši — odpověděly děti. A proč Pánu Ježíši? — Protože on byl a jest Bůh, který nemůže se mýlit ani klamat. A proč ne Lutherovi? Protože on byl jen člověkem.

Slečna Anna řekla:

„Byla to obratná katechése, věru — a mně samotné jen vypravováním tvým o ní vzchází světlo. Je to vše tak přirozené, nenucené; tak, cítím to živě, tak jen může se díti pravé pokání. „To ospravedlnění „samotnou vírou“ nevede k polepšení a jest v kořeně svém nemravné.“ (Reinhold Baumstock.) Tak četla jsem kdesi, ale nepochopila jsem toho, nyní mi vzchází světlo.“

„Drahá Anno, není nic patrnějšího nad to. To učení vede ku hřešení. Co na tom, že jsem hřešil; věřím, že Kristus za mne umřel, tím mne ospravedlnil — a tak vím, že souzen nebudu! Tak mluví k sobě důsledný protestant. Takové učení musí tedy člověka učiniti lhostejným ke

hříchům. Proto dí Luther: Hřeš směle, věř směleji. Ovoce svého učení viděl již Luther svýma očima; sám to píše. (Viz „Hvězda jitřní“ str. 199 a 200.)

Čte se na př. v jeho spisech: „Je to Bohužel příliš pravdivé, že mládež nyní tak spustlá a divoká jest. (Bruns; netišt. kázání.) Jako průtrž mračen a potopa, tak zaplavilo všecko opilství a ožralství a to vznešené i prosté. Kdo s nimi nechce býti plnou s . . . í, toho nenávidí.“ (Walch. XII, 789. Evers 394.)

„Pravila's, milá Leontino, že tak musí smýšlet důsledný protestant; chceš tím říci, že nejsme důslednými, chceme-li hříchů litovat a se polepšovat?“

„Ano, to chci říci. Nemáš heidelberský katechismus?“

Slečna Anna odskočila a přinesla heidelberský katechismus. Leontina četla z něho:

„Otázka: Skrze co můžeš jedině před Kristem spravedliv býti? Odpověď: Skrze samou toliko víru v Ježíše Krista. Otázka: Proč se nemůžeš bez toho spravedlivým cítiti před Bohem? Odpověď: Protože mé svědomí na mne žaluje, že jsem proti všem přikázáním Božím těžce hřešil, aniž kdy které z nich zachoval. Otázka: Ale proč se vždy přece můžeš považovati za spravedlivého? Odpověď: Protože Bůh beze vší zásluhy mé . . . spravedlnost a svatost Kristovu mi dává a přičítá (Hl. k. 1885. str. 56, 57.)“ „Jak's tomu rozuměla, milá Anno?“

„Takto: Jsem hříšna, mám těžké hříchy, ale ač je mám, jsem přece spravedliva, protože věřím, že mi Bůh svatost Kristovu dává. — Více při tom činiti mi netřeba.“

„Dobře“ — odvětila Leontina. „A nyní slyš dále. Jest tu otázka: Co mají činiti ti, kteří k stolu Páně přicházeti chtějí? Odpověď: Mají sami k sobě *pro hříchy své nelibost míti*. Otázka: Čeho mají také žádati? Odpověď: Vždy víc a více posilovati víry své a *napravovati život svůj*.“ (H. K. 1885 v Praze st. 75.) — Jak se ti to líbí, Anno?“

„Inu, s bolesti pozoruji, že je to nedůsledné.“

„Ovšem. Na stránce 56, 57. povídá se: Ač mám hříchy — jsem spravedliv skrze víru v Krista. Na str. 75. zase mi povídá, že mám nad hříchy nelibost míti a napravovati život svůj. Nač to, když již skrze víru jsem ospravedlněn? Nemám, nad čím bych měl nelibost míti! Mám Kristovu spravedlnost, co chci míti více, co bych chtěl ještě napravovati?“

„Od dětinství učím se tomuto katechismu, ale na tuto nedůslednost jsem nikdy nepřišla.“

„Vidíš, milá Anno! Mně se zdá, že to jest asi takto: Nejprv se řeklo: Skrze samu toliko víru se člověk ospravedlňuje, čili jak Luther dí — ne jakoby žádného hříchu tu nebylo, naopak hříchy tu jsou, ale poněvadž v Krista věříme, musí se státi, že hříchy nejsou hříchy (Comment. in Galat. Frankf. 1543. S. 118. Evers 384) — a pak se toho lekli vidouce, že to vede k hřešení — a chtějí, aby lid přece nehřešil a dají mu do katechismu — ale na jinou stránku — že má přece život napravovati.“

„Ano, tak jest. Vidím, že katolické učení této nedůslednosti nemá; že ono dle podobenství o marnotratném synu — tedy dle učení Ježíše Krista — právem učí, že „sama víra“ neospravedlňuje; — a když dí, že sama víra neospravedlňuje, má pak právo chtít, aby se hříšník

polepšil. Kdo však řekne, že víra sama ospravedlňuje, takže hřích není hříchem — nemůže více mluvit o polepšení.“

„Tak jest, drahá Anno. Ale pamatuj, že učení katolické jest zcela přirozené. Od dítěte, když chytilo, žádám právě to, co marnotratný syn si umínil a čemu církev katolická učí — aby mu totiž nebylo jedno či lhostejno, že neposlechlo, nýbrž aby se bálo předstoupiti před učitelku svou, aby přestupku litovalo, aby se přiznalo, polepšení slíbilo a trestu se pokorně podrobilo. Tak to žádá zajisté i každý protestantský farář od svého dítěte. Podivně by se na hochu podíval, kdyby mu řekl: „Tatínku, já věřím, že mi odpouštíš — a o trestu a polepšení nebudiž ani řeči“; a kdyby popadl metlu a hoch chtěl potrestati, mohl by mu právem říci: „Tatínku, jinak učíš ve škole a v chrámě — a jinak doma a vůbec nejednáš, jako Bůh jedná s hříšníky.“

„Případný podala jsi příklad, Leontino.“

„Nuže, co jest přirozeným zákonem našeho srdce, jest též od Boha — a proto nemůže Bůh jinak mluvit k nám naším srdcem a svědomím a jinak svým evangeliem. Evangelium jest jen doplnění a zdokonalení zákona přirozeného.“

„Tak jest, tak jest! Ale přece mi dělá starost ještě něco. Matka mi říkala, že se katolíci chtějí domáhati odpuštění hříchů bez Pána Ježíše zpovědí, postem a almužnami, vůbec svými skutky — a tím zneuctívají jediného Spasitele našeho či vlastně nevěří, že nám smrtí svou spasení zjednal; jsou to hotoví pohané.“

„I já jsem tak myslila — ale byla jsem již v Berlíně ve škole poučena. Pan katecheta hned

po katechesi doložil, že začátkem pokání jest víra a sice víra, že *jedině skrze Ježíše Krista* možno dojíti odpuštění, že pak k pravému pokání náleží naděje, že nám Bůh *skrze zásluhy Ježíše Krista odpustí* a pak i láska k Bohu, který nás tak velice miloval, že Syna *svého Ježíše Krista* za nás vydal. A nad to budete se učit, že k pravému pokání zapotřebí jest milosti Boží, kterou však dobyl *Ježíš Kristus*. A tak všude a ve všem Kristus. — Že však k pokání náleží přece pravý úmysl se polepšiti svým též přičiněním — to Bůh proto žádá — abychom se nejen zdánlivě, ale opravdu stali ze hříšníků spravedlivými; nebo kdo se nepolepšil, hříšníkem jest.“

„Nyní ovšem“ — odpovětila Anna — „vidím, že učení katolické neujímá ničeho Kristu Ježíši, nýbrž jemu všecko přičítá; neznala jsem katolického učení.“

Druhého dne na to a sice odpoledne šly obě slečny, an mírný mráz cesty schůdnými učinil, na procházku do vesnice. Leontinu zajímala totiž ta osada s „kříži a kalichy“ — nikdy toho ještě neviděla. Přišli k domu Bartoničkovu — a tu oznámila slečna Anna Leontině, že nastávající majitel statku jest syn Václav, který študoval celé gymnasium a jest velmi vzdělaný i v náboženství obeznámený mladý muž. Václav je však zahlédl, poznal Annu a vyšed ven zval obě k návštěvě domácnosti otce svého. Slečny si daly na chvíli říci, ale dobrá matička Václavova sháněla ihned nějakou svačinu. Zatím musela ovšem Anna Leontinu představit čili říci, kdo Leontina jest; učinila to a doložila, že Leontina stala se jí nevěrnou družkou, že se

stala — katoličkou. To bylo ovšem něco velmi zajímavého pro Václava. I poslal pro Vítečka, podučitele, bývalého evangelíka a pověděl Leontině, jak, když v Líbenicích místo evangelického faráře prázdno bylo a několik pánů se o to místo hlásilo, rozdílností jejich učení, ba až nevěrou jednoho z nich, Vítečkovu přesvědčení otřeseno bylo, an shledal, že v evangelické církvi není jednoty učení, kterou však naopak v katolické církvi shledal. V tom vstoupila Mařenka, sestřička Václavova, se smíchem sice, ale nesměle. A Václav o ní ihned prozradil, že ona po dlouhý čas modlila se za pana podučitele každého dne „Zdravas Královno.“ To se líbilo Leontině a Annu to překvapilo. Ale sestřička Václavova řekla:

„Však jsem se modlila ještě taky za někoho jiného rozumíš? — Tak to máte, slečinky, mužští že se neradi modlí, zjednávají si k tomu nás.“

Slečny souhlasily se smíchem, že se mužští neradi modlí. Všecka nesmělost sestřičku Václavovu opustila. Leontina však počala vypravovati o svém obrácení, kteréž počalo v Berlíně, v katolické škole. A když přišel Víteček, pokračovala dále: „Z Berlína jeli jsme do Londýna. A hle! Jak podivné jsou cesty milosrdenství Božího. V jedné kavárně dostala má evangelická víra druhý náraz.“

„V kavárně?“ divili se všickni.

„V Anglii totiž rozdává jistá společnost množství biblí a roznášeči kladou je na stoly i v kavárnách. Jak mnoho se čtou, vidno z toho, že schází v mnohé skoro všecky listy, leží na

stole skoro jen desky. Páni totiž trhávají potajmu listy z nich a zapalují si jimi doutníky.“

„Ale tak vida“, řekla sestřička Václavova, „jak ti mužští jsou pobožni.“

„Seděli jsme chvíli u kávy a k vedlejšímu stolu přišel jeden pán a ten bibli tam ležící otevřel a četl v ní. Pojednou vyňal svou tobolku a z ní tužku a psal něco do bible. Posnídav odešel. Já ženskou zvědavostí puzena ihned jsem se hnala po bibli. Hledám tu i tam a nalézám, že jest psáno tužkou u epištoly k Římanům a sice u verše 28. kapitoly třetí.“

„Prosím, jak zní ten verš?“ ptala se Mařenka.

„Vidíme ji zvědavou“, škádlil pan podučitel.

„Verš ten zní, není mi možno zapomenouti jej: „Neb máme za to, že člověk ospravedlněn bývá skrze víru bez skutků zákona.“ Připsáno bylo: „Čtenáři pozor! Ne skrze *samu* víru, jak Luther do bible přidal.“

„Tak on Luther do bible něco přidal?“ tázala se švitořivá sestřička Václavova.

„To bys mohla vědět“, řekl Václav. Právě tedy v tom místě přidal skrze — *samu* — víru, aby mohl dokazovati, že jen jedině vírou ospravedlnění býváme.“

„A když mu to vytýkali“, pravil Víteček, „jakým právem či z jakého důvodu to činí, odpovětil: „Tak chci, tak poroučím, stojí na místě důvodu vůle.“

Slečna Anna značně se pohnula; avšak, aby zakryla pohnutí, vybízela Leontinu, aby dále vypravovala, což ona ihned učinila.

„Dále bylo psáno: „Že ne skrze *samu* víru, to vidíš z toho, co psáno v kapitole druhé

verš. 15. — Rychle — rozumí se samo sebou — obrátila jsem list a čtu verš onen, ten zní takto: nebo ne posluchači zákona spravedliví jsou u Boha, ale *činitelé zákona ospravedlnění budou.*“

„Inu ovšem“, řekla zase sestřička Václavova, „když svatý Pavel povídá, že činitelé zákona ospravedlnění budou, tu víra sama nás neospravedlní. Jak jen tomu mohl ten Luther učit?“

Tu promluvila slečna Anna:

„Ale pozor! Když ale přece ve verši 28. kapitoly třetí dí, že každý člověk ospravedlněn bývá bez skutků zákona! Jak se to srovná? Jednou dí, že činitelé zákona ospravedlnění budou, a pak zase, že bez skutků zákona ospravedlnění budeme? Toť by mluvil nesmyslně, sám sobě by odporoval; vysvětli nám to, Leontino!“

„Nenechaly jste mne domluvit. K verši 18. kap. 3. učinil pán ten ještě jednu poznámku; k slovům „bez skutků zákona“ přidal poznámku do závorky — zde se rozumí zákon Mojžíšův — skutky toho zákona plnili mnozí židé k. p. fariseové a přece nebyli ospravedlnění, jelikož neměli víry v Ježíše Krista“.

„Toť byla vhodná poznámka; jinak to nemůže být, sice by si musel sv. apoštol odporovati; ale to není možná“, řekl Václav.

„Z písma svatého nesmí se místa jistá vytrhovati a sama o sobě uváděti, nýbrž musí se pozorovati v souvislosti. Tak jest to i s epištolou k Římanům. Epištola ta byla psána křesťanům v Římě žijícím; někteří byli obráceni ze židovstva a ti zachovávali zákon Mojžíšův i s obřady jeho k. p. s obřízkou a nutili křesťany z pohanstva, aby i oni zachovávali zákon Mojžíšův. Ti tak nechtěli učiniti, ale vychloubali se za to

zase svými učenci (pohanskými). A tak povstala roztržka mezi nimi. A proto sv. Pavel praví, že židy neospravedlní zákon Mojžíšův bez víry v Ježíše Krista, jakož ani pohané nebyli ospravedlněni, když zachovávali zákon přirozený, zákon svědomí bez víry v Ježíše Krista. Ten jest asi hlavní smysl epištoly té“. Tak vyložil Víteček. A slečna Leontina dodala:

„Prosím, abych směla dopovědět. Když jsme přijeli z Londýna do Hamburku a na železnici sedali, vstupoval s námi i onen pán, jenž v bibli poznámky napsal. Dala jsem se s ním do řeči. Vyložil mi epištolu k Římanům a ku Galatským maje s sebou malou bibli v kapse. Poukázal mi na jiná místa v písmě svatém, zvláště na slova Kristova, jež řekne v den soudný zavrženým: Lačněl jsem a nedali jste mi jísti, žíznil jsem a nedali jste mi píti atd. Nedí Kristus: Jste jen proto zavrženi, že jste nevěřili, ale, že jste zle činili. — Ukázal mi na slova sv. Pavla, jenž dí: Kdybych měl všecku víru, tak, že bych . . . a lásky neměl, nic mi to neprospívá — a více třeba nebylo, já byla přesvědčena, že víra sama bez lásky neospravedlní nikoho“.

„A kdo byl onen pán?“ tázala se slečna Anna.

„Byl to pan B . . . , rozený Němec, bývalý lutherský pastor v Americe — toho času již katolík“.

„Tak?“ řekla Anna.

„Ano opustil své místo a stal se katolíkem. Dobré souvislé čtení epištoly k Římanům a ku Galatům přesvědčilo jej, že Luther opíral se o to neb ono místo v nich, to si po své chuti vyložil — a ostatní vše, kde se praví, že víra sama ne-

ospravedlní, toho nechtěl viděti. — Nejvíce pak jej pohnulo k tomu přestoupení k církvi katolické, že četl ve spisech Lutherových následující místo, v němž reformator dí o svém novém učení, dle něhož víra sama ospravedlňuje, takto: Divím se, že se sám této nauce naučiti nemohu, kdežto se všickni moji učeníci chlubí, že ji mají „v malíku“ (bis auf die Nagelspitze — Rebenstock colloq.) — Nemohu to opravdu tak silně věriti, jako o tom mohu kázat, mluvit a psát — a jak jiní lidé o mně myslí, že tak silně věřím. (Walch XXII, 202. Evers 352.) To tedy hnulo nejvíc oním pánem; pomyslíl si: „Tak?! Náš reformator o tom svém novém evangeliu pochybuje a já mu mám svou duši svěřiti?“ Četl ještě ve svatých Otcích. Shledal u svatého Jana Zlatouštího: Odkud posvěcení? Od lásky (výklad ep. k Řím). A u sv. Augustina: Dům Boží (království Boží v duších čili posvěcení duší milostí) víru má za základ, nadějí vzhůru se zdvihá, láskou se dokonává (1. serm. 27, 1.). Na tom měl dosti; stará církev ničeho neví o tom ospravedlnění pouhou toliko vírou; učení Lutherovo jest nové, od něho vymyšlené. — Tak si řekl, koupil si katolický katechismus a stal se katolíkem. — A já, drazí přátelé, jsem učinila jako on. Jak pak bych mohla duši svou svěřiti člověku, který sám se přiznal, že tomu svému novému učení sám nevěří?“

Matička Václavova přinesla kávu; začalo se hovořiti o věcech jiných. Václav a Víteček škádlili Mařenku, ale ona se jen smála. Když obě slečny odcházely, řekla slečna Anna sestřičce Václavově.

„Ještě se modlíte za pana učitele?“

Mařenka se zapýřila a Václav se jí smál; ale ona odvětila bráníc se:

„A což to jest něco zlého, za někoho se modliti?“

„Není to nic zlého“, odpověděl Václav, „jest to důkaz lásky — křesťanské“. Víteček i Leontina se pousmáli; ale slečna Anna se nesmála. Zůstala při odchodu pozadu s Mařenkou a řekla jí:

„Za mne byste se nemodlila? Prosím vás, učiňte tak. Mám toho mnoho zapotřebí“.

„A co vás trápí, slečinko?“

„To, co trápilo pana učitele Vítečka, když vás žádal o modlitbu“.

„Tak? Inu to musím ovšem Matičku Boží každého dne za vás prositi“.

Slečny přišly do zámku téměř mlčky. Anna byla zahloubána ve své myšlenky a Leontina nemohla se odvážiti vytrhovati ji. I při večeři šel hovor velmi slabě. Ale po večeři nedalo to Anně, aby nepustila se opět do náboženského hovoru. Žádná bolest tělesná nerovná se snad bolesti duše nejistotou o pravdě rozbouřené a k tomu ještě v odporu proti pravdě se nalezájící.

„Tys mi, drahá Leontino, zasadila zase hlubokou ránu“.

„Lékař musí někdy řezat i pálit, aby nemocného uzdravil“, řekla Leontina.

„Ostatně je mi tě líto; při tolika bludech zastihla's již reformatory, tolikráte jsi se již přesvědčila, že stará církev učila zrovna tak jako nynější katolická a přece nechceš se skloniti před pravdou. Já jsem byla šťastnější. Mne škola

v Berlíně a bible v Londýně vyléčila a k rozhodnému kroku přivedla“.

„Tobě, Leontino, bylo to lehčí věcí. Ty's sama ve světě! Ale já, dcera evangelického faráře, já dcera matky evangeličky — snad až fanatické — jak to mám učinit? A pak dojmy z mládí jsou přece jen silné — a musím ti říci — trochu nenávisti katolíků mám dosud v srdci, ač se tomu bráním; mám to snad po matce“.

Leontina řekla na to:

„Musíš tedy hledět učiti se lásce od jiné Matky, Matky našeho Spasitele“.

„To činím, modlím se „Zdrávas“, ale vždy s odporem značným v duši.“

„Tu máš tedy tuto medailku (penízek), nehroz se toho, jest to spolu obrázek Matky Boží, nos to, prosím, na hrdle a v srdci. Snad ti dětinná důvěra k Matce Boží takto projevená pomůže.“

S tím se rozešly. — Ale ubohá Anna nepověsila penízku toho na hrdlo. Pohled na obrázek matčin ji odstrašil. Penízek uložila do stolku svého.

Druhého dne Leontina odjela. Obě družky loučily se srdečně a se slzami v očích. Poslední slovo, které Leontina Anně řekla, bylo:

„Dnes uslyšíte-li hlasu Páně, nechtějte zatvrzovati srdcí svých.“ (Žalm 94.)

V neděli na to, — druhou po Devítníku — vzpružil se opět o něco náboženský život katolíků v Líbenicích. Mladý Ješina, syn po onom Ješinovi, který se stal katolíkem na loži smrtelném, byl v tu neděli též přijat do církve katolické povzbuzen byv příkladem otce svého. Slečna Anna byla toho dne ráno v chrámu evangelickém jako oby-

čejně a umínila si, že se slavnosti katolické nezúčastní. Zdá se jí, že má trochu více pokoje, zase by se pobouřila.

Za to však byla při té slavnosti služka ze zámku, Anna Pluhařova, bývalá evangelička. Byla jí slavnost ta předrahou upomínkou na ten den, v který i ona slavně do církve přijata byla. Kázání měl p. farář a kázal o slovech svatého Pavla, jak se toho dne čítají: „Nyní pak zůstávají tyto tři: víra, naděje a láska; větší pak z nich jest láska.“ (I. Kor. 13, 13.) Evangelíci se návštěvy katolického kostela zdrželi. Byli již při pohřbu Ješinově napomenuti panem farářem svým, aby tam nechodili. Starý Sháněl vyložil již před tím v hospodě, on že se na to nebude zase dívat, viděl to již kolikrát a bez narážek na jejich církev se to neskončí. Zatím však ho k tomu pohnul nejvíce Vávra. Řekl mu: „Nesmíme katolíkům ukázat, že nás to mrzí. A pak Ješina byl v srdci již dávno odpadlíkem.“

Ve vesnici tedy bylo ticho; katolíci byli sice rádi, že Ješina následoval příkladu svého otce, byli kázáním a celou slavností ve víře utvrzeni — ale před evangeličky nikdo o tom nepromluvil.

Ale ticho to bylo jen ve dne. U večer se přece o tom mluvilo. Budárek totiž po svém obyčeji šel trochu „mezi lid“, vlastně do hostince, zkoumat, zdaliž přece opravdu tak ticho jest a zůstane. A když ho Vávra zhlédl, nezdržel se a řekl mu:

„Měli jste zase slávu. My vám ho přejeme.“

„Inu, pane sousede, na tom nám mnoho nezáleží, zdaž nám Ješinu přejete nebo ne. Je náš a dost — a já mám přece radost.“

„Mějte si radost, my nemáme žalost“ — odvětil Vávra.

„Inu, říkejte si, co chcete, pane sousede, ono vás to přece mrzí. Ale škoda, že jste se nepřišel podívat; byl byste něco slyšel, co jste jakživ neslyšel.“

„Ale mohu se domyslet, co asi kázal farář váš.“

„Vidíte“, pokračoval Budárek, „já jsem při tom právě na vás myslil.“

„To jste nemusel.“

„Inu musel. — Prosím vás, když ten váš „heidlberský“ (katechismus) tolik dostal — kdo by si na to nevzpomněl?“

„Cože, farář snad se vysmíval našemu katechismu?“

„Pán Bůh chraň, ani ho nejmenoval — ale vyložil nám, že to s tím vaším ospravedlněním „skrze samou toliko víru“ hrozně špatně stojí.“

V místnosti hostinské nastalo ticho, boj začíná.

„To učení máme od svatého Pavla“, řekl Vávra.

„Ano, ano, násilným vyložením vytrženého toho neb onoho textu z písma. Jak pak skrze samou toliko víru budu ospravedlněn, když tentýž apoštol dí — co dnes nám četl pan farář, totiž: „Kdybych měl všecku víru . . . lásky pak kdybych neměl, nic mi to neprospívá.“ A dále píše apoštol: „Nyní pak zůstávají tyto tři: víra, naděje a láska — ale větší z nich je láska.“ Myslím, že byste se byl divně kroutil, kdybyste byl býval přítomen. A to ještě nebylo všecko.“

„A co ještě povídal?“

„Inu povídal nám podobenství. Byl kdosi nemocen, měl ránu na těle, — lékař jeden ho léčil — ránu mu zacelil, takže byla koží přikryta — a řekl potom brzy: „Nemocný jest již zdrav.“ Nemocný to věřil, ale zdrav nebyl, nemohl choditi. Přišel druhý lékař a řekl po nějaké době: „Nemocný jest již zdrav, rána byla z těla opravdu odstraněna.“ Který lékař lépe posloužil nemocnému?“

„To je patrné, že ten druhý — ale nač to podobenství?“

„Tím druhým lékařem jest naše církev katolická; ona opravdu uzdravuje duše. Ona praví: Ospravedlněním stává se duše opravdu uzdravenou. Hříchy, její to rány, nejsou zásluhami Kristovými jen přikryty zůstávající v duši — ale když hříšník vírou, nadějí a láskou, lítostí se léčil. — a kněz mu po upřímné zpovědi rozhřešení udělí — tu jest rána z duše odstraněna čili hřích je zahlazen, duše je taková, jako byla před hříchem.“

„A tím prvním lékařem že je naše církev, řekl snad farář?“

„Toho neřekl! Ale já sprostý člověk jsem si to tak myslil. Pochopil jsem to takhle: Vaše učení dí, že se Kristovými zásluhami hříchy jen jako přikrývají — Bůh jako by jich neviděl, jich nepřičítá pro zásluhy Kristovy.“

„Ano tak učí náš katechismus (H. K. st. 56.) Ale pro tu nauku máme důvody.“

„Pan farář sám nám je pověděl“, vskočil tu do řeči Václav Bartoníček. „Řekl nám, že se opíráte o to neb ono místo písma svatého, kde se mluví o přikrytí hříchů, anebo že Bůh hříchy nepřičítá — ale za jedno před Bohem nemůže

býti nic zakrytého — a pak povídá se na mnohých a mnohých místech písma svatého, že se skrze Krista hříchy *opravdu snímají, odstraňují*. Ku př. „Ejhle Beránek Boží, který *snímá* hříchy světa“; anebo: „Obraťte se a čiňte pokání, aby *shlazení* byli hříchové vaši.“ (Sk. ap. 3, 19.) — Dvojí jest výraz v písmě svatém. Vy hledíte jen na *jeden*, my na *oba*. A proto díme takto: Písmo svaté si nemůže odporovati, jednou tak a po druhé jinak učiti. Musí tedy jeden i druhý výraz tentýž smysl míti, není-li pravda?“

„Tak jest“, řekli někteří — ale Vávra mlčel.

„Pan farář nám to potom vysvětlil. Řekl: Přikryjeme-li oheň hustou tuhoun hmotou, zhášíme jej čili zahlazujeme. Přikrytí oheň jest tedy tolik jako oheň zničiti, zahladiti. A tak musíme vykládati i ona místa písma svatého, která mluví o přikrytí hříchu — tak že smysl jest: hříchy jsou zahlazeny. Tak učila vždy církev. Na doklad uvedl pan farář sv. Augustina, jenž dí při výkladu žalmu 31.: „Přikryty jsou hříchy . . . odstraněny, zahlazeny. Nerozumějž, když dí: Přikryty jsou, že tam (v duši ještě) jsou a žijí.“ A svatý Jan Zlatoústý dí: „Starozákonní kněží vyhlašovali jen, že malomocný jest očištěn, ale našich kněží úkolem jest nejen ohlašovati, že duše jest očištěna, nýbrž i duši skutečně očistiti.“ — Tak vykládají písma svatí Otcové a my věříme více jim, než reformátorům — tak věřila vždy církev — toho jsou právě svatí Otcové svědky.“

„Co tomu říkáte, pane Vávro?“ tázal se Buďárek . . . „Já přece nemám tuhle přes Vávra.“

Vávra řekl:

„Věřte si komu chcete — my víme, že reformatoři zbavili církve papežských výmyslů.“

„Tohle je vaše trumfové esso, kterým chcete všecko přebít“, řekl Buďárek.

„Jakmile již nic rozumného nevíte, začnete s papežskými výmysly a tím chcete vše odbyti“, řekl Václav, „ale kdo to zná, usměje se tomu jen.“

Vávra žádal, aby ho Václav neurážel.

„A vy můžete stále nás a našeho papeže urážeti?“ — odvětil Buďárek.

„Ostatně“ — doložil Václav — „učí Pán Ježíš, že ospravedlnění, jež se děje křtem, jest znovuzrozením, když dí: „Nenarodí-li se kdo znovu z vody a z Ducha svatého, nevejde do království nebeského.“ (Jan 3, 5.) Kdo se znovu zrodí, ten byl mrtev a potom ožil — smrti tedy čili hříchu v něm není. V podobenství o marnotratném synu, když učinil pokání, dí se o něm, že byl „mrtev a ožil“, nezůstal tedy mrtev. Duše člověka ospravedlněného se změní, jak vidíte, nezůstane v tom stavu, v kterém byla dříve, a ten zvláštní nadpřirozený stav duše, v který duše při ospravedlnění skrze Ježíše Krista a jeho milost přijde, nazýváme my *posvěcující milost*.“

Nyní otevřel ústa svá Sháněl, který až posud opodál seděl a mlčel.

„Vávro, vy se pouštíte do boje s tímhle mladým „jezovitou“, což nevíte, že se zpovídal jezuitům a že chtěl být papežským kaplanem?“

Václav se zasmál a řekl :

„Starý způsob boje; když jste poraženi, necháte důkazů, tupíte protivníka a začnete o něčem jiném. — Ano, zpovídal jsem se jezuitovi a to bylo právě to okamžení, v kterém

marnotratný syn byv mrtev ožil, v kterém jsem nabyl nadpřirozeného života čili posvěcující milosti.“

Budárek zvolal :

„Vy to máte ovšem pohodlnější. Vy samou toliko vírou se léčíte — jen že, jak sami pravíte, zůstanete tím, čím jste byli, — hříšníky.“

Vávra řekl :

„Vy se spoléháte na své dobré skutky, my na Ježíše Krista.“

„My se spoleháme na Ježíše Krista, neboť víme, že bez jeho smrti není ospravedlnění, není milosti“, řekl Václav. „Ano, my mu důvěřujeme více, než vy. Vy pravíte, že i po ospravedlnění zůstanete hříšníky — my však věříme, že nám Pán Ježíš udělá více, odstraní hřích z duše, dá jí nový nadpřirozený život. My vzdáváme větší čest Ježíši Kristu.“

„A což vaše dobré skutky?“ tázal se Vávra,

„Dobré skutky, které bychom konali ve stavu duchovní smrti, ve smrtelném hříchu, o těch věříme, že nedojdou odplaty v životě věčném — mohou však prospěti nám, abychom došli potřebné ku pokání milosti. Dobré skutky však, které konáme ve stavu posvěcující milosti, mohou dojít odplaty v životě věčném, konají-li se z dobrého úmyslu.“

Na to ozval se opět Budárek a řekl :

„Vymažte z evangelia to místo, kde nám Pán Ježíš vypravuje, že řekne těm, kteří budou na pravici: Pojdte vyvolení Otce mého, vládněte královstvím vám připraveným od ustanovení světa. Nebo jsem lačněl a dali jste mi jísti, atd. . . Co jste učinili jednomu z bratří těchto mých nejmenších, mně jste učinili. A těm, kteří budou

na levici řekne: Odejděte ode mne, zlořečení, do ohně věčného, neboť jsem lačněl a nedali jste mi jísti, atd. I půjdou tito do trápení věčného, ale spravedliví do života věčného. (Mat. 25.)

„Vy nás nebudete poučovati“, rozkřikl se Sháněl.

„Pravdu Boží řekl“, ozvalo se několik hlasů.

„Kmotříčku zlaťoučký, velectěný pane Sháněle, nehněvejte se na chudého ševce. Ale vidíte, že pouhá víra nepomůže vám do nebe, Pán Ježíš to povídá. A vy pane Vávra, nejmladší sousede z Líbenic, s tím vaším katechismem z Heidelberku nechci nic mít, já věřím více v Pána Ježíše, — a ten krom víry žádá od nás dobré skutky. Pánové, smím se něco optat?“

„Jen se ptejte“, zkřikli někteří. Sháněl však přimlouval mu, aby mlčel.

„Zda-li pak je pan Vávra pravý evangelík?“

„Ovšem — a jaký!“ zvolali mnozí.

„Já myslím že ne, protože nevěří tomu, co je v evangeliu tak jasně psáno; on má se jmenovati heidelberčan! A s tím se vám všem pěkně poroučím a přeju šťastnou dobrou noc“.

„Dobrou noc, dobrou noc“ — volali za ním mnozí se smíchem.

„A vy jste zase Říman“, křikl za ním Vávra.

Druhého dne na to tázala se slečna v zámku pana pátera, když přišel učit Julinku, na obsah včerejšího kázání. Velebný pán jí vše vysvětlil, podobně jak o tom u večer bylo jednáno v hostinci. — Jsouc sama myslila si v duchu: Kus po kusu, kámen po kameni padá z budovy mé dosavadní víry. Katolická víra ukazuje se mi víc a více v jasném světle pravdy, učí tak

jako staří svatí Otcové, jako stará církev a co nejpodivnější jest, až posud vždy též podle písem svatých, dle evangelia. — Otevřela stolek, vyňala penízek mariánský, políbila jej a zavěsila na hrdlo řkouc: Musím se přivinout k této Matce.

VI.

V sobotu po popepci navrátil se pan Mayer z Itálie domů. Přijel opravdu občerstven, zdráv a vesel. Shledání se s paní bylo mu velikou radostí; a když mu Julinka říkala přivítání, které-muž ji slečinka naučila, oslzel a řekl: „Jen když aspoň tebe mám, drahé dítě.“ Přivezl každému v domácnosti nějakou věc na památku; nezapomněl ani na služky a kočího, tak že všickni chválili ho jako pána dobrého.

Při večeři vypravoval mnoho o svých cestách; a v neděli na to pozval k večeři oba katolické velebné pány, pana učitele Vítěčka a Václava Bartoníčka. Co se týká Říma, vyjádřil se v ten smysl, že právě to město se svými chrámy, ústavy, knihovnami, obrazárnami a sbírkami věcí památných přinutí každého ku přiznání, že papežové byli největšími podporovateli věd a umění. Jako zaslepenost vášnivá ukázalo se mu rozšiřování malých knížeček po Římě, v nichž se tupí papežství jako tmářské a osvětě nepřátelské. Pan Mayer se přiznal, že v tom ohledu i sám býval předpojatým. Ať pocházejí takové knížečky od kohokoliv, musí se přiznati, že spisovatel jejich jest buď největší nevědomec, nebo zúmýslný lhář; — v nejmírnějším případě konfessionální (náboženskou) záští zaslepený člověk.

Milostpaní slyšíc takovou řeč radovala se uvnitř; pan manžel její mění patrně své náhledy, ač říká, že muž pevného charakteru (povahy) zůstává věren svému přesvědčení.

Pan farář tázal se pana Mayera, zdaž viděl též svatého Otce, ku kteréž otázce pan Mayer následovně odvětil:

„Právě pomocí vyslanectví rakouského byli jsme tak šťastni, že celou naši společnost, jak jsme byli přítomni v katakombách, Lev XIII. k sobě předpusťil. Pravý Říman ctí dosud papeže a zvláště Lva XIII. — a hle, i nám vynutil úctu. Je prý velmi zbožný muž, tak že mu jméno otce „svatého“ přináleží — ale ta zbožnost a víra činí ho mužem statečné a spolu mírné povahy; je velice vzdělaným, zná věci staré i nové, zvláště velikým jest ve filosofii, v politice a zná až ku podivu zevrubně společenské poměry v Evropě. Zkrátka katolická církev jest šťastná, že takového muže za náčelníka má. A musím se přiznati, že se ve mně ozvalo něco, co by modlitbou slouti musilo, když nás s požehnáním propouštěl“.

Milostpaní byla opět mile překvapena. A slečinka tázala se:

„Prosím, onen protestantský kazatel ze Švédska, o němž jste se ráčil zmíniti, byl též u papeže?“

„Ano byl s námi. Já jsem potom ukázal, že jsem velmi málo sběhlým ve věrouce“.

„Tak?“ — řekla milostpaní. — „Hezké to přiznání“.

„Ptal jsem se ho potom, co říká o papeži, porovnává-li ho s hlavou církve protestantské. Celá společnost dala se mi do smíchu. A jeden

z těch pánů řekl mi, že protestanté žádné jednotné hlavy nemají, kolik zeměpánů, tolik mají hlav, v Anglii ženskou, v katolických zemích docela katolické panovníky. Ale, slečinko, nic se zlobit“.

„Slečinka se neumí ani zlobit“ — odvětil Víteček. „Byli jsme nuceni říci jí ostřejší pravdy a nehněvá se na nás“.

„A jak se daří protestantismu v Římě?“ tázala se slečinka:

„Jsa podporován vládou a jistými společnostmi staví tam kostely — avšak nejvíce, jak se mi zdá, pro cizince z celého světa sem sběhlé. Pravý Říman a Vlach nebude nikdy protestantem“.

„A proč ne?“ — tázala se slečna.

„Protože nejprv je hrdým na Řím, jakožto sídlo papežův a *střed* — nejen Italie, ale *celého křesťanského světa*. Pak proto, že ctí a opěvá vroucně Madonnu (Matku Boží) a též proto, že má živou povahu. Bohoslužba protestantská jest mu příliš suchopárná a studená; písnička a kázání, to mu je málo. A pak, co jsem já zvláště pozoroval, římský lid má rád mši. Vyjde si ve velkých chrámech, jak jsem viděl, od sakristie s knězem k oltáři, sleduje každé jeho hnutí a nehne se, dokud není po mši; vůbec se mi zdá, že o mnoho vroucněji a s vírou živější ctí tam lid Krista přítomného ve Svátosti — tuším, nemýlím-li se, že náš katolický lid daleko jest v tom ohledu za lidem vlašským. Kalvínské neb zwingliánské učení o večeři Páně neuspokojí, jak myslím, horké srdce vlašské. Lid vlašský věří rád a pevně bez hloubání“.

Tak a podobně vypravoval pan Mayer o Římu; maje jako bývalý advokát dar vý-

mluvnosti bavil po celý večer celou společnost. Poslední, čím zase slečinku znepokojil, bylo :

„Nikdy nesmyje ze sebe protestantismus výčitku, že se svými naukami o domnělém modlářství u katolíků dal svěsti k zničení obrazů, soch, ba až i varhan, že se objevil jako nepřítel umění. Církvi katolické musím vzdáti tu čest, že ona právě přála a přeje umění a vědám. Pusté kostely protestantské po dnes svědčí o hříších otců proti umění malířskému i sochařskému; a že nyní zase varhany uvedli si do chrámu, to jest jen částečné odpadnutí od zásad Zwingliho.“

„Byl to zajímavý večer“ — libovali si páni hosté, když odcházeli. „Je to ku podivu, jak ten pán v mnohém ohledu pravdu zná a jí čest vzdá — ale život jeho není katolickým; je to nedůslednost veliká.“

Slečna poznala též opět, že mnohé názory protestantské jsou předsudky. A milostpaní promluvila k muži svému:

„Adolfe, kterak můžeš zůstat v životě odpůrcem naší církve, když o ní tolik čestného mluvíš, a myslím, že s přesvědčením.“

„Drahá Marie! Mně není možno ve veřejnosti změnit se. Toho ty ani dokonale neznáš — a bolelo by tě to, kdybych ti příčiny té nemožnosti vykládal. — Boj „nového pohanství“ — jak ty mu říkáš — boj toho nového pohanství s církví katolickou musí býti vybojován. Zvítězí-li církev tvá i tenkrát, pak budu katolíkem. Jak já věci znám, jen Bůh vám může církev vaši zachovati; od lidí je obklíčena ze všech stran a od samých katolíků špatně hájena.“

„Ale proč nepronásledujete protestantismus?“

„Ten trpí se ještě na nějaký čas, aby věci nešly náhle a aby pomáhal bořit církve katolickou. Protestantismus je revolucí (zbouřením) proti církvi katolické, proti pravému křesťanství; jenže ty rozličné konfesse (vyznání) zůstaly stát uprostřed cesty, ale netuší, že prorazily cestu úplné nevěře, kterou však samy nezastaví, nepřemohou; jejich nauky jsou nedůsledné, neuspokojí nikoho — myslícího. Jen katolicismus je důsledným — a jen on může zvítězit v boji, který se proti němu vede nyní všude, který však ještě nedospěl k svému vrcholu. Zvítězí buď úplné bezbožství anebo církve vaše a tuším, že sekty zmizí každým způsobem; polovičatá nedůslednost neobstojí — je to vidět již nyní na protestantismu v Německu a jinde. Dvorní kazatel Stöcker v Berlíně vyznal sám, že evangelická církev jest v Německu již ruinou (zbořením), kdežto katolická církev právě v těchto dnech tam zmohutněla. Ty věříš, že „brány pekelné“ jí nepřemohou — a já ti té víry neberu, přeju ti pokoj srdce tvého. Ale jak povídám, zvítězí-li církev katolická i tentokráte — stanu se katolíkem upřímným.“

„Ale Adolfe, pro Bůh, nevíme dne ani hodiny.“

„Jsem nyní čtyřicátník, mohu se dočkati dvacátého století — a to, neklamou-li všecky známky, bude rozhodné.“

„Ale, muži, což umřeš-li dříve?“

„Inu — i beze mne — rozhodne se boj ten.“

„Ale tvá věčnost, tvá duše?“

„Toho nechme dnes, Marie! Jest čas ku spaní.“

S hlubokým povzdechem odešla z jídelny milostpaní.

Slečna ztrnula! Takhle nikdy ještě nepromluvil pan Mayer, aspoň ne před ní. Víno a likér rozvázaly mu snad jazyk a otevřely mu srdce. Téměř vrávorajíc odebrala se do svého pokojíka. „Ach, ach! Jaká to opět bouře v srdci mém! Mé vyznání jest tedy revolucí proti pravému křesťanství, revolucí však, která zůstala státi na polovici cesty, avšak prorazila dráhu úplné nevěře! A ten boj bezbožectví s církví katolickou má skončiti zmizením sekt?! Bezbožectví nemůže zvítěziti — to cítím i já — úplné odpadnutí od Boha skončilo by zničením vzdělanosti, mravnosti — zavedením barbarství. Jen víra v Boha drží na úzdě vášně lidí a národů. A tak by musela opět zvítěziti církev katolická, která až posud přetrvala všecky bouře! Věru! Pan Mayer přiklonil mne proti své vůli k církvi katolické více, než všecky dosavadní hovory mé s katolíky. Ale kde vezmu sílu ku přistoupení k ní? Té v sobě dosud necítím.“ — O mnoho vroucněji modlila se dnes slečinka k Matce Boží. Kdežto takto znovu rozzuřila se bouře v srdci slečnině, dostavila se též bouře v přírodě, boj zimy s jarem a v boji tom padl starý pan řídící katolické školy v Libenicích. Šel pěšky do města spolehaje se přes svou sedmdesátku na svou dosavadní tělesnou sílu; způsobil si zápal plic, byl, když ho již „píchal“, ještě v kostele a ve škole — a v osmi dnech dokonal svůj vzorný život příkladnou smrtí. Umřel přijav svaté svátosti s velikou odevzdaností do vůle Boží. Mnohé oko zaslzelo nad jeho hrobem! Byl učitelem veliké většiny katolického obyvatelstva libenického. Sám pan farář při pohřební řeči jen s tíží potlačil slzy. Evan-

gelické děti vedeny jsouce svými učiteli doprovodily tělo pana řídícího ke kostelu a byly propuštěny domů. Pan řídící evangelický vešel však do kostela a doprovodil starého spoludruha až ke hrobu. Bojovávali spolu ovšem o víru — ale bojovali plných třicet let; a tak dlouhá doba způsobila, že si přece zvykli — i pan řídící evangelický zaplakal u hrobu. A když se vracel, vynutilo mu srdce jeho slovo, které se s evangelickou vírou nesrovnává, přání totiž: „Dej mu Bůh nebe!“ — Mluví-li srdce, zapomene se rozum. Ba i starý Sháněl změkkl a řekl: „Stěhuje se jeden po druhém — nyní myslím již brzy dojde na mne, nebožtík byl sotva o tři léta starší, než já. Budiž mu pokoj!“

Ale to změkčení dlouho netrvalo. Již při pohřbu zaslechl starý horlivec ten, že přijedou do Líbenic zase jesuité; neví ani, — jak to nyní katolíci jmenují — dříve říkali na missii — nyní nějak jinak. Sháněl zaslechl dobře. Jesuité přijedou opět — a sice na renovaci t. j. na obnovu svaté missie; začnou prý na smrtelnou neděli. „Nač zase takový nepokoj ve vsi?“ — vykládal lidem; „je to zase proti nám — a my dáváme katolíkům pokoj“, tak řekl před Vítečkem, prozatímním správcem školy líbenické. „Proti vám to není“, odvětil Víteček, „je to pro nás, abychom pevněji přilnuli k Bohu a nic více.“ — Ale ještě více než Sháněl byl znepokojen těmi jesuity pan Vávra. „Bude to“, jak on myslí, „zrovna rána v tvář evangelíků a osvěty. V 19. století jesuity volat do Líbenic.“ Ale Václav Bartoníček řekl mu: „Buďte rád, že přijdou jesuité; aspoň je uvidíte vlastníma očima, až posud mluvíte o lidech, kterých neznáte.“

Tak a podobně vedl se předběžný boj proti renovaci a proti jesuitům. Vede se však dále. Toho důkazem jest psaní, jež dostala slečinka v zámku před samou již renovací od své matky. Znělo takto: „Drahá dcero! Došlo nás psaní nepodepsané, ženskou rukou psané, v němž se obzvláště mně podává zpráva o tobě, jako bys prý chtěla státi se katoličkou; od nějakého času prý pravidelně do sboru nechodíš a jest prý nebezpečství, že odpad svůj od čistého evangelium provedeš. To prý obzvláště proto, že mají k vám přijeti jezovité na několik dní a ty prý budeš též chodit poslouchat. — Drahé dítě! Na první ráz mne to psaní velice zarmoutilo — mé dítě a dát se k papežským, to by mne do hrobu přivedlo; — ale brzy jsem si pomyslila, že to je snad pomluva, vždyť kdo to psal, se ani nepodepsal. — Ale proto přece bez starosti nejsem. Choď pilně do sboru, připravuj se k svaté večeři Páně, veliká noc jest blízko, čítej si v bibli, obzvláště epištolu k Římanům. Co pak se týká těch jezovitských kázání — tu mne poslechni a nechoď tam. Víš, že jezovité umí mámiti lidi a lákati je v osidla satanova. Otec tvůj sice pravil, že dí apoštol: „Všeho pak zkušujte; co dobrého jest, toho se držte“ (I. Thess. 5, 21.) a že bys jednala právě podle písma, kdybys ta kázání šla poslechnout. Ale já jsem mu ukázala na epištolu k Titovi, (3, 10.) kde se dí: „Člověka kacíře varuj se věda, že převrácený jest.“ A to víš, jak na něj přijdu s písmem, že vždy umlkne. — Dítě mé, nezarmuť mne! Milost Pána našeho Ježíše Krista s tebou. Amen. Tvá atd.

Douška: Bylo ještě něco psáno v tom listu,

o čemž otec můj mi přikázal, abych ti toho nepřisala. Ale nechť, ať víš, všecko. Jsi již dospělá — a proto ti to řeknu. List ten upozorňuje mne na podučitele, který chodí učit Julinku, na toho odpadlíka; bude prý chtít státi se řídícím a lidé prý si povídají, že by pomýšlel na sňatek s tebou, ovšem, že bys se musela stát katoličkou. Ani kdybys mohla zůstat při své víře, nedostaneš požehnání mateřského k sňatku s odpadlíkem, s papežencem. A proto měj rozum a varuj se ho.“

Celá se třesouc četla list ten ubohá dívka. Na jedné straně bylo jí líto matky, na druhé straně otřásla se opět vůle její ku přijetí náboženství katolického nakloněná. A ta poznámka, ta ji vynutila horkých slz proud! Jaká to zlomyslnost! — Vyplakala se a hodila psaní do ohně.

Jesuité přijeli a sice titěž, co konali missii. Katolíci velmi mnozí hlásili se k nim srdečně. Václav Bartoníček přivezl je z nádraží. Začali kázat hned na smrtelnou neděli ráno. Milostpaní jela do kostela poslechnout první kázání. Slečna umínila si zůstatí dnes doma, aby si ten, kdo ono psaní psal, nemyslil, že následkem toho jde do sboru. Avšak příčina toho jest vlastně hlubší! Ubohá dívka nemá pokoje. Srdce její práhne po pravdě a nutí ji ku hledání pravdy té. A proto nebeře slečna do rukou svých zpěvník, aby z něho doma Bohu posloužila, ale sahá mocí vnitřní, nepřemožitelnou hnána po knize, kterou jí půjčila milostpaní obdrževši ji od bratra svého. Že se děje ospravedlnění jinak, než Luther a s ním jiní reformatoři učili, to již měla za věc jistou. — Staré učení Církve, jehož svědky jsou svatí Otcové a spisovatelé, mluví

v tom smyslu: *Jedině skrze Krista děje se ospravedlnění* — avšak *ne skrze samou toliko víru* — nýbrž vírou s bázní, nadějí a láskou aspoň počátečnou a lítostí s předsevzetím. A ospravedlnění to způsobí *změnu* duše, nazývá se změna ta, když byl hřích z ní *zahlazen*, znovuzrozením čili novým životem duše, životem nadpřirozeným, děje se z milosti Boží skrze zásluhy Kristovy; jest tedy milostí a že činí člověka ze hříšníka spravedlivým čili svatým, nazývá se *posvěcující milost*. Tolik zcela dobře pamatovala z dosavadního bádání svého.

Nyní však ví a cítí, že Bůh, duše a tudíž i její nadpřirozený život čili milost posvěcující jsou *neviditelný* — a nemá-li člověk sebe samého klamati, má zapotřebí nějakého zevnějšího, viditelného znamení od Boha pocházejícího neb ustanoveného, které poskytuje záruku a jistotu, že se mu milosti opravdu dostalo, ku př. při křtu jest znamením polití vodou. A taková *znamení jsou svátosti*; a proto dala se do čtení o svátostech.

Podivila se hned zase, že poučení začíná zase od písma svatého, od evangelia. Vypravuje uzdravení slepého od narození dle evangelia sv. Jana (k. 9). Pán Ježíš dal mu zrak, kterého nikdy před tím neměl, takto: Plivnul na zemi a učinil bláto ze sliny a pomazal blátem oči jeho a řekl jemu: Jdi a umyj se v rybníku Siloe. — I odešel a *umyl* se, vida. — Tento děj byl svatým Otcům obrazem křtu, jelikož uzdravení stalo se *obmytím* (Sv. Aug. Tract. XIV. o ev. sv. Jana) a křest dle samého sv. Pavla nazývali Otcové osvícením (k Žid. 6, 4.), an křest zapuzuje tmu duchovní smrti a dává duši *světlo nového života*,

posvěcující milost. — To umytí onoho slepce bylo něco viditelného, bylo viditelným znamením, ale znamením, které pouze nenaznačovalo, co se slepému dobrého stane, ale které to jeho osvětlení *způsobilo*, ne sice samo sebou, způsobil to všemohoucí Bůh skrze to znamení, ale kdyby slepec toho znamení byl nevykonal, byl by zůstal ve tmách slepoty. Při křtu tedy voda obmytí duše pouze neznamená, nenaznačuje, ale duši skutečně obmývá, čili voda to obmytí zároveň *způsobuje*, ovšem ne přirozenou mocí svou — voda může obmytí jen tělo — ale z ustanovení Ježíše Krista, který tomu znamení nadpřirozené moci dává.

Staré tedy učení církve o svátostech jest, že jsou znamením Kristem ustanovená, která milost, jež se duši dává, značí, ale též *působí* čili skutečně udělují. Tak dí Tertulian o křtu: Tělo se obmývá, aby duše skvrn byla zbavena. Anebo sv. Řehoř z Nyssy: Křest jest obmytí od hříchů, příčina *obnovení a znovuzrození*.

Heidelberský katechismus přistížen tu opět při novotě, při bludu. On dí, že svátosti jsou znamením a *pečeti*, kterými . . . Bůh na srozumění dává, že nám dává hříchův odpuštění. To jest asi tak, jako když císař listem opatřeným svým podpisem a *pečetí* oznamuje, že odpustil zločin někomu — ale ta pečeť toho nepůsobí a zločinec vlastně zůstává zločincem.

Ale proč se odchýlili reformátoři od staré nauky církevní i v tomto ohledu? Blud jeden plodí druhý. Nejdříve řekl Luther svévolně (viz výše), že jen víra v Krista ospravedlňuje, ale že při tom *hříšník vlastně zůstává hříšníkem*. Svátost čili ono od Krista Pána ustanovené znamení ne-

může tedy ničeho působiti, hříšník zůstává hříšníkem, v duši se mu žádná změna neděje; znamená ono tedy jen oznamuje, jako psaní s pečeti, že jest odpuštěno.

Slečna se zamyslíla. „Zase jsem tedy poznala jednu pravdu staré církve a svou církev přistihla jsem při změněném učení“. Sklonila hlavu nad stůl; a čeho ještě nikdy necítila, to se jí stalo dnes. Srdce její nutilo ji k modlitbě díky za poznanou pravdu! Bylo to památné pro ni okamžení pro celý její život — po prvé podrobila se Bohu, pravdu jí ukazujícímu — a bouře duše její se zmírnila.

Ale to jí právě nutilo k dalšímu čtení. Kolik je těch od Krista Pána ustanovených znamení, jež milost Boží v duši působí, čili svátostí? Církev katolická praví: Takových znamení čili *svátostí jest sedm*.

Tak učí církev od svého počátku. Důkazem toho jsou dějiny. Všecky církve na východě, které se záhy hned v prvních stoletích pro jiné bludy od církve obecné odtrhly, mají ve svých starých *bohoslužebných knihách* obřady, jimiž se uděluje *sedm svátostí*. O sedmi svátostech nepochybovala žádná sekta až do 16. století. — Stará církev učila tedy, že jest sedm svátostí. A proto, když v šestnáctém století protestanté poslali písemně své nové učení řeckému, od církve obecné odtrženému patriarchovi (biskupu v Cařihradě) Jeremiášovi, odpověděl zcela krátce: „Svátostí není jen dvě, nýbrž *sedm*“.

Ale co dí písmo? Písmo nevypočítává nikde tak jako v katechismu svátosti za sebou, nepovídá: jest jich sedm, ale *taky ne, že jsou dvě*. Ale příležitostně o všech sedmi se zmiňuje.

O křtu dí Kristus: Jděte, učte všechny národy křtíce je. (Mat. 28, 19.) O biřmování dí, že apoštolé v Samaří *skládali ruce* na pokřtěné, a tito že přijali Ducha sv. (Sk. ap. 8, 1—17) O nejvyšší Svátosti ví každé dítě, že byla ustanovena při poslední večeři. O svátosti pokání dí Kristus: Kterým odpustíte hříchy, odpouštějí se jim. (Jan 20.; 19—23) O posledním pomazání dí sv. Jakub: Stůně-li kdo z vás, uveď k sobě kněží církve, a ti ať modlí se nad ním *mažíce jej olejem*. (Jak. 5, 14.) Na velekněžství světil sv. Pavel skládáním rukou svatého Timothea. (II. Tim. 1, 6.) O manželství dí sv. Pavel, že jest obrazem spojení Krista s církví a tudíž tajemstvím velikým. (Ef. 5, 32) — Že pak tato místa písma svatého vykládáme, jak je vždy církev i svatí Otcové vykládali — ne pak způsobem novým jako reformátoři — to již nám musí evangelíci odpustit.

Slečna ustala od čtení. Již ovšem se nediví, jako dříve. Naopak nyní čekala na jisto, že i učení o *sedmi* svátostech je *staré* jako církev sama a že tedy pochází skrze apoštoly od Ježíše Krista a že má základ v *písmě* svatém.

Ale proti tak jednomyslnému a pevnému učení všech církví od dob prvotních až do 16. století povstali reformátoři a učili jinak a k tomu ještě nestejně, *nesvorně*. Luther píše nejprv, že jsou tři svátosti: Křest, Večeře, Pokání (Spis o zajetí babil.); později však řekl, že pokání není svátost. —

Kalvín dí, že jsou tři: křest, večeře, skládání rukou. Zwingli pak, že dvě jen jsou: křest a večeře. Proti jednomyslnému učení všech církví od počátku po 16. století — máme věřiti učitelům učení *nikdy v církvi neslýchaného*, učite-

lům *nesvorným* — a máme jim svěřiti svou nesmrtelnou duši, svou věčnost. Toho ať od nás nikdo nežádá, toho neučiníme.

A slečna doložila z celého srdce: „Já toho též nebudu moci dále činiti“.

Ale proč proti tak zřejmému učení církve učili reformátoři, že méně než sedm jest svátostí? Vždyť sám Luther, když psal proti Kalvínovi a Zwinglimu, pravil: Církev nemůže lháti ani bludu učiti. Církev ústa jsou Boží ústa. (Lut. spisy IV. 320. H. J. str. 205).

Blud plodí blud; je-li krev nezdravá, ukazují se na vrchu těla skvrny a vředy. Reformátoři vyslovivše základní blud, že se ospravedlněním v duši člověka nic neděje, že se jí milosti posvěcující jakožto nového života neuděluje, neuznávajíce vůbec, že milost Boží *v duši člověka jest a tam působí*, nevěděli si rady se sedmi svátostmi. Svátost jest dle nich ohlášení, oznámení, že se člověku dostává skrze Kristovy zásluhy odpuštění, v duši se mu nic neděje — nač tedy má se to oznamovati *sedmi* znameními? Proto jest vlastně nedůsledností, když heidelberský katechismus jmenuje svátosti dvě — postačila by jedna. Praví ku př. o křtu: „Že ta jediná oběť Kristova na kříži k mému lepšímu jest, bývám při křtu svatém pamatován a ujišťován.“ A o večeři dí se: „Že té jediné oběti Kristovy na kříži stále a všech jeho dobrých věcí účasten jsem, toť se mi při svaté večeři připomíná a jistí.“ (H. K. 1885. Sp. kom. p. 63 a 67.) — Tak tedy totéž se jistí křtem i večeří. Nač to? Nemohli uniknouti příliš zřetelným, zrovna křičícím místům písma svatého o křtu a večeři Páně — ostatních se vykrouceným výkla-

dem zbavili — a tak přijali do katechismu svátosti dvě, ale nedůsledně, v poměru k svému učení zbytečně.

Při těchto slovech povstala slečna a vyhledala si mezi svými knihami malou knížečku: „Řád a katechese při konfirmaci“; dostala to na památku od matky na svou konfirmaci (potvrzení ve víře — nápodobení katolického biřmování). A hle! Tam se o křtu zcela nic nepraví, že by byl ujištěním, že zásluhy Kristovy smrti se křtenci přivlastňují — to se povídá jen u večeře; o křtu zcela suše se dí, že jest jen znamením přijetí do církve atd. Pravila k sobě: „To je důslednější! Ale pro Bůh! Jaký to zmatek! Přísahala jsem o konfirmaci na „heidelberský katechismus“ t. j. nauku v něm obsaženou, anebo na tuto katechési? — Nyní sama nevím. Věru toť zmatek babylonský! A těm lidem mám svěřiti svou nesmrtelnou duši?“

Než, dočtu! Zcela jinak to je s učením katolické církve. Ona učí, že se člověk následkem hříchu Adamova rodí bez nadpřirozeného života, bez posvěcující milosti — tu mu dává *křest*; čili člověk se duchovně rodí. Život ten se může však ztratiti hříchem smrtelným a proto dává se znovu svátostí *pokání*. — Ostatních pět svátostí (neb i svátost pokání, přijímá-li se jen se všedními hříchy) milost posvěcující rozmnožují — činí člověka duchovně silnějším, zdravějším. Ale nač jich je pět? K tomu rozmnožení by tedy stačila jedna. Pozor! Krom rozmnožení posvěcující milosti uděluje každá svátost ještě jednu zvláštní milost, která jsouc zvláštním jakýmsi obohacením a ozdobením posvěcující milosti, jest zvláštní *nadpřirozenou silou* duše, aby v ji-

stých okolnostech života nebo zvláštních potřebách mohla duše lehce činiti, čeho třeba jest. Tak ku př. člověk by byl zcela zdrav — ale měl by slabý zrak — má potřebu, aby zrak byl silnějším. Tak i duše, ač je v posvěcující milosti, má zvláštní ještě potřeby. Ku př. aby měla silnější zrak, aby dobře viděla světlo víry čili aby lehčeji věřila. A proto křest vlévá víru, naději a lásku. Člověk je zdrav — ale neroste, zůstává slabým — potřeboval by více síly — a tak i duše, aby byla *silna* ve víře, dostává posily ve sv. biřmování. Člověk je zdrav, ale umře, nebude-li jísti — a tak i duše ztratí život, nebude-li míti pokrmu — a tím jest Tělo Páně. — A tak to jde dále. Tělesně umírající člověk potřebuje *posily*, aby se nehrozil smrti a soudu, tu mu dává svaté pomazání. Kněží a manželé mají těžké povinnosti, kterých nekněží a svobodní nemají, a proto kněžím dává svátost svěcení kněžstva a manželům svátost manželství potřebnou nadpřirozenou sílu, aby své povinnosti lehčeji konali (Srov. Osvald věrouka). Pro nejdůležitější doby a potřeby života vezdejšího i duchovního ustanovila nám láska Božího Syna zvláštní svátosti, aby působíce v duši silami milosti ji sílily a chránily; a poněvadž těch potřeb je hlavně sedm, proto je sedm svátostí, ne více a ne méně.“

Opět se zamyslí slečna a řekla si v duchu: „Co je příčinou, že reformátoři zavrhli sedm svátostí? Není toho příčinou to, že by svátosti ty v písmě neměli svědectví, ani to, že jich původní církve neměla — ale ten hlavní základní blud jejich učení, že jen sama víra ospravedlňuje. To chtějí mermomocí pravdou míti. neviděli a

neslyšeli svědectví písma a církve o sedmi svátostech.“

Julinka vytrhla slečnu z úvah jejích oznamujíc, že přijeli nějací páni a že jsou u tatínka v salóňě; a tatínek že vzkazuje, aby se slečna přišla na ně podívat.

Byli to ti hrozní jesuité; přišli s poklonou panu Mayerovi a paní jeho. Slečna se jich skoro ulekla. Již jejich šat ji zarazil a pak ta myšlenka — to jsou ti „jesuité“, působila na ni tak, že jí hned do velkého hovoru nebylo. Vedl tudíž hovor s nimi skoro sám pan Mayer. Byl hladký a uctivý, ale nemohl zakrýti svého smýšlení a řekl, že páni pracují pro blaho lidu, což jest velmi chvalitebné, „lid musí míti náboženství.“ Ale tu již narazil. Starší z těch dvou kněží odvětil mu: „Každý člověk musí a má míti náboženství, proto že každý člověk má věčný cíl, má nesmrtelnou duši a má povinnosti k Bohu. A o těchto věcech nepoučila a nepoučí nikdy žádná lidská věda dokonale, to nám dokázal jen Bůh sám skrze Krista.“ Podobně mluvil kněz onen dále a dokazoval, že zapotřebí jest lidem zjeveného náboženství, filosofové až posud vždy v nejsměšnější bludy zavedli lidstvo. Na konec pak doložil: „Je to zvláštní a pro naše vzdělance ne příliš lichotivá věc, že pravdu zanechávají lidu a sami zmítáni jsou bludy, zoufalou nejistotou a nebezpečnou lhostejností k věci nejdůležitější, k věčné blaženosti.“ Pan Mayer se hned nepoddal a řekl ještě: „Ale to snad páni připustí, že pro tento vezdejší život postačí vzdělanost a není třeba náboženství.“ K té námitce odvětil druhý mladší kněz: „Tu by se muselo dříve jasně říci, co vzdělanos

jest. Věda, která učí jen znáti věci stvořené, ale nevšímá si otázek, kdo jest původcem jejich a co jest náš cíl — ta věda zabývající se věcmi vedlejšími, není celou vědou, není vzdělaností. A proto člověk jinak sprostší a méně vědomý, který pomocí katechismu zná Stvořitele, cenu své duše, své věčné určení — stojí výše, než jakýkoliv domnělý študovaný vzdělanec. A to jest právě sláva a chlouba naše, že vědu nejvznešenější čili vědomosti o pravdách, které by jinak jen velice študovaným lidem byly přístupny, poskytujeme lidu obecnému; a proto musíme se jen usmáti těm, kteří nám spílají tmářů! Naopak! My právě — poučujeme lid o věcech nejvznešenějších — šíříme světlo mezi lidem, tmu nechávajíce jistým učencům, kteří zabývají se vším na světě, jen ne tím, čím se mají zabývat, svou duší.“

Milostpaní se jen usmívala. Pan Mayer byl však ve velikých rozpacích. Učinil však ještě jeden pokus a řekl: „Zákon lidskosti a mravnosti nosíme v srdci, ve svědomí — ten může postačiti!“ „Nepostačí“, — odvětil opět starší kněz: „Kdyby nebylo Kristova učení, jež dí, že jsme všickni dítkami Božími a sobě rovnými před Bohem — bylo by zůstalo staré pohanské otroctví ve světě; jen křesťanství jest zákonem lidskosti řkouc: „Milovati budeš bližního svého, jako sebe samého.“ Ten základní zákon „lidskosti“ si vypůjčili nevěřící pánové od Krista a dělají ho svým; je to duchovní krádež. Ostatně však ve velkém právě takoví páni se ho nedrží. Osud fabrických dělníků, nových otroků, je toho důkazem, že kde není křesťanství, tam není ani pravé lidskosti — tam je prvním zákonem: miluj jen sebe; — a

proto jest nyní ve světě od Krista odpadajícím jen sobectví — a boj všech proti všem. — Co pak se týká mravnosti, tu si nesmíme myslet, že jest dokonale mravným, kdo někdy z přirozeně dobrého srdce anebo též *k vůli lidské chvále* něco dobrého bližnímu učiní. Koho lid nazývá „dobrákem“, ten není vždy v každém ohledu mravným. Není jen nemravností krádež a vražda — ale zákon Kristův i každou *zlou žádost* zavrhuje; a zdá se, jak vidíme ve velkých městech, že i u mnohých vzdělanců smilstvo a cizoložství vytrženo jest ze zákona mravnosti. A kdyby toho všeho nebylo, — ve všech případech života nepostačí to „dobrácí“. Jsou chvíle, kde silné pokušení k podvodu, k falešné přísaze atd. přemůže se jen vírou v Boha vševědoucího. Toho důkazem jsou množící se zločiny, ač tolik škol máme a „vzdělanost a uhlazenost“ se šíří.“ — Pan Mayer hleděl k zemi.

Kněží povstali ze sedadel a měli se k odchodu. Pan Mayer byl zase pln uhlazenosti a zdvořilosti. A když mu velevážně starší jesuita řekl: „Milostpán bude snad v těchto dnech jednati podle paragrafů právnických, které praví, že se při sporu musí slyšeti i druhá strana, a navštíví naše kázání.“

Ale „milostpán“ se zarazil a řekl:

„Jest mi líto, musím nutně odjeti.“

Velmi odhodlaně řekl na to kněz:

„Velectěný pane! Smím říci ještě jedno přátelské slovo?“

„Prosím,“ řekl pan Mayer.

„Račte se uchopiti této příležitosti ku poznání pravdy, račte užiti milosti Boží, dokud jest čas. Kdo ví, není-li to poslední milost!“

Pan Mayer v rozpacích největších řekl zasmušile:

„Nemohu!“

Kněží odešli. A pan Mayer odjel na osm dní — ač tak v úmyslu neměl! Při obědě řekl však, než odjel:

„Jesuité jsou kněží velmi vzdělaní, jsou hradbou církve katolické. Mají jasno v hlavě, o tmářství ani řeči u nich není, mají pevné přesvědčení a jsou muži plni statečnosti“ — a doložil: „ale právě pro tyto vlastnosti jsou nové „osvětě“ nejnebezpečnější.“

Pán tedy odjel. A slečna? Slečna viděla jesuity! Toť veliká pro ni událost!

Hrůza, která ji obešla, když slyšela, že jsou jesuité v domě — ji minula.

Uvázlo v srdci jejím jedno slovo, které řečeno bylo panu Mayerovi:

„Račte se uchopiti této příležitosti ku poznání pravdy, račte užiti milosti Boží, dokud jest čas. Kdo ví, není-li to poslední milost.“

Odpoledne odebrala se s milostpaní na kázání.

Kázání jednalo o pokání vůbec — a pak o svátosti pokání, že k ní patří 1. lítost s předsevzetím, 2. zpověď, 3. zadostučinění.

Kazatel si pamatoval, že káže lidu a proto mluvil velmi prostonárodně, avšak i pro vzdělanější lidi poučně. Obsah *prvního* odstavce řeči té byl asi tento: — Někdo by šel kupovat zlatou věc, ku př. prsten, hodinky. Koupil, zaplatil a odešel. Avšak doma přesvědčili jej lidé, že věc není zlatá, že je mosazná. — *Zarmoutil* se tím velmi — řekl si: *Kéž bych to byl nekoupil; chtěje věc vrátit, koupi zvrátit, pospíšil s ní*

k prodáváči, ale ten nechtěl věc přijmouti, nechtěl se k ní znáti, nebylo tedy možno koupiti zvrátit. Ošizený řekl si pevně v duši: Jsem oklamán, mám škodu, *nikdy více u tohoto obchodníka ničeho kupovati nebudu.*

Podobně musí jednati hříšník, chce-li přijati svátost pokání. On kupoval u světa neb těla zlato blaženosti tím, že nedbal o Boha, děláje co Bůh zapovídá. Ale brzo ozve se v něm svědomí! Jest nešťasten; místo blaženosti má nepokoj, strach před věčností — namísto zlata má kov bezcenný — jest tedy zarmoucen čili má *lítost*. — Ale co platno, hřích se stal, se světem a tělem nelze nic více vyjednati, hřích jest učiněn a proto přeje si hříšník: Kéž bych mohl učiniti, aby ten hřích se byl nestal, přeju si, kéž bych byl *nehřešil*; — to přání jmenuje se *ošklivost* nad hříchem. A co v budoucnosti si přeje a umiňuje: *nebudu více hřešiti* — to jest pevné předsevzetí.

Nyní vykládal kazatel, že víra sama nikoho nespasí; věřiti — ale nemíti zármutek a ošklivost nad hříchem a neuminiti si, že nebudeme více hřešiti — jest zůstati hříšníkem zatvrzelým, *nekajícím* — není to žádný obrat v životě člověka, není to obrácení se k Bohu.

Slečna cítila, že toto učení jest zcela přirozené. Tak a nejinak lze býti kajícím . . . Kazatel mluvil ještě více o ospravedlnění samou vírou, co však slečně již známo bylo. Ale když přestal vykládati a udeřil na srdce a na vůli — ta že se musí obrátiti, pravé pokání že má kořen svůj ve vůli — tu i slečna cítila, že až posud opravdu kající nebyla.

V druhé části řeči učil kazatel, že z naří-

zení Božího ku pokání náleží vyznání. Slečna napjala znovu svou pozornost. Obsah řeči té byl asi tento :

Jisto jest z písma svatého, že Pán Ježíš dal apoštolům — a jich nástupcům, biskupům a kněžím, moc hříchů odpouštěti řka: Kterým odpustíte hříchů, odpouštějí se jim a kterým je zadržíte, zadržány jsou. (Jan 20, 23.) Nemohli tedy a nesměli odpouštěti komukoliv, měli taky někdy zadržeti hříchů. Ale jak zvědí, komu mají odpustit a komu zadržet? Toho není možno jinak se dovědět, než když hříšník celý stav duše své knězi odhalí, aby mohl posouditi, kdo má býti rozhřešen a kdo ne. To je tak jasné, že o tom nelze pochybovati. A co jest to odhalení stavu duše své? To není nic jiného, než *vyznání hříchů* tak učiněné, aby kněz poznal hřích každý zcela určitě s potřebnými okolnostmi — to jest zpověď.

A proto hned od počátku nerozhřešili kněží nikoho, leč se zpovídal. O tom svědčí dějiny a svatí Otcové. To byla a jest původní víra stará, víra křesťanská. Hned z nejprvnějších časů máme o tom svědeství. Hned svatý Barnabáš, soudruh svatého Pavla, udává mezi předpisy, jež křesťané plniti mají, „*vyznávání hříchů*“. A svatý Klement římský († 101.) napomíná ku pokání, „dokud jsme v tomto těle, neboť potom . . . *vyznání* jest nemožné“. To jsou svědectví z časů *apoštol-ských*. — Pak přijde druhé století. Tu dí Tertullian (živ byl v druhém století, r. 190 stal se křesťanem, v třetím †):

„Velikou výhodu má náš stud (jenž brání vyznati se ze hříchů), vždyť mlčení a utajení hříchů se slibuje (kněz nesmí ničeho vyzraditi) . .

Spatřuju však, že mnozí toto dílo (vyznání) . . . den ode dne odkládají pamětlivi jsouce více studu (svého) než spasení“. (O pokání k. 3. a 10.) Ze století třetího svědčí svatý Cyprian, an dí: „Nechť vyznávají všickni hřích svůj, dokud kdo hřešil, živ jest, — dokud *odpuštění* udělené skrze kněze Bůh přijímá“. Z téhož století dí Origenes, spisovatel církevní († 254.): „Jest . . . odpuštění hříchův (možno dosáhnouti), když hříšník se *nestydí knězi Hospodinovu hřichy své zjeviti*“. (In Lev. hom. 2. n. 4.) Ze století čtvrtého svědectví podává svatý Basil, an dí: „Hřichy těm vyznati nutno jest, kterým svěřeno jest rozdávání tajemství Božích“, t. j. svatých svátostí (Krátké odpovědi 229.). Ze století pátého a šestého dí sv. Jeroným: „Biskup neb kněz . . . podle povinnosti své, když byl slyšel rozličné hřichy, ví, komu má zadržeti, nebo odpustiti“ (In Math. 16, 19.). A konečně svatý Augustin z téhož věku: „Nikdo neříkej si: tajně jednám, u Boha jednám (t. j. jen Bohu se vyznávám). Tak tedy bez příčiny řečeno jest: Cokoliv rozvázete na zemi, bude rozvázáno na nebi?“ (Řeč 392. k. 3. n. 3.)

To jsou tedy svědectví, že v staré původní církvi konala se zpověď a byla považována za nutnou část pokání. Nuže! A proti těmto a jiným tak četným svědectvím opovážil se zakladatel církve helvetské (Kalvín) napsati, že zpověď zavedl papež Innocenc III. — v 12. století! — V kostele nastalo ticho hrobové. —

A u prostřed toho ticha zvolal kazatel hlasem povýšeným: „Co máme souditi o tom člověku? Lhal anebo nevěděl, co píší svatí Otcové? — Ať to nebo ono; pravdu neřekl! A takovému člověku máme svěřiti duše své?! — Ó jak mi

líto těch, kteří po dnes říkají po onom muži, že zpověď zavedena jest do církve ve 12. neb 13. století“.

Mnohé katolíky to překvapilo, ale slečnu ne tak mnoho. Čekala na jisto celou řadu starých svědků pro zpověď, vždyť již dříve vždy se přesvědčila, že stará církev učila jako katolická.

Po vroucném napominání lidu, aby vykonal pravou, upřímnou zpověď, přešel kazatel ku částce *třetí*, k zadostučinění. Pravił asi takto :

„Známe z písma svatého, že Bůh trestá hříšníka trestem dvojím, věčným i časným. Tak usoudil hned Adamovi za hřích jeho i trest časný — tělesnou smrt, nemoci a bolesti a jiné strasti. Tak samého Mojžíše a Arona za nedůvěru, že by ze skály mohla voda téci — potrestal tím, že nesměli vejíti do země zaslíbené. — Že pak za těžké hříchy trestá i trestem věčným, o tom nepochybuje nikdo, kdo ví, že Kristus dí zavržen-
cům: Odejděte ode mne do ohně *věčného*.

Trest věčný nemůže nikdo z lidí ničím Bohu nahraditi, právě k vůli tomu přišel *Syn Boží*, stav se člověkem, umřel za nás, aby tím svým úmrtím Bohu podal zadostučinění ceny neskončené, jež by rovnalo se trestu věčnému.

Když tedy Bůh svátostí pokání odpouští náš hřích těžký, odpouští i trest věčný skrze Krista. — Trest časný má si však každý sám vytrpěti, jako to musel Adam, Mojžíš, Aron a jiní. A proto církev učí, že po odpuštění hříchů a věčného trestu zůstává na hříšníku ležeti ještě břímě *trestu časného*; trest ten se vždy při zpovědi neodpouští; naopak kněz ukládá hříšníku, aby ještě nějaký kající dobrý skutek vykonal a tím se potrestal.

Kdo jen něco málo ví o starých časech církve, tomu jest známo, jak tuhé, často dlouhotrvající pokání — půst, modlitba atd. — v staré církvi se ukládalo. Kajícíníci káli se veřejně dlouhým postem, než k stolu Páně přistoupiti směli. A proto bylo by tečeno jest dovolávati se zde svědectví Otců. Stačí tudíž aspoň jeden, svatý Augustin, jenž říká: „Přinucen jest člověk trpěti i po odpuštění hříchů, . . . aby nemyslel, že malá byla vina, když by s ní končil se i trest.“ (Tract. in Joann. 24. n. 8.)

Tak tedy nejen učila, ale i jednala stará církev a tak jedná církev naše.“ —

To vše vyslechla slečinka tiše, ba s radostí pokročila tím opět v poznání pravdy Boží, — ale když ku konci kazatel volal, že jen takto křesťanstvím, vyznáním a zadostučiněním a pak kněžským rozhřešením lze dojíti odpuštění, když volal: „Dnes uslyšíte-li hlasu Páně, nechtějte zatvrzovati srdcí svých“, — tu vzpomenuvši na svou kontinu zarazila se opět a znepokojila. To jí však bylo útěchou, když kazatel odporoučel posluchačům modlitbu k Matce Boží, aby ta vyprosila milosti k pravému pokání potřebné.

Modlila se toho večera vroucněji k Rodičce Boží. —

Pan Vávra a starý Sháněl varovali každého evangelíka, aby těch jesuitů poslouchat nechodil. Řeče však jich tam několik bylo. A kmotr Budárek zaslechl prý, že jeden z nich řekl: „Inu, tak je to takhle, tak to s námi dobře není.“ — Druhý řekl: „Katolické náboženství je těžší — ale jistější.“ — Zhlédnuvše však Budárka, umlkli. —

Paní Vávrová nemohla též přemoci svou vědavost a tázala se své katolické děvečky, co

se dnes kázalo v kostele. Děvečka jí vypravovala, že bylo o svaté zpovědi a ptala se:

„Prosím, paničko, jak pak se jmenoval ten jeden „leformátor?“ Ne ten, co tak říkali starému Vondruškovi, ne ten „cvilink“, — ten druhý?“

„Kalvín?“ — pomáhala panička.

„Ano Kalvín. Ten byl málo učeným.“

„A proč?“

„Inu, když nevěděl, že zpověď jest ustanovena od Krista Pána a že byla, jak svatí Otcové píší, hned v prvním a v druhém století atd. — to nebyl tuze učeným.“

„A co ještě řekli o Kalvínovi?“

„Nic více; či přece. Řekl ten velebný pán, řekl, že mu nemáme duši svou svěřit, když tak málo ví.“

„On věděl víc, než vaši jezovité“, odvětila panička. „A zítra mi zůstaneš doma, rozumíš, je práce. Když vám tam takhle kážou, nemusím tě tam pustiti.“

„Tím pádem se teprv ničeho nedovíte, co se dalo v našem kostele. Měla byste tam taky jít, poznala byste, že to s vámi není dobře, takhle zůstanete v bludu!“

„Tohle povídáš mně?“

„Inu, když tam mohla být slečinka ze zámku, mohla byste jít také poslechnout.“

V tom vstoupil do světnice pan Vávra — a panička mluvila s ním německy.

Bylo to o slečince. To Barča přece ví, že „frajlain“ je slečinka.

Druhého dne ráno bylo opět kázání; milostpaní se slečinkou byly opět v kostele. Řeč měla za předmět Nejsvětější Svátost Oltářní. Kazatel

přislíbil, že dokáže, že to veliké tajemství jest *skutečným tělem a skutečnou krví Páně*.

Pan kazatel mluvil nejprv o manně, kterou Bůh lid israelský krmil. Byl to sice pokrm pro tělo, ale zázračně byl dán, byl však i pokrmem *duchovním*. Pozor! Pravím, že to byl i pokrm duchovní. Tak učí svatý Pavel, an dí: „Otcové naši . . . všickni moře přešli . . . a všickni týž pokrm duchovní jedli (t. j. mannu) a všickni týž nápoj duchovní pili. Pili zajisté z duchovní skály . . . skála pak byl Kristus.“ (I. Kor. 10.) Israelité na poušti, když jedli mannu a pili vodu ze skály, jedli tím duchovně Krista, budoucího zaslíbeného Vykupitele. Manna zůstala při tom mannou — sladkým chlebem — ale duchovně, vírou i nadějí požívali při tom Krista. Bylo to tedy takové asi přijímání, jakému učil jistý reformátor (Zwingli), an pravil, že chléb zůstává chlebem, ale že jest znamením Kristova těla, o němž máme věriti, že za nás ukřižováno jest — tomu bylo a jest podnes těm, kteří mu věří, duchovním požíváním těla Kristova. — Takové přijímání bylo však, jak dí apoštol, již na poušti a dělo se mannou. — Ale celý starý zákon byl stínem čili předznakem budoucího, nového, dokonalejšího zákona — tak opět učí svatý apoštol (Hebr. 10, 1.). — Musí tedy v zákoně novém všude shledáno býti něco *více*, než co poskytoval starý zákon; na místo stínu neb předznaku musela dána býti vždy věc *skutečná*. Nuže! Přijímání ve starém zákoně dálo se skrze mannu a bylo pouze duchovním požíváním Krista vírou i nadějí; — přijímání zákona nového musí býti něčím více, nejen zase stínem neb předznakem, nejen zase duchovním jen požíváním Krista, ale

požíváním Krista Pána *skutečným*. A hle, moji milí! Zřetelně a zcela jasně tomu učí Pán Ježíš; dí totiž židům v Kafarnaum, kteří chlubil se, že otcové jejich jedli na poušti mannu, chléb s nebe. „Zajisté pravím vám: Ne Mojžíš dal vám chléb s nebe (pravý), ale Otec můj dává vám chléb s nebe pravý.“ (Jan 6, 32.) A dále dí: „Otcové vaši jedli na poušti mannu a zemřeli.“ Ale „já jsem chléb živý, jenž s nebe sstoupil. Bude-li kdo jísti z chleba tohoto, živ bude na věky; a chléb, který já dám, *tělo mé jest* za život světa.“ (Jan 6, 49. a 51. i 52.) Nuže! Nejmilejší! Pán Ježíš zmiňuje se o manně, skrze kterou přece duchovně byl požíván, že to nebyl chléb s nebe pravý — byl to zajisté jen stín nebo předznak — a dokládá, že on dá chléb, který bude duším chlebem života — a tím chlebem jest jeho tělo skutečné, ne zase jen v duchovním smyslu. Židé slyšíce to porozuměli tomu dobře, že Pán míní dáti *skutečné tělo* své za pokrm, ale nemohli jen pochopiti, *kterak to učiní*. Proto řekli: „Kterak nám může tento dáti tělo své k jedení?“ A opakuje jim Pán: „Tělo mé pravdivě (skutečně) jest pokrm a krev má pravdivě jest nápoj.“ A dále dí: „Kdož jí mne, živ bude pro mne. Ten jest chléb, který s nebe sstoupil; ne jako otcové vaši jedli mannu a zemřeli. Kdo jí chléb tento, živ bude na věky.“ (Jan 6, . . .) Kdo má zdravý rozum a chce ho užívat, musí uznati, že tu Kristus Pán slíbil pokrm a nápoj pro duši, který nebude zase jen tím, čím byla manna, nýbrž že dá pokrm o mnoho dokonalejší, který uchrání duše jejich od věčné smrti a bude tělem jeho opravdu. Přijímání zákona nového nebude tedy jen duchovním požíváním Krista Pána, ale

skutečným skutečného jeho těla požíváním.

Ale ač tak zřetelně mluví Pán, nevěřili mu mnozí z učeníků jeho a řekli: „Tvrdá jest tato řeč, kdo ji může slyšeti?“ Pán Ježíš jim řekl: „To-li vás pohoršuje, což až uzříte Syna člověka (mne), an vstupuje, kde prvé byl (t. j. do nebe). Duch jest, který obživuje, tělo nic neprospívá, slova, která jsem mluvil k vám, duch jsou a život.“ Těchto slov Páně chytil se onen reformátor (Zwingli), který se přidal k těm, již řekli: „Tvrdá jest tato řeč.“ A namáhal se, jak mohl, aby z těchto slov své pouze duchovní starozákonní přijímání vykroutil. — Poučuje ve svých spisech svatou církev Boží, že Pán chce říci: „Vy myslíte na požívání těla mého skutečného, ale já povídám: Duch jest, který obživuje, musíte tomu rozumět duchovně, tělo mé nic neprospívá.“ Ale pozor! Pán nedí: „tělo *mé* nic neprospívá,“ nýbrž „*tělo* nic neprospívá.“ Jak pak by mohl několikrát po sobě říkati: „tělo mé pravdivě jest pokrm; chléb, který já dám, tělo mé jest“ — a potom v několika okamžicích zase říci: „tělo mé nic neprospívá“? Kdo pak reformátoru onomu dovolil ono slůvko „mé“ k slovu tělo přidati? Každý z vás by se pěkně poděkoval, kdyby byl napsal: Tamta budova jest dům, a já bych k tomu připsal: Tamta budova jest dům můj. — Tak tedy nesmí se tak myslet, jako by Pán byl řekl: „tělo mé nic neprospívá“ — toho, jak jsem podotknul, ani říci nemohl. Ale reformátor by se byl měl podívati na jiná místa písma svatého a umět hebrejsky — a byl by shledal, že slovo „tělo“ znamená mnohdy tolik jako: smýšlení nízké, tělesné, které se všude jen drží toho, co tělesné smysly představují, aneb co tělo žádá. Měl reformátor otevřít

aspoň první knihu písem svatých a byl by se dočetl, že dí Hospodin o lidstvu před potopou: Nežůstane duch můj v člověku na věky, neboť *tělo* jest (Gen. 6, 3.). Zde patrně nehrozí Bůh člověku vyhlazením, protože má tělo, vždyť mu ho Bůh sám dal — ale proto, že tělesný jest, věří, žádá a činí jen to, co tělo chce. Když tedy dí Pán — tělo nic neprospívá — chce, jak tenkrát se mluvilo, řici: tělesné smýšlení, které chce jen všecko soudit, podle toho, co vidí a hmatá, vám tu neprospěje — nesmíte býti tělem — (t. j. nesmíte býti lidmi tělesnými), ale musíte býti „duchem“ (tedy protivou těla), t. j. lidmi, kteří rádi věří i milují i to, čeho tělo nevidí — a pak budou slova má duchu vašemu k životu. To jest asi smysl těch slov Páně, kterých se reformátor chytil, aby své duchovní požívání těla Kristova z písma přece vydobyl. Ale marné namáhání. Pán doložil totiž: Ale jsou někteří z vás, jižto nevěří. Neřekl Pán: Jsou někteří z vás, kteří mi dobře nerozumí, ale kteří *nevěří*. — Židé věřili tak asi, jako onen reformátor, že se skrze mannu požíval duchovně Kristus, vždyť se před chvílí chlubili, že manna byla chléb s nebe — a přece jim Pán dí, že nevěří. Žádal tedy, aby o chlebě, který on dá, věřili více, totiž že bude pokrmem jejich duší pravé a skutečné tělo Kristovo a aby tedy přestali říkati: Kterak nám může tento dáti tělo své k jedení? — Od té chvíle odešli mnozí a již více s Ježíšem nechodili — ale k pozůstalým řekl Pán: Zdaliž i vy odejdete? A tu odpověděl jemu Šimon Petr: Pane, ke komu půjdeme? Slova života věčného ty máš. A my jsme uvěřili, že jsi ty Kristus, Syn Boží. (Jan 6, 68—70.) — Den před tím rozmnožil Pán zázračně chleby na poušti —

proč by nemohl i to učiniti, co dnes mluvil? — Musíme mu tedy věriti, ač vše ještě nechápeme. Tak smýšlel Petr — a tak se i vyslovil.“

Nyní následovala slavná chvíle! Řečník tázal se, s kým jeho posluhači chtějí držeti? Zdaž s Kristem Pánem anebo s nevěřícími židy a s nevěřícími vykladači písma? A nespokojil se, aby odpověděli jen v duchu. Neustál, až k otázce jeho, zdaž drží s Ježíšem Kristem, hlasitě odpověděli: S Ježíšem Kristem! A s nevěřícími učeníky nadržíte? — Nadržíme! — odpověděl nesčetný zástup. Na chóru u oltáře div, že srdce někomu nepuklo! Bylo to srdce ubohé slečny! Nemohla, ač věřila, k lidu se přidružit. Neřekla s ním: „S Ježíšem Kristem!“ A mlčela i při druhé odpovědi lidu. A pak ještě někteří mlčeli, mezi nimi byl pan Vávra na chóru za varhanami.

Po tomto mocném dojmu ztišil se kazatel a pokračoval asi takto:

„Co Pán Ježíš slíbil, to též splnil. V tu noc, v kterou zrazen byl, vzal chléb . . . a řekl: „Totoť jest tělo mé“. A vzav kalich . . . řekl: „Totoť jest krev má nového zákona, kteráž za mnohé vylita bude na odpuštění hříchů“. (Mat. 26, 26. 28). — Moji milí! Skutečné tělo Pán za pokrm duší přislíbil, což jiného tedy při této večeři dal, než skutečné tělo? Skutečnou krev za nápoj duše přislíbil, skutečnou krev i dal. Tak tomu rozuměli svatí apoštolové, tak vždy věřila i učila církev. Pominu z úmyslu některá místa v epištolách svatého Pavla a povím jen, jako včera o svátosti pokání zde řečeno bylo, co o tomto učení dí svatí Otcové. V *prvním* století píše svatý Ignatius: Kacíři — zvaní doketi —

zdržují se večeře Páně, jelikož nevěří, že svátost ta jest tělem našeho Spasitele Ježíše Krista. (List k Smyrnenským kap. 7.) Svatý Ignatius byl již tenkrát živ, když Pán Ježíš na světě byl a později znal osobně některé apoštoly. Z druhého století máme svědectví svatého Justina, dříve pohanského učence. Ten psal na obranu křesťanů dva listy císařům římským, Antoninu Piovi a Marku Aureliovi (r. 139. a 162). V této obraně píše o večeři Páně: Nepřijímáme těchto darů jako obyčejný chléb a jako obyčejný nápoj, . . . nýbrž vyučeni jsme (kým jiným než církví?), že se pokrm onen, nad nímž modlitba, v níž se obsahují slova Kristova (totoť jest tělo mé atd.), vyslovena byla, jest tělem a krví vtěleného Ježíše. (Obrana 1. kap. 66.) A tak to jde dále, moji milí. Nemohu si však odpustiti, abych vám aspoň ještě dva svaté Otce a spisovatele církevní neuvedl. Slyšte sv. Cyrilla jerusalémského, který umřel ve čtvrtém století; ten píše: To, co se zdá býti chlebem, není více chlebem, ač se to chutí tak zdá, nýbrž Kristovo tělo, a co se vínem býti zdá, není víno, ač cit (chuť) tak soudí, ale Kristova krev. (Katechése 4.) — Vodu proměnil ve víno v Káně galilejské . . . a nebylo by věrohodno, že víno v krev *proměnil*? (Kat. 22). A svatý Augustin píše: Nesl *sebe* Kristus v rukou, když podáváje tělo své, řekl: Totoť jest tělo mé. (Enarr. in psalm. 33). Tak tedy, moji milí, věřilo se ze dob prvotních. Dobře to pamatujte! Stará církev věřila, jako nynější katolická, že se ve svátosti těla Kristova pod způsoby chleba a vína požívá skutečné tělo a skutečná krev Kristova — že se, jak jste slyšeli aspoň od sv. Cyrilla, to děje proměnou; a že, jak jste aspoň

od sv. Augustina slyšeli — Kristus *celý* ve způsobě chleba jest přítomen, sebe totiž držel v rukou, nejen mrtvé tělo. — A hle! Proti tak zřejmým svědectvím opovážili se reformátoři říci, že víra nynější církve římské o večeři Páně zavedena byla v třináctém století — a ubohý evangelický lid věří tomu podnes. Moji milí! My držíme opět s Ježíšem Kristem, se svatými Otcí, se starou církví, není-li pravda? A tím odmítáme veškeré často až urážlivé výčitky nám činěné. Předně odpovíme k námitce, která dí: Kterak to možno, aby se proměnil chléb v tělo Kristovo? — Díme: Máte to v písmě: Nebude u Boha nemožno ni žádné slovo! (Luk. 1, 37.) Odpovězte, kterak to možno, že se Kristus narodil bez otce z Marie Panny? A to máte zřejmě v písmě. Bůh totiž může více, než lidé. On stvořil nebe i zemi, on stvořil tebe i mne, on je všemohoucí, může učiniti co chce. Tu nepomáhá pyšné rozumování nevěřících učitelů lidu. Kristus řekl, dí svatý Ambrož, a stalo se. — Odmítáme dále námitku: Kterak možno, aby v malé hostii bylo celé tělo Kristovo několik stěevíců vysoké? — Tomu církev neučí. Církev dí, že Kristovo tělo není tu přítomno i se zevnější způsobou — nýbrž podstatně. Podstata jest, jak učenci dí, něco neviditelného, tak jako každá jiná síla, ku př. tíže, váha, život v rostlině, duše v člověku. I učí církev tedy: Podstata chleba a vína se změní, ale způsoby jeho t. j. podoba, chuť atd. zůstávají; na místo podstaty chleba nastupuje pak podstata těla i krve Páně; ta však bez zevnější způsoby. Odmítáme urážlivou výčitku, že jsme modláři klaníce se chlebu. To je lež! My nevěříme, že v té Svátosti je chléb — ten podstatně přestal

býti a na místo podstaty jeho nastoupil Kristus, Syn Boží, kterému se ku př. klaněl svatý Petr, kterému klaněli a klanějí se andělé, kterému se i ve Svátosti tajemně přítomnému vždy, jak opět svědčí svatí Otcové, klaní od počátku celá Církev svatá“.

Nyní nabyl kazatel nového ohně a přešel ku sv. přijímání, líčil jeho účinky; — líčil, jak nešťastný jest, kdo té Svátosti nepřijímá — jak nešťastný, kdo přijímá večeři Páně nepravou, nemaje v ní nic, než jen chléb a víno; — jak nešťastný jest, kdo ji přijímá nehodně. Na konec pak opakoval stručně své kázání a zvolal: Kristus dí: Totoť jest tělo mé — a církev mu věří. Jeden reformátor překrucuje slova a dí, že chtěl vlastně říci: To bude tělo mé — až je budete přijímati — a druhý dí — to jest znamení mého těla. Komu věříte z celé duše? Věříte Ježíši Kristu a jeho církvi? Věříme! odpověděl celý zástup. A učení o večeři Páně nové, v původní církvi neslýchané, teprv v 16. století zavedené — zavrhuje?! Zavrhuje! — Napomenuv zástup, aby zavrhovali jen učení — a nezavrhovali osob — aby milovali i bratry a sestry bloudící — skončil modlitbou k Ježíši Kristu a k Matce Boží za osvícení těch, kteří pravého učení Kristova o Nejsvětější Svátosti neznají aneb znáti nechtí. —

Slečna na chóru modlila se s lidem a knězem za sebe! Pan Vávra dral se však již mezi modlitbou ven z kostela.

Opoledne bylo opět kázání a sice o mši svaté, čili o oběti těla i krve Páně. — Důstojný kněz opakoval krátce to, což ráno kázáno bylo, zvláště to, že manna byla předznakem Nejsvětější Svátosti a počal vysvětlovati z písem svatých,

že obět těla i krve Páně ve způsobách chleba a vína byla hned v starém zákoně předznačena. Předznakem tím byla obět chleba a vína, kterou přinesl Bohu Melchisedech, král sálemský a kněz Hospodinův, když Abraham dobyl vítězství nad nepřáteli. Čte se o tom takto: „Ale Melchisedech král sálemský vynesla chléb a víno — neboť byl knězem Boha nejvyššího — požehnal mu.“ (Gen. 14, 18—19.) — Toto místo písma svatého, ač zcela zřetelné jest, chtěli hlasatelé učení falešného všelijak vykroutiti. Ale marné všecko namáhání. Místo to vyložil totiž sám svatý Pavel, an dí: „Nebo ten Melchisedech, král sálemský, kněz Boha nejvyššího . . . (v písmě uveden) bez otce, bez matky . . . připodobněn jsa zajisté Synu Božímu zůstává knězem na věky.“ (Hebr. 7, 1—3.) Zřetelně povídá tedy svatý Pavel, že Melchisedech kněz byl předznakem Syna Božího. A hned dále dí svatý apoštol dovolávaje se proroctví Davidova: Bylo potřebí, aby jiný kněz podle řádu Melchisedechova povstal. — Zjevno jest, že dle podobenství Melchisedecha povstává jiný kněz (Pán náš) — neboť svědčí písmo (žalm 109.): „Ty jsi knězem na věky podle řádu Melchisedechova.“ (Hebr. 7., 11., 15. 16.).

Knězem podle řádu Melchisedechova byl a jest Ježíš Kristus; Melchisedech byl knězem; knězem sloužil a sluje, kdo konal obět — Melchisedech konal tedy obět chleba a vína — a proto zcela zřejmo jest, že Syn Boží konal též obět chleba a vína. Konal ji však mnoho dokonalejším způsobem; obětoval totiž ve způsobách chleba a vína své tělo a svou krev; neboť jako u manny, tak i zde to musí býti, vyplnění musí

býti dokonalejší než předznak. To vše jest tak jistá věc, že se diviti musíme učitelům nového učení v 16. století, že toho v písmu neviděli — vždyť dějiny svědčí, že učitelové lidu židovského, dokud Ježíš Kristus na svět nepřišel, zřejmě učili, že dle proroctví Davidova Messiáš čili Vykupitel konati bude obět o chlebě a víně.

Z toho všeho vidíte, moji milí, že člověk, když nechce, nevidí a nevěří ani nejskvělejším svědectvím písma svatého, že ti, kteří chtěli opravit církev, nevěděli ani tolik, co znali židé před Kristem! Hrůznou věcí jest zaslepení člověka!

Nechtěje vás dlouho zdržovati, poukážu na slova samého Krista Pána, jenž při poslední večeři řekl: „Totoť jest tělo mé, které se za vás dává.“ (Luk.). Pozor! Pán nedí, které se vám jako pokrm dává — ale za vás dává — t. j. za vás Bohu obětuje. A o krvi dí: „Totoť jest krev má, která za mnohé vylita bude na odpuštění hříchů.“ (Mat. 26.) Nedal tedy Pán krev svou jen za nápoj, ale podával krev, která byla na odpuštění hříchů na kříži vylita, to jest krev obětovanou.

Marné zase všecko tvrzení, že večeře Páně byla původně jen svátostí a ne obětí. Kristus jest dle svědectví sv. Pavla knězem podle řádu Melchisedechova, kněze Božího — musel tedy konati i obět ve způsobách chleba a vína; a tu jak vidíme, konal, když pravil při poslední večeři, že dává tělo obětované, krev obětovanou na odpuštění hříchů. A tak učila vždy a učí církev. Již svatý Pavel povídá, že máme oltář (Hebr. 13.) a nejen tedy stůl — oltář jest totiž stůl, na němž se obětuje, stůl slouží jen k tomu, aby se na něm jedlo. — Oltáře budovali první křesťané

nad hroby mučedníků a konali na nich ve výroční dny *oběti*. To jest tak jisté, že jen slepý může toho zapírat. Svátí Otcové a staří spisovatelé církevní zase tak jako vždy jedněmi ústy volají, že se v církvi koná obět. Postačí vám jistě jeden nebo druhý. Ku př. svatý Cyprian: „Kněz zastupuje místo samého Krista a činí to, co Kristus činil a obět pravou a plnou (dokonalou) tenkrát obětuje Bohu, když tak obětuje, jak vidí, že Kristus sám obětoval . . . Kolikrátkoli *kalich* Páně a (tím) umučení jeho *obětujeme*, číňme to, o čemž víme, že *Pán* tak činil.“ (Psaní k Caecilovi.) A svatý Augustin píše: „Viš, při které oběti se říká: (Gratias agamus Domino Deo nostro) — díky vzdávejme Pánu Bohu našemu.“ (Psaní 177 k Dardanovi, k. 6.) a jindy píše: „Israel podle těla (t. j. staří Israelité pocházející opravdu rodem od Israele čili Jakuba) sloužil v *stínech* (předznamenání) obětmi, jimiž se naznačovala zvláštní a jediná (singulare) obět, kterou podává nyní Israel podle ducha (t. j. křesťané).“ (Proti odpůrcům zák. a pror. I, 39.) Nade všecko pak jasnějším svědectvím, že stará církev měla obět, svědčí kostelní knihy, dle nichž se svatá obět konala, hned v prvých stoletích sepsané, knihy všech záhy od církve obecné odtržených církví. Učení reformátorů, že Kristus oběti ve způsobách chleba a vína nekonal, jest tedy nové, vymyšlené. Kdož z nás mohl by jim věriti více, než písmu svatému, než Ježíši Kristu, než svatému Pavlu, než všem sv. Otcům, než celé církvi Boží?

Ale hle! Nešťastní oni mužové, kteří velikou část křesťanů a to na dlouhá století o obět těla i krve Páně připravili, vykládali, že obětí, které

mše svatá říkáme, obětí ve způsobách chleba i vína činí se ujma oběti Kristově na kříži, jakoby prý ona nestačila a ještě jiná konati se musela.

Jaká to starost! Tolik učí písmo i dějepis světský, že lidstvo konalo vždy oběti. Konalo obět, kterou se domáhalo *smíření* hříchem uraženého Boha, a ta obět byla vždy *krvavá* jak u židů tak i u pohanů a děla se zabitím obětného zvířete. — Krom toho konaly se oběti krvavé i nekrvavé, kterými chtělo lidstvo zjevně a názorně ukázati, že Boha uznává za nejvyššího Pána všech věcí. Vzala se některá stvořená věc — ta se před Bohem zničila na vyjádření, že *Bohu* vše patří. Chtělo se tím vyjádřiti, že Bůh jest Pánem všeho tvorstva nejvyšším, že jemu tedy patří největší čest a sláva — byla to obět *úcty*. Někdy chtělo se tím vyjádřiti, že sami ze sebe nic nemáme, že Bohu za vše děkovati máme — byla to obět *díků* — takovou konal ku př. Noe na poušti; Israelité po přechodu mořem rudým v dík za vysvobození, jehož se jim dostalo. Konečně konala se i obět, aby se tím od Boha něco vyprosilo, obět *prosebná*.

V starém zákoně sám Bůh takové oběti nařídil a konaly se tedy oběti *krvavé na odpuštění hříchů*; ku př. každého dne obětován byl beránek v chrámě denně ráno a asi o půl třetí naší hodině odpolední; byla to tedy obět *smíru*. Konaly se však i oběti nekrvavé, oběti *úcty*, *díků*, *prosby*, ku př. obět kadidla, obět chleba a vína a jiných darů obětních; nazývaly se oběťmi pokojnými — a měly tu zvláštnost, že ti, kteří obět skrze kněze podali, z ní nějakou část požili, čili při ní *přijímali*. Měly pak ty oběti ještě tu zvláštnost, že byly *obrazy neb předznaky*

oběti, kterou vykonati měl Vykupitel, čili ty oběti byly v jakémsi spojení s obětí Vykupitelovou. Pamatujme! Nižádné náboženství nebylo tedy bez oběti úcty, díků, prosby a bez oběti smíru; — bohoslužba vždy konala se *obětí*.

Konečně přišel Kristus. Vykonal obět krvavou na kříži na *smír* lidstva s Bohem. O té učí i naše církve, že jen *tou* a nižádnou jinou *obětí* na kříži jsme vykoupeni od viny a trestu hříchu, zvláště trestu *věčného*.

A což dále? U pohanů i ve starém zákoně nekonala se nikdy bohoslužba jen snad modlitbou a zpěvem, anebo výkladem zákona (kázáním) — hlavní věcí byla při bohoslužbě *obět* — zničení nějaké věci stvořené před Bohem — obět chvály, díků a prosby. Kristus přišel „zákon naplnit“ t. j. starý zákon zdokonalit, vyplnit jeho předznaky — a ustanovil by náboženství, bohoslužbu bez oběti i nekrvavé — bez oběti úcty, díků, prosby? — Kdo můžeš věřit, věř si tomu. Ale my tomu věřit nemůžeme, že by nový zákon byl nedokonalejší, než starý. A proto věříme dle písem i dle svědectví Otců a církve, že i nám Kristus pro naši bohoslužbu ustanovil obět úcty, díků, prosby. A dá nám snad zase jen obraz jako ve starém zákoně? Anebo nebude obět ta ve spojení s obětí jeho na kříži? — Toho nelze se domýšleti. — Naopak obět ta, kterou křesťané mají konati bohoslužbu — to jest Boha ctíti, jemu děkovati, jej prositi — jest vyplněním všech obrazů, jest nesmírně dokonalejší než oběti staré a jest i ona ve vnitřném spojení s obětí kříže, čili jest *obětováním téhož těla a téže krve Páně*, která obětována jest na kříži; čili jak říkáme, jest to obět, kterou se před našima očima ustavičně obnovuje

a udržuje i Bohu podává obět tatáž jako na kříži, jenže *jiným způsobem* — totiž ve způsobách chleba i vína. Při oběti na kříži se podávalo viditelné tělo i krev Páně Bohu, na oltáři našem obětuje se neviditelně ve způsobách chleba a vína; na kříži se od těla krev skutečně oddělila, na oltáři se to oddělení *představuje*.

A na to prosím dejte pozor! — Po své smrti a svém z mrtvých vstání Kristus, jak dí apoštol, více neumírá. (Řím. 6, 9.) Na oltáři nemůžeme Krista znovu zabít, krev od těla mu oddělit. Ale On sám chtěl, aby se to jeho zabití, to krve od těla oddělení na oltáři ustavičně konalo, představovalo čili připomínalo; — „to čiňte na mou památku“, řekl, a svatý apoštol dí: „Kolikrátkoli chléb ten jísti a kalich píti budete — smrt Páně zvěstovati budete.“ (Kor. 11, 26.) Nuže! Ale jak se to oddělení krve od těla má státi? To se děje takto: Nad chlebem se dí: „Totoť jest tělo mé“; — není to mrtvé tělo — jelikož Kristus více neumírá, jest to tělo živé s krví i s duší Kristovou; a s duší Kristovou nerozlučně spojeno jest Božství, čili jest to On Sám celý jako Bůh a člověk. Ráno bylo řečeno, že Kristus sebe celého měl v rukou. Jest tedy ve způsobě chleba Kristus celý, ale že se řeklo nad chlebem: „totoť jest *tělo mé*“, připomíná se tím hlavně tělo Kristovo. Nad vínem dí se: „Totoť jest krev má“; — není tu opět krev od těla oddělená — to se po z mrtvých vstání Páně více státi nemůže, ale jest to krev v těle, v těle živém, jest to opět celý Kristus. Ale, že řečeno bylo: „totoť jest *krev má*“, připomíná se tu hlavně krev. A tak tedy se tu jedná, jako by zvlášť bylo tělo a zvlášť byla krev, čili oddělení krve od těla se představuje. Podává se tu

Bohu Otci Kristus jako zabitý, obětovaný na kříži.

A nyní opět dobrý pozor! Pro tuto příčinu, by se oddělení krve od těla čili zabití Kristovo představilo, musí se obět konati ve dvou způsobách; *k oběti nutně třeba jest kalicha*. — Moji milí! Máme tedy i my kalich, ale mnohem dražší než evangelíci; oni mají v kalichu pouhé a nezměněné víno, my máme kalich s pravou a živou krví Ježíše Krista; my máme kalich obětní, oni oběti nemají. Má-li se tedy někdo chlubit kalichem, jsme to právě my. Jaká to chlouba nemístná, chlubím-li se, že mám kalich s pouhým vínem! Ale mít kalich na oltáři s drahocennou krví Ježíše Krista, toť radost, toť sláva.

Kalich ten není však určen *jen* proto, aby z něho Kristus byl přijímán, kalich ten hlavně k vůli oběti jest dán — jak jsem právě vyložil. Ku přijímání postačí však jen jediná způsobá, poněvadž v každé způsobě jest Kristus celý a nerozdílný; kdo požívá jeho tělo, požívá tím i jeho krev, ba požívá Krista celého a plní se na něm slovo Kristovo: „Kdo jí *mne*, živ bude pro mne.“ (Jan 6, 58.) Církev svatá vždy podávala Ježíše Krista též pod jednou způsobou. Dětem se podávalo s dovolením církve pod způsobou vína, nemocným často pod způsobou chleba — mučedníci v čas pronásledování brávali si s dovolením církve tělo Páně pod způsobou chleba do domů svých a jím se v čas potřeby posilovali. V tom ohledu není tedy žádnou novotou, že nyní přijímá pod obojí jen kněz obětující, ostatní pak pod jednou způsobou. Vždy a vždy bylo v církvi věreno, že postačí způsobá jen jedna. Ale to učení o tom znamení těla i krve Páně to je hroznou novotou, které *zdánlivě* lidu

lépe posloužilo, ve skutečnosti pak jej připravilo o tělo i o krev Pána Ježíše, zbořilo oltář a lidu o starou víru připravenému podává jen chléb a víno a nic více — a ten ubohý lid ještě si libuje, ještě se tím chlubí, že přijímá z kalicha — víno jen a nic více. My zůstaneme však v každém ohledu při církvi a její poslušnosti, děkujeme jí, že nám přese všechny bouře časů zachovala svatou obět a s ní živé tělo Ježíše Krista. Ó ano, děkujeme jí vroucně! Vždyť právě pod tou třebas jen jednou způsobou chleba dostává se nám, čeho nelze vysloviti, dostává se nám spojení s Bohem, jímž jest Kristus.

Ó veliká, převeliká to věc! S Bohem jedno se stává člověk i nejnižší, nejsprostší. Na to pamatujme — a nebude nás másti ten kalich evangelíků s pouhým vínem! Naším přijímáním dosahuje se spojení člověka s Bohem — a více nelze mysliti! Naše přijímání dává nám již zde na zemi, co nás čeká v nebesích — podstatné totiž sloučení se s Bohem! A o to nedáme se připraviti, tak vznešené a veliké náboženství nepustíme nikdy.

Než! Zašel jsem daleko. Vraťme se k oběti naší svaté. Privil jsem, že jen obětí na kříži jsme *vykoupeni*. Obět naše na oltáři jest v podstatě tatáž, jako obět na kříži, ale jest ustanovena hlavně *k bohoslužbě*. Každá bohoslužba koná se proto, aby Bůh byl ctěn, aby mu bylo děkováno, aby byl o potřebné dary a milosti prošen. To pak nedělo se nikdy jen modlitbou, nýbrž i obětí. A proto musel, jak jsem pravil, i Kristus ustanoviti obět, aby se jí konala bohoslužba, aby jí Bůh byl ctěn, aby mu bylo děkováno, aby byl uprošován. Obětí pak naší dějí se tyto věci nej-

dokonaleji. Nemůže totiž nejvyšší moc Boží nade vším tvorstvem ničím jiným tak dokonale býti vyhlašována, čili nemůže býti Bůh dokonaleji ctěn, jako když sám Ježíš Kristus, Bůhčlověk před ním se zničuje a tím ukazuje, že i jeho nejvznešenější člověčenství *ničím* jest před ním! A tak jest obět naše nejdokonalejší způsob *úcty čili chvály Boží*. — Pozor dále! — Nejlépe děkujeme někomu, když uznáváme v srdci i vyznáváme ústy, že sami ze sebe ničím nejsme a ničeho nemáme, ale vše že máme od svého dobrodince ku př. od rodičů. Vděčné dítě takto zajisté smýšlí a jedná, ono sebe za nic nemá před rodiči — ono sebe v duchu i ústně před nimi *zničuje*. A hle, při oběti naší podává se Bohu Otci zničený a zmařený Bůhčlověk; Bůhčlověk se svým nejdokonalejším člověčenstvím se *zničuje*, aby tím osvědčil, že vše, co jako člověk má a čím jest, od Boha má — a to jest zajisté dík nejdokonalejší — naše obět jest nejdokonalejší obětí *díků*. — A co se týká prosby, musíme uznati, že největší se pokoření a ponížení čili zničení se před ním, koho prosíme — jest prosbou nejmocnější a nejvydatnější. — A při oběti naší opět pokořuje se až k smrti a k zničení sebe Bůhčlověk před Otcem nebeským — zajisté nejdokonalejší to způsob prosby, naše obět jest obětí *prosby*.

Než! Nelze opomenouti, že v jistém smyslu jest nám konečně i obětí *smíru*; neboť i usmíření Boha patří k bohoslužbě. Opakuju znovu, že jen obětí kříže zjednáno nám vykoupení čili smíření s Bohem. Kristus, podav tu sebe, podal Otcu nebeskému zadostučinění, které rovnalo se neskončené naší vině a věčnému — a ovšem

i časnému — našemu trestu. Tak tedy zjednáno smíření člověka s Bohem! Avšak přinese-li se z lékárny lék, nepostačí, že on je v domě, ale nemocný musí ho užiti, musí ho do těla dáti — a nejen naň hleděti. A tak jest to i s tím smířením, s tím lékem, jež nám vyjednal Kristus. — Nesmíš jen na ten lék hleděti, jen se chlubiti a věřiti, že Kristus za tebe umřel — za tebe se potrestati dal — musíš toho léku užiti, musíš ho do své duše dáti, říká se tomu, že si ho musíš přivlastniti. A to se děje svatými svátostmi, především pak křtem a pokáním. Kdo těch svátostí nepřijímá, ten je podoben nemocnému, který lék má — ale užiti ho nechce. Pravé smíření každého jednotlivého člověka děje se tedy tím, že toho zadostučinění, které Kristus *na kříži* vykonal, jako léku užijeme svatými svátostmi, čili když si Kristovo zadostučinění skrze svátosti přivlastníme a tak duši obživíme, živou, zdravou, silnou učiníme.

K tomu není tedy oběť oltáře našeho ustanovena. Kdo má smrtelný hřích, nedosáhne odpuštění jeho leč skrze *oběť kříže svátostí pokání*.

Ale hle! Ku svátosti pokání jest třeba krom víry a naděje — lásky aspoň počátečné a lítosti s předsevzetím, že se polepšíme, pak též vyznání i zadostučinění osobního. — Ale právě ta lítost s tím předsevzetím, to vyznání a ta láska — to jest to právě, čeho člověk mnohdy nemá — a nebude mít — leč, jestliže mu Bůh k tomu dá pomoc čili milost, ku př. osvícení rozumu, naklonění vůle atd.

Nuže! K této milosti ku pravému pokání potřebné pomáhá nám oběť oltáře našeho, po-

náhá nám tím ku pravému smíření s Bohem. A en tak a v tom ohledu nepřímém pomáhá nám ku smíření s Bohem. Ale to zase jen proto, že se tu vše děje skrze Ježíše Krista za nás se obě-
ujícího. — Zbožně při mši svaté přítomný člověk — aneb i ten, za koho se obětuje — za koho u prosí sám Kristus — může dosáhnouti daru ásky a pravé lítosti ku zahlazení hříchů potřebné; sou-li to hřichy jen všední, může dojíti skrze obět tu lítosti — i bez zpovědi k zahlazení těch hříchů postačující. — Pak však ještě pamatovati sluší, že časté tresty se vždy s vinou neodpou-
stějí, že i po přijetí svátosti pokání zůstávají na člověku — a o těch se učí, že skrze smírnou krev v kalichu proudící se zahlazují, čili že v tom ohledu jest obět naše *přímo* obětí *smíru*, placíc poslední dluh náš před Bohem spravedlivým, dokonávajíc tak smíření naše s ním. A proto obětuje se obět naše i za duše zesnulých, o nichž doufáme, že sice jsou v milosti Boží — ale s dluhem časného trestu na věčnost odešly.

Vidíme tedy, že nám Ježíš Kristus zanechal v oběti naší *nejdokonalejší bohoslužbu*. Vidíme, že ničím jiným nemůžeme Boha tak ctíti, jemu tak děkovati, jej tak vydatně prositi a ku smíru s ním si pomáhati, jako obětí našeho oltáře, která má jméno mše, mše svatá.

Nepomáhají tu evangelíkům vytáčky, jako ku př. že dle epištoly k Židům jen jednu obět Kristus konal. Vždyť obět kříže a obět oltáře jest podstatně jednou obětí, poněvadž totiž se obětuje na oltáři, jako na kříži — Ježíš Kristus totiž, čili jeho drahé tělo i drahá jeho krev; jen *způsob* oběti jest dvojitý — podstata je tatáž. V jiném způsobu objevil se Kristus, když učil,

v jiném, když byl na hoře Tábor oslaven, v jiném, když z mrtvých vstal; Magdaléně jeví se ve způsobu zahradníka, učeníkům do Emaus jdoucím ve způsobě pocestného — ale kdož pak řekne, že to bylo šest Kristů? V podstatě byl to vždy týž Kristus, jen způsob byl jiný. — A třeba kněží častokráte tu obět konali, vždy jest to jen jedna, tatáž obět těla i krve Ježíše Krista. Svátý apoštol dí: Jeden pán, jedna víra, jeden křest. Mnohokráte uděluje se křest, ale vždy jest to jen jeden a týž křest, vždy jest totéž obmytí a znovuzrození duše skrze tutéž krev Ježíše Krista.

Než! Budiž dosti výkladu. Kdo chce, předsvědčen jest, že se obět, kteréž mše svatá říkáme, vždy v církvi konala, že byla vždy *nejdůležitějším úkonem bohoslužby*. Nešťastní reformátoři připravili lid evangelický o tuto obět — a chtí celou bohoslužbu odbyti modlitbou neb zpěvem a kázáním. Jak ohromný to rozdíl, když bídný tvor, člověk, chce jen sám Bohu čest a dík vzdáti a jej prositi neb usmířiti — aneb když to za nás a s námi na oltáři koná Ježíš Kristus. Nic nepomáhá výmluva, že evangelík v duchu se spojuje s obětí kříže a skrze ni v duchu koná bohoslužbu — kolik jich to tak dělá, nevím. Ale Kristus ustanovil obět oltáře a tou se to díti má! Běda člověku, který se opovažuje na Kristovu ustanovení něčeho měniti! Bůh chce býti ctěn obětí, běda kdo to ví, a nechce ho tak ctíti! — Běda mu; myslí ve svém zaslepení, že jeho lidská a jednotvárná bohoslužba je lepší, než ta, kterou ustanovil Kristus, Bůh a Pán náš.“

Ku konci následovala vroucná dotýčná napomenutí a pokárání a bylo po kázání.

Slečinka měla jeden z nejtrapnějších večerů

za svého života. Vyprosila si odpuštění od milostpaní a nešla ani k večeři — chtěla být samotnou. Malá Julinka modlila se dnes za slečinku Otčenášek se Zdrávaskem, aby prý slečinka nebyla pořáde tak smutna.

Hůře bylo v hostinci. Sešlo se k renovaci veliké množství lidu přespolního z daleka i z blízka. Někteří docela i přes noc zůstávali v Libenicích. Domáci katolíci chovali se vzorně — do hospody nevstoupil v těch dnech ani jeden, — a ani Budárek nešel „zkoumat“ lid. — Mezi cizinci, kteří k renovaci přišli, byl jeden již starý, šedivý, avšak dosud statečný veliký muž — katolík horlivý, pověsti neposkvrněné, a což u katolického lidu nebývá, své víry důkladně znalý, v náboženských knihách sečtený — jména zajisté ne francouzského — jmenuje se Konopáč — a jest chalupníkem v Opořánkách, v rodišti pana Vávry. Katolický pan farář jeho říká mu žertovně, že jest „kladivem kacířů“ — evangelíci však přezdívkou mu říkají — „Jeremiáš“. Umí německy jako česky.

Ten byl tedy též na renovaci a zůstane přes noc v hostinci, kdež bylo též po kázání mnoho lidu přespolního. Asi za hodinu po kázání dostavil se do hostince pan Vávra v patrném rozčilení. Jak viděl „Jeremiáše“, začal hned mluvit o jezuitěch a jejich dnešních dvou kázáních. Ale Konopáč sedě u dveří dělal, jako by to neslyšel. Pan Vávra rozpouštěl se čím dále tím více, až i řekl;

„Reformátoři nám bohoslužbu očistili, zbavili nás toho „zlořečeného modlářství.“

Konopáč povstal — postoupil do prostřed hostince. Vše umlklo.

„Ano, ano, reformátoři vaši vám bohoslužbu očistili — až vám skoro nic nezůstalo. Z kostela udělal Zwingli místnost se čtyřmi pustými zdmi — vyhodil oltář a s ním i pravou bohoslužbu i drahé tajemství Těla Páně. Písnička a kázání a to ještě dle toho, jaký je kazatel váš pán — to je vaše bohoslužba. Mně je naše i tichá mše svatá tisíckrát milejší bohoslužbou, než všecko vaše zpívání, protože vírou vidím na oltáři Ježíše Krista přítomného. A Ježíše Krista máti tak blízko, tak s ním moci mluvit, jako přítel k příteli, hezky srdečně, jak toho člověk potřebuje — to je něco, čemu vy nerozumíte, poněvadž jste toho nezkusil. To právě jest modlitba „v duchu a v pravdě“, — to je předtucha nebeské blaženosti.“

„Pohrdáte slovem Božím — a milujete papežské ceremonie vaší mše více než slovo Boží“ — odvětil Vávra.

„Ještě jste nebyl na světě — a tohle jsem slýchal. Už nebožtík váš dědek to říkával; ale ač jsem mu to vždy vysvětlil, vždy zase s tím přišel. To právě je vaše neštěstí. Ať se vám vysvětlí a vyvrátí cokoliv, vy zůstanete při svém a zítra s tím zase vyjedete.“

„Mně jste ničeho nevyvrátil.“ —

„Nu tak počkejte. Povídal jste, že pohrdám nebo snad my katolíci všickni slovem Božím. To je tak vaše útěcha. Ale kojíte se lží. My nepohrdáme slovem Božím. Při každé mši svaté čte se u nás slovo Boží — a když se čte evangelium, všickni vstaneme, vzdávajíce tím čest slovu Božímu. V neděli pak a ve svátek čte se nám buď mezi mší svatou anebo před ní a pak se o něm káže. A jak! — Vidíte —

umí to ti jesuité — i vaši krev přivedli k proudění, jak jsem dnes pozoroval. U nás je slovo Boží částí bohoslužby, částí mše svaté a kdybyste krom heidelberského znal i jiný katechismus, věděl byste, za jak důležitou věc považuje se u nás kázání. Ale co — katolíci pohrdají slovem Božím — to je písnička, které se kanárek naučil a kanár ji zpívá dále a jinou neumí.“

„Nezapomeňte na ceremonie“ — řekl Vávra.

„Nezapomenu! Ceremonie čili obřady jsou něco zcela přirozeného. Vy je děláte též.“

„My nemáme žádných ceremonií.“

„Co pak děláte, když vstoupíte do sboru? Skloňujete hlavu! To je ceremonie! Kleknout nechcete — to je papežské, — ale beze všech obřadů přece nejste — srdce vám to nedá — co ústy zavrhuje, skutkem přece činíte — a ani o tom nevíte. — Magdalena když přišla k Pánu Ježíši, klekla a líbala nohy Páně — to byl obřad, kterým chtěla ukázat, že má lítost. Mohla tam přijít jako vy do sboru, naklonit hlavu a mohla litovat jen „v duchu“ a dost. Ale ona to učinila jinak a Pán Ježíš ji za to nepo- haněl. Právě proto, že litovala „v duchu a pravdě“, ukázala to i zevně. Co člověk cítí v duchu, musí ukázati zevně. Ku př. vy máte nyní už na mne mrzení — a je to znáti na vaší tváři a budete-li větší na mne zlost míti — půjdete mne sotva obejmout a políbit.“

Všickni se zasmáli — jen ne pan Vávra. Konopáč pokračoval:

„Pán Bůh sám ve starém zákoně nařídil obřady — to víte. A v novém mnohé činil Pán Ježíš, ku př. zdvihal oči k nebi, slinou dotekl se uší hluchoněmého, na hoře olivetské v předvečer

smrti své padl na tvář svou modle se (Mat. 26, 39.) a vy ani nechcete kleknouti. Inu je mi vás líto, ale musíte odpustit, že věříme více Pánu Ježíši než Zwinglimu a Kalvínovi, kteří vám zapověděli i to, co sám Spasitel činil; opravili vám bohoslužbu, tak že nám je při ní úzko a smutno.“

„A kdy a kde dělal Pán ceremonie vaší mše?“ — řekl prudce Vávra.

„Třiceti let ještě nemáte a chcete vědět všecko, co dělal a mluvil Pán Ježíš? V písmě není vše, co dělal Pán Ježíš. Ale to tam je, že po svém z mrtvých vstání po 40 dní mluvil s apoštoly o království Božím. V ty dny bezpochyby povídal, jak mají bohoslužbu konati — a proto shledáváme, že še mše svatá v *podstatných* částech koná od časů *apoštolských* všude stejně — jak nejstarší knihy církví i na východě svědčí. Ve věcech nepodstatných mohli a směli svatí apoštolové naříditi, co za dobré uznali, protože je Pán Ježíš učinil *představenými církve*. Až posud je papež nástupcem svatého Petra, nejvyšším představeným církve a má tutéž moc, jakou měl svatý Petr a může tedy v nepodstatných věcech v bohoslužbě to neb ono naříditi. To je tedy jistá věc — ale kdo dal Lutherovi, Zwinglimu a Kalvínovi tu moc, aby nejen nepodstatné obřady, ale i *podstatu oběti čili obět celou odstranili* — to když nám dokážete, začervenám se tak, jako vy se už červenáte.“

„Ale kde je v písmě, že se má mše sloužit v ornátě?“

„Jste stále stejný! — Ornát je nepodstatná věc i svíce na oltáři i kříž atd., ale církevní představení to nařizují k zvelebení služeb Božích,

aby to nebylo všední a stále stejné jako u vás. Ostatně kde je v písmě, že má duchovní míti zrovna takovou sukni a takovou čepici, jako mají vaši páni? To taky není v písmě — to zavedli správcové vašich církví. A proč? Inu, protože musí duchovní službu svou konat v jiném rouchu, než v obecném — to chce řádný náš náboženský cit, který se ani u vás dokonale potlačit nedá. Že Pán Ježíš právě tak, jako vaši páni, oblečen byl — tomu nevěříte ani sám.“

„Ale co ta latina při mši? U nás každý všemu rozumí — latinsky se modlit s lidem to je nesmysl.“

„To je snad nejsilnější granát, který jste do mne pustil, — ale „netrefil“. — U vás každý všemu rozumí? Divná věc — a zpíváte žalmy! Největší učenci, svatí Otcové povídají, že mnohá místa v žalmech jsou temná i jim — a vy rozumíte všemu, ač jste chodil do školy jen v Opořánkách a dvě leta pobyl „v němcích.“

„Urážet se nedám“ — odvětil Vávra.

„Ale říci o naší bohoslužbě, že to je nesmysl — to smíte? Uznáte, že ani vy všemu ve sboru nerozumíte a obecný lid, čeledín a děvečka — nerozumí mnohdy dobře ani samému kázání. A pak s tou latinou to je trochu jinak, než vy si myslíte. Ještě jste nebyl na světě, když jsem já, můj bratr a váš dědeček vedli obchod jetelovým semínkem, jezdili jsme až do Pruska. Přišli jsme jednou do Vratislavi v sobotu. V neděli jsme šli každý do svého kostela. Váš dědeček ale vrátiv se řekl, že tam nebyl nic platen, že tam bylo všecko německé — píseň i kázání i to, co se modlil „pán“, — že nerozuměl ani slova. — Můj bratr mu řekl: „Vidíte, to já jsem byl v ko-

stele katolickém i zde ve Vratislavi jako doma“.
— „A jak to může být?“ — pravil váš dědeček
— „vždyť neumíte německy.“ Ale bratr mu vysvětlil, že vyšel kněz k oltáři zrovna tak jako u nás a všechno dělal jako u nás. Když skloněn stál u stupňů oltářních, viděl a slyšel jsem, že říká „Confiteor“ to jest: Vyznávám se, jako u nás — a já jsem se podobně modlil z knížky s ním. Na choru začali zpívat „Kyrie eleison“ — já vím, že to je: „Pane smiluj se“ — pak zazpíval kněz „Gloria in excelsis Deo“, já vím, že to je „Sláva na vysostech Bohu“ — a modlil se s ním; pak nás pozdravil: „Dominus vobiscum“ t. j. „Pán s vámi“ — vše jako doma až do konce. Kněz tedy u oltáře zpíval a mluvil latinsky — ale já mnohým těm slovům rozuměl — ostatně vše dělal jako u nás — já vždy věděl, co se děje. Pomocí modlitební knížky jsem byl tak platen v kostele ve Vratislavi, jako doma!“ — Vidíte tak to vykládal vašemu dědečkovi můj bratr — a já vám dokládám: U vás se zajde takřka jen za humna, a již nejste nic platni v kostele evangelickém; my však můžeme jít do celého světa, my jsme v katolickém kostele všude doma. Kněz koná svatou oběť, proměňuje chléb a víno v Tělo i Krev Páně a obětuje je Bohu. To je hlavní věc — podle úkonů kněze poznám, co se děje — ba vím v podstatě, i co se kněz modlí, ač latinsky neb i tiše říká — mám to v knížce. A i z toho latinského mnohým slovům rozumím. Zkrátka naše bohoslužba je pro všechny národy v celičkém světě a všude stejná — tak jako naše církev je jediná, ale všeobecná, všenárodní. Před naším oltářem stojí Němec i Čech, Francouz i Angličan, všickni jsou tu sjednoceni, všickni vědí, co se děje na

oltáři, všickni — jsou-li jen poněkud lepšími katolíky — rozumí mnohým i latinským slovům a ostatní si doplní z knížky své. — Vidíte, to co jste nazval nesmyslem — to je veliká moudrost — je to veliké sjednocení národů v jediné církvi u jediného oltáře. Kdyby byla církev katolická jen v Líbencích, bylo by to jinak — tu by byla bohoslužba jen česká, ale když je ve všech zemích a obsahuje všechny národy, musela pomýšlet na bohoslužbu, která by všechny národy sjednotila — a to se jí podařilo naší latinskou všude stejnou mší. Kázání, zpěv lidu a některé méně důležité věci konají se i u nás jazykem lidu — to jinak nemůže být — ale hlavní bohoslužba je jediná v celém světě. — A pak ještě něco! — Byl jste někdy v ústavu hluchoněmých?“

„Proč se na to ptáte?“

„Tak tedy jste nebyl, sice byste se byl pochlubil. Ale já jsem tam byl. V naší církvi není bohoslužba naše mešní jen modlením, ona jest hlavně úkonem — a koná se rozličnými obřady — a hle ty právě hluchoněmému neb i jinak úplně hluchému povídají, co se děje na oltáři a co se má modlití. — A jak to je u vás? Co pak asi tamhle starý Kudrna dělá ve vašem kostele? — Když vedle něho uhodilo do vrby — řekl k pohunkovi: Pozdrav Pán Bůh — ten neslyší ani zpěvu ani kázání — a úkonů čili obřadů nemáte — to je papežské — tak co s ním v kostele? Připustíte, že se papež stará i o hluché.“

„A což slepí?“ — řekl nesměle Vávra.

„Ti zase slyší zvoneček — ten jim oznamuje, co se děje na oltáři — a právě tomu zvonečku se tolik smějete. A ještě něco? Nejhlavnějším úkonům, ku př. obětování — pozdvihování —

a přijímání — rozumí i ten, který číst neumí aneb již nemůže. Co dělá u vás nevzdělaný? — Zkrátka! Naše bohoslužba je jako celá naše církev pro všechny národy — pro všechny lidi, i hluché a slepé — vzdělané i nevzdělané. A tak snad po druhé si to s tím „nesmyslem“ rozmyslíte — ne?“

Katolíci děkovali „Jeremiášovi“ za tyto výklady — přiznávali se, že ani oni sami si těch věcí takto nerozmyslili. Ale Vávra nechtěl zůstat poraženým a zvolal:

„Chvalte si svou církev jak chcete — ale ty „odpustky“ — to je, co jí žádné cti nepřinese. Za šesták může se u vás dostat do nebe“.

„Oho, oho“ — zvolali katolíci.

Konopáč povstal znovu a řekl:

„Bože, odpusť mu, nebo neví, co mluví. — Tak, pánové, slyšíte, co promluvil! Co se týká „papežských ceremoní“, již složil zbraň — tu cítí svou porážku — ale, aby ji zakryl, utíká na jiné pole a začíná o něčem zcela jiném — nedokazuje však ničeho — jen tupí a rouhá se. — To je obyčejný způsob boje odpůrců pravdy. Ale ani tu nesmím mlčet. —

Každé desíleté dítě naše, chodí-li dobře do školy, vás, pane sousede z Libenic číslo 5 — zahanbí. Ono vám poví, že odpustky jsou odpuštění jen *časných* trestů. Dříve totiž musí si každý vydobýt odpuštění viny a věčného trestu — a to se nedává za šesták — ani za váš celý lán — nýbrž za to, co se pyšným lidem nejvíce protiví — za pravé se k Bohu obrácení lítostí s dobrým předsevzetím — a za *zpověď* se zadostučiněním — a pak rozhřešením kněžským; čímž vším *skrze zásluhv Ježíše Krista* se z duše

zahazuje hřích a odpouští se mu věčný trest — duše tím nabývá *posvěcující milosti*. — Proto k dosažení odpustků je nejdříve zapotřebí svátosti pokání čili, jak krátce říkáme, svaté zpovědi — a za tu se neplatí. Po ní se jde obyčejně ku svatému přijímání. — Ale při tom všem může býti, že má člověk ještě na sobě *časný trest*. Kdybyste byl včera býval na našem kázání o pokání — lépe byste tomu rozuměl. Ten trest se vždy neodpouští spolu s věčným — ten si má každý vytrpět sám — má konati *kající skutky*. Za staré církve se konalo — víte-li, nevím — veřejné pokání dlouhé — *modlitbou, postem a almužnami*. Vaše učení, že kajících skutků není třeba, je nové.

Než! Z velikého milosrdenství svého nechce přece Ježíš Kristus, abychom ten časný trest všecken museli vytrpět. On řekl apoštolům a jich nástupcům biskupům — ale ne všemu lidu čili sboru, jak váš „heidelberský“ učí — „Cokoliv rozvázete na zemi, bude rozvázáno i na nebi“. Slyšte dobře — Pán dí: „Cokoliv“, tedy všecko, všechny vazby hříchů — tudíž i vazby *časných trestů*. Církevní představení tedy — nástupce svatého Petra, papež — i biskupové — mohou odpustiti i tyto časné tresty, ale pozor — zase a jedině *skrze zásluhy Ježíše Krista*. A když tedy církevní představení skrze zásluhy Ježíše Krista odpouští i ten *časný trest* tomu, kdo jest v milosti Boží — tu se mu udělují odpustky“.

„Tak to jest a ne jinak“ — ozvaly se hlasy. — „Pan Vávra tomu nerozumí“.

„On zná jen „heidelberský“, — ozval se jiný hlas.

Pan Vávra se však dosud nepoddal a řekl:

„Ale, že se za to něco platí, — toho neupřete“.

„Ne vždy! Počkejte jen, vše se vysvětlí. Byl jste někdy bit od tatínka?“

Vše se smálo.

„Inu, vy mlčíte, ať tedy ne. Ale dejte pozor! Jednou jste přece něco vyvedl. Otec již bral důtky — či snad hůl? Čím pak jste býval bit? — Nu, nic hněvat! — Tak tedy měl jste býti bit, ač jste sliboval, že to víckrát neuděláte. Ale matička prosila za vás, aby vám otec ten trest odpustil. Otec řekl: Ne! Odpustil jsem mu mnohokrát, ale on se na to spolehá, dnes bude bit. A vy jste již s hrůzou čekal, jak vám počne prášit kalhoty. Ale matička prosí: Odpusť mu to ještě dnes. Otec se ztiší a řekne: Aby se na to nespolehal, že vždy bez trestu odejde, ať přece něco ztrpí — předně ať mně *odprosí* — za druhé nedostane *večeři* — a za třetí donese ji do pastoušky *staré Veruně*, aby si ji ona snědla. Nestalo se vám to někdy takhle?“

Pan Vávra se vrtěl na lavici.

„Vy se nám nepřiznáte — ale já to pamatuju — bylo vám tenkrát 14 let — a bylo to za dlouhých večerů. Vidíte, tak jednal váš tatík. Jinak chudšas jednal doma a jinak vás nechal učit „heidelberským“. — Vidíte! Podobně jedná se při odpuštění trestů časných v naší církvi. — Pán Ježíš za nás umřel, to je pravda — krev jeho volá k Otci, jako vaše matička za vás, — „odpusť mu“. Bůh odpouští skrze ty zásluhy Ježíše Krista a jest hotov i časný trest odpustit opět jen skrze ty zásluhy. — Ale jen tak zlehka to nejde. Ať mne odprosí, nedostane *večeři*, ať ji dá *Veruně*, řekl váš otec. A tak dí skrze

svatého otce neb papeže i Otec nebeský; — ať prosí — to jest *modlitba* — nedostane večeri — to jest *půst* — ať jí dá chudé osobě — to jest *almužna*. — Tak vidíte. — Svatý otec tedy ustanoví, co se máme modliti, nebo máme-li se postiti, máme-li dáti almužnu — čili uloží *kající skutky*; ty když vykonáme — pozor! — ve stavu milosti Boží, tedy ve vnitřním spojení s Ježíšem Kristem, — nebo bez něho nic záslužného nelze učiniti — odpouští se nám časný trest buď všecken — to jsou plnomocné odpustky — neb jen část — to jsou neplnomocné odpustky“.

„Výborně; děkujeme — zaplať Bůh“ — volaly hlasy.

„A ještě pozor! Někdy se ustanoví, aby se ta almužna dala na stavbu nějakého kostela anebo na jinou církevní potřebu; a to vás, pane Vávro, mýlí. Ale vás jako znatele „heidelberského“ katechismu by to nemělo mýlit“.

„A co vy znáte heidelberský katechismus“?

„Inu tak trochu. Máte tam o svěcení neděle, že máte v ten den do sboru chodit, slovu Božímu se učit, svátostí užívat, Hospodina veřejně vzývat a *křesťanskou almužnu dávat*. (Str. 93. H. K. sp. Kom. 1885). Dáváte ve chrámě almužnu nejen chudým — ale též na církevní potřeby — a kdybych řekl — že se u vás prodává za krejcárky nebe, budu lhářem — ale když se z téže almužny — jakožto ze skutku opravdu křesťanského našeho a opravdu kajícího — tropí smích ústně i ve spisech vašich, to je něco jiného? Proti papeži je všecko dovoleno — řekl Luther — to je to“.

To slovo dodalo Vávrovi ještě života, a znovu pustil se do boje řka:

„Ano ten Luther, ten vás mrzí — ten právě následkem zlořádů s odpustky byl přinucen pustiti se do reformace.“

„Ano, ano; zdrávi povídali. To je tak zase báhorka, které vy věříte, ale ten ne, kdo něco četl. Povím vám, jak to bylo s Luthrem. Roku 1505 zabit byl v souboji jeho přítel (Mathesius) a téhož roku zastihla ho bouře, tak že byl v nebezpečnosti života. V té úzkosti smrtelné slíbil, že se stane mnichem. (De Wette, 2, 101.) Píše sám: „Já jsem šel do kláštera a opustil jsem svět, jelikož jsem nad sebou zoufal“. (Jürgens 1, 522.) V klášteře chtěl činiti pokání za své dřívější hříchy, ale *svým* způsobem. Zapomínal na milosrdenství Boží, viděl v Bohu jen hrůzného mstitele hříchu a chtěl na něm *svými kajícími* skutky odpuštění vydobýt. Neměl však pokoje, ač se zpovídal a trápil. Neposlouchal svých zpovědníků — a jen na svém stál. Ale přivedl to tak daleko, že, jak sám dí, Boha nenáviděl. Píše: „Spoléhaje se na svou (vlastní) spravedlnost, měl jsem v srdci svém nenávisť a rouhání proti Bohu.“ — V tomto zoufalém stavu obrátilo se to s ním na ruby. Svým pokáním nedocházel pokoje a proto nyní naopak počal se kojiti tím, že *kdo v Krista Pána jen věří, tomu že jsou jedinou vírou touto hříchy odpuštěny*. (Spis o zaj. bab. V. 59.) K tomu hledal doklady v písmě; shledal některé verše v epištolách sv. Pavla, jimž ovšem dal svůj výklad. A nyní hleděl i lid s tím svým novým evangeliem seznámiti. — Do toho času padla též stavba nového chrámu svatého Petra v Římě, na niž měla se *odpustková almužna* věnovati. Odpustky ty hlásal zvláště Tetzel, ale i jiní. — Někteří kněží chybili při tom *způsobem*,

jakýmž odpustky kázali. — A té příležitosti chopil se Luther a začal kázati svou novou víru. — Když později Tetzal vida, co Luther dělá, zarmoucen byl, že snad i on svým kázáním chybil a Luthra k odpadnutí jeho ač nechtě, přiměl, psal mu Luther psaní, v němž mu dí, aby jen byl bez starosti, neboť věc ta (nová víra Luthrova) není začata k vůli němu, ale to dítko má zcela jiného otce (De Wette-Seidemann 6, 18. vše dle Jansseny II. str. 68, 70, 76.). — Odpustky vůbec nehodily se mu k jeho novému učení — a proto proti nim brojil.“

„Zaplať Bůh — to jsme nikdy neslyšeli“ — volaly hlasy.

Ale Vávra učinil ještě jeden pokus a řekl:

„Sám připouštíte, že se kněží dopouštěli věcí neslušných.“

„Pravda je pravda, rád ji přiznám — i já hříšný člověk se dopustím někdy hříchu, za to nemůže má církev — ta mi to zapovídá“.

„Výborně, výborně“ — volaly hlasy.

„Vidíte, pane Vávro, rukama lidé kradou, bijí, zabijí — může za to Bůh, který ruce stvořil, že jich lidé zneužívají? — Že se dobré věci zneužilo, za to nemůže církev ani věc ta. Věc ať zůstane, jen zlořády ať jsou odstraněny. — A tak myslím, že jste se dnes mohl přesvědčiti, že naše církev všude vážněji a přísněji s lidmi nakládá a nebe jim lacino nenabízí. U nás musí se každý opravdu kát a něco zkusit — u vás jen věříte, jste vyvolení — a je to dobře. — Vy i z toho soudu, který Kristus tak hrozně líčí, máte radost a nic se nebojíte. U vás dle heidelberského každý nezbedný kluk musí odříkávat: „Příští Kristovo k souzení živých a mrtvých mne

potěšuje, neboť toho soudce . . . s hlavou pozdviženou s nebe očekávám, aby všechny mé nepřátele u věčné zatracení uvrhl, mne pak se všem vyvolenými vzal k sobě v radost a slávu svou nebeskou.“ (H. K. výše jmenovaný str. 48.) —
Nechme žertů! Pane Vávro! Dej Bůh, abyste tu nyní „pozdviženou hlavu“ jednou nesklonil v strašném sklamáni. Do nebe se nejde tak lehce jak vy si to myslíte. A pak katolíci doufají, že nebudou šmahem „u věčné zatracení uvržení“ jak snad věříte „dle heidelberského.“

Vávra se zdvihl a odešel, vylouvaje se že musí domů. —

Slečna v zámku svítila dlouho. Duše je práhla po pravdě. Vzala do rukou knihu, ji milostpaní jí půjčila — a hle kniha se otevřela tu, kde jest řeč o Panně Marii. Dočetla se, že nikdy v staré církvi nebylo slýcháno rouhavé tvrzení, že by Maria krom Krista ještě více dětí byla měla. Jako obyčejně shledala, že svatý Otcové učí tak, jako nynější církev římská. Origenes píše, že takové tvrzení (kacířů) je bláznovstvím. (Hom. in Luc. 7.). Svatý Jeroným svatý Augustin píší, že Maria Panna povždy pannou zůstala. (Aug. Serm. 231, n. 2.) Vždy tak učila a učí církev; církevní sněmy v Římě a v Miláně r. 390. odbývané vyhlásily Helvidia který tak chtěl tvrditi, jako nynější evangelíci — za kacíře. — A nic tu neplatí, že písmo dává o Jakobu, Josefu, Šimonu a Judovi, že byli bratři Páně. — Židé říkali příbuzným bratří. Tak Abraham nazývá Lota bratrem, ač písmo výslovně říká, že byl *bratrův syn*. (Gen. 13., 8. a jinde. Laban Jakuba nazývá bratrem, ač byl syn *sestry jeho*. — Kdo chce písmu rozumět, musí umět

hebrejsky, sic zbloudí. — Co pak se týká Jakoba a Josefa, jež evangelium na jednom místě bratřími Páně nazývá — praví o nich na jiném místě (Mat. 27, 56. a Mar. 15, 40.) že byli syny Marie Kleofášovy, a o té dí svatý Lukáš, že byla sestra (snad též jen sestřenice) Matky Páně (Jan 19, 25.) — Slečně otevřely se oči! — Tak se mi tedy vykládalo písmo! — A čtouc dále o Matce Boží víc a více Inula k ní úctou pravou; poslední nechuf duše její k Panně Marii zmizela! —

Byl to dnes předůležitý den v jejím životě! Padla na kolena a s pláčem vzdychala: „V srdci jsem katoličkou — předsudky zmizely jako mlha! — Jen sílu, jen sílu ku přestoupení! Kterak se k tomu odhodlám já, slabá dívka?“ Modlila se znovu vroucně jako nikdy ještě, modlila se dlouho volajíc: „Bože můj — posilniž slabé stvoření své! — Matko Boží, osvědč i na mně moc své přímluvy.“ — A znovu plakala a znovu volala k Bohu a Máteři jeho. — Ztišila se! Vzpomněla na peníze na hrdle svém — po prvé políbila je — a modlila se znovu — ale již tiše, již pokojně. „Stanu se katoličkou — a sice co nejdříve! — Pomáhej mi k tomu Bůh a jeho svatá Matka. Jinak nemohu!“

VII.

Renovace odbyla se mnohem slavněji, než sama missie. Pan Mayer právě přijížděl, když kněži tovaryšstva Ježíšova odjížděli.

Slečna ze zámku nebyla na Velký pátek u večere Páně ve chrámě evangelickém, ale byla odpoledne v chrámu Páně katolickém, aby po-

znala a konala křížovou cestu. — Ač viděla i cítila, že nemůže zůstatí evangeličkou a před Bohem to slíbila, přece ubohá ve faře k přistoupení do církve katolické se nepřihlásila; sama sebe omlouvala, že nyní kněží beztoho mnoho práce mají. Při křížové cestě obnovila své předsevzetí a vytkla si již den, v který se přihlásí — totiž v pondělí velikonoční po odpoledních službách Božích, až budou ve faře více pokdy míti. Ale kdykoliv na to pomyslíla, zachvěla se, — necítila v sobě tolik odhodlanosti a v pondělí odpoledne ze strachu ani do kostela nešla, aby snad neprovedla, co si umínila. Pokoje neměla i učinila předsevzetí, že po svátcích ve středu, až pan kaplan přijde učit Julinku, jej o pomoc požádá.

Avšak ubohé dívce nastala nová bouře. V úterý s polední poštou dostala psaní od matky. Netušila nic dobrého. Otevřela však list až po obědě a četla:

„Drahá dcero! Se slzami v očích s třesoucí se rukou píšu ti na rychlo tento list. Bylo mi zvěstováno, že ti jsou milejší jezovité, než tvá matka. Tak jsi tedy vyplnila mé napomenutí a chodila's je poslouchat? Dostali tě již do ďábelských osidel svých — neboť neslavila jsi na Veliký Pátek svatou večeri Páně — a jde o tobě jeden hlas, že přestoupíš k papežským. Chceš-li starou matku svou, která tě chovala a milovala jako zřítelnici oka svého, připravití do hrobu, můžeš učiniti, co si's usmyslíla. Otec tvůj stárne vůčihledě — a já jsem se těšila, že ty budeš berlou a slávou stáří a vdovství mého. Ale ty nemáš srdce k matce své! — Že stárne a i na duchu slábne otec tvůj, toho podal zase nový

důkaz. Řekl mi, jestliže prý jsi nabyla přesvědčení, že víra papežská — on říká katolická — je pravá a původní, co pak platno všechno naše mluvení. Kdo nejedná podle přesvědčení svého, jest nešťastník! — Jak pak bys mohla takového přesvědčení nabýti? Je potřebí jen písmo čísti a člověk pozná, že nic na světě nevyvrátí učení naše; spočívá ono právě na písmě svatém. — A proto, dítě mé, já nemyslím, že's přesvědčena — to není možno — ale myslím si, že tě jen zaslepily ty ceremonie, od kterých naše církve očištěna jest. Či snad mám si domýšleti, že tvá — řeknu to zpříma — hříšná a kletbou mou mateřskou stížená známost s oním odpadlíkem tě žene k odpadu? — Zapřísahám tě pro tu drahou krev našeho Spasitele, vzpamatuj se. Vypověz službu a přijď domů do náručí matky, která hotova jest odpustiti dítěti, jež tak vroucně milovala. Slza ukanula mi na papír. — Odesílám ti ji — nevynuť jich více z oka mateřského, aby nevyvolaly kletbu na tebe s nebes, kletbu Boha spravedlivého. Odepiš mi co nejdříve.“

Psaní bylo u konce! Slečna ztrnulá třese se na všech údech, bouře zuří v duši její. Seděla snad plnou hodinu bez pohybu v prudké bolesti duše své. Konečně vzala list ten ještě jednou do ruky a četla jej znovu! Povstala a zasedla ku psaní. Napsala takto:

„Má drahá matičko! List Tvůj svědčí o veliké a opravdu mateřské lásce Tvé k Tvému dítěti. Bůh Ti ji odplaf. — Ale právě proto, že mne tak miluješ, nemůžeš chtít, aby dítě Tvé, jednajíc proti přesvědčení — bylo nešťastným, jak sám otec dí, — nešťastným zde i na věčnosti. Líbám Tvou mateřskou slzu, kterou mi přinesl

list Tvůj — a cítím s Tebou bolest srdce Tvého, — ale rozvaž, že psáno jest: „Kdo miluje matku svou více, nežli mne, není mne hoden.“ — Před Bohem Ti pravím, já jinak nemohu — jsem přesvědčena a věřím z celého srdce, že jen víra katolická jest původní vírou křesťanskou, vírou apoštolskou. — Obřady církve katolické jsou ovšem velebné a mocné — ale já jich skoro ani neviděla, když již pochybovala jsem o pravosti učení našich reformátorů. — A pak co se týká toho, co mně po druhé již vytýkáš ohledně učitele Vítečka — to Ti píše jen lidská zloba, — která nemůže pochopiti, kterak může slabá dívka z pouhého přesvědčení k vůli spáse duše své jednati! — Avšak, že chci přece ohled vzíti na Tvůj bol, věz, že své přestoupení k církvi katolické odložím a znovu ji i evangelickou důkladně zkoumati budu a jestli jen dost malá pochybnost o pravosti víry katolické ve mně zůstane, setrvám při protestantismu! Věz však též, matičko má, že jen s velikým nepokojem tohle poslední si umiňuji; bojím se, že snad se protivím milosti Boží, která mne tak mocně ku pravdě vedla. — Jestliže mne nyní Bůh již opustí, proto že poznané pravdě odpírám — pak běda mně! K vůli své matce ztratím spásu duše své — a věčné zavržení jest losem mým — a to mi uchystala ta, která mne miluje jako zřítelnici oka svého.“

Sotva že dopsala, vstoupila milostpaní do pokojíka slečnina, majíc starost o ni, jelikož pozorovala, jaký boj již tak dlouho bojuje duše její. Chtíc ji na jiné myšlenky přivésti, oznamovala jí, že se Julinka učí svatému náboženství již dnes, an velebný pán zítra jest zaměstnán. Přinesl dů-

ležitou novinu, že právě nyní navržen jest pan podučitel Víteček od místní školní rady na místě prvém za řídicího učitele zdejšího a má prý naději, že i na vyšších místech zvolen bude, an mu pan inspektor rozhodně přeje. Slečinka zcela chladně přijala tu zprávu — a nebylo s ní mnoho hovoru. Milostpaní tedy navrhla, aby, anť krásný jarní den ven zrovna vábí, do lesa s ní a s Julinkou šla. I učinila tak — a zdálo se, že zapomíná na své boly, hledala s Julinkou fialky a žertovala s ní. Chodily po lese asi hodinu, když potkali pana pátera a pana podučitele Vítečka. Paní i slečna přednesla své blahopřání panu podučitelovi, který však vše odmítal, jelikož návrh místní školní rady rozhodným není. Slečna však přece tvrdila, že pan podučitel šťastným člověkem jest, že mu kyne blahá budoucnost. A když pan páter s Julinkou i s milostpaní něco málo poodešli znovu hledat fialek — řekl Pavel — pan podučitel slečně, že štěstí člověka jest uvnitř, že jím jest pokoj a mír duše. A tu ubohá dívka vzdychla, řkouc že ona právě toho vnitřního pokoje nemá.

„Byla jsem již takřka u cíle, ale hle, zloba lidská pokazila vše snad na věky.“ Tak řekla a zaslzela.

„Tomu nerozumím“, odvětil Pavel.

„Tento list vám všecko vysvětlí“, řekla Anna a podala mu list matky své zapomenuvši, že tam i o něm zmínka jest.

Pavel přečetl psaní a řekl:

„Cítím, slečno, bol váš a to tím více, jelikož jsem sám boj takový vybojoval. Doufám však v Boha, že vám, jako mně učinil, i vám dá šťastně dobojovati boi ten. Přesvědčení jedenkrátě pevně

pojaté nedá se utlumiti. — Ale kdo pak je to ten odpadlík, o němž matička vaše píše?“

Slečna se zarazila a prosila, aby si nepřál zvědět, kdo to jest?

Avšak Pavel pravil:

„Snad jest to ten, který mluví s vámi?“

„Nemohu lháti“ — odpověděla slečna.

„A což kdyby se tak mělo osvědčiti, co lidé psali vaší matce?“

„Pro Bůh! Nepůsobte novou bouří v duši mé“ — řekla rychle slečna.

„Ale kdybych přece si přál odpověď?“ řekl Pavel.

„Prosím vás, vše jde tak náhle — a nyní v té bouři duše mé. — A chtěl byste, aby se osvědčilo, že z nekalých úmyslů chci státi se katoličkou? — Nemohu dáti odpovědi“.

„Nuže — já jí nežádám — ale „ne“ jste neřekla a to mi prozatím postačí“.

Julinka přinesla kytičku fialek panu učitelovi a přetrhla další hovor.

Lidé však častěji o tom mluví jako o jisté věci, že pan učitel Víteček stane se řídícím a že si vezme slečinku ze zámku. Bude prý to tak dobře, oba jsou povolání učitelského — oba bývalí evangelíci — a každý katolík jim to bude tak přát z celého srdce. Jen jedno srdce — upřímně katolické srdce — jest tím trochu zne-pokojeno. Mařenka Bartoníčková, sestra Václava, jest často zamyšlena a zpívá si málokdy. Václav převezme statek již po žních. Rodiče půjdou na výměnek. Václav přivede novou hospodyní a Mařenka stane se ve statku zbytečnou — ale z Líbenic se jí nechce. Neřekla nikdy nikomu ničeho a leká se sama sebe, když jí něco tako-

vého napadne — ale lekla se nedávno tím více, když ji Václav škádlil a ji nutil, aby nezapírala a se přiznala, že by se nejraději přestěhovala do školy. Václavovi řekla — jak jen mu mohou takovéhle věci napadnout — ale sama sobě řekla — inu, kdybych se měla opravdu přiznat, nevím, co bych řekla. — A že bývala smutna, bolelo to její matičku a ta jí pro tu věc domluvila. Ale Mařenka se slzami v očích řekla:

„Ať je, jak Pán Bůh chce, Rodička Boží a vy maminko — ale je mi to líto; — když nevěděl „na čem je s vírou“ — tu uhodl, koho má požádat, aby se za něj modlil k Panence Marii. — Budu se nyní ještě více modlit za slečinku, aby brzo poznala, že my jsme v pravdě — a pak aby byli spolu šťastni na dlouhá leta“.

Matička Mařenčina musela se odvrátit k oknu, aby mohla utřít slzy ve svých očích a obrátivši se opět k Mařence řekla:

„Tak to je dobře, Mařenko, já se zas budu modlit za tebe, abys zachovala čisté a nevinné srdce a byla zase vesela“.

Slečinka vypůjčila si celou haldu knih od pana pastora, jemuž se se stavem své duše netajila, — i od kněží katolických. Plnila však při tom nové napomenutí slečny Leontiny, jež jí dopisem udělila — modlila se vroucně k Bohu a k Matce Boží uznávajíc, že víra jest dar Boží.

A tak uplynulo jaro i léto svým během — veřejný společenský život ve vesnici je v letě o mnoho jednodušší — vše hledí si polí — a i v neděli přivábí hostinec o mnoho řidčeji společnost dohromady.

Ve žních však stalo se, co veřejný život velice vzpružilo. Svázela se větším dílem pšenice

— odpoledne na svatého Ignáce zahalila se za hrozného vedra obloha černými mraky. Pan Mayer staral se, aby pšenice nezmokla, byl tedy při hospodářství. Zdálo se mu, že liknavě skládají ve stodole a pozdě se vrací s povozy; i běžel do dvora. Právě když přišel ke stodole, povstala, jak to před bouřkou bývá, hrůzná vichřice; i vyzdvihla jednu vráteň od země či vlastně z háků vzhůru a vráteň se převrátila s celou tíží na pana Mayera, takže byl s velikou prudkostí k zemi poražen a pod vrátní ležeti zůstal. Lidé pomohli mu ovšem a donesli ho do zámku. Lékař přijel ještě v dešti asi za půl druhé hodiny a ohledav nemocného vyjádřil se, že se obává, že jest tělu ublíženo i u vnitřku. Brzy povolán i slovatný lékař z Prahy — a nedal mnoho naděje. Paní si totiž vyžádala, aby řekl čistou pravdu. Přijela i milosrdná sestra. V bolestech silných a občas již i bez vědomí ležel pan Mayer šestý den. Pan farář dostavil se do zámku, ale pan Mayer mu vzkázal, že ho nemůže k sobě pustiti. Toho dne přijeli s vlakem poledním dva velice vznešení pánové. Dověděli se z novin o neštěstí, jež stihlo jejich přítele a přišli ho navštívit. Pan Mayer je poznal, a přál si, aby s nimi mohl zůstat samotén. Milostpaní bylo úzko a smutno, jakmile takto se vyjádřil manžel její a pravila, že nemůže pán dlouho zůstat samotén bez obsluhy; obzvláště milosrdná sestra nechtěla se ani hnouti od lože. Jeden z těch pánů tedy začal hovořit řečí, které „sestra“ nerozuměla — ale pravila, že to jen byla latina. Mezi řečí brali pána též několikráte za ruku. Konečně odskočila přece „sestra“ pro čerstvý led — a když se vrátila, páni se již poroučeli.

„Sestra“ však zpozorovala, že v jedné přihrádce pánová stolku vězel klíček se svazečkem jiných klíčků od něho dolů visících, což však před tím nebylo. — Nepřijavše ani nižádného oběda odjeli páni.

Ubohá paní netušila nic dobrého — těšila se však na příjezd svého bratra, soudce, muže velmi vzdělaného a věřícího. Bratr se skutečně večer dostavil. Panu Mayerovi bylo velmi zle. Lékař řekl, že zaň do rána nestojí. Musel tedy bratr milostpanin odhodlati se k činu, k vůli kterému přišel; i připomenul panu švakrovi, že jest svrchovaný čas, aby pomýšlel na přípravu ku věčnosti. Dlouho mluvil tak i jinak pan soudce — ale pan Mayer mlčel. Konečně promluvil, ale byla to slova, která hrůzou naplnila přítomné:

„Nemohu — nemohu“.

„A proč?“

„Jsem muž — dal jsem čestné slovo“.

Pan soudce namáhal se znovu a ukazoval, že není nečestným činem obrátiti se k věci lepší.

„Nemohu — jest vše marné“ — zněla hrozná odpověď.

Nemocný padl do bezvědomí a mluvil třestivě. Milostpaní v prudkém bolu duše své vrhla se na kolena a modlila se vroucně; bratr i cti-hodná sestra modlili se s ní.

Nemocný otevřel oči a promluvil slovo:

„Julinka!“

Vzbudili Julinku přivedli ji k loži otcově celou uděšenou. Jen s tíží ještě vložil ji ruku na hlavu a řekl:

„Buď hodná jako je tvá muminka“ — a namáhal se, aby ji políbil. Pomohli mu k tomu.

Hlava jeho klesla do polštářů již skoro jako to bývá u mrtvol. — Milosrdná sestra řekla:

„Poslední hodinka se dostavila, pán umírá“.

V tom okamžiku přišla k loži smrtelnému i slečna. Paní volala, aby přece zavolán byl kněz. Pan soudce pravil:

„Žádné rozhřešení, žádný obrat tu nepomůže — vždyť přece víš, že bez vlastního jeho se přičinění, bez lítosti s pravým předsevzetím čili bez pravého k Bohu se obrácení není mu pomoci — i kdyby víra v Krista se v něm ozvala. On nechce!“ —

„Ale snad poslední pomazání aby se pánovi udělilo?“ — řekla sama slečinka.

„Nevíme ovšem, co se nyní v duši jeho děje — ale nemůže-li a nechce-li vzbuditi víru a naději v Krista — a pak lítost s pravým předsevzetím — jest svaté pomazání nadarmo uděleno. Pravím, žádný svátostný obřad nemůže mu pomoci bez něho. Kdyby měl, jak my říkáme, aspoň nedokonalou lítost, mohla by ho spasiti dvě slova ústy kněze vyslovena: Rozhřešuju tě — te absolvo — ale jak nyní jest bez vědomí, nic mu to není platno.“

„A kříž by při tom nemusel učinit velebný pán?“ — divila se slečna.

„Povídám vám; všecka váha leží na pravém k Bohu se obrácení — a při nedokonalé lítosti na rozhřešení — čili na svátosti pokání.“

V té hrozné chvíli dostalo se slečně poučení, kterého ještě potřebovala. Nemohla se dosud zbaviti myšlenky, že katolíci očekávají ospravedlnění a odpuštění od svých ceremonií, aniž by duše při tom co činiti musela.

Po této řeči řekla milosrdná sestra:

„To je první případ, co mi nemocný umírá bez smíření s Bohem.“ I odběhla k domovníku, aby přece přivedl rychle pana faráře. Za půl hodiny byl tu v skutku pan farář — ale zdráhal se na nemocném něco činiti, vždyť odporoval do poslední chvíle, a s panem farářem souhlasil i pan soudce. Na veliké prosby paní, — „sestry“ — i samé slečny rozhodl se přece k činu, když mu totiž řekly, že není nemožno, že neskončené milosrdenství Boží v poslední chvíle dá mu milost, aby se vzpamatoval a vnitř lítost vzbudil. Předřikav tedy lítost, kdyby snad přece nemocný slyšel, vyslovil rozhřešení a jal se ihned udíleti poslední pomazání. Ale když přišel k ústům — vzdechl nemocný naposled. A pan soudce řekl:

„Obávám se, že je zavržen — neboť nevěděl ničeho více o sobě.“

A pan farář doložil:

„Poslední milosti za příležitosti renovace ubožák neužil; ujel jí a utekl; vícekrátě mu tuším dána nebyla.“

Slečna se zarazila a odkvapila od mrtvoly. Byla to pro ni hrozná noc! Obává se, že i ona pronedbala dobu nabízené jí milosti; ano jest si vědoma, že se milosti té přímo brání.

Ale podivní jsou soudové Boží! Někdy odejde Bůh lehce od dveří srdce lidského; někdy buší na ně dál a dále. Sotva že bylo po pohřbu pana Mayera a slečna se do zámku vrátila, měla tu telegram toho obsahu: Přijed' domů — otec těžce nemocen. — Vydala se na cestu ihned nočním vlakem — ale otce na živu již nezastihla. Zápal plic v jeho vysokém věku a při vetchém jeho těle učinil po třídenní nemoci konec jeho života. Všech osm dětí sjelo se ku pohřbu otce svého. Annu,

nejmladší, míval otec nejvíce rád pro její dobré srdce — a ona též opravdu plakala hořce u mrtvoly jeho. On by ji byl snad nepřestal milovati, i kdyby se byla katoličkou stala — to cítila i padla na kolena u otevřené rakve a sklonivši hlavu na prsa jeho modlila se vroucně za duši jeho. V tu chvíli pocítila — jak hrozné to učení, které zapovídá za duše drahých zesnulých se modliti. Ostatní ovšem litovali sice a chválili zesnulého — ale modliti se zaň — to zapovídá jejich víra — toho by nedopustila matka. — Přišel nejvážnější okamžik — měla zavřítí se rakev. Příbytek byl pln lidí — byli tu již shromáždění kazatelové ku pohřbu starého druha svého. V tu chvíli zvolala matka všechny děti k mrtvole. Annu však vzala za ruku a přivedla ji nejbliže a řekla: „Drahé dítě! Pohleď na tu zsinalou tvář svého otce — pohleď na to duchovní roucho jeho — a slib mi zde před rakví jeho — že zůstaneš věrná evangeliu, které hlásal, že nepohrdneš čistým slovem Božím a nepřiznáš se k výmyslům lidským“.

Ubohé děvče! Jaký to náraz a útok na slabé stvoření! — Váhala a mlčela za hrobového kolem ticha. Konečně zvolala:

„Před tváří otce svého — a před tváří Boha vševědoucího přísahám, že pravdě Boží věrna zůstanu“.

„Bůh tě žehnej, dítě mé“ řekla matka. — Rakev se zavřela — pohřeb se vykonal. — S nejbližším vlakem chce odjetí Anna. Je jí tu hrozno a úzko. Po krátké poradě rodinné uvolil se nejstarší syn, který též evangelickým kazatelem jest, vzíti matku k sobě, ale prozatím. Annu vyzývali, aby se ucházela o místo učitelky při nějaké škole a pak matku k sobě vzala. Anna však, pouka-

zujíc na své rozčilení, nechtěla v tu chvíli ničeho slíbiti; ujišťovala však, že psaní vše oznámí. Když odjížděla, šeptal jí bratr její:

„Odpadlice! Přísahala's Istivě!“

Anna nedala mu odpovědi a ujížděla ke stanici.

Zdráva navrátila se do zámku libenického. Srdečně přivítala ji milostpaní i osiřelá Julinka. Ta jí ihned oznamovala, že tu má nějaké veliké psaní. Bylo to vlastně dvojí psaní v jedné obálce. Jedno kratší tohoto obsahu: Ctěná slečno! Zesnulý otec Váš odeslal mi před smrtí svou tento přiložený rukopis s prosbou, abych jej po smrti jeho všem jeho synům i dcerám dodal. Prosbě jeho tímto způsobem vyhovuju od Vás počínaje itd. Dr. H . . .

Přiložený rukopis byl opravdu psán rukou zesnulého otce slečna a měl nápis: Proč jsem římskou církev miloval. — Odkaz protestantského (evangelického) otce jeho dítkám. (Srovnej spisek: Warum ich die römische Kirche lieb hatte. Vermächtnis eines Protestanten an seine Kinder. Freiburg im Breisgau 1884. — V přemluvě dí Dr. H . . . Následující listy zaslány mi byly před několika léty jedním protestantským farářem.). S třesoucí rukou a tlukoucím mocně srdcem počala čísti slečna ten zvláštní odkaz otce svého. I otec napsal dříve předmluvu tohoto obsahu: „Mým dětem! — Učinil jsem opatření, abyste, milé děti, to, co následuje, četly, až již mezi vámi nebudu. Až to přečtete, budete se tázati, proč jsem při té oblibě církve katolické k ní nepřestoupil? Uhodnete však ihned odpověď a řeknete: To se nestalo z ohledu na matku. — A tak tomu jest opravdu. Tento krok byl by způsobil, že by

jí srdce bylo puklo. Neboť, Bohužel, ona měla pravou nenávist všeho katolického a každý pokus učiněný k vůli jejímu poučení byl marným. Nenávist šla tak daleko, že každou knihu psanou katolíkem, jakmile mne v ní čísti viděla, z nenadání do ohně hodila a zničila. Abych měl pokoj v domě, musel jsem se v hovoru všeho varovat co jí moje smýšlení prozrazovalo, kdežto or každé příležitosti užila, aby své opovržení pro katolíkům projevila. Doufám v Boha, že jí tento hřích přičítat nebude, poněvadž z nevědomosti a zděděného předsudku pocházel. — Manželská věrnost to tedy byla, co mě v evangelické církvi zdrželo. Uzná Bůh v den soudu tento důvod za platný?“ — —

Slečně vyhrkly slzy z očí — musela ustáti od čtení. Vzdechala ubohá: „Ach, ach — drahý otče můj! Co's nečetl slova Spasitele našeho řkoucího, že nesmí člověk méně vážit si otce i mateře i ženy své, než jeho, (Luk. 14, 26.) chce-li býti jeho učeníkem, chce-li ho hoden býti?“ — S velkým pohnutím četla slečna dále: „Jen znenáhla a pomalu odhalovala se před očima máma pravá podstata církve římské. Jeden z katolických příbuzných mých řekl mi v mladých letech mých, že my katolickou církev jenom ze spisů jejich nepřátel známe, spisů však jejich vlastních nečteme. To jsem musel uznati a poznával jsem, že musím čísti i katolické knihy, chci-li spravedlivý úsudek o církvi katolické učiniti. . . Avšak teprv na konci mého života dostalo se mi pravého poznání. . . Na jedné straně pozoroval jsem s hrůzou veliké rozštěpení v církvi naší (co se týká nauky — a víry kazatelů) — na druhé straně táhla mne neodolatelná moc ku spisům katolickým

a teprv potom byl jsem silen dosti plné pravdě se podrobiti. —

V srdci jsem tedy ovšem římsko-katolickým křesťanem; ale mám — já stařec — též přestoupiti? K tomu necítím síly v sobě“.

S bolným povzdechem utřela slečna slzu s oka svého a řekla sama k sobě: „Ani já jsem jí dosud necítila — ale mne Bůh zrovna nutí!“ — Četla dále: „Abyste však věděli, k jakým výsledkům mne moje zkoumání přivedlo . . . domníval jsem se, že musím tyto listy sepsati. Považujte je za můj testament — můj odkaz; kéž by vám ukázal cestu ku pravdě. Otec váš ji našel“.

„Ano našel“ — zalkala slečna — „našel jsi pravdu, otče drahý, avšak nevyznal. Jak asi naložil s tebou Soudce, který řekl: Kdo mne nevyzná před lidmi, toho nevyznám já před Otcem svým nebeským“ ?!

Co asi dalo se nyní v srdci dívky ubohé po přečtení této předmluvy?! Padla na kolena — plakala, vzdychala a modlila se dlouho, dlouho.

Večer spěchala opět k odkazu otcovskému a přečetla celý rukopis, celý odkaz otce svého, ač osmnácte článků obsahuje. Divila se, jak krásně dokazuje otec, že jen církev katolická jest pravou a jedinou církví Kristovou, jak krásně píše o mši svaté, o svaté zpovědi. — Zvláště silně dojal ji konec toho odkazu, kdež otec píše: „Ještě mnoho jiného líbí se mi na církvi katolické. Než to, co jsem až posud uvedl, postačuje, aby to ospravedlnilo mou lásku k ní. Kéž by tato láska víc a více mezi protestanty nastupovala na místo dosavadní nevážnosti k ní. Že pak ona konečně za pravou církev Kristovu uznána bude, považuju za věc jistou. Neboť jen

ona osvědčí se v blížících se bouřích jako skála nepohnutá dle přípovědi Páně: „Ty jsi Petr, a na té skále vzdělám církev svou a brány pekelné jí nepřemohou“. —

Přiblížil se opět den Jména Panny Marie. Katolíci líbeničtí měli opět velikou a přeradostnou slavnost — ba sešli se katolíci i z jiných farních osad jako o missii. Slečinka ze zámku přistoupila slavně k církvi katolické. — Slavným průvodem přivedly si ji panny od zámku až ku svatému kříži na návsi, — kdež ji očekávalo duchovenstvo a uvedlo ji do chrámu kvítím, věnci a ratolestmi ozdobeného. Za velikého napětí lidu vystoupil pan farář na kazatelnu. Připomenul, jak právě dnešního dne před dvěma roky podobná konala se slavnost — jak do lůna pravé církve Kristovy přivedla tehdejší šťastnou dívku „Hvězda Jitřní“ Marie Panna. — I dnešní radostná událost děje se po dlouhých vnitřních bojích za pomoc „Hvězdy Jitřní“ — dokonána však jest „odkazem otcovým“. — Tu oznámil a vyložil pan farář lidu, jaký odkaz otec — evangelický farář — dceři své dnes k církvi pravé se hlásící — zanechal. — Rozumí se, že tato věc způsobila hluboký dojem a posílila víru lidu katolického. — Po kázání říkala nová katolička vyznání víry. Blížila se šťastná chvíle, hodina, v kterou po prvé měl při svatém přijímání v duši její vejíti Ježíš Kristus. S příkladnou úctou přistoupila k svatému oltáři — ba nebylo jí možno ukryti značnější rozechvění — až skoro třesení. Ke stolu Páně přistoupily s obráčenkou ještě tři dívky. Byla to Leontina, přijela ku tak důležité slavnosti družky své; druhá z nich byla Anna Pluhařova, dosavad služka v zámku, která dnes dvě leta

podobnou slavila slavnost; třetí pak byla Mařenka Bartoníčková. Václav řekl jí, aby k svatému přijímání šla ráno a o velké aby přijímaly jen tři bývalé evangeličky, by to více vynikalo; ale Mařenka nedala si to vzíti a řekla:

„Slečinka mne požádala, abych se za ni modlila, když nevěděla ještě, má-li zůstat evangeličkou; já jsem jí to slíbila a modlila jsem se za ni každého dne k Panence Marii; proč bych nyní nemohla s ní jíti ku svatému přijímání a s ní se radovati?“

Následkem těchto slov dovolila matka, aby Mařenka šla ku svatému přijímání se slečinkou, ba, pan farář si to rozhodně přál.

Když již nastávalo svaté přijímání, zmírnily varhany hlas svůj a něžným, tichým zvukem vítaly Ježíše Krista do duše obrácenky. A jakmile přijala Ježíše Krista, počaly utlumené hlasy dětské na chóru zpívati žalmovým tónem vzdechy svatého Ignatia: Duše Kristova posvěť mne — Tělo Kristovo spasiž mne! . . . Ó dobrý Ježíši vyslyš mne — v ranách svých ukryj mne . . . a nedopusť mi odloučenu býti od tebe . . . S celým srdcem říkala slečna vzdechy ty — byloť rozuměti každému slovu. A když přišlo se ku prosbě: Ó dobrý Ježíši vyslyš mne — tu zakryla si skloněnou tvář oběma rukama a zůstala tak i když po zpěvu bylo! Kdo jest s to uhodnouti, co se dalo nyní v duši její? — Teprv potom, když ji Leontina upozornila, aby se snad i z knížky pomodlila, učinila tak.

Bylo po slavnosti. U dveří chrámových čekala na šťastnou dívku milostpaní s Julinkou, přednášejíce opětne blahopřání. Strídmou hostinu uchystal tentokráte pan farář ve faře. Milostpaní

i s Julinkou jsouce dosud v smutku nad úmrtím pana Mayera poděkovaly se — a tak byly hostmi pana faráře čtyři dívky, jež dnes přijímaly — a svědkové svědčící podpisy svými, že slečna Anna zcela dobrovolně přestoupila — Václav Bartoníček a nový pan řídící učitel Víteček.

Právě dva dni před slavností obdržel na jisto žádané místo ono. — Hovor byl živý a radostný. Pan páter šeptal panu faráři, aby si všiml, jakých ušlechtilých způsobů nabyla za krátký čas svého pobytu v zámku Anna Pluhařova. — Po obědě šlo se k službám Božím odpoledním, při nichž zpívána jest litanie lorentánská a chvalo zpěv mariánský. Připravený povoz odvezl slečny do zámku. Tam čekala slečinku Annu milé překvapení — na stolku pokojíku její byl krásný krucifix — křížek s obrazem ukřižovaného Spasitele — dar to od Julinky. Zavěšen tam byl krásný obraz Matky Boží — dar pana učitele Vítečka — a pěkný růženeček od Mařenky Bartoníčkovy. Milostpaní darovala již před tím modlitební knížku. A slečna Leontina nedarovala ničehož? I ano! Přivezla krásně svázanou knížečku. Na desce bylo zlatými písmenami psáno: „Plnitelé zákona ospravedlnění budou.“ (Řím. 2, 13.) — Byla to památná epištola k Římanům s pravým výkladem; — nepravý výklad její odtrhl Luthera a s ním přemnohé od církve; pravý výklad její přispěl Leontině i Anně ku přístupu k církvi. Byl to vhodný dáreček. — Později přišla do pokojíčka služka Anička se svým dárečkem. Byl to obrázek do modlitební knížky, představující Pána Ježíše, kterak vítá a uvádí do večeřadla nebeského patero moudrých panen s hořícími lampami v ru-

kou. Se zvláštním pohnutím vložila slečna obrázek do knížky. Na stolku bylo však též psaní psané rukou bratra slečnina. Bylo asi toho obsahu: „Milá sestro! Tvůj odpad zarmoutil takměř až k smrti naši matku. Nemůže ti psát sama. Řekla: „Nechci jí zlořečiti — odpusť jí Bůh — ale přišla jsem o dítě, které jsem milovala nejvroucněji.“ Není tedy radno, abys jí na oči přicházela. Tvé odvolávání se k odkazu otcovu nepřijímá matka za platnou omluvu, vždyť prý dobře víš, že otec k stáru slábnul na duchu. — Dojde-li prý k sňatku tvému s oním učitelem, k vůli kterému to nepochybně činíš, žij šťastně. To ti přejeme všickni, nemáš však matku dalšími listy obtěžovati.“

Bolně pousmála se slečinka listu tomu. —

Starý Sháněl, pan Vávra s „paní“ — vykládají, komu mohou, že nebylo třeba toho otcova odkazu k obrácení slečny — že k tomu postačila svatba s Vítečkem — a že se to dost brzy ukáže. A když švec Budárek podotknul, že ten otcův odkaz přece stojí za přemýšlení, odbyl ho starý Sháněl tím, že ten stařec neměl už rozumu. A když i pan Vávra se vyjádřil, že dle zaslepeného starce nemůže jednat člověk rozumu zdravého — a že se chudás spletl papežským čtením — odvětil Budárek „podbíraje ho“ :

„Ano, ano! Nečisti nic katolického — a držeti se jedině neomylného „heidelberského“ — to jest to nejlepší! Člověk se nesplete a podrží zdravý rozum!“

Asi deset dní po té slavnosti na den Jména Panny Marie potkal na večer na procházce pan řídící Víteček milostpaní, Julinku a slečnu skoro na témž místě, kde na jaře hledali fialky. Milostpaní zavolala Julinku a zůstala opodál.

Té příležitosti použil Víteček a řekl:

„Ctěná slečno! Jste mi již od jara dlužna odpověď k jisté otázce.“

Rychle odvětila slečna:

„Dnes ji obdržíte.“ —

„A jaká bude?“ — řekl Pavel.

„Jsem zasnoubena jinému.“

Překvapen stál tu Pavel a tázal se:

„A kdo jest tak šťasten?“

„Ježíš Kristus!“

Nastalo vážné, delší mlčení. Slečna však dodala vysvětlení:

„Jakmile přečetla jsem ten přepamatný otcův odkaz — zalkala jsem z hloubi duše své. Ubožák neodhodlal se zevně přistoupiti k církvi, ku které smýšlením náležel. A zemřel nepřiznav se ku pravdě, zemřel bez platného rozhřešení, zemřel, jak se obávám, nešťastně! — Ale kdyby přece milosrdenství Boží jen očištěc mu přisoudilo? Nevím, nesoudím! Ale já jsem v tom okamžiku řekla sama k sobě: Spasiteli milosrdný — jestli možno — přijmi za obět smírnou za otce mého — mne samu. A když jsem při svatém přijímání Ježíše Krista v srdci měla — a vy jste na chóru tak krásně zpívali . . . „nedopusť mi odloučenu býti od tebe“ — učinila jsem slib ustavičného panenství a že vstoupím do řehole, která se zabývá vyučováním dětí, abych tak přispěla k šíření pravdy, kterou otec můj poznal — ale nevyznal.“ —

„Veliký to a hrdinský čin“, řekl smutně Víteček. — Slečna však dodala:

„Ostatně jest v Líbenicích jedna duše, která mně prokázala velikou službu zbožné lásky, která hrdinsky se zachovala k vůli mně“. — |

„A kdo jest?“ tázal se Pavel.

„Jest to Mařenka Bartoníčková. Ta, myslím, může váš život učiniti šťastným“.

Pavel odešel. — A slečna? — Slečna den po sv. Václavě rozloučila se s Líbenicemi doprovázena jsouc slzami mnohých, zvláště malé Hulinky. Odjela do Prahy do kláštera učinivši se obětí smírnou za otce svého.

Na den svaté Kateřiny byla u Bartoníčků vojí svatba. Pan řídící beře si Mařenku. A Václav beře si Anničku Pluhařovu. Otec proti ní sice namítal, že nemá příslušného věna — ale matka řekla:

„Ty čtyři patří dávno dohromady. Tři jsou obrázcenci — a Mařenka k tomu pomáhala modlitbou. Jest to tak od Boha usouzeno“.

Na svatbu pozvána též mladá Shánělová; vždyť i ona patří k oněm čtyřem obráceným — a pak i Buďárek; i on měl „v těch bojích“ veliké úspěchy. Ó jak je šťasten! Mnoho na světě již vyzkoumal, „dnes se nenarodil“ — ale že to takhle dopadne, toho se nenadál.

